

PARIDIS CRASSI

BONONIEN. OLIM APOSTOLICARVM
CERIMONIARVM MAGISTRI, AC

EPISCOPI PISAVREN.

DE CERIMONIIS CARDINALIVM, ET
Episcoporum in eorum diœcesibus

LIBRI DVO.

Singulis etiam Ecclesiarum Canonicis valde necessarij.
Nunc primum impressi.

ROMAE M. D. LXIII.

CVM PRIVILEGIO PII. IIII. PONT. MAX.

PIVS PAPA III.

Motu proprio. &c. Exponi nuper nobis fecit dilectus filius Franciscus Mucantius clericus, & iurifconsultus Romanus, ad manus suas peruenisse opus quoddam bo: me: Paridis Craffi, olim apostolicarum cæremoniarum in Cappella nostra magistri, ac Episcopi Pisauren. de cæremonijs ad Cardinales Episcopos, seu perpetuos Ecclesiarum administratores, spectantibus per quam utile, & necessarium omnibus, tam dilectis filijs nostris, Sanctæ Rom. Eccl. Cardinalibus, q̃; vncrabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, alijsq; Prælati, diuina apte in suis Ecclesijs, & diocesisbus ministrare uolentibus, cæterisq; omnibus, qui ad ea ministeria, instrui, edoceriq; cupiunt; Quod ipse Franciscus ad communem omnium utilitatem statuit imprimendum tradere; qua in re, non mediocres illum, & labores, & sumptus subire oportet; vereriq; propterea ne cum magno eius damno, & præiudicio huiusmodi opus ab aliquibus impressoribus, aut bibliopolis absq; eius licentia imprimatur: Nos eundem Franciscum specia libus fauoribus, & gratiis prosequi uolentes, ne eius labor, & industria, quæ fructum alijs allatura est, ipsi uni detrimentum afferat; Motu similè uniuerfis, & singulis utriusq; sexus Christi fidelibus, & præsertim bibliopolis, & librorum impressoribus, tam in alma Vrbe nostra, & Italia, q̃; extra, existentibus sub excommunicationis late sententiæ pœna: nostræ, uero, & S. R. E. temporali ditioni mediate, uel immediate subiectis, etiam quingentorum ducatorum auri, & amissionis librorum pœnis, ipso facto, etiam absq; ulla declaratione incurredis toties, quoties contrauentum fuerit, applicandisq; pro una parte ipsi Francisco loco damnorum, pro alia uero, Cameræ Apostolicæ; Inhibemus, & interdicimus, ne quis prædictum opus Paridis Craffi, absq; eiusdem Francisci expressa licentia imprimere,

mere, uel ab aliis impressum uendere, aut quolibet quæsito colore, uenalem proponere, & habere audcant per annos decem post impressionem eiusdem operis computandos, sub prædictis pœnis, quas ex nunc, prout extune, ut præfertur, applicamus. Mandantes dilectis filiis nostris Camera rio, & Vicario Vrbis, nec non Gubernatori, Senatori, Cameræ Apostolicæ causarum Auditori, & alijs Vrbis ordinarijs Iudicibus: Legatis etiam, ac Vicelegatis, Gubernatoribus, & Potestatibus terrarum S.R.E. Baricellisq; & Exeeutoribus, earundem, ac Venerabilibus fratribus nostris singularum extra terras prædictas Ciuitatum Archiepiscopis, Episcopis, eorumq; Vicariis, ut quoties ipsius Francisci nomine requisiti fuerint, ei efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa omnia, & singula contra inobedientes, & contrauenientes inuiolabiliter obseruari faciant, atq; ad exequutionem censurarum, & pœnarum prædictarum, omni, & quacumq; appellatione remota auctoritate apostolica procedant, & quilibet eorum, proceedat, inuocato, etiam, si opus fuerit auxilio braehii sæcularis. Quoniam autem difficile esset hanc nostram cedulam originalem ad singula loca deferri, uolumus transumptis, & exemplis etiam in ipsis libris imprimendis, eandem fidem ubiq; adhiberi, quæ præsentis originali habetur: Et quod præsentis Motus proprii sola signatura sufficiat, & ubiq; fidem faciat in iudicio, & extra, regula nostra in contrarium edita non obstan. Decernentes irritum, & inane quicquid secus fieri contigerit. Non obstan. constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, priuilegijs quoq; & indultis quibuscunq; alijs super imprimendorum librorum facultate, forsan concessis, & innouatis, cæterisq; in contrarium facientibus quibuscunq;.

Placet Motu proprio. I.

Dat. Romę apud S. Petrũ. V. Kal. Mar. Anno Quinto.

OTHONI TRVCHSES

S. R. E. CARD. AVGVSTANO

EPISCOPO ALBANENSI.

Franciscus Mucantius Iuriconsultus Romanus. S. D.

VPER ex bibliotheca, quam mihi colenda vir memoriae Io. Baptista Osius Episcopus Reatinus legato reliquit, in manus incidit opus Paridis Crassi de caeremoniis ad Cardinales Episcopos, seu perpetuos Ecclesiarum administratores spectantibus, in duos libros distinctum, quod auus meus maternus Blasius Baronius Censinas, olim Apostolicarum caeremoniarum magister ab ipso Paride acceptum, nobis reliquerat, nosq; Episcopo vtendū tradideramus: illud ego cum agnoscerem, ac scirem, quantum cuilibet Episcopo optabile, atq; adeo necessarium foret, tam testimonio aui mei, quā ipsius Episcopi Reatiñ. qui eos libros à se. me. Paulo iijj. Pont. Max. dum esset Cardinalis mire commendatos esse sepius affirmabat, atq; ipse met ita illos semper probauit, vt iam publicæ vtilitatis studio, eosdem in lucem statuisset emittere: Motus tantorum virorum iudicio, ipsiusq; in primis Episcopi Reatiñ. quem semper, non solum, quia pater mihi is erat alter, eiusq; consilio, atq; auctoritate nitebar, plurimi feci; verum etiam ob eius summam doctrinam, vitę integritatem, religionis acre studium, atq; optimæ mentis conscientiam: quæ cuiusmodi essent, desiderium sui, quod bonis omnibus in sacrosancto Tridentino Concilio reliquit, ipsiusq; laudes, quæ latius per ora hominum vagantur, quā vt oratione mea, aut

vilius amplificari possint; abunde declarant: vt inquam hac
in re iudicio eius, ac voluntati adhærerem, suafus etiam
ad id nonnullorum amplissimorum virorum hortatu, de-
creui opus imprimendum tradere: cum præsertim non eius
generis sit, quod in abdito asseruari vlla ratione debeat, nè
pe quod ad commodum omnium Episcoporum spectet:
eòq; nunc maxime absoluta nuper Dei opt. max. munere
œcumenica Tridentina Synodo sub felicissimis auspiciis
S.D.N. PII. IIII. Pont. max. & ab eodem omnium Car-
dinalium assensu confirmata. erit. n. illud gratum omnibus
non solum Cardinalibus, quorum gratia præcipue compo-
situm est, sed Archiepiscopis, Episcopis, cæterisq; inferio-
ribus Prælatibus in suis Ecclesiis diuina aptè ministrare volen-
tibus: namq; illius author Paris Crassus Bononiens. celeberrimus
suo tempore sacrarum cæremoniarum antistes, ope-
ram suam in eo munere per q̃ plures annos apud Iulium ii.
Leonem x. aliosq; Romanos Pontifices summo studio ac
diligentia, & magna cum laude præstitit, ac demum ob eius
merita Episcopus Pisaurens. effectus est. Opus vero ipsum
scripsit in gratiam Io. Stephani Ferrerij Cardinalis Eccle-
siæ Bononiensis perpetui tunc administratoris, ad ipsius Bo-
nioniens. Ecclesiæ vsum in primis accomodatum; in quo ta-
men minutatim, ac miro ordine cuncta recensentur, ac dis-
ponuntur, quæcunq; per Pontifices in eorum diocæsesibus
morantes circa diuinum cultum obseruari debent: sumpta
quidem illa ex frequenti vsu cappellæ (vt vocant) Papalis,
ex qua omnes exemplum sumere debent, ita tamen disposi-
ta, vt distincte cognosci possint, quæ communes, quæ item
summi Pontificis, quæ Cardinalium, quæ Episcoporum p-
priæ cæremoniæ sint: atq; inde affatim omnes præcepta
haurire possint, quibus ad sacra ministeria instruantur.
Oratione quidem vsus est simplici, & nuda, styli blanditias
consulto aspernatus: nempe cum res ipsa omnem verborum

ornatum respuat, nec commodè secus explicari possit. Statui autem illud sub tuo potissimum nomine emittere, tum quòd ille ipse Episcopus Reatinus idem, vt opinor, facturus erat, cum plurimum tibi semper inter tui ordinis viros tribueret, essetq; tibi addictissimus: tum quòd cum ego te unum in primis inter Principes, & Cardinales elegerim quem omni studio atq; industria obseruem, nihil à me proficisci queat, quod non tuæ amplitudini, quasi debitum per soluendum sit. Accedit etiam, quòd liber eiusmodi est, vt nullum magis deceat, quàm te, nempe qui cæremonias, tamquàm Deo gratas, atq; ad animos hominum in religione confirmandos, augendosq; apprime vtilis, & perfectè teneas, & lapsas magna ex parte, exinanitasq; uitio temporum, quantum in te est, erigis, atq; ut in sua dignitate seruentur, sedulo operam das: unde domus ipsa tua omnibus exemplo est, in qua tu egregio tuæ erga Deum pietatis documento diuina officia, sacrificiaq; solemniter, ac rite quotidie celebrari, suauissimoq; Phonscorum, & omnis generis Symphonix concentu, aliisq; ornamentis decorari iubes. præclare. nunquàm enim aut superuacua, aut nimia ea impensa esse potest, quæ ad Dei Opt. Max. gloriam fit, quæq; ad excitandos, confovendosq; in religione bonorum animos pertinet. Hæc quidem Otho præstantissime talia sunt, vt quamquàm alioquin eximiis uirtutibus undique circumfluas, generis scilicet, & familiæ splendore clarissimus: multiplici rerum humanarum, ac diuinarum scientia peritissimus: humanitate amabilissimus: idem grauitate insignis: altitudine animi, munificentia, liberalitate, nemini secundus: quamquàm ista inquam eiusmodi sint, atq; ita vbiuis gentium nota, ut nemo possit in his laudandis, prædicandisq; non parcus esse: illa tamen longe te altius extollunt, diuinumq; prope hominem reddunt:

ac quasi splendidissimæ luces inter minora lumina conspiciuntur. Itaq; exhibit in lucem liber sub tuo præclarissimo nomine, ex quo illi nō mediocris laudis cumulus accedet, ac fiet procul dubio illustrior: Ex me autem accipies hoc interim obseruantix in te meæ argumentum; donec efficaciora præbendi in dies (uti spero) facultas detur. Vale.

Ne grauetur Lector, si qua inter legendum offenderint, ad indicem erratorum extremo operi adiectum recurrere.

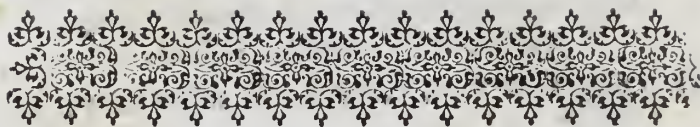
RAINVTIO FARNESIO. CARD.

Amplifs. Episcopo Sabineñ. Bononiensisq;
Ecclesię perpetuo administratori.

FRANCISCVS MVCANTIVS I. C. ROMANVS. S.

PORTVNE cecidit, ut quo potissimum tem
O pore hæcce opus Paridis Crassi ab impressoribus
completum est: eo tu Bononien. Ecclesię Antistes
meriti sine designareris. Quocirca omittendum non fuit, ut
quemadmodum tuo inprimis, tuęq; Ecclesię usui elucubratio:
nes istę emittunt ita & te suum principem agnoscerent, tuq;
nomine illustrarentur. Quod & ipsius auctoris manibus in
cundissimum fore putavi, opus scilicet suum tuo, Augustaniq;
preclarissimis nominibus insignitum in publicum exire, &
tamq; duorum clarissimorum syderum lumine, ac numine affla:
tum magis conspicuum gratiusq; omnibus futurum: Et ipse mi:
hi, quidquid industrię in eius editone posuerim, tutissimum præ:
sidium ab inuidorum morsibus paratum fore intelligo, duorum
amplissimorum Cardinalium clypeo tectus, quibus ob præstan:
tissimas eorum uirtutes, & merita erga me, parem cultum, &
obseruantiam debeo.

AD RAINVTIVM FARNESIVM
CARD. AMPLISSIMVM.

Quo pacto ritus solemnes celebrare quotannis
Debeat Antistes quilibet, hic legitur :
Ac uelut in bellis acies, hic sacra paratur
Militia, & dantur munia cuiq; sua:
Sed decrat tanto, qui par sufferre labori
Dux esset, prudens omnia qui regeret .
Tempes tiuus ades Rainuti huc magne sacerdos
Et genere, & factis clarus, & ingenio:
Munere diuino Felsina in sede locatus
Exemplo, & uerbis, ut populum doceas .

PARIDIS CRASSI DE
CERIMONIIS CARDINALIVM
ET EPISCOPORVM IN
EORVM DIOECESIBVS.

Liber Primus.

AD REVERENDISS. IN CHRISTO

Patrem D. Io. Stephanum tit. SS. Sergij, & Bacchi
S. R. E. Presbiterum Cardinalem Episcopum,
seu perpetuum Eccl. Bononiën.
administratorem.

PARIDIS CRASSI CANONICI BONONIEN.

*Sacrarum Cerimoniarum Magistri. In suos libros de Cerimonijs
ad Cardinales Episcopos spectantibus. Præfatio.*

RISCI mortalium rectores Pater
reuerendiss. præclaram meo iudicio,
ac propè diuinam sententiã habuere:
qui cum rerum naturam ingenti stu-
dio diligeniãq; perquirent, nihil ac-
curatius, nihilq; (vt ita dixerim) beatius instituisse
videntur; quã vt populí, populorumq; Præsides ex
pontificum sciẽtiã, sacros ritus, solemnesq; cerimo-
nias cognoscerent; & cognitatas obseruarent: hac præ-
cipue (vt opinor) ratione compulsi; q̃ nulla res effi-

caciùs humanum genus moderatur; quam Religio.
 Namq; vbi semel religionem qualemcunq; profite-
 ri ceperit gentium multitudo; melius suis sacerdoti-
 ficiis, quàm suis imperatoribus paret. Hinc multifa-
 riam, multisq; modis, olim diuersi populi, diuersos
 sacrificandi ritus perquisiuerunt; atq; ita perquisiue-
 re; vt tot pene extiterint Deorum Latriæ, & sacrifi-
 cia; quot populi, & commertia. Et vt superstitionem
 Aegyptum, aliasq; consimilis sectę nationes præter-
 mittam; quæ vsq; ad fastidium in tradendis sacris
 morosæ fuerunt; præterq; Hebræorū volumina, qui-
 bus non Isis, nec Osiris, nec Anubis; sed ipse verus
 atq; omnipotens Deus, per ministerium Moyses le-
 ges dedit: profectò rituum ceremonialium plena
 sunt omnia. Quid. n. aliud sonant Leuitici? quidq;
 etiã Numeri? & omnis ferè Pentatheucus? nisi sa-
 crificandi cultum, & libaminum normas; quæ etiã,
 vt ipse legisti à Lactatio primū, deinde ab Herodo-
 to, Diodoro, & Apuleio in vltimo Metamorpho-
 seos; alijsq; luculentis scriptoribus nostram Chri-
 sti fidem nondum professis plene recēsentur. Quid
 vero de Romanis dixerò? quibus tanta non religio-
 nis, sed vanæ superstitionis cura fuit, vt iuxta Valerij
 testimoniū pro imperio augendo, custodicendoq;
 nunquam ab exactissimo ceremonialium cultu, re-
 motos oculos habuerint; quin & Urbem Romam
 tamdiū tutam, incolumenq; sunt arbitrati; quoad
 Martis ceremonias non desererent. Ideo ipsum sum-
 mæ maiestatis decus sacris ceremonijs famulari nō
 dubitauere;

dubítauere; quippe arbitratí sunt pontíficulí illi
sacrorum censores: quos ætas nostra forte (sicut cō
iicio) magístrós cerímoníarum appellat; iústis, ca
stísq; cerímoníjs demonstrarí díuinam maíestatem
humano genere amplíorem, augústíoremq; fore; &
subínde reueretiã, ac tímorẽ superũ, hís fierí longe
maíorẽ. Verũ vbí Saturno tenebrofa in tartara mí
so; apparuít gratía Saluatorís nostri Iesu Christi eru
diens nos in religíosis, salutaríbusq; cerímoníjs;
tunc prímum Apostolí, & Dísípulí eius; ac deínde
sanctí patrés catholícæ, & apostolícæ fidei cultor
es; immo vos ípsi lucídíssímí cárdínes orbis; cele
stísq; aulæ mílites, & claríssíma mundi lumína; quí
bus veram díuínitatem nosse datũ est; adeo aptas;
adeo veras; adeo mystícas cerímonías; tum per díu
inæ maíestatis oracula; tum etiã per Sanctórum
patrum reuelatíones ínstituístis; vt solæ vestre piæ;
solæ vestre religíosæ; solæ vestre puræ sint, & díuinæ
puritatí conueníentes. Ceterarum vero gentíum
ímmundæ, ímpure, & ínhumanæ; ac plerunq; ferò
cíentes, & sanguínariæ sicut illæ, quæ Sanguíne pla
carunt ventos, & vírgíne cesa: & sicut aliæ, quíbus
apud Cyprũ humana hostía Iouí ímmolabatur, &
quíbus Tauríca gens peregrínos hospítes Díanẽ ví
ctímabat: Aut dum Iupíter humano princípum
sanguíne propítiabatur; dumq; Carthagíníeses du
centos quotannís filíos nobílíssímos ígne concre
mátos Saturno offerebant. Et cum ídem Saturnus
in Latío eodem genere sacríficíj colebatur: nō quí

dem vt homines ad aram immolarentur: sed vt in Tybrim de Miluio ponte deicerentur: & cum in matris Deum sacrificio cultores ipsi proprijs virilibus amputatis litabant: Item in Bellonae propitiationibus sacerdotes de suorū humerorum proprio sanguine sacrificabant: dumq; Cereris Eleusinae sacra ardentium thedarum mutuīs in facies iactationibus celebrabantur: Insuper apud Lampfacū Hellespontī oppidum asellus ceteris membrofior Deę Vestę mactabatur: Præterea apud Lindum Rhodī Herculis sacra conuitijs, & execrationibus celebrantur: & pleręq; aliæ portentosa, ridicula, & monstruosa, quas si in præsentī ennumerem, numero cedit harena meo. Sane quemadmodum rerum omnium ad orthodoxam religionem pertinentium vna apostolica sedes imperatrix est; longe, lateq; diffusa, sic & in ceremoniarum actionibus reliquos populos antecedit, & instruit; omnes manifeste errare demonstrans; quī ab illa quoquo modo discordāt. Hanc ob rem amplitudo tua, quæ suam ecclesiam Bonon. pluribus in rebus ornauit, plurimis (Deo dante) ornatura; videns eam optimum ornamentū, scilicet ceremonias sacras Ro. Eccl. cuius tu honorabile membrum existis, non omnino habere quas profiteatur; mihi, quī ex apostolica benignitate; immo tua ope, opēaq; ipsarum ceremoniarum ministerio sum (tametsi indigne) præfectus: demandauit: vt pontificale officium rei diuinæ conueniēs per proprios ritus explicarem; quibus tu in tua Bononien.

non iēn. Ecclesia, ipsaq; in te, & propter te Bonon. Ecclesia deinceps vteretur: omni antiquo velut obsoleto ceremoniarum more posthabito, quo in presenti occupata est. Ego vero munus ab amplitudine tua iniunctum non modo obediēter, vt par est; verum & libenter obire desiderans: quippe quem tuę largitatis vbertas canonicum ibidem vltro creauit, honorauit, exaltauit; hæc pauca qualiacunq; erunt in capitulis centum distincta, tum ex ipsis sacrorum codicibus, & pontificum annalibus, maiorumq; decretis, tum ex quotidiano vsu cappellę Palis non ociose quidem, sed properanter excerpfi. Namq; vt ipse vides non verborum oratione composita, nec plausu populari lenocinante: qui vt diuus inquit Hieronimus solet imperitorum aures decipere, atq; palpare; sed pedestri sermone alioquin compendioso annotauit; in quibus sanè centum annotationibus à te supplex in primis peto; æquo animo feras, si minus satisfeci; feci .n. quod potui, vt non ingratus haberer. Verum tu, cui nulla pars huiusmodi disciplinę obscura est; quemq; diuinorum, humanorumq; dogmatū vndecunq; assertorem disertum, & in sacris, prophanisq; historijs, præsertim sacro sanctis ceremonijs, non solum magistrum, ac vatem consultissimum; sed velut illarum parentem omnes veneramus, & colimus: poteris facile in meę imbecillitatis supplementum, atq; in perpetuam tuę Bononien. ecclesię vtilitatem emendare. Quod enixe obtestor, & oro, vt possint quoq;

Pom

Pontificis cernimur de multarum eruditione tua
gloriari; non minus tibi debentes; quam de pruden-
ti, & generoso consilio tuo, omnis sacrosanctus Car-
dinalium senatus tibi plurimum debere fatetur.

DE CERIMONIARVM INVENTIONE,

& causa usus illarum. Cap. I.

IESV CHRISTI nomine, ac numine pari-
ter inuocato, sine quo nec sciri quicquam
potest, nec doceri. Ego Paris Crassus Bo-
nonicē. Apostolicarum cerimoniarum magister
indignus; suscepta declarandę cerimoniarum disci-
plinę cura; quę sacris celebritatibus per Reueren-
dissimos Cardinales in eorum ecclesiis; tam ex lege
scripta; quam approbata cōsuetudine adhibentur:
necessarium existimaui, quantum ingenij mei me-
diocritas tulerit, inde exordium mei operis assume-
rr; vnde mea videtur exorta professio. Sic itaq; prę-
sentem de cerimonijs tractatum inchoaturus, pri-
mum cōministros meos, & lectores (quibus tamen
ista non displicent) admoneo, vt nequaquam existi-
ment me arbitrarias, confictasq; cerimonias, sicut
non nullos curiosos stulta persuasione murmurare
deprehendi; sed legitimas, & sacrosanctas, ac imita-
biles me eis offerre; quas apostolica sedes iamdiu
institutas in presenti profitetur, & seruat. Namq;
sanctę memorię Innocentius Pontifex Max. eius no-
minis Tertius, in nostra professione doctor illustris
cum

cum in diuerſis libris a ſe compoſitis; omnes ſui ſe-
culi autores, vicerit; in eo, quem de ſacrorum rituū
expoſitione conſcripſit, etiam ſemetipſum ſupera-
uit; non minus fideliter, & ornate; quam ſubtiliter,
& argute ſingula miſſæ pontificalis myſteria inter-
pretatus. Cumq; de ac arte diſſereret: Omnis inquit
cerimonia, quę potiffime ad cęleſtē clemētiā no-
bis propitiandam inuenta eſt: præter id, quod eſt
ars reuelata diuinitus; etiam iure ſcripto, ac ſumma
ratione per patres noſtros in initio adoleſcentis Ec-
cleſiæ cęleſti quodam numine afflatoſ decreta eſt:
ſcilicet, vt noſcamus quo ritu, quoue ſacrificiō Deū
colī oporteat. Id enim eſt humani operis offitium
in eoq; ſolo ſumma rerum, & omnis vitę beatę ra-
tio cōſiſtit: quandoquidem propterea creati, & in-
ſpirati ſumus ab eo, vt ipſum debitis; pijsq; venerē-
mur obſequijs. Nihil enim equē ſingularis, & ſan-
cta illa maietas ab homine deſiderat, ac ſinceram
adorationem per ritus ſacros exhibendam. Porro
quīs dubitet in omni diuinæ maietatis cultu, ni-
hil eſſe pulchrius, magnificētiusq; , ac ſpectabilius
quam ordinem. & reuerentiā: ac rerum omnium
congrue diſpoſitionis ornatum: quę ſi in theatrali
ſpectaculo; in acie militari; in claſſe parata iuben-
tur regulariſſime ſeruari; quanto magis cerimonia-
rum cenſura, quę miſterijs imbuta moralibus, & di-
uinis plena ſacramentis, ac in ſolo ſacrarum rerum
ordine, & ratione cum Sanctorum patrum conſilio
intelligentiaq; , & auctoritate conſiſtit; diuinis non
adhi.

adhíbeatur místerijs: si quídem actus ípse cerímoníalis, quíd est aliud, quam vel honor ab homínibus Deo, vel homínibus propter Deum exhibítus? Nam quæso quamobrem Romanos Pont. ípsúmque Sanctíssimum D. N. Iulíum Secundum Pont. Max. ín præsentí glóriose sedentem, tantopere supplices veneramur: nísi quod Iesu Chrísti Dei, & Saluatoris nostri víces, & potestatem gerít ín terrís? Aut quare amplíssimos Cardínales, reliquosque Reuerédos Antístites, Rom. Ecclesiæ Prælatos honoramus? nísi quia ín Apostolorum, & Dísceplulorum eíusdem Dei locum suffecti creduntur, & ín partem sollicitudínis euocatí, vt coadiutores Chrísti Vícarij; quí vocatus est ín plenítudínem potestatis? Non tamen vsque adeo negare aúsum, veteres illos sacrorum conditores alíter ab ínítio solemnes hos rítus ístituíssé; quam nostra ætas profiteatur, & obseruet. Quod ín omníum fere díscíplínarum amplíatione varíari vídemus. Itaque multiplicata ín díes deuotíone; etíam cerímoníæ multiplicatæ; & salua rerum substantía reformatæ fuerunt: quæ etíam nostro quoque tempore tam pro reí sacrae reuerentía, quam pro apostolice sedís ornamento, ac sacrí Senatus auctorítate cum ordínium, ac temporum, & locorum omníum ratióne pensata: prout cuiusque mérito, & vsuí, ratióneque conueníentur: & successíue mírum ín modum amplíantur; nō quídem, vt prísca aduersentur ínstitútis: quía nímírum plura reperiuntur apud veteres, quæ nobís probanda sunt: quam quæ repudianda; sed

sed vt temporibus, ac locis, & actibus in dies emergentibus magis accomodentur. Non itaq; Cerimonias nostras, vt arbitrarias, aut temere confictas repudient maleuoli, si qui sunt: verum, ut sacras, & rerum sacrarum sacris vsibus conuenientissime dicatas omni cura, studioq; reuerenter suscipiant, & profiteantur. Quia profecto nos mortale genus precipue ad propriam diuinæ maiestati venerationem tribuendam, ipsamq; piis supplicationibus excolendam, ac ad honorem hominibus a Deo præelectis impendendum inducunt. Statum etiam vtriusq; professionis Principum maxime exornant; rudes instruunt; discholos compescunt, & quicquid diuinitatis, humanitatisq;, & honoris, ac honestatis est indicant, & demonstrant. Hæc autem omnia quomodo exercenda, qualiterue instituenda sint; noster hic præsens tractatulus explicabit. Quare postremo eosdem comministros meos, & lectores; quibus lucubrationes istæ desudant; ne labor noster, & eorum studium pereat: repetita præfatione commoneo, vt quæcunq; hic à me explicabuntur: non ea quidem ex meo ipsius arbitrio, præsumpta: nec à me temere effutita tanquam in illis ipse me arroganter docuerim: sed de ipso aquarum viuentium fonte, idest diuinis cerimonialium dogmatum iuribus, deq; frequentissima Papalium actionum obseruatione, ac præsentis ætatis vsu, & patrū dogmatistarum relatione excerpta sciant. Verumtamen si qua forte pro huius operis absolutione super ad-

audenda videbuntur id, ut libuerit cuique per me liceat. Non enim cuncta, & vniuersa praecepta; quae vastitas huius scientiae continet; sed multa me dicturum polliceor. Namque; sicut periti prodiderunt in vno homine scientia perfecta esse non potest; nec ars, aut disciplina vlla singulari ingenio consummari. Quod si corrigere potius placuerit; libere quisque id per me possit; dummodo qui nos correxerit, potius corrector benignus sit emendando, quam latrator inuidus detrahendo.

DE MAGISTRI CERIMONIARVM DEPUTATIONE, & cura, ac disciplina illius. Cap. II.

CONSEQUENTER inter operis primordia Magistri Cerimoniarum deputatio locetur, quandoquidem, & ipse principatum in omni illarum expeditione sortitur. Itaque Cardinalis Episcopus noster vnum duntaxat ex domesticis cappellanis in ministerio Ecclesiastico, & ceremonialibus actionibus aptum, docilemque, & expertum, ac in sacerdotio constitutum; nec non corpore robustum eliget; quem suis ceremoniis quasi antistitem, ducemque, ac rectorem omnium pro re diuina rite, recteque peragenda praeficiet. Verum quoniam in omni negotio principium est scire, cur id fit, quod fieri oportet; ideo qui ceremonias exercere voluerit, ante omnia scientiam artis suae; nec non usum, & experientiam, quae duo in artibus dominantur, non

non modo habeat, sed etiam calleat, ut possit, & noscat summa cum intelligentia, ac moderamine omnia, quę instant, docte, rationabiliterq; operari: nec non strenue, & expedite, ac eleganter exequi: ita ut non solū quę, ipse tamq̃ dux, peragenda imperet: sed quęcunq; alij: velut cōmilitones exequuntur irreprehensibilia sint. Hic aut̃ in vestitu, & totius corporis habitu cōmendabilis: citra venustatē, ceteris p̃stet omnibus. Item cum cappellanis, & cōministris; alijsq; , quorum opera vlurus est, siue aequalibus, siue subiectis cōmiter agat: facilemq; potius, & benignum sese omnibus prębeat, quā austerum, aut imperiosum: nisi cum maxime opus fuerit. Is porro persuasissimū habere debet, ut aliqua celebritate ordinaria, siue casuali occurrente, vnde opus sit aliqua materiali opatione, aut manuali, alioquin leui: non ipse tantum operam illam, aut fabricam fieri iubeat, & ordinet: verum etiam ipsemet suis manibus operetur, & fabricet, nec cuiquam credat id fideliter agendum fore, neq; vnquam ab opera desistat, aut recedat: nisi ante diem (nūquā vero in ipsa die) qua celebrandum erit perfectam, absolutamq; illam pręsens viderit, sciensq; probauerit: ut altaris, & abaci ornatum; tribunęq; , ac sedis pontificalis paramēta; item magistratuū subsellia, ac nobilitatis diuerticula, in sua nouerit congruitate disposita, ac deniq; ministrorum negotia, & canonicorum munia, celebrantiumq; mysteria, ac totius celebrationis utensilia, tam generatim, quam speciatim in

suis locis, ordinibusq; , & usibus sciuerit esse com-
 posita: quibus demum facilius, cum quid postula-
 bit usus, aut ratio uti possit. Recognoscat quoq; sin-
 gulos ministros, quibus in sacrificio uti opus sit; ut
 cui quemq; officio, ac qualibus operibus destinare
 conueniat: Sed non prætermittat, quin prius mi-
 nistraturos ipsos de singulis exequendis admoni-
 tos reddat, & experimentis instructos. Ipse vero
 ita tota mente suis actionibus intendat, ne inter agē-
 dum quantum fieri potest ab ullo corrigatur, qui
 corrigere debet vniuersos. Recordetur quoq; nec
 recte, nec congrue rem diuinam per ritus cerimo-
 niales peragi posse: immo ipsam artem cerimonía-
 lem infamari penitus, ubi magister quid in ea faciē-
 dum sit; ministros, & circumstantes non docet, sed
 docetur. Ideo cuncta in abdito quopiam conclauí,
 seu priuato loco sæpius prætemptet, & experiatur,
 etiam simulatis gestibus addiscēdo quæ, qualiter
 uè ipse factururus, & docturus est: ut magistri erudi-
 tio singulis discipulis prodesse possit. Cum autem
 omnia plene conceperit, tunc ipse demum intrepide,
 & magistraliter agat: doceat, & imperet. Vni enim
 Cerimoniarío quicquid ab omnibus erratum, siue
 improspere gestum fuerit, irrogari, & impingi solet,
 quod nos satis, superq; didicimus, propterea plene
 testificamur. Hoc idem Aeneas Syluius Senensis,
 qui & ipse dudum ante pontificatum initum, ceri-
 moniarium magister, & in ipso Pontificatu Pius
 Secundus nuncupatus fuit: non minus pruden-
 ter,

ter, quā eleganter scriptum reliquit his verbis. Quis quis autem destinabitur huic ceremoniarum disciplina sit oportet in corpore robustissimus, in arte scientissimus; in mentis promptitudine circumspiciatissimus; ut pro omnibus laboret, de omnibus ratiocinetur, & omnibus per omnia satisfaciāt: ita regulariter sese in suis expeditionibus gerens, ut quaecumque fecerit, fieri uel docuerit, exemplaria sint: quoniam sicut nihil sine doctore, & exemplo discitur, ita nihil, sine usu, & experientia docetur.

DE SILENTIO, ET ATTENTIONE OMNIUM, & moderatione celebrantis, & ministrorum. Cap. III.

PROXIMUM huic documentum esto, & summe necessarium, ut tam à Clero, quā à populo praesente; mirum, & quodammodo venerabile; ne dicam pertinax silentium in omni re diuina intra chorum obseruetur: ubi solum à cantoribus circa suam psalmodiam, & missarum solemnes cantus intentis; omnis ipse chorus sacris modulationibus, & canticis spiritalibus; ac dulcibus melodijs impleatur: Quoniam religio in colloquio esse non potest, dum sacra fiunt: & Apostolus: obseruate, inquit sancta silentia, tanquam sanctae contemplationis causam; scientes, quod in orationibus, & contemplationibus, non in verbis, quae vix sine peccato proferri possunt, dominus haberi potest. Immo nemo sit interim, qui librum alium quem

quein, nec Breuiarium quidem habeant apertum, vt exinde suas orationes profiteantur; aut horas canonicas, tunc siue sedentes, siue stantes, aut genuflexi recitet: neq; qui ad legile, siue pulpitum aliquid lecturi accedant; non qui epistolas, neq; documenta, nec aliquod scripturarum genus; nec etiam alias quas orationes diuinas interea legant: sed nec qui obstrepentes cum cachinno, & risu; aut strepitu, mortuq; appareri obloquantur: nec qui non solum dormientes stertant; sed ne quidem semisoporati videantur; verum omnes quantum reuerentius, attentius quæ possunt, ac deuotius verbo Dei, & in Ecclesia Dei; ubi propterea conuenerunt: tunc precise, ac quodammodo auidi instare credantur, & instent; audiētes missas, vespers, & alias horas, ac orationes sacras: quæ à suo Pontifice illo tempore pro peccatis populi offeruntur Altissimo. Si quis autem tunc ibi orare, vel suum officium ex libro profiteri voluerit: admoneatur modeste vt in priuato loco id agat: quia Apostolico admonemur edicto, vt debeamus in Ecclesijs manentes nihil, nisi Christum Iesum, & præcepta eius salutaria, cum iucunda quiete sentire. Insuper omnes actus, qui in ipsa, & pro ipsa celebratione, tam à Cardinali, quam ministris fient, placide, modesteq; ac reuerenter: solo Cerimoniariorum non per signum modo: sed per nutum: perq; solum si sufficit intuitum, idest per signum aliquod leue singula monstrante fiant; ita vt nemo quid acturus sit, quærat tunc clamando; aut desistat scandalizando;

do; nemo díscurrat: nullusq; sit tumultus; ac nulla quantacunq; leuís altercatio: sed omnia ante tempus ita, & taliter præuideantur, & ínstruantur etiã cum exhibitíone schedulæ cerímoníalís, ín qua omnia notata, & vniuerfa sigíllatím per seríem ordínata sint: vt ín ípso actu omnis decor, & reuerentía quoad eíus fierí possit ínterueníat.

DE NVMERO, ET QVALITATE MINIST-
trorum Card. celebrantis, ac ordine, & loco singulorum. Cap. IIII.

REVERENDISSIMVS Dñs Cardínalis quótiens celebrat, quíndecím mínístros habeat ex consuetudíne, & pontíficali tolerantía: videlícet prímo assístetem, quí esse poterít Vícíarius eíus: dummodo non Suffragáneus; nec Prælatús apostólicus, sed sacerdos sit: & ín sacerdotalíbus expertus: sín autem alíum ex seníoríbus canónicís habeat: tum Díaconum, & Subdíaconum; nec non nouem cappellanos superpellítijs índutos: hábitu tamen, & tonsura írreprehensíbiles: non regulares: nec alíqua corporali nota deformes: neq; alíqua Ecclesiástica censura famosos. Ex quíbus non numerando Díaconum; nec Subdíaconum mínístros, Prímum locum tenet presbíter assístens: quí etiám ín plerísq; est supra Díaconum, & subdíaconum. Secundum de baculo pastorali feruícíens. Tertíum de mítra. Quartum de libro: Quíntum de thuríbulo, & nauícula. Sextum de gremíalí.

li. Septimum de ampullis. & reliquos duos de luminariis seruaturi. Quorum ordo, & præminentiâ erit iuxta ordinem litteræ huiusmodi: & hi quando sedendum erit: in terra sedebunt, non utique genuflectentes: sed omnino sedentes per lineam in sinistra celebrantis: dum autem standum erit: ipsi stantes erunt ibidem: & dignior eorum erit apud caput & humeros celebrantis: ultimus vero magis ante faciem eiusdem ad longum: sed Diaconus, & Subdiaconus erunt sedentes, vel ad latera hinc inde celebrantis: post tamen ipsum modico spatio super duobus scabellis paulominus altis, sicut Faldistorium: & Diaconus erit ad dextram versus altare, Subdiaconus vero ad sinistram: vel si magis placet, isti ambo erunt sedentes simul ad dextram celebrantis super gradibus altaris: quantumcunque renibus illi versis: cum quibus assistens est sedebit super gradibus eisdem, modicum post terga celebrantis: vertens tamen faciem, sicut ipse celebrans. Et si aliquod scamnum ligneum ordinarium pro canonicorum celebrantium sessione positum, adhærens tribunæ ibi est: omnino amoueat, quotiescunque ibidem fit missa pontificalis, non per Cardinalem solum: sed etiam per quemuis Prælatum, pro quo Faldistorium poni debeat. Insuper habeat tres: aut quattuor: (ut infra dicitur) scutiferos de nobilioribus, modestioribus quæ suæ familiæ, æque notabiles, & circumspectos: qui abaci domini custodes, & ministri lotionis manuum erunt, ut infra dicitur: Et quoniam omnes prædictos

dictos singulos singula munia subire oportet: & non est vna simul omnium operatio: Ideo hic infra breuiter dicendum est de singulis. Et primo de officio Diaconi.

DE OFFICIO DIACONI IN MISSA

Episcopi Cardinalis Bononiensis. Cap. V.

DIACONVS Euangelij, priusquam celebraturum paret, paratus, vt infra, stat ad dextram celebrantis: & qñ induit eum; osculanda offert amictũ; crucem pectoralẽ: & crucem: quæ est in medio stolæ, & nõ alia: ac priusquam chyrothecam dextre manus offerat: osculatur manum, & chyrothecam, & similiter positurus annulum, ipsam manum, & annulum osculetur. Astet rectus ad celebrantis paratæ dextram: modicum retro eum, quousq; ipse celebrans se mouet, iturus ad confessionem: quem medium facit cum Assistente, descendendo ad confessionem: quæ tamen dũ fit, ipse Diaconus stat ad eius dextram: vt infra, manibus iunctis: & illis semper à principio missæ vsq; ad finem retentis extra dalmaticam: non autẽ sub illa: vt quidam supersticiosi faciunt. Tum cum eodem celebrante ascendente ad altare: ipse vadit: & firmat se ad eius dextram: facta prius genuflexione ante altare. Antequam per celebrantem incensetur altare, capiat thuribulum à Cerimoniarío, & illud ei offerat cum osculis &c. & sustineat manum,

& manicas celebrantis, dum incensatio fit. Deinde ipse celebrantem cum mitra per alium posita facta prius ei inclinatione incensat ter thuribulum ducens: deinde similiter inclinatur: postea deposito thuribulo sustinens celebrantis dextram, eum ducit ad Faldistorium: ubi deponit illi mitram: tum stat modicum retro apud eius dextram: cum quo simul dicit introitum. Deinde celebranti sedenti imponit biretum, & mitram preciosam: & sic ipse sedet, ut infra, donec sit tempus cantandi, *Gloria in excelsis*: quo cantato, ipse cum celebrante prosequitur: tum sedenti, eidem ut supra imponit biretum, & mitram leuē, & sedet. Quotiens autem celebrans debet surgere: totiens ipse prius surgens deponit supradicta, ac reponit, cum opus est. Dicta per Subdiaconum epistola: si altare est distans, surgit citius, & anticipat tempus, positurus librum Euangeliorum super altari, & ut in tempore adsit, nauiculam ministraturus pro incenso, quod sic faciat. Nam si tunc utitur planeta: vadit prius retro altare, vel ad angulum, abaci, & ibi exuit planetam adiuuante Cerimoniaro; & illam planetam plicatam; vel aliam ad id paratam ponit super humerum sinistrum super stolam: sicut est stola: si autem est indutus dalmatica, eam non exuit: sed accepto libro ante pectus, manibus infra illum positus, vadit solus: & primo ante celebrantem facit inclinationem supradictam: tum ante medium altaris versus ad legatum similiter, ut supra, inclinatur: Deinde versus ad altare genuflectit; accedensque ad
illud

illud:imponit in eius medio librum genuflexus ni-
hil dicendo: tum descendit per gradus anteriores
ante celebrantem, cui ministrat nauiculam pro in-
censo: inde ad altare iterum reuertitur, vbi genufle-
xus dicit tacite. *Munda cor meum* &c. inde accipit librū
& reuertitur vt prius cum reuerentijs solitis ad cele-
brantem: & genuflexus ante eum dicit, *Iube Domne be-
nedicere*: & accepta benedictione, ipse sibi librū por-
tans, sequitur post subdiaconum, ita q̄ sit vltimus:
sed in missis pro defunctis sit primus, & sic vadit ad
locum lectionis euangelicæ: positoq; libro in mani-
bus Subdiaconi: vel super pulpito; cātat iunctis ma-
nibus videlicet. *Dominus vobiscum*, & cum dicit *Sequentia*:
vel *Initium*, &c. signat cum pollice dextre manus, pri-
mo textum Euangelij; deinde seipsum in fronte, in
ore, & pectore: & cum chorus respondet, *Gloria tibi Do-
mine*; ipse accipiens thuribulum à Cerimoniarío in-
censat ducens ter thuribulum: videlicet primo se-
mel librum in eius medio: secundo candelabrum
à dextris, & tertio candelabrum à sinistris: ita cito,
& modeste id faciens: vt continuet Euangelium im-
mediate post responsionem chori. Interim si nomi-
nat nomen *Iesv* humiliat caput: non autē si *Christi*
solum: si vero *Mariæ* etiam parum mouet caput. Si au-
tem integra aliqua clausula esset cantanda reuerē-
ter: tunc illam cum genuflexione: nihil de tempore
prætermittendo sed genuflectendo cantat: vt est,
*Verbum caro factum est. Item, Et procidentes adorauerunt eum. Fi-
nito euangelio: factisq; reuerentijs altari, & legato*

præsentí reuertitur ad celebrantem sine libro. Sub/
 diaconus. n. illum portat osculandum ad celebran/
 tem: quo osculato: ipse accepto thuríbulo, incensat
 celebrantem, ter ducens thuríbulum. Finíto sermo
 ne, si ille fit: ipse præcedente Cerímoníario vadit
 ante celebrantem, vbí stans capíte humiliato dicit
 confessionem totam cum díscíplína, quæ infra po/
 nítur, in capítulo de confessione intra míssam cantā
 da &c. Tum finíta confessione facit profundam ín/
 clínationem, & firmat se apud ípsum celebrantem.
 Symbolo lecto: postquam posuerit celebrantí bire/
 tum, & mítram, sedet, vt alij vsq; quò Chorus canta/
 uerit versiculum videlicet, *Et homo factus est:* quo canta/
 to, surgít, & capít de maníbus Cerímoníarij bursam
 cum corporalibus ex abaco sumptam, quā vsq; ad
 oculos eleuatam cum reuerentijs prædictis portat
 solus ad altare: vbí extracta corporalia extendit an/
 te crucem super altari, & bursa ad partem euangelij
 reposita: ipse ad locum suum reuersus sedet. Finíto
 per Chorum symbolo, surgens celebrantí extrahít
 leuem mítram, & lecto offertorio sedentí eí mítram
 precíosam ponít; tum annulum pontíficalem è dí/
 to, & chyrotecas è maníbus aufert pro manuum lo/
 tione: quæ dum fit, ipse cum Cerímoníario hinc ín/
 de stando mínístrat mappā: & illo loto, reponít an/
 nulum in dígíto eodem sine chyrotecis; Tum stās
 ad celebrantis sínístram, quam sustínet, ípsam du/
 cit cum reuerentijs solítis ad altare: quod cum cele/
 brans osculatur: ipse vadit ad eíus dexteram, & ge/
 nuflectít:

nuflectit: tum stans feruít eí, vt in ordinario; videlí-
cet Subdíacono portantí calicem cum patena, ho-
stia, & palla: ípse desuper patenam eleuatam cum
hostia capíens, porrígit celebrantí cum osculo: vt
supra, & interim calicem tergit, & vínum imponit
quantum placet celebrantí. Deínde postquam cele-
brans benedíxerít aquam: & subdíaconus eam in
calíce posuerít: ípse offert calicem celebrantí: vt su-
pra, & simul cum eo offerente dícit orationem ví-
delicet, *Offerimus tibi Domine &c.* & cooperít cum palla:
quo facto patenam dat Subdíacono: tum nauículā
pro incenso mínístrat dicens, *Iube Domne benedicere.* &
cum celebrans incensat: ípse eíus manícam vna ma-
nu, & calicem altera, vel modícum retrahít, vel sustí-
net: ne forte calíx percussus cadat. Incensato alta-
rí, accípíens thuríbulum de manu celebrantis, ípsū
à Cerímoníario mítratum incensat. Deínde præce-
dente Cerímoníario vadít ad Legatum, & incensat
ípsū, & omnes de cappella: sicut eū cerímoníarius
díriget: vt suo capítulo díctetur. Fínita incensatione:
dato thuríbulo eídem Cerímoníario: ípse ab eo in-
censatur, & sic firmat se post celebrantem. Fínita
præfatione ascendít ad dextram celebrantis: cum
quo sine vlla percussione pectorís dícit *Sanctus &c.* in
de redít ad locum suum: vt cū celebrans vult signa-
re hostíam, & calicem, ípse adsit eleuans manícas:
& celebrante eleuante hostíam: ípse nequaquam
incensat sacramentum; sed solum planetam retro
sinístra manu eleuat; dextra vero celebrantis manū
adiuuat,

adiuuat. Similiter postquam celebrans reposuerit hostiam: ac genuflexerit, & nō prius, calicem discooperit ante consecrationem; & post eleuationem illum cooperit, interim adiuuans sustinendo planetam, & manum: vt in eleuatione hostiæ fecit. In fine *Pater noster*, aduenienti Subdiacono cum patena cooperta, ipse stās in cornu epistolæ: cam velo discooperit, discoopertamq; offert celebranti cum osculo manus; expectatq; ibidem donec remouerit pallā de calice: tum ad locum redit, & dicto per celebrantem *Pax Domini*, ipse ascendit; & cum eo dicit ter *Agnus Dei*; totiens percutiens pectus: nisi sit missa pro defunctis, quia non percutit: quo dicto vadit ad sinistram eius, & capit, ac tenet librum: sicut tenebat assistens; cuius vices ipse exequitur, donec assistens; distributa pace reuersus ad altare fuerit. Interim ipse monstrat digito, quæ sunt per celebrantem dicenda: detegit calicem: infundit vinum solum pro purificatione: & librum cum puluino ad cornu epistolæ portat. Tum si planeta vitur; statim libro portato dum Cerimoniarius ponit biretum, & mitram celebranti; ipse in eodem loco; vbi prius deposuerat planetam resumit: vel si non vitur planeta, tunc ipse deposito libro, ponit biretum, & mitram celebranti, ac mappam tenet pro lotionem manuum: tum mitra rursus deposita, vadit post celebrantē infra gradus: vbi in tempore versus ad populum dicit. *Ite missa est*, vel pro temporis exigentiā versus ad altare, *Benedicamus Domino* aut *Requiescant in pace*. Et si celebrans sit benedicturus

dicturus cum mitra: vt infra suo capitulo dicemus; ipse cam ponit: tum manet in loco suo genuflexus; donec sit data benedictio; inde surgens ibidem expectat, stans, donec publica uerit, si alioquin debet publicare indulgentias latino sermone. Quo facto ducit celebrantem, stans ad eius dextram, usque ad fastorium, & adiuuat illum spoliantem; & dato osculo super manu, extrahit annulum; vel ut placet.

DE OFFICIO SVBDIACONI Cap. VI.

SVBDIACONVS paratus stans à sinistris celebraturus in omnibus facit; sicut Diaconus, quo ad ipsum celebrantem parandum; & idem accepto celebrantis manipulo intra librum euangeliorum; quem ipse portat ante celebrantem, vadens ad confessionem faciendam; pro qua ipse stat ad sinistram celebrantis; & illi dicturo versiculum videlicet, *Deus tu conuersus*, &c. imponit manipulum cum osculo manipuli, & manus. Deinde osculato per celebrantem altari, ipse stans continue ad eius sinistram, idest, in cornu euangelij, librum euangeliorum apertum in eo folio, ubi est textus euangelij, offert ei osculandum semper; preterquam in missis pro defunctis; quia tunc non osculatur librum. Circa incensationem adiuuat hinc; sicut Diaconus inde. Et similiter circa lectionem introitus, hymni angelici; & circa impositionem, & depositionem gremialis. Dum celebrans stat apud Fastorium,

dístoríum, vel apud altare, ipse nō collateralís Diá-
 cono stat: vt in multis locis fit; sed post eum; ita vt
 ambo sint non equaliter biní, sed singulí; videlicet
 vnus post alíum; & sic manens, non tenet manus
 sub tunicella coopertas: sicut regulares faciūt, vt de
 Diacono díxí. Dum orationís, ídest collectæ vnice,
 vel ex multis vltimæ conclusio dicitur, ídest. *Per Do-*
minum nostrum Iesum Christum. in verbo *Iesum Christum* incli-
 natione simul cum celebrāte, ante ipsum celebrātē
 facta; ipse sibi librū portās, vadit simul cū Cerímo-
 niário solo præcedente ad lectionem suæ epístolæ,
 & factis cum Cerímoniário reuerentijs altari, & Le-
 gato si præsens est: versa facie ad altare ante cornu
 epístolę: ac tenēs sibi librum eleuatum vsq; ad ocu-
 los, cantat suam epístolam: in qua si nomen *Iesu Chri-*
sti profert: caput omnino inclinat: non autem in ver-
 bo *Christi* solum: sicut pro Euangelio dictum est. .
 Quod si planeta vtitur: (vtitur autem quotiens dia-
 conus: nisi in sabbato sancto, vt infra in capitulo
 de parandis Diacono, & Subdiacono dicitur) tunc
 paulò citius apud abacum, vel retro altare deponit
 planetā, & sic manens in alba, ídest camíso p. Cerí-
 moniarum ab omni parte decenter composito: va-
 dit, & cātat, vt supra. Cantata epístola; ipse clauso lí-
 bro: ac factis solitis reuerentijs: præcedente Cerímo-
 niário, reuertitur ad celebrantem, vbi genuflexus
 osculatur eius manum dextram porrectam super lí-
 bro clauso. In Missa vero pro defunctis, epístola cā-
 tata non genuflectit ante celebrantem cum libro

in manu; nec manum celebrantis osculatur: tum accepta planeta si ea utitur; tenet solus librum missalem ante celebrantem legentem, & demum sedet, ut prius apud Diaconum. Ad lectionem Euangelij comitetur Diaconum, ante quem precedit sine libro, & postea in loco lectionis, capit librum a Diacono; & tenet librum apertum stans facie ad faciem eius, inter duos ceroferarios, manibus infra librum positis: ita ut superior pars libri mentum suum attingat. Inter legendum Euangelium, si Diaconus genuflectit, aut caput inclinatur, ipse non genuflectat: sed omnino immobilis persistet; tanquam si esset legile marmoreum, maxime, ut non turbet folium, nec visum cantantis. Euangelio finito, ipse tenens librum apertum facit solum reuerentiam consuetam altari, & cum sic apertum in folio, ubi est principium textus Euangelij cantati, osculandum celebranti Cardinali, vel Legato portat, cui priusquam librum offerat, ipse non genuflectit: sed libro exosculato, illum claudit, & ante celebrantem, ac Legatum reuerentias tunc facit, & non prius. Si vero missa est pro defunctis ipse non penultimus ad Euangelium cantandum sicut supra, sed secundus, idest post Diaconum vadit, & eo finito, non portat librum apertum osculandum Legato: neque celebranti, sed illo ibi tunc clauso, & factis reuerentijs ibi, quibus debentur; reuertitur ad celebrantem simpliciter, & librum dat clericis. lecto offertorio illico vadit ad abacum: ubi vel super humeris eius extenso, capit dextra manu cali

cem cum patena: hostia, palla; & purificatorio: quæ omnia simul extremitate ipsius veli cooperta: manu sinistra leuiter apposita, ne cadat aliquid; sequente se cappellano cum ampullis plenīs; ac celebrāte ad altare præcedente, portat ad cornu epistolæ: ubi prædicta suo tempore, & præsertim ampullam vini Diacono offert; & posito per Diaconum in calicem vino, ipse capiēs de manu cappellani ampullā aquæ, eam Legato, seu Cardinali celebranti præterdit inclinatus, dicēs mediocri voce. *Benedicite pater Reuerendis.* quam benedictam ipse in calicem ponit. Si autem missa esset pro defunctis, aqua neq; per Legatum, neq; per celebrantem benedicitur, sed absolute ponitur in calicem: licet Innocētius Papa Tertius, qui fuit magister ceremoniarum, quiq; scripsit mysterioria missæ expresse dicat, aquam non nisi per Episcopum poni debere, & reddit bonā causam: sed hodie seruatur, vt ipse Episcopus solum benedicat: nō ponens aquam in calicem. Cooperto per Diaconū cum palla calice: ipse stans, dextra capit patenam à Diacono stante, quam extremitate eiusdem veli ab eodem coopertam portat cum reuerentijs ad locum consuetum: videlicet, Legato, vel Cardinali non celebrante præsentē, extra gradus præbiterij, & ibi stet: Legato autem, vel Cardinali absente, tūc firmet se in loco præbiterij post Diaconū, & nunquā de suo statu se moueat: nisi cum eleuatur sacramentum: quia tunc genuflectit: quo eleuato mox surgit. Et quando dicitur per celebrantē, *Pater noster:*
in

in versu: Sicut & nos dimittimus: ipse cum reuerentijs reuertitur ad altare: habens patenam semper velo coopertam, & stans rectus in cornu epistolæ, patenā discooperiendam Diacono stanti offert: ac remoto per Cerimoniarium ex humeris velo, ad suum locū reuertitur. Si autem missa est pro defunctis: quia patenam non tenet: stat post Diaconum: sed cum eleuatur sacramentum in missa pro defunctis: ipse incensat illud, & nō alios, postea stat in loco suo vsq; ad Agnus Dei; quod cum celebrante dicturus, ascendit ad eius sinistram. Tum Assistente datur o sculū pacis per chorum: quia Diaconus supplet vices Assistentis; ipse stat ad dextram celebrantis, discooperiens calicem in tempore, & alia faciens, donec celebrans cōmunionem fecerit; tūc vadit ad cornu epistolæ ubi accepta ampulla, ponit de vino in calicem pro purificatione: qua facta dum celebrans lauat, ipse tergit calicem, & plicat corporalīa cum palla, & purificatorio; quæ omnia ad abacum reportat cum reuerentijs: tum redit ad locū suum, ubi stat vsq; in finem missæ, & deniq; comitatur celebrantem: quem exiit cum Diacono.

DE OFFICIO PRIMI CAPPELLANI

præbiteri assistentis. Cap. VII.

x nouem Cappellanis supradictis, primus erit ille, qui dicit præbiter assistens: cuius præcipua cura est, antequā ad missam pro

cedatur diligenter ipsam missam in domo sapius, ac continue cum celebraturo prastudere, & bene obseruare omnes actus: in quibus fortassis ipse celebraturus auxilio egeat, vel titubet, aut nesciat siue vacillet: vt postea eidem apud altare sacrificati in talibus actibus subueniat cito, placide, ac modeste memorando voce: gestu, & actu, quæ oportuerit, & prout viderit opus faciendum. Hic etiam ante diem missæ, debet sibi barbam, & coronam tondere fecisse: quoniam est Magistratibus, & alijs, Primoribus daturus osculū pacis facie ad faciem. Deinde in die missæ Cardinali psalmos lecturo: ipse indutus superpellicio capit, & tenet librum psalmorum detecto capite genuflexus ad eius sinistram: ne sit ipse propior altari quam Cardinalis, & legit secum alternatim omnes psalmos cōsuetos videlicet. *Quam dilecta*, &c. ipso Domino inchoante: & si Dominus utitur ocularibus, ipse assistens ea capit, & tenet ministrans, dum opus est: similiter, & nasitergium, siue sudariolum presentat opportune. Item lectis psalmis, surgente Domino versa facie ad altare, lecturo versiculos, & orationes paramentorum, vt opus erit, & prout infra dicitur; etiam ipse surgit stans è conuerso, & tenens librum ante faciem Domini, renibus ad altare versis. Deinde vestito celebraturo, ipse illico, & non prius, induit se pluuiali: stanteq; Domino, & ex libro aliquid cātante, semper ad eius dextram stare debet, librum continue manu tangens, ac singula cū dīgīto ostendens.

Cum

Cum verò celebrās sedet, similiter, & ipse cum Diacono, & Subdiacono in vltimo gradu modicū post, & apud ipsum sedet, & si ministri ad latera Cardinalis hinc inde sedent, ipse solus sedebit vt supra: apud altare vero stante celebrāte, & ipse stat in cornu Euangelij: ad quod postquam ipse celebrans in faldistorio legerit offertorium, ipse præuenit cum libro, & puluino hoc modo. Nam prius capit librū missalem ante pectus: & super eo ab extra puluinum: Tum præcedente Cerimoniario, facta reuerentia ante Cardinalem celebrantem, mox versus ad Legatum, inde ad altare: in medio eius genuflectit, & sic vadit ad dictum cornu Euangelij: ubi strato puluino superponit librum apertum, ac inuenit dicenda videlicet: *Suscipe Sancte pater omnipotens æterne Deus hanc immaculatam hostiam*: quo facto retrahit se ad posterius cornu prædictum: ubi expectat celebrantem: cui aduenienti facta reuerentia assistit apud librum, & digito ostendit dicenda. Cum autem incensatur altare, ipse se ad posterius cornu prædictum retrahens, expectat finem incensationis: ne illam impediat, & continue dicit versiculos memoriter videlicet. *Dirigatur Dñe, &c.* ita alte, ut celebrans possit audire versiculos dum altare incensat, & secum dicens reuertitur ad librum, à quo nunquam discedit; nisi ad Agnus Dei: ubi continue, & semper stat: nisi in consecratione sacramenti: donec illud eleuatur. Igitur ad Agnus Dei, ipse assistens dicit cum celebrante Agnus Dei, & dans locum suum Diacono, qui interim

interim assistere debet pro eo; recedit, & transiens ante altare facit reuerentiam vsq; ad terram, & firmat se genuflexum ad dextram celebrantis: & eo altare osculante, etiam ipse illud simul osculatur: tum surgens osculatur celebrantis faciem in maxilla sinistra; cui dicenti. *Pax tecum*, ipse respondet *Et cum spiritu tuo*. Deinde ducitur ad Legatum, si adest: ante quem primo caput profunde cum humeris inclinatur, tum dat osculum in sinistra maxilla eiusdem dicens, *Pax tecum*, & ille respondet: *Et cum spiritu tuo*, & modicum retrogressus, vt prius inclinatur. Deinde vadit ad alios, ad quos per Cerimoniarium ducitur, prout in capitulo de pace danda infra suo loco dicetur; semper obseruans ipsum Cerimoniarium, vt inclinationes, & genuflexiones, sicut per illum monstrabuntur exequatur: in fine dat osculum eidem Cerimoniario, & sic reuertitur ad suam assistentiam cum reuerentijs altari, & Legato. Post hæc facta purificatione, ipse portat librum ad cornu epistolæ: nisi prius Diaconus portauerit; ubi firmus ostendit cum digito cantanda; & sic perficit officium suum: nam data per celebrantem benedictione, ipse primo exutus pluuiali suo, dominum exiit cum lectione psalmi, ac versiculorum, & orationum, vt in ordinario.

DE OFFICIO SECUNDI CAPPELLANI

baculum pastoralem ministrantis. Cap. VIII.

MISSA questione antiqua, vtrum Episcopus suffraganeus, presente suo Archiepiscopo metropolitano; ita debeat omittere usum baculi pastoralis, quod est insigne Episcopale, sicut Archiepiscopus usum crucis, quod est Archiepiscopale priuilegium, omittit presente Cardinali Legato apostolico; omisis quoque his, quæ in antiquo ceremoniali dicuntur: quoniã nostro tempore in usu non sunt; obseruentur quæcunque de ipso baculo in nouo ordinario pontificali dicta sunt; sed specialius hæc, videlicet quod semper ante Cardinalem Episcopum pontificaliter paratũ, & non aliter: siue longius; siue propius processurũ, deferatur ipse baculus pastoralis per aliquem mansionarium, aut dictum cappellanum; eius enim officium honorabile est; qui præter Assistentem, & canonicos ministros, ante omnes cappellanos celebrantis præcedit tamquam dignior. Hunc autem oportet esse cotta, & pluuiali, uel planeta indutũ; nisi sit missa pro defunctis, quia non solum tunc ille non induitur pluuiali; sed nec habendus est, baculus; alioquin semper, & ubique habendus est, quotiens Cardinalis Episcopus pontificaliter paratus, non modo à loco ad locum procedit, ut à sacristia ad altare; sed etiam quotiens à faldistorio ad altare, ac etiam tam à cornu epistolæ ad medium altaris uadit, quàm ab eodem ad aliud cornu Euangelij; atque inde reuertitur. Dum uero in uesperis dicitur canticum Magnificat, ac etiam dum dicitur in
missa

missa Euangelium; & cum ex mandato ipsius Cardinalis Episcopi celebrantis tunc realiter parati sit aliqua ad populum monitio, vel etiam si ipsemet facit monitionem, aut sermonem; aut cum post sermonem a se, uel ab alio. coram se similiter celebrante factum ipse lecturus est confessionem; & in fine missæ dicturus, *In principio erat uerbum*; ac generaliter quotiens est daturus benedictionem solemnem cum mitra; semper ipse dum producit signum crucis; & non prius; accipit, & tenet usque ad finitam benedictionem baculum manu sinistra, & dextra benedicit; & generaliter semper, & totiens baculo utitur, quotiens mitra. Nam mitra, & baculus in Episcopis correlatiua sunt; præterquam pro defunctis. Sciatautem minister baculi, quod à lituo arcuato prædicti baculi, nullus debet pendere panniculus; qui si alligatur, inferius alligetur, & non ideo alligatur, ut aliquod mysticum figuret; sed quia honestius est, & reuerentius agitur, si ipse minister illum manu non tangat, etiam si sit sacerdos, sicut etiam facit cappellanus de mitra: quam non nisi panno manibus obuoluto tenere debet. Cum uero Cardinalis Episcopus baculum manu capit, nudum omnino, & sine panniculo capit, prius osculatū ab ipso ministro porrigente.

DE OFFICIO TERTII CAPPELLANI;

mitram ministrantis. Cap. IX. *Tertius*

DERTIVS cappellanus est de mitra seruiēs
ex cuius collo hinc inde æqualiter pen-
deat mappa sericea longa, cum qua capit
mitram, non autem nudis manibus; & dū
illam tenet, habet infulas versus se; & dum recipit,
redditq; Diacono illam imposito; id facit quantū
potest commodē; & surgente, & stante domino, illi
co adheret tergo eius capturus, vel daturus mitram
Diacono; prout opus erit. Curet autem, vt post can-
tatum hymnum angelicum, idest *Gloria in excelsis*, se-
denti Domino, ipse adsit cum mitra leuiori, & sim-
plici: Nā grauaretur celebrans, si auriphrygiata cōti-
nue vteretur, nisi secus placeret. Igitur offerat leuio-
rem, reposita alia preciosa, & grauiori super abaco:
ita vt vittę pendeāt ex illa. Leuiori vtitur vsq; ad fini-
tum *Credo* &c. Deinde lecto offertorio, cum sederit,
auriphrygiata vtit, vsq; ad finē missę: lauatoq; post
oblationē celebrante apud altare; ipse auriphrygia
tam reponit super altari in cornu epistolę; infulis
ex illo pendentibus. Demum post cantatum. *Ite missa
est*, & dictum *Placeat* &c. mitram offert Diacono, & il-
le celebranti, qui cum illa dat benedictionem, & cū
ea reuertitur ad faldistorium suum: nisi sacramen-
tum esset super altari: quia tūc sine mitra datur be-
nedictio: sed in vespēis incepto primo psalmo; de-
posita super altari in cornu epistolę preciosa, leuē
offert: nisi aliter placeat. Tum incepta antiphona
canticī, idest, *Magnificat*, illa deposita vbi supra, pre-
ciosam ministrat.

DE OFFICIO QVARTI CAPPELLANI

librum ministrantis. Cap. X.

QVARTVS Cappellanus de libro seruieus, in primis curet, vt signaculum habeat in loco libri dispositum in folio, ex quo celebrans legere, seu cantare debet; & illud bene prouideat, ne cū tempus erit, oporteat cum scandalo voluere, & reuoluere folia diuersa. Ipse librum tenens stare debet inter altare, & faldistorium, ita vt renes de directo vertat cruci super altari positæ; librum autem extollat, & deprimat, pro statura celebrantis; communiter tamen vsq; ad frontem inclusiue, & illi adherentem, ambabus manibus nudis in inferiori parte libri positus sustineat, & aduertat, ne se loco moueat, neq; vnquam genuflectat; etiam si ipsemet celebrans, vel Legatus, & magistratus, & omnes genuflecterent; neq; forsan errante celebrante, ipse errorem detegat, vel indicet, aut reprehendat; sed in statu suo maneat immobilis, velut si marmoreum legile esset; cuius instar figuratur. Et cum vadit ad celebrantem cum libro aperto; nullam penitus eidem inclinationem, aut reuerentiam faciat; sed finito cantu, ipse clauso libro recedens facit suam reuerentiam. Recedit autem finitis omnibus orationibus, & conclusionibus, ante responsum, *Amen.* Item post lectum introitum, ac hymnum angelicum, & symbolum, & offertorium; & non prius.

DE OFFICIO QVINTI CAPPELLANI
thuribulum, & nauiculam ministrantis. Cap. XI.

QVINTVS Cappellanus de thuribulo: & nauicula incensi seruiens, debet esse alius quantulum fortis, & robustus: quoniam ipsum thuribulū graue esse solet, & nauicula nō leuīs; quæ duo simul necesse est, vt teneat æqualiter, eleuatis manibus: videlicet thuribulum dextra, & sinistra nauiculā clausā. Pro quibus tenēdis primo infigit pollicē dextræ manus in annulū magnū extremæ catenulæ, & aliā catenā, quæ cooptoriū thuribuli eleuat, minimo eiusdē manus digito teneat stricte eleuatā; ita q̄ thuribulū sit quasi per duos digitos aptū, vt fumus spirare possit; ne ignis extingatur. Deinde clausē nauiculę pedē sinistra capiat; Ne autē ipsemet igne possit aliquo casu suū suppellicij cōburere; Cerimoniarius extremitates manicarū suppellicij eius r̄flectat circa bracchiā decēter, admonens eū, ut quāto remotius pōt, à se ipso manū thuribuli amoueāt, & bracchiā equali spatio p̄trahāt: Cū autē vadit ad locū Euangelij cātādī, primus post Cerimoniariū ante ceroferarios, cū eis equaliter genuflectat, ac surgat, & firmet se ad latus dextrū Diaconi, et si renes altari vertat; & in tēpore det, & accipiat thuribulū à Cerimoniario, sicut ille petit, & dū dicit totū Euāgeliū, sit vel post cātātē, vel ad aliam partē cōmode versus ad illū, & cōtinue thuribulū leuiter moueat; nō ideo; vt icēset cātās; sed ne ignis

extinguatur; & finito cantu, non amplius incensat
liber; sed factis reuerentijs altari, & legato, redit ad
locum suum, vt venit; & ibi dat thuribulum Diacono,
qui incensat Episcopum celebrantem solum;
& non Legatum; vt infra.

DE OFFICIO SEXTI CAPPELLANI

gremiale ministrantis. Cap. XII.

EXTVS Cappellanus de gremiali ser-
uiens surrecturo Dño, priusquã mitra
tollatur, gremiale à Subdiacono de gre-
mio dñi sũptum, accipiat reuerenter, &
cũ osculo ipsius, & illud plicatum teneat ambabus
manibus pendens ante pectus suum; & cum illud
dat Subdiacono, aut capit ab eodem; semper, & to-
tiens cum osculo id faciat; & deniq; lotis celebra-
tis manibus, post lectum offertorium, illud super
abaco reponit; quia amplius illo non erit opus. In
vesperis, & aliis officiis, & in processionibus, gremia-
li nunquam vtimur, & nisi cum planeta,

DE OFFICIO SEPTIMI CAPPELLANI

ampullas ministrantis. Cap. XIII.

IC septimus Cappellanus parum habet
laboris, & operę; quia solum debet sequi
Subdiaconum post lectum offertorium,
ab abaco ad altare euntem; portans duas ampullas,
vini

viní in dextra, & aquę in sinistra manibus, superpel-
lício tectis: tum eas ampullas dat eidem (Subdiaco-
no petenti; & similiter receptas reportet ad abacũ
simpliciter. Item post communionem, vnam tantũ
ampullam, scilicet, viní pro purificatione, eo modo
simpliciter ad altare portet; quã det Diacono; & si-
mili modo reportet ad abacum; Nunquam tamen
vinum, vel aquam in ampullis prædictis à creden-
tarijs capit portandas ad altare: nisi prius, & expres-
se viderit factam fuisse credentiam; idest prægusta-
tionem viní, & aquę: quia ipse similiter de vtroq;
apud altare facturus ẽ prægustationẽ videte Card.

DE DVOBVS CAPPELLANIS CAN-

delabra ministrantibus. Cap. XIII.

Duo Cappellani seruientes de candelabris
dum Euangelium, siue orationes pro ve-
sp̄eris, aut etiam pro tertiarum hora can-
tatur: in statura, quantum potest conue-
niant; ne vnus nimis oblongus, alter ẽ contrariò
breuis: sed vt omnino sint in altitudine eorum lu-
minaria equalia: cumq; capturi sunt candelabra, ca-
p̄iant quidem dextra nodum, qui in medio manu-
brij esse solet; & sinistra pedem eiusdem, manibus
discoopertis. Admoneanturq; facturi reuerentias
tam in cundo, quàm in stando, & redeũdo, vt equa-
liter, & simul, ac eodem contextu faciant illas, &
non vnus post alium; cumq; se ipsos firmabũt pro
illumin-

illuminatione Euangelij, ambo ponant Subdiacōnum in medio eorum; & sint hinc inde faciebus ad Diaconum pariter versis, sicut ipse Subdiaconus est .i. ante faciem Diaconi, & hoc in quocunq; loco Euangelium cantetur. Finito Euangelio similiter faciunt, vt prius reuerentiam, primo altari; deinde Legato; & Diaconum præcedētes ad sua loca reuertuntur; dantes eadem candelabra eis, a quibus habuerant. Et si inter legendum Euangelium Diaconus genuflectit, vt in Circumcisione, & in Natiuitate Dñi nostri IESV CHRISTI, aut alias; ipsi non genuflectant; sed immobiles stent cum Subdiacono similiter immobili; quoniam hi duo tanquam marmorea candelabra; & Subdiaconus tanquam aureum pulpitum immobile figuratur.

DE OFFICIO CAPPELLANI INTIMANTIS

*hymnum angelicum, ac symbolum in missa, & antiphonas
in uesperis; necnon de ordine cantantium ipsas, &
de disciplina intimandi. Cap. XV.*

PRÆTER nouē Cappellanos ministros prædictos; etiam alius est Cappellanus siue Mansionarius choralis, à prædictis distinctus; qui Cardinali missam celebranti intimare, siue annuntiare solet hymnum Angelicum, & symbolum, ac etiam salutationē ad populum, videlicet. *Gloria in excelsis, & Pax uobis, & Credo;* qui etiam intimat canonicis antiphonas, *vesperales;*

les:& vt híc suum officiũ cum debíta, & plena dísciplina exequatur, sciat, qualíter prímo si canónici sunt pluuiálibus indutí; vt infra dicam de habitu canónicorum;ipse non pluuiáli; sed planeta; si autẽ canónici sunt simplíciter cottis indutí; tunc ipse debet esse pluuiáli indutus,& vírgam longam more Bonoñ.in manu,sicut præcurfor apostolicus tenēs;& nunquam solus ante Cardínalem celebrátem accedit:sed præter Cerímoniáriũ ducẽ eius, etiã habet secum in sinístra aliũ máñionáriũ, aut æqualem cappellanum similíter cum eodem baculo,& habitu ornatum; per quẽ tamen níhil unquam Cardínali íntímatur: sed omnia alia, ab illo princípali aguntur.Hí autem duo simul,tantũ ante Cardínalem accedunt: quoníam ante canónicos,etiã ante Archídiaconum, seu Archípresbíterum,ille solus tantum princípalis accedit,quí íntímare debet. Itaq; dum ipse princípalis socio comítante,& Cerímoniário præcedente est íntímaturus alíquid Cardínali celebránti; facit reuerentiã altári vsq; ad terram genuflexus; tum humíliatus profunde Legato; inde ante Cardínalis celebrántis faciẽ, capítis, & humerorum profundam inclínationem facit; vbí stans expectat, donec cãtus à Choro penitus compleatur:quo finíto, ipse stans faciẽ recta, sine alíquo motu corporis, nec faciẽs amplíus reuerentiã;competenti, & summissa voce íntímat Gloria; aut Pax uobis; aut Credo; aut antípho nam;& post íntímationem, non facit reuerentiã aliquam

aliquam; nec inde recedit; sed sic immobilis perfectas
 ueras expectat; donec Cardinalis resumpserit quicquid
 fuerit sibi intimatum; tunc enim, & non prius facit, ac
 recedit cum similibus reuerentijs: ut uenerat. Idem in
 omnibus, & per omnia facit socius ipsius comitatus.
 Cardinalis autem celebrans, vel qui uis alius Episcopus
 non Cardinalis aduersus intimantem, non solum caput non
 mouet recepta intimatione: sed ne quidem signum ullum;
 immo nec nutum leuem aliquem propterea facere debet.
 Intimatio uero supradicta non in missis, sed in uesperis
 fit, in quibus antiphonæ tam celebranti quam canonicis
 intimari debent. Itaque ipse intimator solus sine socio
 ante conspectum singulorum canonicorum idem facit,
 sicut de celebrante dixi: maxime quo ad accessum, &
 recessum suum. Nam quo ad reuerentias parcius agit
 cum canonicis, quam cum Episcopo. Ipsi uero canonici
 uersa uice, iuxta Ecclesiæ consuetudinem cum capitis
 leui inclinatione; non tamen cum assurrectione, correspondent
 eidem mansionario, seu cappellano intimanti. Secundam
 antiphonam cantat Diaconus à dextris. Tertiam cantat
 presbiter assistens; siue sit uicarius; siue quicumque
 ex canonicis. Quartam cantat primus canonicus, etiam
 si sit Archidiaconus, vel Archipresbiter in choro manens.
 Quintam cantat Subdiaconus à sinistris Cardinalis.
 Et iste est ordo legitimus, & ceremonialis cantandi
 antiphonas quando Cardinalis solemniter celebrat
 uesperas; quando uero non celebrat,

celebrat, quísq; in suo ordine vbicunq; fuerit, cantat suam. Et scías, q̄ nullus debet, aut potest se excusare; quominus cantet suam maxíme Cardínalí celebrante: non celebrante autem eo, excusatio admittitur; si est admissibilis, uel aliàs prout libet, iuxta morem Ecclesiæ.

DE NVMERO, ET QUALITATE, AC
officio Credentiariorum. Cap. XVI.

CREDENTIARIJ numero sufficerent tres; cum etiám plures non dentur Cardínalí in cappella papalí; sed cū quater sint manus lauandæ: ideo etiám quattuor poterunt esse ipsi minístrí, ætate, & habitu omnes laudabíles: ut supra de cappellanis dictum est: ex quíbus singulí mínus digni seruiét prius: deínde uero digniores, & sic quísq; sua uíce cum genuflexionibus usq; ad terram, altari, Legato, & Cardínalí celebrantí, tã in eundo; quam in redeundo, & cum credentiá, siue prægustatione aquæ; quæ potest esse rosea, siue lampha, aut odorata, ut libuerit. Nullus autem ex ípsis credentiarijs sit habitu longo, maxíme cotta, aut caputío indutus. Prima lotio fit ante quã Cardínalis capíat paramenta. Secúnda ante offertoriũ: dum adhuc est sedens in faldistorio. Tertía post ídem offertorium; dũ stat ante altare. Quarta post communionem, ut tertía. Hí autem stant semper; detecto capite; uersis faciebus ad Cardínalem;

DE CERI. CARD. ET EPISCOP.

nec vnquam de loco suo díscedunt: nísí quando ípsum exuunt, & calciant, aut exalciant cōmuníbus índumentís, & calciamentís: & maxíme dum aquā pro manuum lotíone mínístrant: pro quo actú prímo euntes ante genuflectunt vsq; ad terram: índe ante altaris crucem ín eodem loco manentes: vltímo ante celebrantem: vbí sic permanentes ínfundunt aquam prægustatam. Deníq; facta lotíone cū eísdem reuerétíjs ordíne retrogrado, ad locum suū reuertūtur. Sed pro domíní communís honore obseruent; vt parcius reuerentías, & genuflexíones huiusmodi ante prædictum domínium faciant præsentē Legato: prout ínfra passím dícetur. Et ístís credētiáris datur incensum, & pacís osculum: tamquam mínístrís egregíjs, ín ordíne, & více sua.

DE ORGANISTA, ET SERVANDIS

per ipsum. Cap. XVII.

ORGANISTA admoneatur: vt ín díebus festíuís semper Cardínali adueníentí rē díuinam siue pro míssa, siue pro vesperís facturo, seu audíturo cum sonítu organorum festíuiter, & modulanter; remota tamen lascíuía applaudat: ípsū recípiens, & nunquam à sonítu cessans: donec Epíscopus Cardínalis oratíonem genuflexus perfecérít, sederítq; ac res díuina ínchoanda fuerít: quod etíam facíet ípso Cardínali de choro post reí díuinæ finem recedente: nísí ta-

men

men publica temporis siue Ecclesiæ mysteria pro-
hiberent: non autem priuata, vel domestica Cardí-
nalis inæstítia obstat; quín Ecclesia suis solemnita-
tibus vtatur, Hoc etiam seruat chorus cappellæ Pa-
palis; vt vno tempore dulcius moduletur: quã alio.
Nam in fería quarta, quæ cinerum appellatur, & à
Dominica passionis usq; ad Pasca (præterquam in fe-
ría quinta in cæna dñi) nō cantat nisi per notas Gre-
gorianas. Organísta etiam respectiue idem facere
poterit: sed obseruet ut nullo tempore incípiat so-
nare primum uersum canticí .i. *Magnificat*: sed relín-
quat choro cantandum. Idē faciat de hymnis om-
nibus, præsertim his, in quorum princípío Cardína-
lis, & populus genuflectere consueuit: ut: *Aue maris*
Stella, & *Veni Creator Spiritus*, Item *O crux aue spes unica*: & de
alijs, ut infra in capítulo de genuflexionibus. Idem
faciat de versibus priuilegiatis; pro quibus genufle-
ctimus, videlicet in symbolo pro versu, *Et incarnatus est*
de spiritu sancto, & etiam in hymno, *Te deum laudamus*, in
versu. *Te ergo quæsumus*, &c. Item curet ut Cardinali se-
interea ad missam celebrandam sacris vestibus pa-
rante: dum psalmodia horæ tertię cantatur cum re-
spōsione organorum, prout infra suo loco dicitur:
ipse sic abbreviet, vel producat sonum, ut neq; Car-
dinalis solito citius accelerare; neq; lentius tardare
cogatur, Vltimo potest ipse organísta alternis uer-
sibus in fine singulorum psalmorum, & hymnorū,
sonare in omnibus officijs diuinis, & in utrísq; ue-
sp̄is, & matutinis, siue in die, siue in nocte cantan-

dís, ac omnibus horís à primà vsq; ad completoriũ inclusiue, & in missis, præterquam in officiis pro defunctis, & ferialibus, & die cinerum; & his; quibus mater Ecclesia est circa mysteria passionis occupata. Sed omnino à lasciuiis cantilenis in Ecclesia sonã dís abstineat omni tempore.

DE HABITV ECCLESIASTICO CANONICORUM *Card. celebrante, & non celebrante. Cap. XVIII.*

IN cappella apostolica, Papa, vt Episcopus & Cardinales vt canonici sicut in multis, sic etiam in hoc figurantur: & propterea sicut summo Pontifice vespas, siue missas celebrante Cardinales sacris paramentis induuntur; sic etiam honestum, & multum honorabile vtrinq; esset, vt Cardinali Episcopo vespas, & missas celebrante; ipsi canonici super cottis, siue amictu pluuiálibus induerentur omnes; non autem alij pluuiálibus, alij planetis; alij dalmaticis, & alij tunicellis: nisi ubi præbendarum; alia presbiterales; alia diaconales, & alia subdiaconales essent: vt in plerisque vrbis Ecclesijs: quia tunc vestirentur parametis præbende, & ordini conuenientibus, etiam si qui ex eis essent Prælati apostolici, & Episcopi, &c. sed in nostra Bononiens. Ecclesia talis distinctio non est; ideo omnes, vt dixi eodem habitu ornatí erunt, videlicet pluuiálibus: præter illos duos, qui in habitu, & actu Diaconi, & Subdiaconi ministrant apud Cardin.

Cardínalem, & præter presbíterum assistentem Cardínalis: Ex quibus ille, qui est cantaturus Euangelium, debet esse dalmatica, & qui epístolam, tunica indutus, tam in vesperis, quam in missa. Qui uero est assistens presbíter, in missa debet pluuiáli, sed in uesperis planeta sola super cotta sine amíctu & sine camíso, uel alba indutus esse. Et isto casu ipsi canónici sic induti ad nullos círculos de choro ante Cardínalem uenire debent, ut infra. sed aduertant, maxíme cum habent paramenta; ut omnes simul in eodem loco illa induant; similíter, & dum sedendum est, omnes ipsi sedeant: dum uero standum est, omnes stét, ut suo capítulo dicetur latius³. Non celebrante uero Cardínale prædicti canónici suis solitis superpellicijs, siue cottis induti sint, cū harmutijs super humero sinistro, iuxta Ecclesiæ cōsuetudínem; & tunc ad círculos uenire tenentur, ut infra. Et si magis placebít, etiam mansionarios sacris vestibus paratos esse (quod non improbarem) tunc non utiq; pluuiálibus, sed planetis super cottis, & sine amíctu uestíti erunt; & cum illis etiam computabuntur hí; qui baculos aureos manibus præferunt, tamquam præcursores: quo casu canónici, & Assistens amíctibus utentur sub pluuiálibus, & non alíter.

DE DVORVM CANONICORVM

assistencia apud Cardinalem celebrantem, & non celebrantem. Cap. XIX.

Síue

SIVE Cardinalis celebret, siue non, dummodo in Ecclesia sit præsens rei diuinę (nisi in vesperis pro defunctis) semper habeat canonicos ministros apud se: & quidem dum missam celebrat, habeat tres; videlicet eum, qui vocatur presbiter assistens; & hic, potest esse Vicarius suus generalis, vel alius, ut placet, dummodo ex dignioribus. Item duos alios pro Evangelio, & epistola cantandis, qui esse possunt Archidiaconus, & Archipresbiter simul: Nam hi quantumcunque Prælati canonici sint, & ad assistentiam non teneantur; non tamen à ministerio huiusmodi Cardinale celebrante excusantur, quin ut Diaconus & ut Subdiaconus in Evangelii, & epistolę decantatione seruiant; quando autem non celebrat; prædicti duo Prælati canonici non tenentur assistere; sed alii, ex quibus (nisi Cardinalis vnū potiusquā aliū, ut pote magis expertum, siue ex alia particulari causa gratum habere apud se malit, qui ei assistentiam faciant) regulariter duos canonicos seniores, & omnibus digniores, præter canonicos prælatos, scilicet Archidiaconum, & Archipresbiterum, ut supra, habere debet. Qui canonici sibi assistentiam facientes, ministrent omnia, quę sibi non celebranti sunt operi, & vsui inter solemnias; ut librum; nauiculam, thuribulum; incensationem; & pacis osculum; & similia. Quod si ordines canonicatuū distincti, sint, videlicet alij præbiterales, alij diaconales, & alij subdiaconales; tunc primi duo diaconi, & non alij assistere

assistere debent: quorum altero; uel utroq; deficiente supplebunt; uel ultimí presbíterí; uel primí subdiaconí, tamquam duo leuitæ arcam fœderis custodientes. Itaq; ipsi duo canonici assistentes Cardinale non celebrante, sed cum celebrante, confessionē faciente, genuflexi post ipsum esse debent; & similiter ipsum in introitu, ac gradualí, & offertorio; ac post communionem legendis, hinc inde médium faciunt, seníor ad dextram, & iuníor ad sinístrā, eleuantes aliquantulū librū; & dígitó textū indicantes. Et cū imponendū est p Card. incensum; seníor, quí manet in parte dextra, Card. nauiculā mínistrat; & iuníor ex eis; quí est in sinístra, thuríbulū æqualiter mínistrat: & regularíter hí duo médium Card. habere ínter se ipsos deberēt; vt seníor maneret ad dextrā Card. & iuníor ad sinístrā: nísí placeret ambobus esse in sinístra uersus altare: quod tñ mínus cōuenít. Cum Card. incensandus, uel osculandus est; p ipsum seníorē, incensari, & oscularí debet; put tamen ínfra suo capítulo díctetur. Cū uero alij canonici ad circulum ueniunt ante Cardínalē, tñ seníor ad dextram, & iuníor ad sinístram omníno stare debent, nísí stent ordinariē; quod melíus est: Nam ipsi duo repræsentant; duos leuitas custodiētes arcā fœderis, hinc inde stantes, ita ut seníor ad dextrā Card. & sic dístantíor ab altari; iuníor uero ad sinístrā, & sic propíor altari sit; qđ licet vídeat cōtrariari, his quę díxí de Legato, & Epō Card. simul sedétibus, nō tñ cōtrariatur; qđ ibí habetūr ratio altaris

taris, hic Episcopí Cardinalis. Cæterum ex assisten.
aliquo stante, ac aliquid pertinēs ad officium cum
Cardinali faciente, alius stare similiter debet, vt in/
fra capitulo de sessionibus, & surrectionibus dicé/
tur. Et cum vnus ex ípsis duobus recesserit: tunc illi
co alter, & senior suppleat, & astet. Quód si quis as/
suetus assistere, in tempore non uenerit; tunc qui
pro ipso suppleuit, debet cedere locum illi assueto
superuenienti: quia ille locus, vt pote honoratus
debetur maioribus. Vltimo sciendum est, q̃ huius/
modi assistentia duorum canonicorum non fit: nisi
Episcopo ordinario, & nulli alteri; etiã si sit Patriar/
cha, vel Archiepiscopus metropolitānus; vel alius
quiuís suffraganeus, nec etiã, si Legatus fuerit. Sed
nec illud omittatur, q̃ in matutinis quibuscunq̃,
tam pro defunctis, ac tenebrosis; quàm natalitijs
IESV CHRISTI, & alijs quantumcunq̃ solemnibus,
aut simplicibus, huiusmodi assistentia nullatenus
fieri consueuit.

DE CIRCVLIS CANONICORVM ANTE

Cardinalem, quando, quotiens, & qualiter fiant. Cap. XX.

CELEBRANTE Cardinali nunquam cano/
nici ad circulos aliquos cum eo: sed neq̃
cū Legato, ut infra, venire debēt; siue ipsi
induti sint pluuiālibus, siue non: quoniam Cardí/
nalis celebrans cum suis solis ministris, quæcunq̃
dicenda sunt, dicit, & prosequitur; sed nullatenus
cum

cum alijs canonicis, qui, vt dixi, tunc ad circulum non veniunt. Quando vero non celebrat, semper venire debent; nisi missa esset pro defunctis, vt suo loco dicitur. Veniunt autem in totum quater pro quacumque missa, videlicet primo pro introitu, *Kyrieleyson*, *Gloria in excelsis*, simul ac semel tantum, nam cum chorus cantat, siue organum sonat ultimum *Kyrieleyson*, tunc canonici veniunt primo, & sic ipsi cum Cardinali tunc surgente, & legente introitum, & *Kyrieleyson*, assistunt respondentes; debet autem a choro; siue organo ita, & taliter tempus dispensari, quod illico ultimo *Kyrieleyson*, per Cardinalem finito; celebrans commode, & opportune possit incipere cantando *Gloria in excelsis*; quod cardinalis ad canonicos versus in circulo stantes prosequitur, & in fine facit super eos signum crucis; sed ipsi dum signantur à Card. non signant seipsos; quod si *Gloria* in missa non dicitur, tunc non multum, refert an, veniant quaquam venire magis conueniens esset; Item secundo post finitum immediate Euangelium, & priusquam per Diaconum finiatur publicatio festiuitatum, iuxta morem Ecclesie nostre fieri solita in diebus Dominicis; canonici veniunt ad circulum pro symbolo .i. *Credo* dicendo, pro quo nihil refert, an celebrans, & Cardinalis simul concurrant in genuflexione ad versiculum, *Et incarnatus est*. Sed bene aduertant canonici, vt dum ipse versiculus cantatur, si ipsi forte essent in via reuertentes; tunc ubicumque sint, genuflectant in terra, vsque quo Cardinalis surrexerit à genuflexio

ne; qui tamen surgere non debet: nisi versiculo illo prorsus finito. Item tertio dum in præfatione dicitur, *Per quem maiestatem, &c.* vel, *Et ideo cum angelis, &c.* tunc incipiunt venire, & cum dicitur *Sanctus*, nunquam celebrans; neq; aliquis debet pectus percutere: sed discedo, *Benedictus qui uenit*, tunc Cardinalis omnes signat signo crucis. Ultimo antequam per celebratem inchoetur, *Per omnia sæcula*, ante *Pax domini*, tunc canonici veniunt. Cum autem venturi sunt, primo incipiunt iuniores venire; cum vero in circulo stant, illi, qui sunt magis antiqui stant propiores ad Cardinalis dextram; sed cum discessuri sunt ordine conuerso discedunt: nam primo antiqui incipiunt discedere. Illud demum sciant canonici, qd nunquam ad circulum ante Legatum venire debent: nisi ipse Legatus forte esset Episcopus Bononicus: neq; ante Archiepiscopum eius metropolitanum; neq; ante Suffraganeum: nec omnino ante aliquem alium, præterquam Episcopum proprium non celebrantem.

DE CANONICORVM LOCO APVD EPI-

scopum suum, quando. s. antecedunt, uel sequuntur. Et si quis ex eis Prælati est apostolicus, ubi in processione, choro, & capitulo maneat, ac quando clerus magistratum præcedat. Cap. XXI.

REGVLARE est, ut canonici semper, & ubique suum Episcopum ordinarium quomodocunq; sacris vestibus paratum præcedant;

cedant; sed illum non paratum semper, & ubiq; sequantur; quam normam etiã Cardinales cum summo Pontífice seruant eadem ratione: nisi in Parasceue; nam illa die in actu processionis, quæ fit pro sacramento reportando, præcedunt non paratum. Sed quid si aliquis ex canonicis aut mansionariis sit Prælatus apostolicus, puta Archiepiscopus, vel Episcopus, an talis in habitu suæ prælaturæ, aut in habitu suę receptionis debeat inter canonicos, aut inter mansionarios esse, præcedendo suum ordinarium paratum; aut in quo loco, tam in processione; quam etiã in choro, & in capitulo simul cum alijs canonicis simplicibus, vel etiã mansionarijs stando, vel eundo? Super hac famosissima quæstione, quamquam compertũ habeam de iure canonico aliter dicendum, & faciendum fore, ex his; quæ per Abbatem Panormitanũ & alios doctores referuntur; videlicet vt post primum canonicum simplicem sedeant, stent, & vadant Prælati, si qui sunt: De nostro tamen cerimoniali iure secus existimo, argumento eorũ, quæ à simili fieri videntur; immo quæ ipsemet, ex institutione apostolica exequor in frequentissimo vsu cappellæ Papalis, quæ est omnium rituum sacrorum imperatrix, & magistra: & quidem hoc modo distinguendo: videlicet q̃ aut ipse canonicus, vel mansionarius; qui est Archiepiscopus, vel Episcopus, induitur quotidiano habitu prælaturę suę apostolicę; puta mantello, caputio, & riccha; siue rocchetto; aut induitur habitu ca-

nonicali. Primo casu idem canonicus Prælatus apo-
 stolicus sedebit in choro supra omnes canonicos
 etiam supra Archipresbyterum, & supra ipsum Ar-
 chidiaconum; nisi aliter prædicti duo sint priuile-
 giati; sed in processione nequaquam simul cum ca-
 nonicis præcedet ante suum ordinarium paratum,
 sed post illum omnino sequetur. In capitulo vero
 non utiq; sedebit post primum, vt expresse docet
 Abbas prædictus; sed ante omnes quotquot erunt;
 nihilominus vocem, siue votum, aut suffragium da-
 bit in ordine suæ receptionis. Extra autem Ecclesiã
 & extra diuina Archidiaconus; vt pote ample priui-
 legiatus, suis gaudebit priuilegijs. Verumtamen si
 dicti Archidiaconus, seu Archipresbyter Prælati
 apostolici, & habitu prælaturæ apostolicæ induti
 erunt; tunc non dubium, quin ipsi, aut alter eorum
 Prælatus in choro; & in diuinis, & in capítularibus
 actibus, si modo de capitulo erunt, ante, & supra
 alios Prælatos sedere debeant; extra vero diuina,
 quisq; per ordinem suæ prælaturæ, & suæ promo-
 tionis, ibit, stabit, ac manebit; inter quos Archi-
 diacono, ob eius administrationem sua priuilegia
 seruabuntur. Secundo casu, quando canonicus, seu
 etiam mansionarius Prælatus apostolicus est in cho-
 ro; siue in processione indutus habitu canonicali,
 vel mansionariali; puta cotta, super rocchetto, aut
 pluuiali, & planeta simul cum alijs canonicis, siue
 mansionarijs paratis: sicut esse possunt, & debent,
 cum Episcopus maxime Cardinalis celebrat sole-
 mniter

mniter, vt supra dixi in capitulo de habitu canonicorum, &c. tunc ipse Prælati meo iudicio debet esse in ordine, & loco suæ receptionis inter canonicos, & mansionarios, etiam si sit vltimus. Insuper canonici Ecclesiæ cathedralis, ac etiam mansionarii, quotiescunq; sacris paramētis induti sunt: & maxime in diebus Cinerum, Candelarum, Palmarum, & Parasceue; ac similibus actibus, tam in choro, quā in processione intra Ecclesiam, & extra illam; supra, & ante magistratum semper ire, & esse debent: sed hoc ex consuetudine inueterata non seruatur. Tamen expresse in prima die Quadragesimæ quæ dicitur cinerum, pro capiendis cineribus, & in Parasceue pro adoratione crucis, omnino præcedere debent, & ratio est; quia in illis duobus actibus, qui humilitatem præ se ferunt; Principes omnes de sæculo cedunt sacerdotio, & illi se humiliant, etiam Imperator, & omnes Reges, sed partim, & respectiue, vt infra suis locis singulatim enarrabimus.

DE REVERENTIIS, ET GENVFLEXIONIBUS

bus omnium intra rem diuinam. Cap. XXII.

NON solum sacrificijs; sed & sacrificantibus ipsis, ac alijs præelectis a Deo debetur veneratio, honor, reuerentia, & adoratio, cū infrascripta norma, videlicet: Cardinalis primus documentum alijs daturus, se promptiorem, & humiliores in actu reuerentiæ, & adorationis maxime in

in publico exhibeat. Dum enim primo ad altare peruenit, genuflexus orat: deinde vero, quotiens, siue celebret, siue non celebret, ante altare, vel ante crucem altaris transit, nudo capite se humiliat: dumq; nomen I E S V (non aut Christi solum) audit, detectum caput inclinât. Dum autem *Mariæ* matris I E S V, aut Papæ tunc viuentis proprium nomē audit, parum caput inclinât. Quotiens autem mitra vititur; si Deum orat; illam deponit, & supplex adorât: si Deum alloquitur; sine mitra, supplicibus manibus stat. quotiens vero populum benedicit, stat cum mitra; nisi vteretur cruce. Cum vero aliquē seu aliquos particulares admonet, vel instruit, sedet mitratus. Porro ante Legatum Cardinālē transiens, si mitratus est, cum mitra illum salutat. Quotiens cunq; per aliquos siue Prælatos, siue non Prælatos coram se ipso missam in cantu celebrantes, aliquid alte cantatur; surgit. Dum aliquis Prælatu mitratus coram eo celebrans facit sibi reuerentiā: cū mitra; ipse super illum signum crucis manu nequaquā producit; sed aliquantulū assurgens detecto capite, illi correspondet: super alios vero minores celebrantes caput coopertum humiliat; non producens signum crucis super ipsos sacerdotes, sed super ministros eorum. Contra vero Reuerēdis, Dño Cardinālī omnes assurgere, caput denudare, ac genu reliqui vsq; ad terrā. & aliqui humeros aliquantulum flectere debent: sed non omnes eodē modo, Canonici, n. quotiens ante ipsum non celebrantem

brantem transeunt, & quotiens ab ipso discedunt non genua; sed humeros aliquantulum profunde inclinant; Mansionarij vero profundius, quam canonici, & cum aliquali ostensione genuflexionis reuerentiam præstent. Profunda autem reuerentia non fit per pedis retro proiecti extensionem; sed per humerorum incuruationem; ac capitis nudæ humiliatorem simul factas. Cappellani minores, ac clerici, & scutiferi genua quasi usque ad terram humiliare versus Cardinalem, etiam non celebrantem debent; quoniam versus celebrantem, semper omnes prædicti, cæteri que laici simplices, omnino usque ad terram genuflectere debent, maxime ministri, qui etiam non nisi genuflexi colloqui debent. Omnis denique reuerentia fiat placide, grauiter, ac quodammodo timide; non properater, aut furiose, vel cum lasciuiâ. Verumtamen Legato præsentē, Cardinalis Episcopus genuflexiones huiusmodi; maxime usque ad terram ante se parcius agi permittat, ostendens genuflexionem ipsam Legato, potiusquam sibi conuenire; siue ipse celebret, siue non; tamen Legatus celebranti Cardinali omnia permittat: ut infra latius. Cæterum omnes cuiuscunque conditionis, & ordinis; qui ante altare pertrahunt, genuflectere quidem ante crucem altaris deberent; sed satis ex inueterato more facient, si profunde inclinabunt; dummodo prima vice, qua ante altare transeunt, orent genuflexi semel, ut infra proximo capitulo dicam. Illud autem scias quod nihil refert dum fit reuerentia

ante

ante altare, aut alibi; vbi Cardinalis celebrans, vel non celebrans hinc, & inde Legatus simul, vel alter eorum solus, vel alius Princeps, cui debeat reuerentia similis reuerentia adsint; an vni priusquam alteri ipsa reuerentia fiat; dum tamen omnibus fiat; pro ipsa enim facienda, non prioritas aliqua; sed commoditas facientis attendenda est; puta si a celebrante discedis iturus ad Legatum; prius quidem ante ipsum celebrantem reuerentiam facis; tum ante crucem altaris, vltimo ante Legatum; similiter idem facis a Legato discedens ad celebrantem iturus. Nam Legato prius; tum cruci, inde celebranti. Si vero ab altero ipsorum discedis ad altare iturus, primo ei, vnde discedis; tum alteri, ad quem non es iturus; vltimo altari, ad quod es iturus; reuerentiam facis, & è conuerso. quod in omnibus reuerentijs, & ante omnes reuerendos obseruatur. Aduerte tamen si in eo loco sint simul plures dignitates diuersorum graduum, & sic vna multò excellentior; quam altera; vt quia Legatus adest simul cum Magistratu, vel Episcopus Cardinalis simul cum Locumtenente; pro eo casu tunc solum debetur reuerentia summo. i. soli Legato, & non magistratui; aut ipsi Cardinali solum, & non locumtenenti. Non. n. fit. regulariter reuerentia illi, qui alteri reuerentiam fecit; sed soli ei fit reuerentia, qui ibi summus est omnium; nisi quando ad ipsam minorem dignitatem accederet ex causa particulari illum tangente, vt alloquendi ipsum de particularibus, non autem dandi pacem, siue

siue incensum: quia nullam illi facis reuerentiam penitus: si tamen omnino illum uis honorare: tunc facis quidem humiliatorem, quasi per solum nutum, & longe parcius; quam ei, qui habet primum locum. Cæterum Cardinalis Episcopus, & quiuis alius Prælatus pontificaliter celebrans, inter sacrificandum nunquam genuflectit usque ad terram: sed solum ante sacramentum se humiliat, adorans illud. Non sacrificans uero genuflectit quidem usque ad terram: quando orat; nec non quando in eleuatione sacramenti adorat, & nunquam amplius; sed eius ministri parati; scilicet Assistentes, Diaconus, & Subdiaconus regulare habent, ut solum genuflectente celebrante, & eo stante, ac se humiliante, idem per omnia faciant: nisi quando ministerium aliquod exhibent, ut quando alter manum osculatur post epistolam, vel quando benedictionem petit ante Euangelium cantandum: ac quando, & quotiens calicem cooperit, vel discooperit, & huiusmodi. Prælati missæ solemni præsentem confessionem stantes faciunt insimul; vel si vnicus erit Prælatus, faciet stans cum suo cappellano genuflexo. Locumtenens prælatus, siue Gubernator non facit confessionem genuflexus cum vexillifero; sed stans cum suo genuflexo cappellano. Canonici tam duo assistentes; quam alij de choro: quando non habent paramenta, genuflexi illam faciunt; quando uero paramenta habent, stantes. Similiter omnes alij de choro, & populo genuflectunt pro confessione, Cum autem di

citur in epístola Pauli, versus, *Vt in nomine domini omne genu flectatur*; omnes genuflectant. Cum dicitur in die Penthecostes, vel in alio quocunq; die in missa de spiritu sancto versus ille pro graduali, *Veni sancte Spiritus*, & in vespèris, *Veni creator Spiritus*, & *Aue maris stella*, & *O crux aue spes unica*, & *O salutaris hostia*, & in euangelio Natiuitatis, *Et uerbum caro factum est*, & in circuncisione, *Et procidentes adorauerunt eum*: & cum inchoatur. *Te deum laudamus*, & cum in eo dicitur, *Te ergo quæsumus*, &c. & in officio de corpore Christi, cum in hymno dicitur, *Tantum ergo sacramentum*, si sacramentum est super altari; omnes genuflectunt; si autem non adest sacramentum; nulli genuflectunt. Cum eleuatur sacramentum in missa omnes genuflectunt, quo eleuato omnes, maxime prælati, & canonici, & sacerdotes illico surgunt; cum quibus etiam omnes ministri, & cappellani altaris, ac credentiæ siue abaci similiter surgunt: sed laici, & minimi clerici de choro quantumcunq; cortis induti sint; perstare possunt genuflexi, usq; ad *Per omnia*, ante *Pax Domini*, quia nemo nisi stans accipit pacis osculum: quod tunc dandum est. In missis vero pro defunctis, & ferialibus omnes genuflectunt usq; ad *Per omnia*, ante *Agnus Dei*, & cum incipit Episcopus dare benedictionem dicendo, videlicet *Sit nomen Domini*, &c. laici genuflectunt; sed cum dicit, *Pater*, & *filius*; tunc, & non prius canonici, & magistratus genuflectunt, excepto Locumtenente, seu Governatore Prælato, & quocunq; alio Prælato canonico, qui se tantum humiliat, quando versus ad ipsum benedicit manu, & non alias,

DE SESSIONIBVS, ET SVRRECTIONIBVS
in choro, quando, & qualiter, ac quo ordine. Cap. XXII.

PEDIT, ac etiam decet, vt Magistratus, canoniciq; ac reliqui omnes de clero, & populo rei diuinæ præsentés, hanc normulam in suis sessionibus, surrectionibusq; obseruent: vt quando sedendum erit ab omnibus sedeatur, pro quibus sedilia sunt deputata: item cum stare oportet; omnes omnino stent recti vsq; ad vnũ, & non aliter: maxime, ne qua inter eos vnicum corpus repræsentantes disparitas appareat. Huiusmodi aut sessiones, & surrectiones, suo tempore agendas, infra suis locis passim dicemus. Insuper canonici tres; qui Cardinali celebrati ministrant; siue duo tantum, qui eidem non celebranti assistunt ex vna parte, & canonici reliqui omnes, qui in cancellis chori, siue in stallis ex alia parte manent, inter se ipsos vtrinq; obseruent; vt cum vnus ex canonicis ministrantibus, siue assistentibus surgit facturum aliquid ad officium assistentiæ pertinet, etiam alij duo; siue alius coassistens surgat; & cum eis similiter omnes noui cappellani cotti induti ibi apud Cardinalem sub tribuna seruientes, surgant omnino: quia hi omnes vnum chorum inter se facere censentur; sed nullatenus alij canonici: nec mansionarij; neq; cappellani existentes in cancellis chori surgant: quoniam isti, qui sub tribuna apud Cardinalem assistentes sunt, censentur facere vnum cho-

rum diuísus ab illo choro; ubi sunt alij canonici, & mansionarij in cācellis sedentes; & similiter è cōuerso; dum unus de choro cātaturus antíphonam, vel aliquid tale facturús; quod ad officiúm pertinet; surgit; tum omnes tam canonici, quam mansionarij, & cappellani de illo choro, & de assistentibus surgant; nunquam tamen aliquo siue ex íp̄s, siue etiám simul omnibus utriusq; partis surgentibus; surgat Cardínalis propter sessiones ípsorum parti-
culares. Sed è contra. i. surgēte Cardínali omnes de assistentiá, & choro, ac etiám de populo, tam in verseris; quam in missis, & alijs officijs surgant. Si quis autē canonicus inchoato iam officio superueniat; tunc omnes de assistentiá, & de choro cancellorum ei, postquam orationem fecerit, & non prius simul assurgant. Assurgant autem sic videlicet. Nam si superueniens erat genuflexus ante aditum altaris, (quod omnino facere deberet) tunc nulli ante orationem; sed post illam, & post reuerentiám præsente Cardínali ab íp̄so factam assurgant canonici, & cappellani assistentes; si autem absente Cardínali non ante altare, sed apud cancellos ante stallum suum orare velít (quod quidē in absentia Cardínalis non improbādum) tunc canonici, & omnes maxime de choro facta ibi per illum oratione, & non prius assurgāt eidem; quia sicut prædixi nulli oranti, siue reuerentiám facienti reuerentiá præstatur. Caueant autē canonici, vt (maxime Cardínali præsente, & etiám eo absente) in diebus solemnibus,
quanto

quanto rariùs aut nūquam è choro difcedant euntes, ac redeuntēs. Hæc lex quo ad ſeſſiones, & ſurrectiōes, non capit manſionariōs; nec alios minores quia aliquo eorum ſurgente, nulli de choro, ſiue de aſſiſtentia regulariter aſſurgunt ei tãquam manſionario: niſi officiũ facienti; ſeipſos tamen inuicẽ ſalutare poſſunt. Si quis autem Prælatus, aut nobilis vel aliquis alius in dignitate Eccleſiaſtica, vel ſeculari conſtitutus, intra rem diuinam ſuperuenerit; nō prius faciat reuerentiã Cardinali, aut aliquem ſalutet in choro: quàm a ſua oratione facta ſurrexerit: qua facta, ipſe faciat reuerentiã Cardinali, & ſimiliter ſalutet canonicos, ac etiã Magiſtrum præſentem; a quo viciffim, & mutuo reſalutabitur tunc, & non prius. Similiter ſi eo tempore ſuperueniat Magiſtratus; prius quidẽ debet orare; aut in medio chori (quod melius eſt) aut in ſedilibus pro eo paratis; Et interim nulli ſiue clerici ſiue laici magiſtratu aſſurgant, aut reuerentiã faciant: niſi oratione penitus finita; quod et intelligendum eſt de Cardinale aduerſus Legatum, vel è conuerſo: pro, ut indifferenter ſeruatur in cappella Papali; & ſi ſecus fiet, indecenter, & incongrue fiet. Poſtremo, & illud non poſtponatur, q̃ Cardinalis, & Prælati, & omnes quicunq; ſunt miſſe præſenres, maxime de clero, vt canonici, & manſionarij, ac ſacerdotes, & cappellani cottis induti; poſtquam eſt eleuatum ſacramentum, ſurgunt a genuflexiōe; laici autem, & minores clerici in genuflexiōe eſſe poſſunt, uſq;

ad

ad Per omnia, ante Pax Domini, &c. nisi missa esset pro defunctis, quia Cardinalis, & omnes manent genuflexi usque ad prædictum Per omnia. &c. ut supra celebrante Episcopo Cardinali dixi.

DE OSCVLATIONIBVS IN MANV CARD.

& in rebus ipsi dandis, accipiendisq; ab eodem. Cap. XXIII.

SOLEBANT olim manū deosculari qui adorabant, ut inquit D. Hieronymus in Ruffinum: Nam, & Hebræi, & ipsi Romani deoscultationem huiusmodi pro veneratione usurpabant: Gentiles quoque religionē esse in dextra testantur. Hinc religiosius agentes nos Christiani pontificias manus ut pote sacras, ac Chrismate delibutas osculamur: ex quo scire oportet repretium est, tria esse osculationis genera, videlicet Basium, quod inter pudicorum affectus: Suaviū, quod inter venereas libidines; Osculū, quod inter officia, officiososque, id est inter honestos, siue honoratos actus præbetur. Porro osculorum aliud est, quod pacis vocatur: & hoc inter missarum solemnias in facie; aliud reuerentię quod plerumque in Episcoporum, & Regum dextra: aliud fidei, quod præbetur in re illa, quam prædictis offerimus, vel ab eisdem recipimus. Itaque quotiens aliquid damus Cardinali celebranti, aut Legato maxime rei diuinę præsentī; aut aliquid ab ipso similiter accipimus; semper, & totiens primo re ipsam, quasi pro veneratione qua

dam

dam, & fidei; deinde manum eius dextram, quasi pro religione osculamur, quod bene obseruetur; maxime in ministerio altaris, vt in porrectione thuribuli, coclearis, calicis, & patenæ, & baculi pastoralis, & annulorum, ac chyrothecarum, & similiū. Obseruent ergo tam Diaconus; quam canonicus assistens daturū thuribulum Cardinali, vt ipsi, vel alter eorum sua manu dextra teneat summam catenulæ, & sinistra thuribulū; osculatamq; a se summam catenulæ, offerat Cardinali; thuribulum, & manum similiter osculando; quod etiam faciet, dum illud recipiet. In missis autem, & officijs pro defunctis nihil osculamur.

DE VSV MIT'RAE PRETIOSAE AVT SIMPLICIS, & quis illam cum bireto ponit, ac deponit. Cap. XXV.

IN Pontificali ordinario sub capitulo de mitra explicantur tempora, & dies, quibus mitra pretiosa vtendum sit: vbi addendum, qd in magnis solemnitatibus, & festiuitatibus mitra pretiosa vtitur Cardinalis Episcopus celebraturus semper, tam in missa, & in hora tertiarum cantanda, quam in vesperis: in quibus autem officijs, quando, & quotiens deposita pretiosa, recipiat simplicē; supra dixi in capitulo de officio cappellani mitram ministrantis. Quotiescunq; autem mitra pretiosa vtitur, totiens cum illa dat benedictionem; & nunquam in missis, aut vesperis ferialibus

bus, aut pro defunctis mitra pretiosa ut debet; neque in benedictionibus candelarum; cinerum, & palmarum: neque intra aduentum: nisi in Dominica tertia eiusdem, qua cantatur in introitu missæ, *Gaudete*; neque in quadragesima: nisi in quarta Dominica eiusdem, qua cantatur in introitu missæ, *Lætare*; quia dictis temporibus nunquam pretiosa utitur: nisi missæ, aut vespere cantarentur de aliquo festo sole mni. Officium vero Diaconi in suo loco, ut copiose dixi, est ponere, & deponere mitram, ac biretum in missa; nisi quando est occupatus in eadem, ut quando post incensatum a celebrante altare, ipse capit thuribulum de manu eius; quia tunc non potest ponere mitram, sed illo casu pro Diacono supplet Subdiaconus, aut Assistens Cappellanus, vel Cerimonarius: In vespere vero ille ex duobus, qui est a dextris; ponit biretum, & mitram; qui vero est a sinistris deponit mitram solam: siue sint apud altare, siue apud faldistorium, aut alibi: sed dum vnus ex ipsis ponit mitram, alter vittas pendentes, siue infulas aptat.

DE NUMERO LUMINARIVM CREDENTIÆ, siue abaci, Altaris, & totius tribune celebrante Cardinali Episcopo. Cap. XXVI.

NON ideo super altari, vel ante sacramentum aut sanctas imagines lumen apponimus candelarum, ut aerem illuminemus, aut

ut

vt clarius prospiciamus; sed vt spírítu illustremur, ac secundum beatum Hieronymum in Vigiliantiũ vt signum lætitiæ illuminatĩq; spírítus demonstremus; atq; in eo loco, ubi sacrificamus lucem esse diuinæ ueritatis ostendamus. Conueniẽter igitur per patres nostros institutum est, vt super altari, celebrante Episcopo, maxime Cardináli, si commodè poni possunt septem luminaria equalia, tamquam septem planetales stellę apponantur; si autem in sex omnino, & non plures quam septem; nec pauciores quam sex. Similiter duo tantum super abaco, quę anteferentur, quando Euangelium cantabitur, prout suo loco dicitur. Circa tribunam possent poni plura funalia ad libitum; sed communiter non nisi septem ponuntur. Ad eleuationem sacramenti ad minus quattuor funalia, aut ad summã octo, quę absq; manubrijs, siue pedibus ligneis, quantumcunq; auratis per cappellanos superpellicijs indutos tenebuntur; maxime quando celebrat Cardinális, & omnis hæc cera alba sit; seu vt placuerit auro, vel coloribus variegata. In ferialibus vero, & pro defunctis, cera sit communis simplex. Hoc autem quęso non contemnatur velut leue rudimẽtum, quod tñ notabile esse, ac rationabile. expresse docet Innocentius Papa tertius in suis sacrificijs; videlicet qđ in Pontificalibus officijs, & missis, nullum lumen adsit olearium; neq; lampas ardens ex oleo quouis adhibeatur, vt illuminet, sed cera tantum.

DE HIS QVI INTRA TRIBVNAM ADMIT
ti possunt, & de custodia eius Card. celebrante. Cap. XXVII.

ANGUSTIA Tribunæ nostræ multorum præsentiam non recipit; ideo prouideatur, vt ante aduentum Cardinalis ad illā extranei nulli, nec alij præter necessarios admittantur; alias nullus ordo, sed confusio plurima sequetur. Itaq; aditus ille angularis in latere epistolæ similiter cum suis cratibus ligneis claudatur, sicut est in latere Euangelij, vt inde quidem videri res sacra possit; turbari autem per aditum, & frequentiam popularem non possit, & ita claudatur, vt nulla ex parte aditus ad illam, vel in eam nisi per directum ante altaris vestibulum, vnicus pateat: cui etiam adhibeantur duo, vel tres custodes de familia Episcopi Cardinalis cum mandato, & ordine prædicto, vt bene custodiant, donec ad Ecclesiam Legatus, & Cardinalis Episcopus accesserint; tunc enim eorum clauigeri quos mazerios vocant custodes erunt. Sed præsertim obseruetur, ut quando Cardinalis ipse pontificaliter est celebraturus; nunquam clerici pueri imberbes ad aliqua ministeria, quantumcunq; minima, ac per eosdem alijs temporibus deputatos fieri solita, admittantur: nec non mulieres quæcunq; & quantæcunq; sint, siue puellæ, aut matronæ, vel etiam aniculæ; quoniam de iure nostro cerimoniarum mulieres intra sacrarium, Pontifice celebrante admitti nequaquam debent;

nec

nec etiam pauperculi aliqui eleemosynam poscentes, dum mysteria fiunt ingredi permittantur. Et si qui de clero, aut de populo iam prius ingressi fuerint, honeste moneantur, ut locum dent ministraturis. Nulli quoque familiares eiusdem Episcopi Cardinalis aut Legati intus adhibeantur; nisi tres ministri parati, & cappellani nouem in cornu epistolæ; & credentarii tres, aut si placet quattuor apud abacum, & vnus cappellanus ceremoniarum, ac ipse sacrista, & duo famuli post altare ministrantes carbones, pro thuribulo, & alia minora utensilia. Pro Legato vero praesente in latere Evangelij cappellani aliqui, quot ei videbuntur, qui se debunt in gradibus altaris ante, & propè conspectum Legati, & pauci admodum scutiferi stantes ad sinistram eiusdem post cappellanos. Clauigeri autem duo, vel quot placebit, superuenientibus Legato, & Cardinali celebraturo prolati clauis argenteis ante aditum praedictum, stabunt custodientes, & silentium dum opus fuerit indicentes, & dum aliqua mandata extrinsecus, siue alicui ex magistratu, siue ex canonicis intimanda deferuntur; ipsi vocato Cerimoniario indicant quicquid est, & ille deferat ad eos huiusmodi mandata placide, ac quiete.

DE SACRAMENTO CORPORIS

Christi ex tribuna, remouendo, dum Episcopus est celebraturus ibidem, Cap. XXVIII.

VM Cardínalis vel quíuís alíus Prælatus
 pontificaliter celebraturus est super al-
 tarí maióri Ecclesiæ Bononiæ, quoniam
 retro, & apud ipsum altare communiter
 sacramentum locari solet; propterea semper ante
 initium rei diuinæ, præsertim missæ, vel vesperarū,
 in quibus sessio ipsius Prælati super faldistorio pō-
 tificali, ac altaris incensatio interuenire debet, sacra-
 mentum corporis Dñi nostri IESU Christi de tri-
 buna amoueat, & in alio loco a tribuna remoto
 (dū tamen reuerentissime) ponatur; quia alioquin
 regularis actio rei diuinæ alterabitur. Si quidem in-
 censatio non rite illo præsentē fieri potest; Nam ce-
 lebrans cum mitra rite incensari non poterit, ob il-
 lius reuerentiam. Insuper Episcopum celebrantem
 inhoneste, & irreuerenter in faldistorio, ut supra lo-
 cato sedere oporteret, versis ad sacramentum reni-
 bus, cum Episcopus illo præsentē semper ob illius
 reuerentiam stare deberet facie ad faciem conuer-
 sus; & quia ipsum sacramentum etiam incensandū
 esset, necessario sequeretur, ut Episcopus antequā
 altare, crucem, ac oblata incensaret; ipsemet celebrās
 iret ad illud incensandum, & sine mitra inter eun-
 dum esset, quæ legibus cerimoniarum repugnant.
 Igitur ipsum sacramentum omnino, præsertim in
 celebratione pontificalis missæ, & vesperarum, re-
 moueri debet. Cæterum licet Ecclesiæ Bonon. mos
 sit, vt ipsum sacramentum in missis Dominicalibus,
 & similibus per Diaconum Euangelij stantem sem-
 per

per incensetur. Tamen religiosius meo iudicio fieret, si per celebrantem, & quidem genuflexum, maxime in principio missæ incensaretur. quod si per Diaconum; saltem per ipsum genuflexum incensetur, & non nisi cum triplici ductu thuribuli. Quæ omnia quamquam pusilla videantur; suum tamen habent mysterium.

DE POSITIONE CREDENTIAE SIVE ABACI, & ornatu eius, ac utensilibus desuper locandis. Cap. XXIX.

 R E D E N T I A, quam aliter Abacum vocant, nunquam pro vespers, sed pro missa paratur, Tribune congrua, ad sinistram manum Episcopi sedentis in faldistorio; & hoc regulariter, ac communiter fit, si loci dispositio patitur; si autem, ut potest; dummodo prope celebrantem. Verumtamen puto in Ecclesia Bonoñ. celebrante Cardinali congrue collocari posse post faldistorium, ita ut ipse abacus conuersus ad populi conspectum, sit post terga sedentis in ipso faldistorio. Et erit communiter pro Cardinali longus palmis decem, vel duodecim; altus usque ad stomachum, vel quinque, vel sex, seruentium cum sua eleganti mappa alba simplici, & non sacra coopertus, circum quaque usque ad terram, appositis duobus, aut pluribus gradibus super illo, ut placuerit; eleuatus, ac solidis tripodibus, & pedibus firmatus, ne ruat; ut vasa magna, & pretiosa aurea, atque argentea, tam ad ornamentum, & decorum

corem spectabilia, quàm etiam pro rei diuinæ necessitate utensilia, commodè superponantur. Sed nihil omnino parametorum missalium ibi locabitur; p̄ter gremiale; calciamenta sacra, & mitras duas; & biretum vnum rotundum (nō autem Gallico more, quadratum) baculum pastorale; vasa duo aqualia, siue bacilia, quæ fontes appellatur, pro manuū celebrantis lotionē; mappulas iiij. calicem cum patena. hostiariam cum hostijs. bursam cum corporalibus; & pallam cum purificatorio. ampullas pro vino, & aqua. thuribulum cum nauicula, & in ea coctare cum incenso, alijsq; vaporibus, odoriferis, & aromatibus, vt placebit; dūmodo fumus plus oleat de incenso. Item vnum velum pro cappellano de mitra; aliud velum pro Subdiacono pro patena. Pacem argenteam. librum pontificalem pro psalmis legendis; dum capiuntur paramenta. phialam vnā cum vino recenti pro sacrificio. aliam cum aqua rosacea, & bene odorantē pro lotionē manuum, vt supra. In angulis duobus abaci sint duo, vel plura magna bacilia, & deniq; omnis generis vasa vacua ad ornatum illius posita. Itē in eiusdem angulis, duo candelabra cum cereis ardētibus cōtinue ad similitudinem illorum qui ponuntur super altari. apud illum sit vas vnum cum carbonibus viuīs, & cum molliculis aptis ad ipsos carbones thuribulo commodè imponendos: sint etiam aliquæ candelæ parue, si Cardinalis illis inter legendum indigebit pro illustrando aere. Item funalia pro sacramenti illustra-

mina

minatione, quot supra dixi. Quod si magis Cardina-
li placuerit, ipsum abacum amplio-rem præparare
pro maiori ornatu, poterit; dum tamen duo tantum
lumina desuper ardeant; & nulla crux, vel imago;
neq; ullæ sanctæ reliquæ superponantur ibidem.

DE PULPITO, SEV LEGILI PRO EPISTO

*lis, Euangelijs, alijsq; cantandis, ubi, & quando poni, ac quotiens
nudari, & cooperiri: Item de capitulis, & orationibus
vesperalibus, ubi cantari debent. Cap. XXX.*

ON est pulpiti, siue legilis locandi cura le-
uis; cum & in eius usu, ornatuq; ac positio-
ne suis ceremonialis canon habeatur. Si
quidem pulpito ipso, idest legili, quo liber Euange-
liorum, & Prophetiarum, ac lectionum superpo-
nitur, nostro tempore, nequaquam pro orationi-
bus, nec epistolis, neq; capitulis ullis utimur; sed so-
lum, & dumtaxat pro Euangelijs, cum disciplina in
fra dicenda, cantandis; & solum in missa per Cardina-
lem solemnissime celebranda: maxime si qui ex
dignioribus canonici, ut Archidiaconus, vel Archi-
presbiter, qui sunt in Ecclesia prælati, Euangelium
cantabunt, quo casu Subdiaconus amplexum pul-
pitum aduersa facie tenebit. In missis vero, non per
Cardinalē, sed coram eo celebrandis, pulpito non
utimur pro Euangelio, sed Subdiaconus loco pulpi-
ti, etiam si fuerit canonicus; dummodo iunior, vel
minor Diacono, ministrans librū sustinebit; Immo
pro

pro passionibus in Dominica palmarum, & alijs tenebrosis diebus cantandis pulpito non utimur: sed tunc loco pulpiti, tribus utimur cappellanis, qui per vices librum sustinent. Item, & pro lectionibus matutinalibus quocunque tempore, ac prophetijs in sabbato sancto recitandis, & pro benedictione cerei paschalis eodem sabbato fienda, pulpito utimur, & nunquam amplius. Positio autem siue locatio huius pulpiti pro solis Euangelijs erit omnino extra presbiterium, & in vestibulo. id est non intra ante murale, quod ibi presbiterium a vestibulo diuidit, sed ante cornu Euangelij, ita ut Diaconus cantans sit cum brachio dextro uersus ipsum cornu Euangelij, & uersa facie ad Aquilonem, vnde panditur omne malum. Si tamen Legatus, vel Episcopus Cardinalis aut Metropolitanus proprius siue Rex, vel aliquis maximus vir, esset manens in sede ampla ordinaria pro Legato aut Episcopo ad cornu Euangelij parata, aut alibi in quocunque loco; quę ita disposita esset, ut ipse Diaconus cantaturus Euangelium vertere cogeretur de directo faciem suam ad ipsum manentem in sede ampla: tunc omnino Diaconus auertat faciem suam ab illo: & ne sit ad illum facie ad faciem conuersus, locet se remotius, vel propius altari, aut si aliter fieri pro loci dispositione non possit, uertat potius faciem suam, & se totum ad altare, dum Euangelium cantat. Pro undecim uero prophetijs sabbati sancti, & lectionibus matutinalibus totius anni, ac lamentationibus trium tenebrarum sanctarum

etæ ebdomadæ nequaquam in alio loco collocetur pulpítum, quàm in medio vestibulí ante crucem, quæ est in medio super altari posita: non ante cornu epístolæ, sicut est consuetudo Ecclesiæ nostræ, neq; intra duo capíta chori apud canonicos, etiam si canonici cantarent prophetias, aut lectiones prædictas. Pro benedictione autem dicti cerei Pascalis ipsum pulpítum legitime ponetur similiter, extra presbiterium, & in vestibulo; sed ante cornu epístolæ, ita vt Diaconus cantans sit versa facie ad cornu Euangelij, extra quod ipse cereus locandus est, & non alibi; nec aliter. Cæterum vt sciatur quomodo, & quando vestiri, seu cooperiri ipsum pulpítum, siue legile conueniat; dico qd in nullo actu, siue officio, quatumcunq; solemní pulpítum ornari, seu cooperiri debet; nisi pro solo Euangelio, & pro benedictione cerei Pascalis; quia tunc tegi debet panno aureo, aut argenteo textili, seu serico coloris eiusdem, quo cetera sunt paramenta officio, & diei conuenientia; sed pro benedictione cerei Paschalis cooperiri albo colore festiuo debet. Nullatenus vero cooperiri, aut ornari debet pro prophetijs, & lectionibus matutinalibus, quantumcunq; solemnibus; etiam si in nocte Natalis Dñi nostri IESV Christi, aut si per canonicos aut Ecclesiæ Prælatos, vel per Episcopum Cardinalem, ac etiam si per ipsummet Legatum cātarentur lectiones, aut prophetiæ: quod si aliquo casu placeret Cardinali, vt pro epístola cantanda haberetur pulpítum; &

super illo liber epistolæ cātandæ poneretur (quod fieri non debet) tūc saltem placeat, ut illud nudum sit omnino, & non coopertū aliquo tegmento, siue pretioso, siue mediocri, siue vili. Verum quoniam vsus habet Ecclesiæ nostræ ut epistola, & orationes horarum, & vesperarum tam per canonicos, quàm mansionarios, & cappellanos quoscunq; cātentur apud pulpītum in mediō vestibulī choralis ordinariæ, & continue ibidem locatum; super hoc dico, q̄ licet talis pulpiti positio legibus ceremonialibus repugnet: tamen in præsentia Cardinalis Episcopi, aut Legati, seu aliorum Cardinalium, aut Regum, & magnorum virorum, fieri non debet: in istorum enim præsentia, aut etiam in magnis festiuitatibus in eorum absentia, saltem, legítimus ordo seruetur, ut videlicet, capitula omnia, & orationes omnes, non ante mediū altaris; sed semper, & expresse ante cornu epistolæ altaris cantentur: nisi quando Episcopus Cardinalis non paratus manens in sede sua ampla in cornu Euangelij uellet orationes vesperinas, aut alias cantare, quia Episcopus non paratus ibi cantare, & non alibi debet. Demum, ut intelligant patres mei canonici, qua parte chori eum manere oportet, qui ex eis paratus sacris uestibus vesperarum officia facit; & similiter ubi cantare omnes vesperales orationes oportet. si legítime singula exequi, aut saltem scire volunt; sciant q̄ sacerdos canonicus, siue mansionarius, aut alius, qui paratus est sacris uestibus, celebrans officium vesperale, debet

bet non in ea parte chori, qua semper habet proprium, & quotidianum stallum, vel in qua est pro tempore chorus ebdomadalís; sed semper, & omni tempore in dextra parte chori. i. in illa, quæ opposita est cornui epistolæ altaris, & non quæ opposita est cornui Euangelij, manere debet, & ibi vesperas inchoare, mediare, & finire; maxime ibidem cantare capitulum, & orationes, & non apud pulpitum in medio chori, seu vestibuli, positum. Nam in primo stalli dextræ partis vt dixi, stans, cantare debet capitulum, & orationes ex libro, quem aliquis cappellanus in inferiori stalli manens, ante ipsum tenere debet eleuatum; qui cappellanus sit mediatus à duobus aliis cappellanis, siue clericis; aut ab vno tantum tantum iuxta conditionem cantantis, vel officij, quod fit, & ita satis legitime fient.

DE REGVLARI POSITIONE ET, ORNA-

tu altaris; ac paramentis tam celebrantis, quam ministrorum, & alijs requisitis disponendis. Cap. XXXI.

MNE altare maius, & principale in ecclesia qualibet ita regulariter locari consueuit, vt qui super eo celebrat, faciem suam ad Solis ortum conuertat; quo casu cornu dextrum, hoc est, Euangelij consequenter ad Aquilonem respiciet; siue ipsum altare parieti adherens sit, vt in nostra Cathedrali ecclesia; siue sub tribuna, aut à pariete distans, ut in ecclesia collegiata Sancti Petronij.

K ij Et

Et cum dicimus cornu altaris dextrum esse, ubi epistola legitur, tunc ratio celebrantis habetur, cuius dextra tēdit ad ipsum epistolæ cornu. Sed proprie dextrum cornu altaris est, ubi Euangelium legitur, tamquam dignius; quod etiam patet ex dextra crucis super altari positæ, quæ ad populum (ut esse debet) conuersa, dextram suam ad ipsum cornu Euangelij protendit; quæ sint pro regula ceremoniali dicta; cui ad stipulari videtur antiquorum vsus. Cardinali celebraturo altare quam festiuus potest, ornatur: citra tamen prophanas delitias, aut luxum superfluum. Primo enim supra illud ab alto pendeat aliquod umbraculum (quod baldachinum vocant) pulchre compositum. Item super medio altaris omnino unica crux insertis, vel apposis reliquijs; & ad eius latera per longum altaris aliquæ imagines sanctorum: & si ibi erunt imagines Sancti Petri, & Sancti Pauli, obseruetur omnino, ut imago Sancti Petri sit locata in dextra parte crucis, & imago S. Pauli in sinistra: præsertim in Ecclesia nostra cathedrali, prout fit. Item candelabra septem ad plus: sed non pauciora quam sex, post crucem locata, & magis paricti proxima, ita ut imagines proximiores sint celebranti, ut cum ipse incensat altare non impediatur à candelabris. In medio altaris citra crucem, ponuntur omnia paramenta pontificalia pro missa, ordine retrogrado, primo enim annulus, tum planeta, inde chyrotece, & dalmatica, tunicella, stola, crux, pectoralis, cingulum, & alba, i. camisus, ultimo amictus

ctus, & deniq; manipulus qui includitur libro euāgelistario. Reliqua autem eius paramenta videlicet caligæ, sotulares, mitra, baculus, & gremiale, locantur super abaco vt supra. Præterea secundum alios quos consueuerunt poni in cornu Euangelij paramenta Diaconi ordine supradictō. i. manipulus, dalmatica, stola, alba, siue camisus, & amictus; & etiam in cornu epistolæ sub paramentis Subdiaconi, pluuiæ plicatum pro assistentē. & super eo paramenta Subdiaconi ordinata sicut pro Diacono dictum est nisi q̃ Subdiaconus non vtitur stola: Sed cōuenientius fiet, si celebrante Cardinali paramēta ministrorum nullatenus super altari, sed aut super abaco, aut retro altare super aliqua mensa ponantur, vbi ipsi parentur. Quando autem alius Prælatus celebrat, possunt eorum paramenta super altari eodem disponi. Tres autem libri videlicet Missalis, Euangelistaris, & Epistolaris, omnes vno colore tēpori congruo cooperti sint super gradu altaris, sub cornu epistolæ cum vnico puluino eiusdem coloris. Inde circum circa altare per terram sint tapetia strata in presbiterio, maxime omnes gradus altaris tegentia, vbi ministri sacrificaturi sedere possint decenter, & honeste.

DE FALDISTORIO, ET EIVS
positione. Cap. XXXII.

IN hoc nostro iure passim, & communiter sedem Prælati cuiusvis pontificaliter celebrantis: non quidem amplam, & eminentem: sed pressiorem, ac sacris celebrationibus dicatam, simile currulū illi, quæ in antiquis numismatibus inspicitur; ceremonistæ autem falsistoriū appellant: sed qua de causa, aut qua ethimologia sic appellēt, seu quare nominis huiusmodi primogeniam sic figurent, haud satis constat; nisi fortassis eam unius litterę subdititię vitio adulteratam diuinare velimus; ut videlicet pro falsistorio falsistorium dicamus, quod scilicet interpretemur pro loco falsi, sicut consistorium pro loco consistendi. Verum ne potius hoc; quam illo, aut alio modo, aut è cōtra usurpemus; satis est q̃ per hanc qualemcunq; dictionē sedes designantur pontificalis celebrationibus dicata, & hæc semper locari debet ad cornu altaris sinistrum, quod est epistolæ; ita, ut ipse celebrans habeat ad dextram suam altare, cui honorē defert, & sic locari cū moderamine debet, ut post renes suos celebrans non utiq; altare habeat, sed nec etiam nimis ante faciem suam, sic ut ab omni populo sedens ipse videatur. Commode ergo locabitur, si per des celebrantis sint æquales secundo graduū altaris, & omnino locetur ipsum falsistorium, ut celebrans super illo sedens, vertat faciem suam, sicut est altaris frontispiciū; non autem semper ad populum, nec semper ad corpus Ecclesiæ; sed ut supra. Nam in ecclesia nostra Cathedrali Bononiensib;

vbi

vbi altaris frontispiciū. i. pars anterior respicit ad populum, siue ad corpus Ecclesię; tunc ibi celebrāsdum sedet, vertit faciem ad corpus Ecclesię, & ad populum: sed in ecclesia Sancti Petronij collegiata vbi altaris frontispiciū. i. pars anterior non respicit ad populum, sed è contra, nam pars altaris posterior versa est ad populum; similiter ipse celebrāsd nō frontem, sed humeros ad corpus Ecclesię. i. ad populum vertet, quod etiam in omnibus locis pariratione seruabitur. Insuper faldistorium ipsum coopertum sit de colore aliorum paramentorum, & sub pedibus suis habeat, præter grandia tapetia, pauimentū vniuersale tegentia, aliud, paruū, & pulchrius tapete ad longum ante faciem domini extensum, quod est priuilegiū Cardinalium Episcoporum; non aut aliorum minorum prælatorū. Et si gradus altaris tres, aut plures erunt: tunc fiat vnus suggestus, seu tabulatum ligneum altum, sicut est gradus vnus infimus altaris, vel duo vt placet; & super eo faldistorium imponatur, ita vt sedes Cardinalis modicum altius emineat ob præminentiam Cardinalis: non autem sic, si alius Prælatus celebraret. Demum faldistorium istud à loco nunquam inter missam remouetur, nisi post finitam rem omnē diuinam, & quia non decet Episcopum super illo nimis profunde incubare, Ideo sessio eius cum vno, vel etiam duobus puluinaribus, ut opus, erit coopertorio suppositis eleuetur, vt altius sedeat.

DE CERI. CARD. ET EPISC.

DE SEDE LEGATI, ET EIVS

positione. Cap. XXXIII.

LEGATI sedes ampla locabitur in parte dextra altaris .i. intra Presbiteriū versus Euangelium, habebitq; duos tantum gradus, & non plures: nam regulariter soli sedē papali (quod solū vocatur) apponuntur gradus tres, quæ est Papæ prærogatiua: ea sedes non erit cameralis nec auro ornata, vt sunt sedes gestatoriæ; sed alta cathedra cum postergali eleuato circumquaq; tapetibus, vel pannis sericis rasis, non autem villosis, nec ex auro textili ornata: gradus quoq; tapetibus, seu pannis, vt supra ornatos, & tres puluinos, videlicet vnum serico villoso coopertum pro genuflexione, & aliū simile pro accubitu habens; & tertium maiorem pro sessione. Quod si casus aliquis occurrat, vt aliquis Rex, Dux, vel maximus princeps, seu etiā noster Reuerendiss. D. Cardinalis Episcopus Bonoñ. non celebrans, vel alius Cardinalis simul missę adsit; tunc similiter poterimus aliquod tabulatum, vel suggestum altitudine duorum graduum in eadem parte erigere, capax tot sediliū, quot ibi sessuri sunt Dñi; & remota sede Legati ampla ponere totidem sedes similes camerales æqualiter altas, sedem vero Legati paulo altiore .i. circa mediū palmum; præcipue si alius Cardinalis quàm noster Bonoñ. adsit. Ita tamen q̃ sedes Legatus sit propior altari; quo casu habebit

habebit ad dextram suam Regem, vel Cardinalem Episcopum Bonoñ. qui licet ad dextram Legati existens videatur esse in loco digniori, & supra Legatum; tamen non est in veritate, quia locus ille dignior est, qui est magis propinquus altari in omni casu.

DE SEDE CARDINALIS BONONIEN.

Episcopi non celebrantis. Cap. XXXIII.

MINI cum adhuc puer essem Philippum Cardinalem olim Bonoñ. Episcopum, Sanctę memorię Nicolai pp. V. fratrem, & post eum aliquando Sanctiss. D. N. Iulium II. In præsentí gloriose sedentē, tunc Cardinalem similiter Bonoñ. Episcopum uidisse in vltima sede chori extra vestibulum, siue antemurale presbyterij directa ante cornu epistolę sedentes, quod etiam ab antiquis Ecclesię nostrę canonicis, & alijs audiui, & legi sic in ipsa Ecclesia cōsueuisse, vt Episcopus Bonoñ. pro tempore quantumcunq; Cardinalis, semper in loco illo humili sedeat, siue præsentē, siue absente Legato, & nō in sede ampla posita ad cornu Euangelij. vt de Legato dixi: immo etiam ipso Legato absente eundem Cardinalem Episcopum dicunt in prædicto loco sedisse: relicta Legati absentis sede vacua. Quod tamen non videtur legitime ordinatum fuisse, cum ipsa sedes Episcopi maxime Cardinalis semper locanda sit ampla ad cornu euāgelij cum duobus gradibus, & intra presby-

terium, & non ad cornu epistolæ; nisi Legato præ-
 sente, ubi quia loci dispositio non patiatur, aut alio
 quin non videatur, q̃ Legatus, & Episcopus Cardin-
 alis simul sint in vno, eodemq; suggesto, vt supra
 dixi, tunc. n. Episcopi Cardinalis sedes similiter am-
 pla cum duobus gradibus, & intra presbiterium
 locabitur ad cornu epistolæ, ea tamen moderatio-
 ne habita, vt sedes Ep̃i Cardinalis sit magis pressa,
 & humilis, spatium medijs palmis, & distantior ab alta-
 ri, adeo vt quasi subsit, & succedat immediate sedi
 Legati in opposito locatę. Verum pro humanitate
 Episcopi Cardinalis qui est domi sue, siue in Eccle-
 sia propria, poterit ipse Cardinalis Episcopus ho-
 norare Legatum tam ratione Legationis, quam cō-
 suetudinis inter ipsos Cardinales mutuę, & plurim-
 um circa huiusmodi honorationes obseruatę.
 Itaq; poterit ipsa sedes Ep̃i Card. & humiliter locari
 & parcius ornari, vt placuerit Ep̃o Card. & hoc ser-
 uetur quando Legatus est præsens dūtaxat. Absen-
 te autem Legato, Ep̃s Card. Bonoñ. sedere debet, vt
 supra, in eadem sedē, quam dicūt esse Legati ad cor-
 nu euangelij posita, non autem in extremitate cho-
 ri extra presbiteriū, ante cornu epistolæ, quæ illic
 poni nequaquam debet; quia sequeretur q̃ eo ibi
 sedente omnes officiales ciuitatis, & populi Bonoñ.
 .i. Locumtenens Legati, Vexillifer iustitię, & Præ-
 tor, ac Antiani, qui omnes sedēt in opposita parte,
 quæ est dignior, habito respectu ad cornu Euange-
 lij, supra Episcopum Cardinalem sederent, quod
 non

non conuenit cum sint minores Pontifice Pastore,
& patre suo. Immo conuenit eosdem officiales ciui-
tatis, & populi praesente Episcopo Cardinali sede-
re debere in sinistra, idest in illa parte chori; quae est
opposita cornui epistolae; sed in dextra sedere debet
Praelati si qui sunt, Episcopi Card. quasi facientes vnum
chorum cum Episcopo suo. Si vero alter Card. non
Legatus adsit simul cum Episcopo Card. tunc fiat
omnino suggestus praedictus; ubi ambo Cardina-
les simul sedeant; dum tamen ipse Episcopus Card.
Bonoñ. det ex sua humanitate primum locum Card.
hospiti, sicut etiam Legato dedisset; & quod aequales
sint sedes amborum; quo casu Episcopus Card. non faciet
confessionem cum celebrante; nec ponet incensum;
neque benedicet Diacono, nec habebit circulos ca-
nonicorum; & denique ob honorem illius hospitis
Card. cui non competunt praeminentiae sacrae in
aliena Ecclesia, ab omnibus se abstinere; & tunc et
non dabit benedictionem apud sedem, sed apud
altare. Ex ipsis autem duobus ibi sic sedentibus di-
gnior erit proximior altari; & haec honoris delatio
est de particulari Cardinalium consuetudine, ut et
in suis Ecclesiis ordinariis, & titularibus alios Card.
honorent. Secus autem fit, si Episcopus ordinarius
non sit Cardinalis sed simplex Praelatus, quia nulli
Episcopo, nec etiam Archiepiscopo cedere debet
in Ecclesia, ac ciuitate, & dioecesi sua; nisi soli suo
Metropolitano, ut sequenti capitulo plenius dicam:
& tunc ipse simplex Episcopus praesente Legato sedebit, non

in sede apostolica ad cornu epistolæ, sed aut proximus Legato in sede camerali cum tapete supposito aut (ut ipse Episcopus humanius agat) cum Prælati Legati in eadem parte chori cum Legato sedentibus, sedebit, primus tamen omnium, sed tunc sine tapete. Absente uero Legato ipse Episcopus simplex sedebit in sede, & loco, quem dicunt esse Legati; remoto tamē uno gradu sedis, ita ut ipsa sedes ampla unum duntaxat gradum habeat. & similiter officiales erunt in latere epistolæ sicut Episcopo Card. præsentē. Quod si aliquis Card. non Legatus adsit præsentē Episcopo simplici; tunc simplex Episcopus dimissa Legati. i. sua sede, ipsi Card. in qua alioquin ipse, ut supra, sedere solet; sedebit in parte epistolæ in sede ampla, non tñ æquali illi Cardinalis, & hoc propter actum sacræ benedictionis, quam Episcopus populo suo ibi impartitur: nisi potius apud altare benedicere velle, ut supra dixi de Episcopo Cardinali Bononiē.

DE DIVERSITATIBVS ANTELATIONVM

inter Cardinales, & Prælatos in eorum Ecclesiis: Necnon de habitu, & colore capparum, quibus, qualiteruē, ac qñ Card.

& Prælati tam intra, quā extra rem diuinam utuntur apud Ecclesias suas. Cap. XXXV.

ARDINALES tam in suis urbibus titularibus, quam extra urbem cathedralibus Ecclesiis inter se ipsos, diuersum, ac pene contrarium

trarium morem habent ab alijs Ecclesiarum Prælatiſ, quo ad præcedentias, & ante laſiones. Nam Cardinales in Eccleſiis eorum titularibus urbibus; in quibus de iure comuni ſunt tamquam Epī, & ibidē ordinariam iuriſdictionem exercere poſſunt, & exercēt; omnibus Cardinalibus huiuſmodi Eccleſias titulares viſitantibus, quantumcunq; promotionis tempore, & ordinis gradu minoribus, & inferioribus, cedunt indifferenter, & ſub omnibus ſedent, ac in ultimo loco manent. Quod etiam extra urbē in Eccleſiis eorum cathedralibus, quantumcunq; illas in commendam habent, ex mutua humanitatis delatione inter ipſos ſic inueterata facere cōſueuerunt. Crederem tamē eſſe excipiendos. VI. Epōs Card. ex omnibus primos quorum dignitati Cardinalari ſex Eccleſiæ Episcopales ſunt annexæ, videlicet Oſtienſ. Portuenſ. Sabinenſ. Præneſtin. Tuſculanenſ. & Albanenſ. qui iudicio meo alijs Card. ipſas Eccleſias viſitantibus cedere non debent. Hanc tamē deciſionem mihi in præſentia non uendico. Secus autem ſeruant alij Eccleſiarum cathedralium Prælati non Cardinales; qui ipſi ſi Epī ſunt .i. conſecrati, ſunt in ordine pontificali, nullis ad ſuas Eccleſias cathedrales, ac ciuitates, & diœceſes uenientibus; aut in eiſdem commorantibus Prælatiſ omnino cedunt, quantumcunq; Patriarchis, Archiepiſ, & alijs antiquioribus Epīſ, etiam in promotione ſenioribus; niſi ſolī ſuo metropolitano; cui in pluribus cedunt, Sed Pontifici Romano non ſolum in Eccleſia

& in ciuitate; ac diœcesi, uerum in districtu, seu exarchatu existenti in omnibus penitus, & omnino cedere; & ab omnibus præminentis, ac etiam antelationibus, & benedictionibus abstinere debent. Quam theoricam dum anno præterito Sanctiss. D. N. Iulius Bononiam iret, & inde ad urbem rediret, aliqui ordinarii in suis Ecclesiis, & ciuitatibus, ac diœcesibus obseruare uoluerunt, ut nullis Prælati & etate, & gradu, & ordine in maioribus cederent; cum quibus non nulli tam Cardinales, quam Prælati, & digni viri assentire uidebantur: tamen salua reuerentia, & iudicio saniori tunc mihi nullatenus visum fuit, q̃ Ep̃i in suis Ecclesiis præminetiam ante seniores Ep̃os haberent p̃sente ibi papa, sed omnes irent, & starent iuxta ordinem suæ promotionis, tamquam in Romana Cu. tū quia ubi papa, ibi curia tunc etiam quia Papa est ubiq; summus ordinarius, quod maxime uidere licet in Ecclesiis urbis titularibus, ubi Card. titulum habens, se ut ordinarium exercet in personali absentia Papæ. Eo vero p̃sente in illa Ecclesia ab omnibus se abstinet cedens Papæ tamquam primati suo. Cæterum Card. noster Episcopus Bononiens. in Ecclesia sua cathedrali, aut alia intra ciuitatem auditurus rem diuinam, maxime solemnem, aut ad processionem iturus semper cum cappa caudata, & cucullata; qui est proprius Cardinalium habitus, indutus esse, & nunquam cum mantello, qui non est habitus ecclesiasticus, nec rei diuinæ conueniens, esse debet.

sicut

sicut nec etiam sine superpellicio canonici diuinis officijs debent interesse. Si vero missam lectam simplicem auditurus accedet; tunc nunquam in rochetto discooperto erit publice, sed in mantello cuni caputio, quod mozettam vocant, esse poterit coloris temporis congruentis; & hunc habitum conuenientissime, & religiosissime defert Reuerendissimus D. Card. Bonoñ. noster, cuius vita in omnibus est virtutis exemplum. Color autem capparum intra totum ferine annum communiter, & regulariter sit violaceus, quem Bonoñ. morellum vocant; tamen clarior, & obscurior iuxta qualitatem temporum, & solemnitatum. Rubeo vero parcius, & rarius utitur; nam ipse rubeus color à temporibus Pauli ij. citra, ut legimus ceptus est à Card. deferri; qui solis Legatis apostolicis antea debitus erat, & à pontificibus Romanis propterea quasi pro quodam speciali, & singulari munere gratiose prius concedebatur; & quidem raro: deinde amplior libertas obrepfit, ut non nisi de serico caprino, vel camelino, quod camelottum appellamus, cappas deferrant. Dies vero, quibus Cardinalis cappa rubea, siue lanea, siue de camelotto uti possit intra rem diuinam hi sunt, videlicet: à vigilia Natiuitatis in vespers, usque ad Epiphaniam inclusiue. In cathedra S. Petri, & omnibus solemnitatibus Apostolorum Petri, & Pauli; quia sub horum nominibus Ecclesia Bonoñ. inuocatur; & dedicatione eiusdem Ecclesie; in tribus diebus Pasce Resurrectionis; in die Ascensionis, in tribus diebus

bus Penthecostes, In festo Trinitatis, Corporis Christi, Assumptionis Virginis Mariæ, In vesperis vigiliæ, & missa tantum diei omnium Sanctorum, Creationis, & Coronationis Papæ tunc viuentis. Ceterū poterit hac vtī moderatione, vt in diebus, quibus Ecclesia mœsta, ac lugubris est, vt in vesperis, & missa pro defunctis, & in Annīuersario Pontificis vltimo defuncti; & quando ipsa Ecclesia est circa mysteria passionis occupata, maxime à Dominica de passione vsq; ad Sabbatum sanctum inclusiue; cappa non de camelotto, quantumcunque violaceo, sed omnino lanæa vtatur. Hoc quoq; non prætermittat, vt propter mœstitiā priuatā ex domesticorum, vel consanguineorum funere aliquatenus nō mœstificet, aut contristet publicam Matris ecclesiæ lætitiā, nec ob hoc dimittat colorem cappæ suæ festiuium. i. rubeum, lætitiæ communi conuenientem; quia si Mater Ecclesia vniuersalis gaudet, etiam ipsum congaudere oportet, qui est eius filius; aut si particularis ecclesia sua sponsa lætatur, vt in diebus dedicationis, & similibus; similiter, & ipse sponsus collætetur. Super quo poterit Card. si ex priuato funere tristis erit, intereundum ad rem diuinam colore quidem mœsto, i. panno violaceo indutus esse: in loco uero celebrationis deposito mœsto, induere rubeum, & festiuium. Quo moderamine, & stylo Cardinales plerumq; omnes nostro tempore intra urbem utuntur. Præterea in mediocribus, vt Apostolorum, & reliquis gloriôsæ Virginis Mariæ
solemnis

solemnitatibus, & beati Io: Baptiste, & similibus colore posset uti eo, quem rosam siccam, seu rosinum vocant, qui est inter violaceum, & rubeum medius, quo colore. s. rosa sicca noster Bonoñ. Ep̃s antequam Card. esset uti potuisset, vel quisq; alius ep̃s non Cardinalis. Nam libere isto rosæ sicce colore in capis caudatis possunt uti simplices ecclesiarum Prælati in suis ecclesiis dum ad rem diuinam accedunt, eiq; intersunt; sed in illis tamen diebus tantum, quibus Cardinales rubeis utuntur. Nam ipsi Prælati nulloatenus rubeo colore, nec camelotto cuiuscunq; coloris uti possunt, nec debent. Color enim violaceus siue celestinus proprie Prælati intra totum annum conuenit, exceptis diebus supra enumeratis, quia tunc rosa sicca utuntur. De habitu quoq; Prælatorum, & quali, ac de cappis eorum, & quando induti esse debent idem dicimus, quod de Card. Bonoñ. diuino officio præsentí, dictum fuit.

DE LOCIS OFFICIALIUM BONONIEN.

*Oratorii ibidem existentii, Prælatorumq; ac Quadragenta
Consiliariorum de regimine Bonoñ. Cap. XXXVI.*

ICET supra satis dictum sit, ubi esse debeat locus officialium Bonoñ. i. Locum tenentis, Vexilliferi iustitiæ, ac Prætoris, & Antianorum; Tamen ut melius singuli prædicti, ac etiam Prælati Legatum, aut Cardinalem episcopum Bononiensem; sequentes, aliiq; Prælati, & Quadragen-

M ta

ta Consiliarij loca sua intelligant; scire debet q̄ ipsi officiales conuenienter sederent in parte, in qua Legatus sedet, quasi vnum chorum simul cum Legato facientes. Prælati vero tunc tam Legatum, q̄ Episcopum Cardinalem sequentes, decenter sederent in ea parte, in qua Episcopus Cardinalis sedet, & sub eis Quadraginta Consiliarij. Absente uero Legato, quia Episcopus, ut supra dixi, sedere debet in cornu euangelij in sede, quam Legati esse dicunt; ipsi officiales sedebunt in altera parte chori directa cornui epistolæ; & Prælati omnes, si qui sunt, præter Ecclesiæ canonicos Prælatos, qui cum canonicis sedent; sedebunt in ea parte chori, in qua est Episcopus Cardinalis, & sub ipsis Prælati sedebunt Quadraginta Consiliarij. Absentibus vero ambobus videlicet Legato, & Episcopo Card. seruetur vsus ciuilis, vt placet magistratui, & ciuibus ipsis. Cæterum si qui Oratores Cæsarei, aut Regij, siue Ducales, & alij quicunq; liberarum ciuitatum, seu communitatũ, vt Florentini, Senenses, & Lucenses, ac alij quotquot interfuerint rei diuinæ: tunc ipsi Oratores continuabunt in eodem banco sedentes supra Vexillum iustitiæ post Gubernatorem, siue Locumtenentem præsentem, qui tenet locum Papæ, siue Legati. Quod si Bonoñ Magistratus i hoc Oratoribus omnibus cedere nolit; saltim obseruare placeat vt quemadmodum aliqui Domini sunt eodem magistratu superiores, & maiores, sic, & eorum Dñorum oratores supra Magistratum sedeant, ut Orator Imperialis;

perialis, & orator Regius, ac etiam Ducalis sit supra Vexilliferum, quisq; ordine suo: si vero aliquis suo iudicio, inferior adlit, vt Senensium, & Lucensium & similium; tunc ex rigore mero ciuitatis Bonoñ. ille Orator Senensis, siue Lucensis, sit (quamquam male) infra Vexilliferum, & etiam infra Potestatem sed ad minus supra Antianos populi, ratione saltē humanitatis; quę regula apud cappellam Papalem, quę est omnium rituum princeps, & magistra; illibate seruatur. Quod si noster Bonoñ. Magistratus legem, ac censuram predictam seruare nolit, seruet vt libet, ritum ciuile, tametsi abusuū, nisi in talibus a se de Apostolica priuilegiatus eēt, sed mihi nō cōstat.

DE SVFFRAGANEO CARDINALIS EPI-

scopi Bononiē. & loco, habituq; ac præeminentijs, & de disciplina eiusdem, tam præsentē, quā absente Cardinali seruandis. Cap. XXXVII.

VFFRAGANEVS Card: Bonoñ. Epī diuino officio præsentis nullum honoris, aut præeminentiæ locum habet tamq̃ suffraganeus, ante alios Prælatos; sed inter illos stat, sedet, & vadit iuxta ordinem suę promotionis; quod etiam seruatur vbicunq; in ciuitate, vel diœcesi sit in præsentia Cardinalis Episcopi nisi forte vices Episcopi, vel aliquod diuinum exerceat, & si in ecclesia nullus Prælatus præter se sit cū Cardinali tunc ipse non apud canonicos, sed tamq̃

quā quīvis Prælatus simplex stat, vel sedet apud sedilia pro Prælatis, vt supra deputata; dummodo nō sit solus, sed habeat secum aliquem, vel aliquos dignos viros; & deniq; nullus specialis honor, nec vlla particularis præminentiā sibi debetur; nisi vt alijs simplicibus Prælatis. Absente vero Card. Epō, ipse Suffraganeus, vt Locumtenens epī honoratur vbīq; cum moderamine tamen, ac modificatione sequenti. Primo enim non excipitur a canonicis vsq; de cubiculo suo, sicut Card. episcopus; nec post missam eò reducitur. Intra rem diuinam non sedet; nec stat in alio quoquam loco, nisi intra chorum, & in stallο choralī cum canonicis primus supra illos, ita vt ab illis nullo stallο intermedio distinctus sit, quē immediate Archidiaconus, aut Archipresbiter, vel canonicus senior continuat; neq; sit in aliqua parte chori, aut super cancello, siue stallο, siue sede portatili, siue scabello, vel faldistorio sedēs, vel stans; sed omnino cum illis; nisi paratus pontificalibus ornamentis officium faceret; quia tunc apud faldistorium suum, iuxta altare, & non alibi sedere, & stare debet. Apud vero canonicos stans, vel sedens tapete habet; nisi officium esset pro defunctis, sine tamen puluino sub se, & sine libro ante se. Cum tamen duos, aut vnicū cappellanum suum habitu quotidiano indutum post, & apud se habet; extra ordinem stallorum choralium stantē; non recipit circulos, nec assistentiā canonicorum. Confessionem facit stans cum prædicto suo cappellano genuflexo

nūflexo; & nullatenus cum celebrante, aut cum canonico, nisi apud se haberet aliquem sui ordinis Prælatum; quia ipsi ambo confessionem tunc stantes simul faciunt. hymnum angelicum. *i. Gloria in excelsis, Credo, ac Sanctus, & Agnus,* cum solo proximo canonico, vel p̄lato prosequitur detecto capite. In pacis osculo ipse primus omnium à solito pacis datore capit illam, quam nulli canonico dat; nisi aliquis Prælatus apostolicus, sui ordinis apud se sit; quia ei soli pacem dat, & nō alteri. Ille. n. pacis dator ministrat eā primo canonico, & alijs, vt supra. Ante epistolā cantatam non porrigit manum osculādam Subdiacono; nec post cantatum Euāgelium osculatur textum; neq; tunc incensatur. Incensantur autem solū post offertorium simul cum alijs in missa, & post inceptum canticum in vesperis; semper tamen cum triplici ductu thuribuli, & ab eo, qui omnes alios incensat, & nunquam aliquem inuitat ad prius capiendum honorem, nisi sui ordinis Prælatus. Canonici vero incensantur cum duplici thuribuli ductu. Singulis canonicis ei reuerentiam facientibus, non cum manu benedictionem facit, sed detecto capite congruenter assurgens resalutat; nisi esset intra diuina mysteria celebrans. Alijs autem, vt par est, (sine tamē benedictione) correspondet. Cum standum, vel sedendum est, stat, & sedet, vt alij. Si ex canonicis aliquis sit Prælatus apostolicus senior, aut dignior ipso in prælatura, vt Archiepiscopus extraneus; ipse quidem Suffraganeus in choro præcedit, sed

sed alibi: quisq; est in ordine, & gradu suæ promotionis. Canonico seu mansionario, aut cuiq; cappellano in pluuiali parato, & officium vesperarum, aut aliud diuinum faciente, subest dans locum honoris, Sed in fine officij Suffraganeus ipse concludit officium dicens. *Dñs det uobis suam pacem, vel Fidelium animæ, &c.* Nunquam tamen aliquo die inchoat officium vesperarum, nec matutinarum, nec horarū deniq; aliquarum. Item licet Episcopus ordinarius aliquādo (quod tamen non laudabile censeo) interesse velit diuinis officijs in rocchetto discooperto cum capitiō, & sine cappa, ac sine mātello; tamen Suffraganeus id facere non debet, nec pōt. Habitus autē Suffraganei secularis præsente Card. Epō sit quotidianus, videlicet cum mātello, & capitiō simul; quo nunquam careat, circa humeros extenso de colore conuenienti, non autem cappa caudata, quæ est habitus ecclesiasticus. Absente uero Cardinali crederem conuenienter fieri, si Suffraganeus chorum ingressus post orationem ante gradus altaris factam apud locum suum prædictum, cappam de panno, & colore violaceo, siue celestino cucullatam, & caudatam prælaturalem induat, & cum ea rei diuinæ interfit; q; si cappam prius induerit, quam chorum sit ingressus; tunc nullatenus caudam sibi deferri per aliquem faciat, sed ipsemet illam sub brachio sinistro obuolutam portet, & sic ad stallum proficiat. Si autem Suffraganeus sit ex aliquo ordine regulari, tunc indutus sit habitu suæ regulæ, extra-

cto tamen cucullo de sublimitate mantelli, & circa humeros, & pectus capitio, siue mozetta extensa; & si monasticus sit, tunc cappam de panno nigro cum cucullo pellibus nigris suffulto induet, vt secularis. Idem facit, si est canonicus regularis. Finito vero diuino officio ibi cappam exuit, ubi eam accipit, & recedit cum mantello quotidiano, & capitio non autem cucullo regulari, quia nunquam in publico illum portare debet. Et quęcunq; sunt de Suffraganeo Card. Bonoñ. dicta; puto ad omnes aliarum quarumcunq; Ecclesiarum Suffraganeos simplicium Prælatorum extendi posse.

DE EPISTOLA, VBI, ET QUALITER

Cardinali celebrante cantanda, & de graduali solo, quando per Episcopum legendum, & de tonis eorum, quę inter epistolam, & Euangelium cantantur à choro. Cap. XXXVIII.

VSVS habet Ecclesię Bonoñ. ut epistola cantetur in alto diuerforio apud organum, sed quia aliqualis est ab organo ad altare distantia; Ideo non ab re esse crediderim ut maxime Episcopo celebrante potius apud altare. i. extra presbyterium, & in uestibulo ante cornu epistolę altaris, ipsa epistola cantetur per Subdiaconum canonicum, qui, solo cerimoniario associante, sibi met librum teneat, dum illam cantat. Si. n. apud organum eundem est, ubi non modica est vię distantia; cum in talibus missę solemnibus

bus soleat magnus esse populí concursus, non facile, nec cito Subdiaconus posset epístola finita ad Episcopũ redire; ita vt eius manu osculata possit librum illi offerre pro lectione gradualis, & versuũ antequàm Diaconus præparare se habeat ad suum Euangelium cantandum: Ideo videtur q̃ omnino apud altare extra presbyterium cætetur; qua finita, factis reuerentijs, osculatur genuflexus manum celebrantis super librum positam. Et mox epistolari libro deposito, missali vero sumpto, solus stans sedentibus omnibus cappellanis ministris, illum tenet, quoad Card. Episcopus legerit epistolam, vsq; ad Euangelium inclusiue. Pro quo sciatur, q̃ licet in libro pontificali expresse dicatur, q̃ pontifex cantata epístola, debet illam legere, & graduale, ac Euangelium, Tamen id non est indistincte verum: sed tantum quãdo ipsemet pontifex personaliter celebrat, vt nunc: Nam si ipse nõ celebrat, sed missæ interest, non legit epistolam, neq; euangelium; quia satis audiuit, dum cantaretur; sed tantum illud, quod cãtat chorus; super quo vide omnia, quæ notabo infra in capitulo de libro missali ante Cardinalem &c. Propterea illud non omittatur; q̃ in expressis est cærimonialibus regulis difinitum, videlicet q̃ graduale debet cantari in tono Gregoriano simplici pressso, & graui, ac potius aspero, lamentabiliq; q̃ festiuo, aut q̃ modulatis vocibus elato. Graduali finito primum, & vnicum *Allehuya* cantatur q̃ festiuissime. Item versus, qui sequitur, cætatur in tono iocundo;

& aperto. i. quātum potest fieri inter trīstem, & modulatū medio. *Sequentia* cantantur suauī, dulcīq; cātu. Duo vltima *Alleluia* cantātur festiuiter quidem, sed minus iubilanter, q̄ primum. vltimo tractus, qui tempore ecclesiasticæ mœstitiæ cantatur; quia miseriam vitæ præsentis insinuat: ideo cum vocū asperitate, & verborum prolixitate cantatur. Quæ bene notanda sunt, quoniam omnia sacris sunt plena mysteriis.

DE EVANGELIO CANTANDO, VBI, ET

qualiter, ac pro quibus Euāgelys præfatur uersum, uidelicet

In illo tempore. Cap. xxxix.

SIMILITER idem habet vsus, ut apud organum in alto Ecclesiæ Euangelium cātetur; sed quia non solet, immo nec debet celebrans regulariter præfari symbolum. i. *Credo in unum Deum*, nec cantare *Dominus uobiscum*; si *Credo*, non dicitur: nisi prius osculatus textum Euangelij fuerit, & incensatus: ideo ne tantum temporis vacui interponatur; cōuenientius est ut Euangelium cātetur apud altare, uidelicet extra Presbyterium; nullatenus autem intra illud, neq; omnino super gradibus altaris, ut mos est ibidem, quod fieri nullo modo debet. Sed Diaconus aduertat, ut cum cantat, sit bracchio suo dextro versus altare, & non facie. Quod si Legatus aderit, tunc nullatenus Diaconus ipse cantans Euangelium, vertat fa-

ciem ad eam partem, ubi est Legatus, sed potius ad altare, maxime si erit directus facie ad faciem contra Legatum, quod etiam seruabitur, quando Legato absente Card. Episcopus non celebrans, vel quiuis alius erit in ipsa sede; quam Legati appellant. Quia sicut dicit Innocentius Papa III. qui fuit summus ceremoniarum magister; cum frons sacrificatis apud altare regulariter ad Orientem respicere debeat, & per consequens exterius cornu Euangelij ad Aquilonem vergat; ideo Diaconus cantans Euangelium sit versa facie ad Aquilonem, unde panditur omne malum. i. ubi uersantur demones propterea ipse cantans primo se signat in fronte, in ore, & pectore, deinde locum, & librum Euangelij incenso adolet.

Verum quia presupponitur, qd omne altare sit regulariter, & canonice, ut supra locatum: Ideo indifferenter, ac regulariter Diacono precipitur, ut semper verso ad cornu Euangelij altaris suo brachio dextro, stans cantet Euangelium quomodocumq; altare positum sit. Igitur Diaconus solus librum opportune ante pectus acceptum, portat ad altare; nihil tunc dicens; inde redit ad celebrantem sine libro, qui eo nauiculam ministrante incensum ponit, postea redit iterum ad altare, ubi genuflexus dicit. *Munda cor meum*, & accepto libro vadit ad celebrantem, coram quo genuflexus dicit, *Iube &c.* & habita benedictione procedit ad Euangelium cantandum. Ordo autem procedentium est uidelicet Cerimonarius solus, tum Thuriferarius solus, aut hi ambo si,

mul: inde cappellani ceroferarij duo cum candelabris, vel quattuor cum funalibus totidem, vt infra: Tum Subdiaconus vacuus; Vltimo Diaconus librum portans, qui omnes simul vnico cōtextu in eundo, & redeundo reuerentias debitas faciunt. In ipso autem loco Euangelij Subdiaconus tenet librum ante faciē Diaconi; & duo cappellani ceroferarij medium ipsum Subdiaconum facientes, stant versis faciebus, sicut ipse Subdiaconus ante faciē Diaconi: Thuriferarius apud Diaconum modicum retro ad dextram eius ab initio, & Cerimoniarius ibidem; & cum ipse Diaconus dicit *Initium*, vel *Sequentia Sancti* &c. primo dextre manus pollice textum Euangelij deinde se in fronte, ore, & pectore signat, quod omnes faciunt; & cum a choro respondetur. *Gloria tibi Domine etc.* ipse accepto thuribulo incensat cum triplici ductu librum, videlicet semel in eius medio, tum versus ad candelabrum dextrum, inde versus ad sinistrum, ita, vt simul, & semel tam librum, q̃ candelabrum, & locum incensare videatur. Interim autem dum Euangelium cantatur, nunquam thuriferarius incensat librum; nec Diaconum, sed eatenus thuribulum mouet, ne ignis extingatur, aut fumus pereat, ita ut in fine possit celebrans incensari. Attēde tñ si Archidiaconus, vel Archipresbyter Bonoñ. quorum vterq; est Prælatus canonicus, aut quiuis alius cōcanonicus, qui sit Prælatus apostolicus cantat Euangelium cum Card. celebrante, q̃ eo casu nō duo candelabra de abaco, sed funalia quattuor, per

totidem cappellanos ante eum portantur ad locū Euangelij cantandī; & tunc liber euangeliorum ponitur super pulpito cooperto, quod Subdiaconus stans ad faciem Diaconi amplectitur, librū ipsum tangens, vt supra in capitulo de pulpito dixi, & hoc idem fit in missa Papali, respectiue tamen: & nota q̄ ante textum omnium Euangeliorum semper additur versus iste, videlicet. *In illo tempore, nisi quando tempus particulare rei tūc gestæ describitur expresse: quia versu ipso dimisso absolute legitur textus, vt in sabbato ante quartam Dominicam de aduentu, & in ipsa eadem Dominica, quibus legitur Euangelium; quod incipit Anno quintodecimo Imperij Tiberij Caesaris, & in primordio Euangelistarij Ioan̄: quod est. In principio erat uerbum, & in die circumcissionis ibi, Postq̄ consumati sunt dies octo, & in Dñica infra octauā Epiphaniæ, ibi, Cum factus esset Iesus annorum xij. & in feria quinta in Cæna Dñi, ibi, Ante diem festum Paschæ, & in Sabbato sancto ibi, Vespere autem sabbati &c. & similibus locis. Quomodo autem Card. siue sit celebrans, siue non, textum euangelij oblatum osculetur: infra dicam in secundo libro sub simili capitulo.*

DE SERMONE INTRA MISSAM

& quotiens fiat intra Annum; Cap. XL.

INTRA missam solet fieri sermo latina lingua, & oratione diserta, sicut sunt sermones S. Leonis Pape, & S. Augustini, & aliorum

rum Sanctorum: non autem prædicatio vulgaris; & huiusmodi sermo solet fieri immediate finito Euangelio, & antequam inchoetur Credo. Facturus autem illam primo osculatur genuflexus manum Ep̃i celebrantis, tum petit benedictionem dicens, *Iube Domne benedicere, & ille respondet. Dñs sit in corde tuo, & in labijs tuis ut digne, ac fructuose annunties suum Sanctum uerbum. In nomine patris, &c.* Tum petit indulgentias dicens. *Indulgentias Pater reuerendissime, atq; ita petit illas publicandas ab eodem Cardinali.* Si tamen Legatus sit præsens tunc fiet, ut infra, suo loco particulari dicetur. Et si illum factururus sit clericus secularis tunc indutus cotta, si autem religiosus in habitu suo quotidiano; si vero laicus in suo similiter festiuo habitu indutus illum faciet, honestius autem esset si potius toga, q̃ sago. i. longa potiusquam breui veste indutus esset. Fit autem sermo in prima, & in omnibus quattuor Dominicis de Aduentu, in die S. Stephani, & S. Io: Euangelistæ, Circumcisionis, Epiphaniæ, Cinerum, & prima ac alijs Dominicis de Quadragesima, præterquam in Dñica Palmarum. Item in feria sexta sanctæ hebdomadæ, quæ dicitur Parasceue, & in diebus Ascensionis, Penthecostes, & Trinitatis, & omnium Sanctorum, & si aliqua dierum prædictarum fuerit facta processio, non fiat sermo; quia sermo nūq̃ fit in die processionis, etiam extraordinariæ. Cæterum suggestū, quod pergulum vocant pro sermone fiendo, erit omnino nudū; nisi Episcopus ipse celebrās vellet illum facere, & locabitur communiter, & cōmode

mode in latere faldistorii extra presbyterium sic locati, ut omnes in choro existentes videant faciem sermocinantis, qui erit facie directa altari, & sic in medio conspectu celebrantis, & Legati: & si prædicatio fuerit iam facta mane ante missam, vel habenda erit in die, tunc iste sermo non debet hic fieri. & si fiet sermone vulgari more prædicatorio: tunc nulla per prædicatorem petetur benedictio ab ipso celebrante, nec à Legato, nec ab aliquo. Quando autem, & per quas ceremonias fiat sermo in laudem defuncti, dicetur infra in capitulo de eadem missa pro defunctis.

DE CONFESSIONE INTRA MISSAM CANTANDA, & absolutione, & indulgentia post sermonem populo solemniter dandis, & per quem, & de forma confessionis, & indulgentiæ prædictæ. Cap. XLI.

VOTIENS intra missam fit sermo latinus totiens, confessio per Diaconum cantari, & per sermocinantem indulgentia publicari, ac absolutio, & benedictio per episcopum Cardinalem, vel Legatum dari debet; per quem autem precise dentur, infra dicam. Itaque illico sermone finito Diaconus Euangelij stans ante celebrantem, vel Legatum humiliter cantat totam confessionem dicens. Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ semper Virginis, &c. & cum dicit Te pater, vel Tibi pater, aut Virgini Mariæ Semp illud reuerenter dicit. Finita confessione ipse factis reuerentiis

rentiis recedit, Tamen sermocinator, qui usq; modo detecto capite expectauit in suggesto publicat ibidem indulgentias sermone latino per Episcopum vel Legatum concessas, non autem vulgari, quia intra missam nunquam vulgari, sed post missam latino, & vulgari simul pronuntiari possunt. Forma autem talis est, Reuerendis. in Christo pater, & Dñs Dñs Io: Stephanus, tit. Sanctorum Sergij, & Bacchi Sanctæ Ro. Eccl. presbyter Cardinalis, & Episcopus noster Bonoñ. dignissimus dat, & concedit omnibus, & singulis hic presentibus, & si placet addere, Iſtam sanctissimam Ecclesiam hodie uisitantibus, centum dies de uera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta: Rogate Deum pro felici statu Sanctis. D.N. Papæ Iuly, & dominationis suæ Reuerendis. ac Sanctæ Ro. Eccl. Quod autem dixi centum dies, & non quadraginta prout Episcopi in suis Ecclesijs dant de iure communi; ideo dixi, quia ut Cardinalis dat centum. Nam singuli Cardinales non solum in suis Ecclesijs, sed ubicunq; missæ præsentibus fuerint, centum dies dant, nisi plures dies, vel annos haberent à Papa ex particulari facultate, quia tunc concederent iuxta facultatem. Si autem Legatus sit præsens huiusmodi missæ per Cardinalem cantatæ, tunc Episcopus Cardinalis celebrans sicut debet habere omnes præeminētias, ita præsertim concedendi indulgentias; bene autem honestum esset, ut ipsa indulgentia nomine amborum daretur; & quisq; concederet centum dies hoc modo, videlicet. Reuerendis. in Christo patres, & D.D. Galeotus tit. S. Petri ad uincula Legatus apostolicus, & Io: Stephanus tit. Sanctorum Sergij, & Bacchi Episcopus Bonoñ. Sanctæ Ro. Eccl. presbyteri Cardinales

Cardinales hic præfentes dant, & concedunt, ac quilibet eorum dat, & concedit omnibus hic præfentibus centum dies, &c. vt supra. Si aut Legato absente, non Episcopus Card. sed alius celebrabit, tunc ab Episcopo Cardinali petetur benedictio, & indulgentia, quæ similiter erit centum dierum. Itaque publicata indulgentia ipse sermocinator descendit de suggesto, & Episcopus Card. surgit, & dat benedictionem, vt infra proximo capitulo dicitur. Si uero nullus fuit sermo intra missam, similiter, & nulla indulgentia publicatur; sed in fine missæ post datam benedictionem, debet omnino publicari ordinaria indulgentia, primo sermone latino per Diaconum Euangelij stantem in cornu euangelii ut supra. & deinde, si uidebitur, per Subdiaconum stantem in cornu epistolæ, vulgari, versis faciebus ad populum, & non per alios. Nam ad istos tantum omnino pertinet huiusmodi publicatio, quæ sic erit in vulgari, videlicet. *Il Reuerendiss. in Christo padre, & Signor Io. Stefano intitolato di Santo Sergio, & Baccho della Santa matre Chiesa Prete Cardinale, e Vescouo di Bologna dignissimo, & concede à tutti, & ciascheduna persona qui presente (& si placet addere) che questa Santiss. Chiesa uisitarà hoggi cento di di uera Indulgentia in forma della Chiesa consueta: pregate Dio per lo felice stato del Santiss. N. Sig. Papa Iulio, & della Signoria Reuerendissima del predetto Cardinale & de Santa Romana Chiesa.* Cardinalis autem manet uersus ad altare, dum hæc publicatio fit. Postremo illud scias quod indulgentia nunquam datur in matutinis, nec in uesperis quantumcunque solemnibus nec in missis pro defunctis; nec vnquam datur

datur bis in die. Ideo in nocte natiuitatis non dat in prima, nec secunda, sed in tertia missa datur, vt ibi dicam. Et si in prima fuit data indulgentia, non dabitur in secunda, nec in tertia maiori, quod nota.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI, QVALL
ter, & ubi, ac per quem danda sit. Cap. XLII.

VANDO Cardinalis celebrat etiam Legato praesente, debet dare benedictionem, siue intra missam danda sit, vt post sermonem, siue in fine missae: & si intra missam danda sit benedictio, tunc Card. Episcopus celebrans debet esse apud suum faldistorium versa facie ad populum reclusus habes mitram in capite, & tunc non dicit, *Sit nomen;* &c. sed postquam cantauerit; *Precibus, & meritis* &c. et *Misereatur uestri* &c. Ac *Indulgentiam* &c. cantat, videlicet, Et benedictio Dei omnipotentis, eodem contextu capiens baculum sinistra, & prosequens: cum dicit *Patris*, producit dextram, cum qua benedicit versus latus suum sinistrum; & cum dicit, *Et filij*, extendit manum recte ante faciem suam; & cum dicit, *Et Spiritus Sancti*, producit ad latus suum dextrum; cum dicit, *Super nos* &c. manus ad pectus applicat vsq; in finem. Sed in huiusmodi brachij volutione, aut productione non personam, sed solum vultum, & manum vertit: & cum benedicit tota manu aperta, & non tribus digitis benedicit. Si vero in fine missae danda sit benedictio, tunc accepta mitra stans apud altare

versa facie ad illud, signando se pollice dextro in
 pectore cantat ex libro, si placet, super altari po-
 sito videlicet, *Sit nomen Domini benedictum*, et dum à cho-
 ro respondetur, ipse manum illam tenet super alta-
 ri extensam; & cum dicit, *Adiutorium nostrum in nomine Do-*
mini, signat se à fronte ad pectus; & pro vnoquoq; ver-
 bo tangit se, videlicet, *Adiutorium*, In fronte; *Nostrum*, In
 pectore; *In nomine*, in sinistro humero; *Domini*, in dex-
 tro; Cum dicit, *Benedicat uos omnipotens Deus*, eleuat simul
 oculos, & manus, quas iungit ante faciem; Tum ac-
 cipiens baculum sinistra, & nunquam prius, ac di-
 cens, *Pater*, vertit se ad latus epistolæ, & ibi signat
 populum; & dicens, *Et filius*, directe vertit se ad popu-
 lum in medio ecclesiæ stantem, & signat eundem;
 & dicens, *Et Spiritus Sanctus*, uertit se totum ad latus Euan-
 gelij, & ibi signat, deinde perficit circulum, & vertit
 non faciem suam, sed totum se ad parietem ut in ec-
 lesia cathedrali Bonoñ. quod bene nota, quia si ce-
 lebrans apud altare existens vertat faciem ad corpus
 Ecclesie, ut est in Ecclesia S. Petronij Bonoñ. tunc alio
 & quidem diuerso modo fit. Nam ipse versa facie
 ad corpus Ecclesiæ stans incipit benedictionem suam;
 in qua dicens *Pater*, vertit se ad cornu Euangelij; & di-
 cens, *Et filius*, vertit se non ad chorum, sed ad ipsum
 corpus Ecclesiæ .i. reuertitur cum facie, prout erat
 dum cantauit missam, & dicens, *Et Spiritus Sanctus*, ver-
 tit se ad cornu epistolæ, & non perficiet circulum,
 sicut quando altare positum est versus parietem:
 sunt, u. modi, & casus diuersi. Si autem Episcopus
 ipse

ipse Cardinalis non celebrat; sed est præsens missæ per alium cantatæ. Tunc si Legatus est præsens benedictio dari debet per ipsum Legatum. Absente uero Legato ipse episcopus stans in loco, in quo missam audiuit, post sermonem, & confessionem ante se, ut supra factam, legit ex libro preces, & indulgentiam, deinde benedictionem dat, ut supra, semper stans cooperto capite, dum hæc facit; & primum signum crucis producit versus suum latus sinistrum, secundum directe ante faciem suam. Tertium ad dextram suam; Idem etiam facit in fine missæ; sed sine aliqua ex libro lectione; & si intra missam, videlicet post sermonem data sit benedictio et in fine missæ dari debet iterum. & si corpus Christi sit super altari, ut in die Pasche, vel in die corporis Christi, vel feria quinta in Cæna Dñi, aut quodcumque, tunc capite discooperto debet dari benedictio.

DE PRAEEMINENTIIS HONORVM LEGA

*to, ac Episcopo Cardinali Bononiensi simul in missa
præsentibus. Cap. XLIII.*

REGVLARITER Episcopus Card. Bonon^{is} dum ipsemet celebrat, debet habere omnes honores præeminentias, inuitando tamen Legatum ad ipsum honorem: quem Legatus cum aliquâ gratiarum actione non acceptabit. Si vero Cardinalis episcopus non celebrat, sed interest missæ, Legato præsente cantatæ per alium; tunc ipse

O ij

Card. Episcopus nullatenus; sed Legatus oēs honoris præminentias habebit; & maxime indulgentias concedet, prout sibi placebit, iuxta eius facultatem & faciet absolutionem, ac dabit benedictionem; In quibus actibus Legatus benignius agendo posset semper, & in vnoquoque actu ad eius honoris præminentiam inuitare, semel ad minus Episcopum Cardinalem; quod tamen Episcopus Card. reuerenter cum gratiarum actione ad Legatum deferat; & sic Legatus solus faciet, si volet confessionem cum celebrante, non tamen cum Episcopo ipso Card. & melius etiam erit, si Legatus illam non faciat præsentem Episcopo Card. cum celebrante; sed quisque Cardinalis ad partem faciat cum suo Cappellano. Quod si ipsi ambo Cardinales in vno, eodemque suggesterunt, tunc ipsi simul poterunt confessionem stantes facere, inchoante Legato, sed Legatus concedet indulgentias, faciet absolutionem; & dabit benedictionem, ac etiam si volet, ponet incensum; benedictet aquam in calicem mittendam; benedictet Subdiacono post epistolam; & Diacono Euangelium cantaturo; sed neque Legatus; neque episcopus Cardinalis habebunt circulos canonicorum, nisi sit alioquin Episcopus loci; similiter, & episcopus ob reuerentiam Legati presentis nullos circulos habebit, sed quisque cum suis cappellanis assistentibus prosequetur introitum, Gloria, Credo, Sanctus, & Agnus, & nullus eorum librum missalem ante se habebit, aut vterque; sed melius est quod nullus habeat, ut infra plenius dicam suo particulari capitulo.

DE IVNCTVRA, AC DISIYNCTVRA, ET
elevatione, ac retentione manuum celebrantis. Cap. XLIII.

QVISQVE celebrans maxime Prelatus dū
 sedet, & dū cantat, *Gloria in excelsis, Pax uobis.*
Dñs uobiscum, Oremus, Orationes, Credo, & alia, de-
 bet rationem debitam seruare in iunctura, & disiun-
 ctura, ac elevatione manuum. Primo enim sedens
 planeta indutus, super gremiale manus deuote iun-
 ctas sine digitorum insertionē sic firmiter tenebit,
 ut quasi gremiale contineat, ne illud de gremio ca-
 dat. Dicens uero, *Gloria in excelsis, Pax uobis, Dñs uobiscum, &*
Credo, Semper manus ante pectus æqualiter vsq; ad
 humeros eleuatas cōtinebit iunctas, donec primū
 uerbum pronuntiare inchoauerit; quod cum dicit
 manus aperit, & eo finito mox manus iungit, in fi-
 nalibus notis ultimi uerbi, ut in *Gloria, Credo,* ac *Gratias*
agamus, ac intonatione hymnorum uespertalium; in
 quibus omnibus super ultimis uerbis eleuat ma-
 nus iunctas ante oculos cum capitis inclinatione.
 Dicens autem *Oremus;* quia unicum est uerbum, idem
 facit, ac si plura essent. Orationes uero cantans sem-
 per manus eleuatas ad humerorum altitudinem te-
 neat; ita q; una uola aliam uolam, & non altare respi-
 ciat vsq; ad *Per Dñm nostrum,* quod cum incipit dicere,
 illico manus iungit, non tamen caput tunc inclināt
 nisi quando profert *I E S V M Christum.* Et scias q; una
 uola manus semper aliam respicere debet, quotiēs
 celebrans eas eleuatas tenet, aut eleuat. Item quo-
 tiens

tiens cum dextra signat altare, vel oblata, sinistram
 super altari extra corporalia tenet; ipsam autem ma-
 num totam aperit: & aperta manu benedicit, non
 autem tribus digitis solum. Dum uero seipsum si-
 gnat, sinistram ad stomachum suum applicat. Cum
 præfationem inchoat dicens, *Per omnia sæcula sæculorum,*
 & *Dñs uobiscum*, tenet manus super altari extra corpo-
 ralia. Cum dicit, *Sursum corda*: paulatim illas incipit ele-
 uare. Cum dicit, *Gratias agamus Dño Deo nostro*, successiue
 eleuat usq; ad oculos, ita ut in uerbo Deo illas ante
 oculos iungat cum capitis inclinatione; & sic eas
 eleuatas ad humeros, usq; in finem præfationis te-
 net. Similiter cum dicturus est, *Per omnia*, ante *Pater no-*
ster, tenet manus super altari usq; ad *Pater noster*, quod
 antequam dicat; illas usq; ad oculos iunctas eleuat
 in modum reuerentiæ cum capitis inclinatione, in-
 cipiens, *Pater noster*, sicut dixit in præfatione, *Gratias aga-*
mus &c. & sic postea eas eleuatas tenet usq; ad il-
 lius finem. Item quando dicit *Sanctus Sanctus*, &c. non
 percutit manu pectus, ut vulgus facit, sed manus
 iunctas continet: & quando dicit, *Benedictus, qui uenit in*
nomine Dñi, facit signum crucis dextra à fronte ad
 pectus. Illud quoq; non negligat, ut cum dicit
ter Agnus Dei, qui tollis peccata mundi miserere nobis, & in fine,
Dona nobis pacem, percutit quidem totiens pectus; Ac
 uero cum dicit *Agnus Dei*, pro defunctis, nullatenus
 percutit, quod etiam alii omnes facere debent.

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

DE VOLVTIONIBVS CELEBRANTIS

ad populum, & reuolutionibꝯ ad altare eiusdem ſtantis apud illud, ſiue apud ſaldīſtorium: & de oſculationibus altaris ſine ſigno crucis. Cap. XLV.

CELEBRANS Epīſcopus apud ſaldīſtorīū ſtans dīcturus, *Gloria in excelsis, Credo, & Oremus,* quæ verſa facie altari dicenda ſunt, verte

re ſe debet à ſaldīſtorio ad altare eodē modo, quo ſe vertit quiſqꝫ ſacerdos ab altari ad populum, ſiue ipſum altare adhereat parietī, ſiue non. Ergo in Eccleſia cathedrali celebrans Epīſcopus non per altaris latus, ſed per latus illud, ubi ſunt ſui cappellani uertet ſe. Similiter dīcto, *Pax uobis, aut Dñs uobiſcum,* uerſa facie ad populū, ſicut ſedens erat, reuoluit ſe non per latus altaris, ſed per latus, ubi ſunt cappellani. Et finīto cantu reuoluit ſe per eandem manum ad ſaldīſtorium ſeſſurus in illo, & hoc ſeruatur tam in veſperis, quàm in miſſa, ſi & quando altare eſt uerſum, ut in Eccleſia cathedrali; ſi autem eſt uerſum ut in collegiata .S. Petronij, tunc aliter uertit ſe per latus altaris, & per illud idem latus reuoluitur ad altare, & ad ſaldīſtorium, quod bene nota. Cæterum illud prætermittendū nō eſt, ut quotiens oſculamur altare, ante oſculationē illud manibus nunqꝫ ſignemus, ut multī ignorāter faciunt; ſed manibus hinc inde extra corporale æqualiter poſitis, omiſſo ſigno crucis oſculemur illud. Item celebrans curet, ut recipiens patenam cum hoſtia, & calicem cū uīno, & aqua de manu Diaconi ante illorum oblationem

tionem ipsam patenam, & calicem signet manu, nec benedicat; sed bene illa ponens super altari faciat signum crucis cum illis super loco, ubi ponenda sunt, & non aliter: Quoniam hec minuta suum habent mysterium, & figuram, & quotiescunq; sacramentum finita missa super altari remanet, ut in die Corporis Christi, ac Pasche, & feria quinta in cena Dñi, toties celebrans dicturus, *In principio erat uerbu*, non signet altare manu, sed absolute dicit.

DE OBLATIONE NAVICVLAE, ET THVRIBULI pro incenso benedicendo, & ponendo, & de forma benedictionis eiusdem. Cap. XLVI.

REGVLARITER quotiescunq; aliquid incensandum est; similiter expedit, vt prius incensum benedicatur: nisi quando sacramentum corporis, aut sanguinis Christi incensatur, tam intra, q̃ extra missam, vt in die cenæ Domini, & Parasceue, quando à loco ad locum portatur, & in die Corporis Christi, & similibus actibus, quando ex altari amouendum est, aut quando repositum sit. Ponitur autem hoc modo, videlicet: Quia ad Episcopum Cardinalem, seu quemcunq; Prælatum pontificaliter celebrantem Cerimoniarius portans nauiculam dextra, & thuribulum sinistra pro benedictione, & positione incensi, firmat se ad sinistram ipsius celebrantis, ubi stas humiliatus ipsam nauiculam apertam porrigit Diacono

cono Euangelij parato stanti ad eiusdem dextram: semper. n. ipse in missa nauiculā ministrat celebranti: in vesperis vero presbyter assistens planeta indutus id facit, qui stans humiliatus ipsam ita appropinquat thuribulo, ut thuribulum, & nauicula sese simul tangant ante pectus Episcopi, dicens, *Benedicite pater Reuerendissime, uel Reuerende prout congruit; quod cum dicit osculatur coclear, & manum Episcopi, & ille benedicit verbo, non manu dicens. Ab illo benedicatur in cuius honore crematur; qua verborum forma semper utitur in omnibus benedictionibus tam in missa, quam in vesperis, & alijs actibus, præter quam in incensatione oblato- rum. Nam tunc dicenti Diacono. Iube domne benedicere, respondet celebrans, Per intercessionē &c. ut in missali: & licet vsus frequentissimus habeat, ut in benedictione, & impositione incensi utamur illis verbis, videlicet. Ab illo benedicaris, &c. Tamen conuenientius fortasse esset si sic diceretur, videlicet. Ab illo benedicatur in cuius honore crematur. Igitur petita benedictione celebrans accepto cocleari, ponit tribus vicibus incensum in thuribulum; & in fine super thuribulum facit crucis signum, quo facto, & non prius Diaconus osculatur iterum receptum coclear, & manum, redditque nauiculam Cerimoniarario; qui illa reposita thuribulum dextra tenet; & quando illud vult offerre Diacono, vel assistenti, ut det illud celebranti, offert ordine præpostero; nam catenas offert in dextra Diaconi, siue Assistantis, & vas thuribuli in sinistra, ut sic celebrans commode, & congrue ca-*

piat ex manibus alterius illorum. Dum Cerimonia-
 rius offert nō osculatur; sed Diaconus, uel Assistens
 catenulas thuribuli, & manum celebrantis oscu-
 latur. Et ista incensi positio fit ter in missa, uidelicet
 In principio missæ apud altare. Secundo pro Euan-
 gelio cantâdo apud faldistorium, tertio post obla-
 ta apud altare; nisi sit missa pro defunctis, quia so-
 lum semel ponitur, idest, post oblata tantum. In ves-
 peris autem fit semel dumtaxat, nisi aliter usus exi-
 gat, ut infra pro vesperis dicam. Et quotienscunq;
 celebrans incensat altare, nunq̃ aliquid dicit, nisi
 super oblatis, quia tunc dicit, quæ sunt in missali.
 Cardinali autem non celebrâte, sed missæ præse-
 nte à quo incensû omnino poni debet; tunc senior ca-
 nonicus ex duobus assistentibus ad dextram ipsius
 Cardinalis sedentis stans, nauiculam, & Cerimonia-
 rius, vel alter iunior canonicus assistens ad sinistra
 eiusdem, thuribulū tenens, facit, & dicit, ut supra;
 cui Cardinalis eodem modo respondens benedicit
 similiter, & ponit incensum. Dum autem sacra-
 mentum incensandum est, incensum non benedicitur,
 nec ponitur per Cardinalem, sed simpliciter per ali-
 quem cappellanum ponitur ad sufficientiam vapo-
 rationis. Postremo ex omnibus aromatibus, thus,
 siue incensum specialiter in thuribulum ponitur
 adolendum: quod si boni odoris, ac suauiter olen-
 tis sit, non alio vapore miscetur: si autem, potest
 cum aromatibus quibusuis alioquin suauiter odo-
 rantibus admisceri, ita tamen, ut odor fumī thurei
 præua-

præualeat, & plus de incenso, quàm alio sufficienter rezz
doleat. Ipsum uero thus, nequò omnino contusum
sit: ne nimis repente euanescat, nequò integrum, aut
solidum, ne omnino cremari non possit. Sed illud (quàm
quam leuissimum dictu sit) non prætereatur, si pau
lum fumus, vel ignis in thuribulo ad perfectionem
totalis incensationis deesset, ut nullatenus à quoquò
ignis, nec incensum superaddatur, nisi quod ab ini
tio semel per celebrantem fuerit benedictum, &
impositum.

DE INCENSATIONE ALTARIS, ET OBLA
torum, ac *Celebrantis agenda, tam semel in uesperis, quàm
bis in missa. Cap. XLVII.*

QUAMVIS in omni altaris incensatione ma
gis quædam gratia, quàm ars vlla requi
ratur; tamè ipse actus incensationis satis
apte, & decenter, fiet si celebrans non in cornu epì
stolæ; sed ante medium altaris stans rectus latis pa
rum manibus equali ipsarum distantia capiat thu
ribulum manu dextra, quantum breuius fieri po
test, proximans manum suam thuribuli vasculo; quia
si longam nimis facit catenam ita, ut ipsum thurì
buli vasculum nimis pendeat, maxime quando cal
ix super altari est, non potest commode, nec secu
re, nec cum gratia thuribulum ducere: quod tamen
cum ducit, aduertat, ut non totam personam, nequò
caput traducat; nequò sinistram incòmode moueat;

P ij sed

sed solum quantum potest brachium dextrum tractum, ac placide ducat, & reducat; ita ut cum thuribulum retrahit, sub brachio, retrahat illud. Commodius quoque erit si in incensando cum spatietur ante altare circuens illud, & incensans; semper prius illum pedem moueat, qui est proximior altari in eundo, & redeundo, tot passus faciens, quot tractus thuribuli facit. Igitur accepto ante medium altaris thuribulo faciat primo reuerentiam cruci, postea nihil dicens incenset eam triplici ductu; deinde ei iterum faciat reuerentiam; postea incenset duplici ductu solam imaginem Sancti Petri a dextris, quæ semper siue in vesperis, siue in missa, siue quandoque cum ponitur, poni solet ad dextram crucis, ut supra dixi: Tunc reuertens ante crucem, facta ei reuerentia incenset, similiter duplici ductu solam imaginem .S. Pauli a sinistra parte crucis, quæ similiter cum ibi ponitur, semper sic poni solet, & deinde alias imagines in eadem parte. S. Pauli incensat, semel ducens pro vnaquaque thuribulum; & si plures, quam tres essent imagines in qualibet parte, non ducit nisi ter thuribulum pro illis omnibus in vnaquaque parte; & si imagines non sint, tunc similiter incensat candelabra ibidem posita, incipiens ab his tamen, quæ sunt in parte epistolæ, & cum est in cornu epistolæ, semiuertens se ad posterius cornu incenset illud manu demissa bis thuribulum ducens; tum semiuersus ad altare eleuans manum incenset planitiem altaris, ter thuribulum ducens usque
ad

ad médium; & ibi facta cruci reuerētia, eleuet plus manum, & incenset alias residuas imágenes apud Sanctum Petrum existentes, pro omnibus ter tantūthuribulum ducens; quibus non existentibus candelabra tria singulo ductu thuribuli pro singulo candelabro incenset, vt dictum est. & in cornu Euāgelij eodem modo stans incenset cornu posterius bis ducens thuribulum, prout cornu Epistolæ incensauit. Tum semiuersus manum dimittens incenset totam frontem, siue anteriorem partem altaris ter ducendo thuribulum à principio usq; ad médium, vbi facta reuerentia cruci incenset reliquam partem frontis similiter triplici ductu usq; ad reliquum. Deniq; firmans se in cornu epistolæ det thuribulum Diacono, qui osculata eius dextra expectet quousq; fuerit mitra celebranti per Cerimoniarium posita; & sic eum mitratum manibus iunctis, & recto immobiliq; capite stantem incenset triplici ductu, facta prius, & postea per ipsum Diaconum incensantem reuerentia; aduersus quem tamq̃ suum ministrum, ac in eo actu minorem se, celebrans nūquam caput humiliat, quia huiusmodi humiliatio in incensationibus non fit respectu incensationis, sed cōditionis illius, qui incensat. Cum autem canonicus canonicum, vel Prelatus Prælatū, aut Cardinalis Cardinālē cum capitīs inclinatioe incēsat, tūc sibi vtrinq; mutuæ inclinationes, quasi gratiæ reciproæ fieri debent; quod expresse seruatur in capella Papali. Sufficit ergo q̃ celebrans Episcopus

scopus Cardinalis signum crucis manu faciat super incensantem etiam Prelatum. Oblata uero incensatur hoc modo, quia celebrans accepto thuribulo, & nulla facta tunc cruci reuerentia; thuribulum eleuans super calicem facit quattuor puncta extra calicem in forma crucis super quattuor partes calicis, non tamen altare tangens cum pede thuribuli, & incipiens primo ultra calicem, secundo uersus se, tertio uersus cornu Euangelij, quarto uersus cornu epistolae, & sicut hanc unam crucem fecit, similiter alias duas faciet, ut sint in totum cruces tres modo praedicto. Quibus factis etiam tres circulos cum thuribulo eodem modo faciat in girum ducendo circa calicem hoc modo, quia primo ponit thuribulum citra calicem uersus se, & illud ducit uersus cornu epistolae perficiendo circulum uersus cornu Euangelij, & similiter secunda uice facit; sed in tertio facit in contrarium duorum priorum. id est ducendo manus a se ad cornu Euangelij, & finiendo per latus epistolae. Celebrans autem regulariter semper incensatur cum mitra stans; siue sit apud altare (nisi sacramentum sit super ipso altari, ut in die corporis Christi, & in die coenae Domini, & Parasceue, ut ibi dicitur) siue etiam sit apud faldistorium tam in uesperis, quam in missa; nisi post euangelium: quia tunc incensatur sine mitra, & haec etiam singulatim singula suis locis dicentur. Cum uero sacramentum incensatur, tunc incensum non benedicitur; nec per Cardinalem, sed per aliquem ministrum absolute ponitur,

& ipsum sacramentum non per Diaconum, sed per Cardinalem incensatur. Et deniq; regulariter nunquam incensum benedicitur, quando sacramentū incensatur etiam extra missam, ut in cœna Dñi, & in Parasceue, & in die corporis Christi, sed bene tūc per Cardinalem ponitur. Quod bene nota.

DE INCENSATIONE LEGATI, ET

Et per quem ac quomodo. Cap. XLVIII.

LEGATVS nunq̃ incensari debet in principio missę; nec dicto Euangelio; nec in principio uesperarum, quia tunc nō habet paramenta sacra pontificalia; sicut etiam in cappella Papali non incensatur Papa non habens pontificalia paramenta prædicta: & similiter Episcopus Cardinalis missæ præsens, quando non habet paramenta sacra; non incensatur, nisi post oblata simul cum aliis. Et tunc ipse Legatus post oblatorum, & celebrantis incensationem, incensatur cum triplici ductu thuribuli, non per ipsum Diaconū simplicem canonicum, si Diaconus simplex canonicus est; sed per primum Prælatum ibi præsentem siue suum, siue alienum, ut Patriarcham, Archiepiscopum, Episcopum, Prothonotarium, aut Abbatem, uel alium actū, & habitu Prælatum stantem; excepto Archiepiscopo Rauennateñ, qui est Metropolitāñ, Episcopi Bonoñ; Nam omnes Metropolitani in eorum administrationibus, i. diœcesibus sibi

sibi subiectis ab huiusmodi ministeriis sunt immunes. Et similiter dicendum est, si, & quando Episcopus Bonoñ. non esset Card. quia quisq; Episcopus quantumcunq; simplex in sua Ecclesia non tenetur Legatum incensare. Quod autem dixi Legatum nō incensandum per Diaconum simplicem canonicū sed per Prælatum, intellige quia si ipse Diaconus Canonicus esset Archidiaconus, vel Archipresbyter aut, maxime si esset Apostolicus Prælatus, vt hoc tempore est R.P.D. Achilles de grassis Episcopus ciuitatis Castellī germanus meus, qui est Archipresbyter, & canonicus Bonoñ: seruiret Cardinali celebranti tamq; Diaconus: tunc ipse, quia apostolicus prælatus est, aut etiā Archidiaconus simplex, vel Archipresbyter simplex, non Prælatus apostolicus incensaret Legatū, & nō alius; et si quis dignior eo Prælatus tunc ibi esset p̄sens. Honestum quoq; esset, vt Legatus à tali Prælato, vel Archidiacono, vel Archipresbytero incensatus, caput aliquātulū moueret; quasi ipsum actū nō ab ipso pro debito, sed pro honore recipiens, vt supra dixi proximo capitulo; sed nunq̃, aut raro: nisi ex summa necessitate Prælati maxime consecrati seruiunt, vt ministri alicui Episcopo quantumcumq; Cardinali, sed soli Papæ & hoc casu. i. Episcopo Cardinali celebrante, qui signum crucis cum benedictione produxit super incensantē; ipse Legatus incensatus debet stare detecto capite, & in fine non facere signum crucis super eundem incensantem; sicut faceret; si alius Prælatus

Prælatuſ celebraret; qui benedicere non debet præſente Legato, nec Epíſcopo Cardínali.

DE INCENSATIONE MAGISTRATVS:

Oratorumq; & Prælatorum, ac totius chori, per quem,
ac quo ordine. Cap. XLIX.

INCENSATIO per Prælatum non paratū Legato, ut ſupra, Diaconuſ canonicuſ ſimplex comítante ſolo cappellano cærimóniarum, accepto ibídem thuríbulo vadit ad omneſ de magiſtratu, & ad Oratoreſ cum eodẽ magiſtratu míxtos, vt ſupra, ante quos ſinguloſ, leuĩ admodum capítis nutu factõ; omneſ vſq; ad vltímum Antíanum, dupplící ductu incenſat. Deĩnde ſimilí modo Prælatõ, incípiens ab eo, qui incẽſauit Legatũ, ſi Prælatuſ fuit, ut ſupra: deĩnde ſimiliter Aſſiſtentem Cardínaliſ paratũ; tum Subdiaconũ; inde Archidiaconũ, & Archipreſbyterũ, etiam ſi Prælati Apoſtolici, dummodo cum canonicis ſint; & ſucceſſiue canonicõſ omneſ paratoſ in choro ſtanteſ. Quíbuſ omníbuſ dupplící ductu, & cum capítis aliquali demíſſione incenſatiſ: ipſe Diaconuſ vadit ad altare, vbí ſtans in loco ſuo incenſatur ſimiliter dupplící ductu ab vno cappellano ad hoc ſpecialiter deputato; qui oẽſ alíoſ de choro ſine aliqua inclinátione, & vníco ductu incenſat. Quod ſi ipſe Diaconuſ Euangelíi ſit Archidiaconuſ, vel Archipreſbyter, vel alíuſ cano-

Q nícus

nicus, quí etiam sit Epíscopus, uel Archíepíscopus, dummodo sit ille, quí ut DÍaconus paratus Euange-
lium cantauit, ípse omnino omnes supradíctos, & ordine prædicto incensabit. Obseruare autem so-
lent, quí incensandi sunt; ut semper cum modestia
vultus inuítent, sequentem ad prius incensum ca-
piendum, siue ípsi ecclesiastici, siue seculares sint.

Et si incensator est Prælatus, uel dignus canonicus
quí caput incensando inclinat uersus incensatos, tunc
uersa uice ípsi incensati debet caput similiter ad illū
demittere, & plus, & minus iuxta qualitatem incen-
satoris. Insuper si Archíepíscopus Rauennatē. ad-
sit: ípse ante Prælatū prædictum, & ante Vexilliferū
Iustitiæ incensabitur. Et si Epíscopus Bonon. pro tē-
pore non esset Cardinalis, ípse similiter ante Vexil-
liferum Iustitiæ incensabitur. Et si quis Orator Im-
perialis, aut Regius, siue etiam Ducalis adsit; ípsi
omnes quotquot erunt, non quidem ante Archíe-
píscopum, nec Epíscopum prædictos: sed bene an-
te Vexilliferum iustitiæ, & omnes de magistratu in-
censabuntur; si fuerit in diuerso sedili manentes:
quod si iuncti, aut mixti cum officialibus fuerint,
tunc incensabuntur ordine, quo manent, & se-
dent. Et licet omnes Oratores principum; & com-
munitatum liberarum, ut Florentinorum, Senen-
sium, & Lucensium; ac similium, tam ex iure ceri-
moniarum, quam humanitatis in extraneos exhi-
bendæ, seu exhiberi solite, deberet ante magistratū
Bonon. incensari; tamen, quia ípsi de magistratu alí-

ter sentiunt, asserentes sic esse in suo vsu, vt nullis, nec etiam Imperialibus cedere habeant. Ideo quo ad reliquos loqui non audeo; sed quo ad supradictos maiores filere non possum, videlicet, vt omnino fiat, sicut supra, in capitulo de locis officialium Bonoñ: dixi. Prælati autem prædicti, exceptis Rauenennatensibus & Bonoñ. Episcopo quantumcunque simpliciter, & non Cardinali, post omnes Oratores incensantur. Deinde sicut prædixi post Prælatos apostolicos in habitu, & tonsura incedentes, incensantur omnes & singuli canonici sacris paramentis. id est. pluuiialibus induti, & post eos sic paratos incensantur Quadraginta Consiliarii, & etiam omnes minores Vexillifero populi, ac omnes nobiles, & alii suo ordine patrio incensandi sunt: hac tamē moderatione seruata, vt si canonici pluuiialibus induti fuerint; ipsi post Prælatos immediate, vt supra, incensentur propter habitum ecclesiasticum, & sacrum: si uero non sunt induti pluuiialibus; tunc (iuxta tñ patriū morem) post vexilliferos populi collegialiter magistratum representantes, & non aliter, & post Quadraginta Consiliarios similiter cōgregatos, ipsi incensantur: alioquin canonici Bonoñ: in choro cū cottis; siue superpelliciis uestiti prius incensari debent: super qua re uide quæ scripsi supra in Capitulo de loco canonicorū &c.

DE PACE DANDA CVM SVA DISCI

plina ac per quem. Cap. L.

Qij

REGULA est cerimonialis quamquam non ubiq; intellecta, & per consequens nō obseruata; dum aliquis assistens cappellanus pluuiāli paratus celebrantī Præ lato ministrat, q̄ tunc ipse, pacis osculum, cum uultus, & genæ sinistræ oblatione à celebrante Præ lato accipiat; & similit̄ modo illud ad alios deferat, idest cum simili uultus, & genę porrectione. Quando aut̄ nullus Assistens paratus, vt supra adest; tūc per aliquem cappellanum, & nunq; per Diaconum Euangelii pax instrumentalis, siue aurea, siue argē tea porrigatur osculanda. Tametsi huic Doctrinæ & regulæ, mos, & usus Ecclesiæ nostræ, & aliarum plurium, vt in hoc actū, sic etiā in multis repugnat. Ergo Card. Epō celebrante Assistens dicto cum ipso, *Agnus Dei*, uadit ad dextram eius, & genuflexus osculatur simul cum illo eodē tempore altare: dein de surgens accipit in maxilla sinistra pacem à celebrante dicente ei, *Pax tecum*, cui respōdet ipse. *Et cum spiritu tuo*; & sic Assistens comitātē cappellano cerimoniarū uadit ad Legatū cui reuerenter cum uultus porrectione pacem offert, dicens, *Pax tecum*, cui Legatus etiā, ut supra respondet: ipse autem Assistens ante, & post osculum facit inclinātionem profundam in conspectu Legatī; pro quo actū Legatus nūtu respondebit, vt supra dixi de incensatione; tum uadit ad Magistratum, & ex eis primo stantī cū leuī capitis inclinātionē det osculum pacis; & ille cui, præter Legatum, datur pax, similit̄ caput aduersus

sus Assistentem alioquin canonicum, siue in dignitate constitutum inclinatur, & habita pace, ipsemet primus dat eam secundo, & secundus tertio, & sic successiue usque ad finem Antianorum, se ipsos osculando. Deinde idem Assistens uadit ad primum Prelatum, cui, ut supra, dat pacem, & ille alio usque ad ultimum; tum dat Diacono, & ille Subdiacono, inde similiter Archidiacono, seu Archipresbytero, paratis; uel primo canonico; parato in una parte chori, & ille alio usque ad ultimum in eadem parte; & postremo alteri in altera parte, ut in prima: Deinde de primo Vexillifero populi, tum primo Consiliario; & demum uadit ad altare, ubi dat illam unicapellano parato ad hoc disposito cum pluuiiali; qui facta prius aduersus dantem capitis inclinatione, aliis de choro ministrat ordine suo. Porro si contingat inter magistratum esse aliquem Oratorem, qui Prælatus sit, aut qui habitum, & tonsuram ecclesiasticam profiteatur; tunc, quia huiusmodi professio inter se diuersa est, ideo alter alterum non osculatur; sed ille Assistens pacis dator, osculato Vexillifero Iustitiæ, qui laicus est, non patietur quod Vexillifer osculetur Oratorem ecclesiasticum; sed ipsemet Assistens osculabitur Oratorem Ecclesiasticum solum; deinde laicum, qui alterum laicum osculabitur, & sic deinceps usque ad finem. Idem quoque seruetur de Locumtenente, siue de Gubernatore ecclesiastico, qui non osculatur Vexilliferum, sed si haberet apud se aliquem Prælatum, puta Oratorem Papæ, aut Imperatoris

toris, aut Regis, vel alicuius maximí principis, vel etiam ipsum Rectorem studij ecclesiasticum; tunc ipse Locumtenens, vel Gubernator ecclesiasticus osculatur illum Oratorem Prælatum, vel Rectorem ecclesiasticum, sed hi non osculantur Vexilliferum, nec alium Antianum, nec Prætorē, vt pote laicos. Quod si inter Prælatos Legati, aut Epí Card. aut alios quoscunq; Prælatos in deputato sedili manētes sint Prælati diuersorum graduum, vt episcopi, Prothonotarii, Abbates, Generales ordinū mendicantium, Pœnitentiarii, Subdiaconi, Auditores Rotæ, Clerici Camere, & accoliti Numerarii apostolici: qui omnes quantumcunq; in vno ordine scamnorum sedētes; tamen Assistens ipse pacis dator osculatur dumtaxat primum ex quolibet ordine, & non patitur qd episcopus osculetur Prothonotarium, nec Prothonotarius Abbatem, nec Abbas generalem, & sic deinceps; sed quisq; ordo, suum, & non alienum ordinem osculatur. Assistens enim primum cuiusq; ordinis osculatur, & primus secundum, & sic vsq; ad vltimum illius ordinis. Vnum autem ordinem voco officiales omnes, videlicet, Subdiaconos, Auditores, Clericos, & Accolitos apostolicos. Item si inter canonicos aliquis sit Prælatus, qui non sit canonicus, tunc Prælatus ille, habito osculo, nō osculabitur canonicum, sed si canonicus erit, quantumcumq; nō sit indutus cotta, & habitu canonicali, sed mantello, & capitiō, tamquam Prælatus; ipse Prælatus canonicus osculatur canonicum, & non aliā; &

hæc

hæc vera, & magistralis forma pacem dandí. Puerís autem clericís, ac populo vulgari, nec non mulieribus per aliquem alium cum instrumento materialipax dabitur. Illud autem non omittatur secundum aliquos, ut monacis simplicibus .i. non Prælatís, si quí aderunt, nullatenus pax detur, siue vultu, siue instrumento quia in hoc actu mortui censentur.

Et licet supradicta pacis datio cum vultu, ut supra debeat fieri, tamen vidi in aliquibus locis sic ordinatum fuisse, ut primus Prælatus vadat pro pace in vultu capiendá a celebrante; quam Legato offerat similiter cum vultu; & ille postea firmus in loco suocam dat Assistenti, qui ad ipsum propterea accessit, & dispensat eam, ut supra; quod solemnius esse dicunt: fiat autem, ut magis Legato, ac Cardinali Episcopo placebit. Tamen prior modus magis placet .s. quando Assistens est in habitu paratus, & dignus, ut Vicarius Episcopi, aut senior canonicus, sicut esse debet; quia tunc ipse solus, & non alius portat pacem vultu ad Legatum, & ad alios, ut supra: Sed quando nullus est Assistens paratus, quo casu pax dari debet instrumento materiali; tunc primus Prælatus & non alius poterit ferre pacem instrumentalem ad Legatum. Item Cardinali non celebrante, sed missam coram se cantatam audiente, vnus cappellanus instrumentum pacis a celebrante prius osculatum portat ad seniore canonicum assistentem, qui offert Cardinali, deinde reddit illud cappellano, & ille aliis dispensat pacem ordine supradicto. Et in hac pacis
datíone

datione p osculũ vultus, obseruetur, vt nulli oĩno
 detur genuflexo, sed stãtĩ, sicut de incenso dictum
 est. Illud quoq; scĩant canonici si qui ex eis para-
 ti à Cardĩnale Epĩscopo comunicandĩ sunt illa
 die, ut pacem non accipiãt ab aliquo per osculum;
 sed priusquam Eucharistĩam de manu Epĩscopĩ ac-
 cipiãt osculantur manum eius, & postquã Eu-
 charistĩam sumpserĩt, tũc faciem eius osculantur,
 quod est omnĩbus ĩnstar pacis datæ, ut ĩfra ĩn ca-
 pĩtulo de communĩone dicetur.

PARIDIS CRASSI DE
CERIMONIIS CARDINALIVM
ET EPISCOP: IN EORVM
DIOECESIBVS.

Liber Secundus.

AD REVERENDISS. D. CARDINALEM

Bononiē. Episcopum, Paridis Crassi canonici Bononiē.

& Cerimoniarij apostolici. Præfatiuncula in

Librum Secundum.

OSTQVAM superiori libro, Pater Reuerendissime, vt puto, sufficienter admodum documenta collegi, præparatoriaq; fere omnia disposui, quibus sacra res, velut acies spiritalis instructa peragi possit: Nunc hoc in loco res proposita videtur exigere, vt tuis scelicibus auspicijs, tuaq; singulari doctrina suggerente fretus ad ipsas sacroficiolorum actiones manum apponam. qua in re, vt quandoq; sum præfatus me non omnia posse, quæ agenda, aut quamobrem sic agenda sunt explicare, id ipsum sane nunc quoq; repeto. Quoniam plerique antecessores mei, & si copiosissime easdem res, earundem tamen causas non explicauere; quemadmodum ergo illi ceremonias Papales, vt præcellentissimas, aut episcopales, vt remissas exequuti

sunt. Nos Cardinales ritus (quod est inter utrumque medium; ac in plurimis ab utroque distinctum ceremoniarum genus) aggressi sumus; non quidem ea persuasione ducti, ut omnia perfecte reddamus absoluta; sed tuæ saltem eruditionis amplissime documento suffulti, ut aliqua ex parte differamus, nulla enim, ut dixi, tam regularis, & composita, ac diu castigata est constitutio; quæ, ut pote noua, in dies plerisque non subiiciatur erroribus; quæque semper aliquo doctore veluti nouo, ut ita dixerim, syndicato, aut leguleio non egeat. Propterea quicquid in hac mea sacrarum rituum agendorum normula, tam quæ præscripta est, quàm quæ scribenda sequetur: correctione, uel immutatione indigent, cognitioni tuæ summitto, ut secundum iudicium tuum diuinitus illustrati plenitudinem corrigas, & immutes.

DE ACCESSV CARDINALIS EPISCOPI

ad Ecclesiam; & de hora tertiarum per ipsum solemniter cantanda. Et de parando interim Cardinali celebraturo

& omnibus ministris, ac canonicis, tam in presbyterio, quàm in sacristia. Cap. I.

ITAQUE secundum hunc librum à primo celebraturi Cardinalis accessu ad suam Ecclesiam ordiendo, dico quod omnibus, & singulis his, quæ supra, & prout expressa sunt pro celebratione missæ per Cardinalem solemniter cantandæ dispositis; ipse associatus, ut moris est à canonicis

cis à cubículo ad Ecclesiam, veniens in cappa sua ru-
 bea, Legato forte ad Ecclesiam venienti obuiat vsq;
 ad portam Ecclesiæ principalis exclusiue, secum du-
 cens canonicos suos sequentes cottis vestitos; quo-
 rum dignior asperforium intra portam Ecclesiæ ac-
 ceptum, per Sacristam prius ibi paratum, offert Le-
 gato iam portam ingresso; qui inuitato prius Card.
 Episcopo (non tamen acceptante) aspergit se: nisi
 Cardinalem prius (renuentem tamẽ) aspergere ve-
 lit, & sic deinde se, tum magistratũ, inde canonicos,
 & alios: quę aspersio fit quocunq; die anni Legatus
 ad Ecclesiam solemniter venit; & sic ambo simul an-
 te altare cuntes super duobus puluinis genuflexi
 orationem faciunt. Legato autem non venturo, si
 ipsa dies Dominica sit, aut si Cardinalis tunc sit ce-
 lebraturus, & non aliàs; ipse accepto ab eodem se-
 niore canonico asperforio extra presbyteriũ apud
 aditum in tribuna .i. in ipso vestibulo, se, & omnes
 aspergit: tũ ante altare super puluino genuflexus
 orat: organis festiuiter sonantibus continue; Dein-
 de Cardinalis paulisper in faldistorio sedens quie-
 scit, donec omnes cõsederint, & ministri omnes sua
 superpellitiã induerint, & omnia parata fuerint. De-
 mum licentiã à Legato habita pro hora tertiarum
 inchoanda, ut moris est; & cessantibus organis, ipse
 Cardinalis surgit, surgentibus omnibus de choro,
 & versus ad altare, stans detecto capite secreta dicit
 totum, *Pater noster*, deinde faciens sibi signum crucis
 à fronte ad pectus alte cantat, *Deus in adiutorium &c.*

R ij

cui chorus respōdet more solito, sicut pro vesperis. Inde si Cardināli placeret intonare hymnum, vide licet, *Nunc sancte nobis spiritus*; tunc prædicto mansionario intimatore ad ipsum accedente, & hymnum cum supradictis suis ceremoniis intimante Cardinālis illum resumit ex libro cantans, vt supra. Si autem chorus hymnum organo alternatim respondente cantet, & Cardinālis omnino manet sic rectus, vsq; quo fuerit inchoatus psalmus, *Legem pone* &c. quo incepto ipse, ac Legatus, & omnes alii demptis ministris sedeāt cooperto capite. Et quia dum psalmi ipsius tertiæ cantātur Cardinālis debet interim de toto parari, & legere psalmos, versiculos, & orationes, quæ multæ sunt, & multo tempore opus est: ideo admoneantur cantores, & organista, ut lente cantet suos versus, etiam modulādo psalmodiam, & ille similiter sonando alternatim pro suo versu, respondeat solemniter, vt fit dum cantatur in vesperis solemnibus canticum, *Magnificat*; Pro quibus psalmis decantandis ita vtrinq; obseruetur, vt tantum proportionati tēporis dispensetur, quoad Cardinālis possit cōmode de toto esse paratus, antequā inchoetur capitulū. ergo inchoato primo psalmo presbyter assistēs cotta indutus, genuflexus ad sinistram ipsius celebrantis, tenet librum, ex quo legit totam antiphonam, *Ne reminiscaris*, & psalmos eodē solo Assistente alternatim cum ipso legēte. Interim duo scutiferi credentiarii accepta sandalia discooperta cū caligis de abaco, portant alte vsq; ad vultū eleuata

ad

ad Cardinále, & genuflexi ante ipsum cōmūnibus calciamentis excalciant, & sacris calciant. Vnus tñ ex eis portat omnia illa, & alius vacuus comitatur; & illico cappellani octo in gyrum ante faciem dñi genuflexi, oram cappæ eleuant, ut sub illa scutiferi duo prædicti subeuntes commodè calciare possint ipsum; quo calciato, surgentibus scutiferis, & recedentibus; cappellani octo surgūt, & stant ad sinistram Card. Interim dū calciamenta ponuntur Diaconus, & Subdiaconus ēt paramenta sua capiunt, vt supra dictū est. Finita p celebrantē semp sedentē psalmorū versuū, & orationū oīum à prima usq; ad vltimā lectione; ipse iam calciatus deposita cappa sedens in rocchetto lauat manus vt supra; pro quo actu, si quī aut clerici aut laici genuflectere vsq; ad terram vellent præsentē Legato, ipse ob reuerentiā Legatī indicet modesto nutu, se id nolle; ideoq; moneat, vt surgāt à genuflexione. Absente vero Legato hmōi genuflexiones maxime nobiliū virorū ostēdat nō velle; tñ patiat cū modestia fieri. Si vero Cardinalis vellet legere oīones paramentorū erectus stās; tūc nulli de clero, siue populo, præter ministros assurgere solent; sed melius ē, vt sedens legat oēs oīones. Ioto celebraturo illico adsint oēs cappellani, alius aliū sequentes per longam lineam ante faciē Cardinalis, sicq; ipsius paramenta ordinate, sicut super altari posita sunt, portantes, vt supra; quæ sigillatim Diaconus, & Subdiaconus accipientes de manibus illorum, imponunt celebraturo stanti; ex quibus

bus osculanda offerunt, amictū, crucē pectoralē, & crucē stolæ, & non alia. Indutus ergo vsq; ad chirothecas inclusiue .i. dalmatica sumpta, ipse accipit pluuiāle, & annulum pontificalem, sedensq; accepta p̄tiosa mitra sic exspectet, donec interim à choro finiantur tres psalmi pro tertiā; & dum repetitur antiphona, Subdiaconus paratus cātaturus in missa epistolam, vadit solus cū cappellano ceremoniarum, qui illi librum portat ad locum epistolæ cantari solitæ, & ibi accepto libro, quem ipse sibi tenet, cantat capitulū, pro quo Cardinalis cum mitra surgit, surgentibus omnibus, versa facie non ad altare, sed ad ipsum cantantem, sic stans, donec cantores cantant responsum vltimi versiculi. Finito capitulo Subdiaconus reddit librum Cerimoniario, & vadit ad locum suum. Interea vero cappellani acceptis duobus candelabris de abaco inter altare, & Cardinalem hinc inde, astant Cardinali versis inuicem faciebus, in quorū medio est cappellanus cū libro uersis humeris ad altare; & finito responso Cardinalis deposita tunc mitra stans, vt erat; versa facie ad populum, cantat, *Dominus uobiscum*, tum versus ad altare *Oremus*, ac orationem, ut supra dixi; Quando autem cantatur à choro, *Benedicamus Domino*, & ab organo respondetur, *Deo gratias*; ipse deposito pluuiāli, & annulo, accipit chirothecas, ac planetam, & sedens mitram, ac vltimo annulum pontificalem, & alios cōmunes annulos quos, & quot placuerit super ipsis chirothecis, Si autem Cardinali Episcopo magis

magis placeret in sacristia, q̃ apud altare parari (qd̃ minus solemnit̃er, ac simplicius esset) tunc hora tertiariũ positiue, idest, absq; modulatione organorũ, vt alijs diebus festiuis, & aliæ horæ canonicæ, parate se Cardinālī cantabuntur; & ipse eodem ordine, quo supra, parabitur; canonici etiā sua pluuialia induentur in sacristia, vnde eodem ordine per aditum ante altare directum ibitur, quo in capitulo de initio, & prosecutione missæ dicitur: nisi quod baculus pastoralis per ministrum deputatum portabitur, & canonici omnes, & alij, si qui erunt parati, Cardinalem Episcopum, & eius ministros altaris. i. Subdiaconum, ac Diaconũ, & Assistentẽ p̃cedunt.

DE PARANDIS DIACONO, ET SVBDIA-
cono, ac Assistente, quando, qualiteruẽ, & ubi. Cap. II.

DIACONVS, & Subdiaconus celebraturo iam psalmos legere inchoante, idest dũ ei sandalia calciãtur, induunt se sua paramenta clericis sacristiæ adiuuantibus, videlicet, prout aliquibus placet, Diaconus in Euangelii, & Subdiaconus in epistolæ cornibus altaris, super altari posita, dudum ante per sacristam, & eo modo ordinata, quo vestiri debent, quod tamen minus cõuenit, vt supra dixi: Immo honestius esse uidet̃, vt sacrificante Cardinālī, ipsi ministri se parēt aut apud abacũ, aut post altare, vel in sacristia, dum modo nullatenus in presentia Cardinalis, alioquin
tamen

tamen ordinate. i. facto signo crucis à fronte ad pectus; primo amictum cum osculo, tum albam, & cingulum, & Diaconus stolam cum osculo super humero sinistro, coniunctam sub humero dextro, & dalmaticam, Subdiaconus uero tunicellam, si tamē illis debent uti, si autem planetis utuntur, tunc eas non induunt, nisi celebraturo in totum parato, usque ad eius planetam, mitram, & annulū inclusive; quo parato, & ipsi capiant planetas replicatas, & demū manipulos. Planetis autem utuntur quotiescunque color paramētorum est violaceus, idest Dominicis de aduentu; præterquam in tertiā Dominica de aduentu, qua in introitu legitur, *Gaudete*, & in die cinerum, ac omnibus Dominicis Quadragesime, præterquam in Dñica quarta Quadragesimæ, quæ dicitur de rosa, in cuius introitu missæ legitur, *Lætare*. Item in omnibus missis ferialibus. Item in feria sexta, & in officio sabbati hebdomadæ sanctæ ante missam. Si vero ipsi Diaconus, & Subdiaconus sint canonici ministraturi alicui alteri Prelato, præter Cardinālē, qui se apud altare parare vellet; etiam ipsi canonici ibidem se parare possunt, & debent. Ambo itaque vestiti, ut uestiendi sunt, expectēt sedētes, vel post terga Cardinalis, uel ubi paramenta acceperunt. Interim Diaconus suum Euangelium, & Subdiaconus epistolam præuideant, signaculum apponentes in eo folio, ex quo recitare debent; & si folium est vertendum, illud placent inferius, aut dicant Cérimoniarío, ut in tempore vertat folium, & hæc faciānt

ciant donec cappellani celebrātis ꝑ paramētis ad altare veniant: veniunt autem quando ipse Cardīnalis celebraturus vult lauare manus; tunc enī, & nō prius ipsi Diaconus, & Subdiaconus ad celebrātem accedunt, detecto capite, & sic firmanť se, videlicet, Diaconus ad dextram, & Subdiaconus ad sinistram, subſtinentes mappam hīnc inde, pro lotione manuum, & vestituri celebrantem: quomodo autē vestiri debet, supradictum est. Assistens vero presbyter nunquam prius capit pluuiāle in missa, neq; planetam in vesperis, nisi celebraturo penitus parato. Hoc quoq; non postponat, vt nunquam eodem habitu, quo celebrans vtatur. Nam si celebrans est pluuiāli indutus, vt in vesperis; ipse sit planeta: si autem ille est planeta, vt in missa, tunc ipse sit pluuiāli indutus; & sub horum neutro paratu inuoluit amictum circa collum suum, sed super cotta simpliciter induit alterutrum, nisi canonici amictum induerent, quod esset, quando mansionarii paramenta quoq; induerent, vt supra dixi, in capitulo, De habitu canonicorum &c. Demum finita re diuina ibi exuitur, vbi induerat; sed antequā incipiat D. Cardinalē exuere, ipse se exuit, quamquā Diaconus, & Subdiaconus remaneant in paramētis.

DE INITIO, ET PROSECVTIONE

missæ solemnis per Cardinalem Episcopum cantandæ

Cap. III.

RA T V S Cardinalis rursus petit ex more licentiam à Legato pro missa inchoanda, qua habita, ipse sedens, ministrante tunc nauiculam presbytero assistente, ponit incensum in thuribulum more solito; & procedit ad altare hoc ordine, videlicet: Duo mansionarii cum sacris uestibus, & virgis; Cappellanus cum thuribulo fumigante; Duo cappellani cum candelabris; Subdiaconus solus cum libro Euangeliorum clauso, & manipulo in eo; inde cappellanus paratus sacris vestibus cum baculo pastorali, nisi Cardinalis, ut deberet, illum manu propria sinistra vellet deferre; tum Cardinalis medius inter Assistentem à dextris, & Diaconum à sinistris: post eum immediate sequitur cappellanus de mitra, & alii cappellani sui; cum fuerint ante cornu epistolæ, eleuata facie ad Legatum, illum cum mitra salutatur, cui Legatus assurgens non benedicit; sed caput detegens illi correspondet. Prælati vero, & omnes alij similiter reuerentiam faciunt celebranti, cuius cappellani, & ministri faciunt profundiores reuerentiam Legato. Inde perueniens ante medium altaris, reddito baculo, deposita quoque mitra; ac interim recedentibus omnibus, qui associarunt, præter illos de baculo, & de thuribulo, accessantibus tunc organis, sed choro introitum inchoante; facit nudo capite profundam reuerentiam cruci, super altari positæ, & medius inter Diaconum, & Subdiaconum stans, confessionem cum illis facit. Assistentem vero retro inter Cardinalem, & Subdiaconum non personam

personam, sed solum caput tenente, & cum ípſis cōfessionem faciente. Itaq; cōfessionem faciendo, ípſe quídem celebrans alloquítur mínístros in plurali, vt *Vobis fratribus, & Misereatur uestri*, sed mínístri alloquútur celebrantem in singulari, vt *Tibi pater, & Te pater, & Misereatur tui, &c.* quæ cum dicunt, caput versus ípſum humiliant, & deinde dicto, *Indulgentiam*; Subdiáconus dat librum interím tenendum Cerimoniário, & acceptum ex illo manipulum ponit in sinistra Cardinalis cum osculis, vt supra. Legatus stans cū suis cappellanis genuflexis confessionem facit, & similiter Prælati stantes, necnon canonici, qui parati sunt & ipsi stātes inuicem; sed magistratus, & omnes alij tam laici, quàm clerici, ubicunq; sint, genuflexi illā faciunt. Quod si sine Legato magistratus cū Locūtenente, seu Governatore Prælato adsit; ípſe Gubernator stans cum cappellano genuflexo; non autem cū cum Vexillifero, nec genuflexus; confessionem faciet. Canonici si parati erunt, stantes confessionem simul faciūt; si autē facient genuflexi, & similiter monacharii, & alij oēs, qui de choro, & clero parati erūt. Cardinalis finita confessione in primo gradu humiliatus dicit orationem, videlicet, *Oremus, Aufer à nobis &c.* & apud altare dicit aliam orationem videlicet, *Oramus te Domine &c.* & cum dicit *Quorum reliquæ hic sunt*, osculatur altare, & mox ambabus manibus tangens librum Euangeliorum osculatur illum, quem Subdiáconus apertum in folio Euangelii currentis offert adiuvante Assistente; deinde ponit incensū

& incensat altare, vt supra; & ipse priusq̃ fuerit per Subdiaconum mitratus, & per Diaconum incensatus, facta cruci tantum, & non Legato reuerentia; accepto baculo reuertitur, descendendo, non per medios gradus, sed per angulares ad faldistorium; ubi deposita mitra, & baculo, facit sibi signum crucis à fronte ad pectus, & legit introitum missæ, & *Kyrie eleison* cum suis ministris; tum si superest ei tempus sedet sedente Legato, ac omnibus de choro, & accipit mitram pretiosam, & gremiale; Inde ministri tres, ac cappellani omnes sedet in locis supra deputatis. Cum dicitur vltimum, *Kyrie eleison*, surgunt placide, & modeste oēs ministri, & cappellani, & deposito gremiali, & mitra, postquam finitum erit de toto *Kyrie eleison*; & non prius, Cardinalis surgit; qui versa facie ad altare, vt supra, cantat ex libro hymnum angelicum .i. *Gloria in excelsis Deo*; super quo aduertat, vt non cantet ipsum hymnum in alio quoq̃ tono; nisi in eo tono, quem uocant de Paschate, siue de Apostolis, videlicet per notas vt, re, fa, fa, & si missa sit de beata virgine, & nunq̃ aliter; quod expresse cappella Papalis, tanq̃ omnium rituum ordinatrix obseruat; licet regulares, & alij aliter, & diuersimode intonent. Itaq̃ intonato, vt supra hymno, illum cū ministris prosequitur: similiter Legatus cū suis cappellanis; Prælati vero, ac canonici in suis locis inuicē simul idem faciunt, & in fine Cardinalis sedet accepta mitra leui alba, & gremiali; & similiter sedent omnes, vt prius usq̃ in finem hymni cantati,

ti. Hymno finito ministri; & cappellani; vt prius surgentes remouent gremiale, & cantoribus siue organis de toto cessantibus, & non prius, Cardinalis de posita mitra surgit; qui stans versus populum cantat; vt supra, *Pax uobis*, siue *Dominus uobiscum*, ut missæ congruit; deinde conuersus ad altare, *Oremus*, & orationem, vt in Tertiā cantauit, sine tamen luminariis. Dum cantatur cōclusio vltimæ orationis idest *Per Dominum nostrum. &c.* Subdiaconns accipiens librū, faciensq; reuerentiās sacrificatī, & altari, ac Legato associatus à solo Cerimoniario, vadit, & cantat epistolam extra presbyteriū directe apud, & ante altare in cornu epistolæ, ipse sibi librum portans, & tenens vsq; in finem, vt supra dictum est in capitulo de epistola cantanda: qua finita, & factis eisdem reuerentiis; librum clausum reportat; quem offert genuflexus super genibus Cardinalis, cui etiam sic genuflexus manum osculatur; & habito signo crucis surgens dimittit librum epistolarum in manibus Cerimoniarii, acceptumq; librum missalem humiliatus ante faciem celebrantis solus cum Cerimoniario absq; alio cappellano tenet; ex quo ipse celebrans legit epistolam, graduale, & alia vsq; ad Euāgelium inclusiue, pro quo etiam dicit, *Munda cor meum*, & *Iube*, & *Dominus Vobiscum*, non tamen signat textum, nec se, neq; in fine osculatur illum. Cum à choro, siue organo cantatur vltimus versus post primū *Allehuya*, & ante vltimum *Allehuya*, quæ cantantur ante Euangelium; Diaconus acceptum librum clausum

portat

portat cum reuerentiis ad altare nihil dicens; quod ibi dimisso, & reuersus ad celebrantem, ministrat nauiculam pro incenso; tum redit ad altare, ubi dicto; *Munda cor meum*, &c. accepto libro venit ad celebrantem, à quo benedictione cum osculo manus habita, vadit ad cantandum Euangelium; Interim autem dum Diaconus vadit ad altare pro libro, Cerimoniaris dat vni cappellano thuribulum in dextra, & nauiculam clausam in sinistra, & duobus cappellanis, duo candelabra de abaco sumpta vel si Diaconus esset Archidiaconus, vel Archipresbyter, vel aliquis Canonicus Prælatus apostolicus; quattuor funalia, & in tempore suo itur hoc ordine. Primus Cerimoniaris, Tum Thuriferarius, inde ceroforarii bini; postea Subdiaconus uacuis; ultimo Diaconus librum clausum portans; quem nulli alii associant, ut supra, & Diacono incipiente; & non prius; *Domine uobiscum*, celebrans deposito gremiali & mitra surgit; & stans versus cantantem audit Euangelium, tenens baculum pastorem ambabus manibus, & dum audit versum, videlicet, *Initium*, vel *Sequentia*, signat se, ut supra. Finito Euangelio Subdiaconus librum, sicut habet apertum osculandum portat ad celebrantem, non faciens reuerentiam ante ipsum, quando librum apertum habet in manu; sed postquam illum oblatum clausit, tum librum deponit, simul reuerentiam faciens. Itaque celebrans versa facie ad chorum, sine mitra stans osculatur librum, & incensatur à Diacono, qui Euangelium

lium cantauit; & si est habendus sermo, tunc illico celebrans sedet cum mitra in suo faldistorio, non inde remoto; & ad eum ducitur sermocinator; qui seruatís seruandis facit officium suum; & deinde confessio, & absolutio, & indulgentiæ publicatio fiunt, vt supra in suis capitulis. Si vero non sit habendus; tunc celebrans incensatus, omissis supradictis, cōuersus ad altare cantat symbolum. i. *Credo*, si cantare debet; quem cum suis prosequitur tacite, & dicēs versum totum, *Et incarnatus ē*. c. genuflectit cum ministris solis, & in fine sedet cum mitra. Quando autē chorus cantat prædictum versum; ipse cum mitra semisedens humiliata, & uersa facie ad altare; ac manibus iunctis manet usq; ad finem versus. Legatus vero profundius detecto capite se inclinat, & alii omnes genuflectunt ad terram, usq; ad finē uersus prædicti. Cantato versu prædicto, Diaconus solus vadit ad abacum, unde acceptam bursam corporaliū portat ad altare, vt supra; si autem *Credo* non dicitur, tunc celebrans uersus ad populum, cantat *Dominus uobiscum*, & deinde *Oremus*; & legit offertorium; & Diaconus illico portat bursam cum corporalibus ad altare, & cito se expedit, ut uersus in tempore adiuuet celebrantem loturum, & ut ipsum associet ad altare iturum. In fine symboli surgunt omnes ministri, & finito totaliter symbolo, sublati q; gremiali, & mitra celebranti; ipse surgit, & uersa facie ad populum cantat, *Dominus uobiscum*, & *Oremus*, offertorium autem intelligibiliter legit more solito; tum sedet

cum

cum mītra pretiosa, & deposito annulo, & chiro-
 thecis lauat solemniter. Interim Assistens acceptū
 librum, & puluinum comitante Cerimoniaro por-
 tat cum reuerentijs ad altare; & super cornu Euan-
 gelii apertum ponit, & deinde se extra cornu locat,
 expectans ibi celebrantem, qui lotus, & tersus, sur-
 gens cum baculo in manu, solo Diacono à sinistris
 comitante, vadit ad altare, & non ante mediū al-
 taris, sed in angulari cornu epistolæ ascendit pri-
 mum gradum; vbi facta Legato solita reuerentia, su-
 per illum gradum procedit ad mediū altaris, &
 ibi deposita mītra, & baculo ascendit ad altare, qđ
 osculatur, & offert, &c. vt moris est. Interea Subdia-
 conus loto, & terso apud faldistorium celebrante;
 subito accipit velum ad humeros, ac calicem cum
 patena, & suis requisitis, & habens post se cappella-
 num cum ampullis vini, & aquæ præueniens cele-
 brantem, vadit per gradus laterales ad cornu episto-
 læ altaris, vbi officium suum facit. & in tempore ac-
 ceptam patenam coopertam semper tenet vsq; ad
 finem, *Pater noster*, vt supra in capitulo suo dictum est
 plenius. Facta oblatione, celebrans sine mītra an-
 te mediū altaris ministrante Diacono nauiculam,
 ponit incensum, & incensat primo oblata; sed sine
 reuerentia illorum: deinde cum reuerentia incen-
 sat crucem, & altare, vt ab initio incensauit, & fit in-
 censatio celebrantis, Legati, & omnium, vt supra, &
 celebrans prosequitur suas orationes secretas: &
 cum vertet se ad populum dicturus, *Orate*, aduertat

vt dicat, *Orate pro me fratres, & non Orate fratres*, quia mysterium habet, & etiam sic exprimitur in antiquo. Deinde expleto per chorum, siue organum offertorio, celebrans postquam finiuit omnes suas orationes secretas, cantat præfationem cum manuum dispositione, vt supra in suo capitulo dixi. Et in fine cum Assistente, & Diacono dicit *Sanctus*, sine pectoris percussione, quod nunquam percuti debet; sed dicendo *Benedictus qui uenit*, &c. signat se à fronte ad pectus, vt aliàs. Interim cum recenset nomina sanctorum tam infra actionem in canone, quam etiam post illam expressorū ibi, videlicet, *Nobis quoque peccatoribus*, caueat, ne quos alios fortasse sanctos pro sua deuotione superaddat, vel subtrahat maxime confessores; quia tempore canonis huiusmodi celebrati plures non erant ab Ecclesia sanctificati, nec confessorum ordo adhuc approbatus erat. Cum dicit, *Hanc igitur*, &c. Ceroferarii quattuor, sex, vel plures, vt placet cum totidem luminibus, singuli singula præferentes, vadunt ad illuminandum sacramentum apud Subdiaconum patenam tenentem; quem medium faciunt, videlicet, duo vel tres, aut quattuor hinc, & totidem inde, vel si magis placet hinc inde apud latera altaris: & illis ibi existentibus, & cum eo genuflectentibus; omnes missæ præsentés, tunc, & non prius genuflectunt, præter tamen Assistentem, & Diaconum, qui non nisi cum celebrante in eleuatione genuflectunt; & cum eleuatur Sacramentum; Cerimoniaris incenso à semetipso, vel ab aliquo cappellano

in thuribulum absq; ulla benedictione simpliciter posito, incensat illud in cornu epistolę genuflexus sed in missis pro defunctis Subdiaconus incensat. Dum autem eleuatur sacramentum corporis, & sanguinis Dñi, omnes quibuscunq; diebus, & missis præsentes illud adorent genuflexi; inter quos ipsi etiam de choro cantores tunc facto aliquo firmo puncto cõueniēti, à cantu suo cessantes, & penitus silentes illud adorare debent genuflexi; Organista tamen interea suum officium facit, & reposito deum calice; ipsi cantores surgentes suum cantum resumunt, & prosequuntur, non obstante nostræ Ecclesiæ consuetudine forsan cõtraria, quæ in hoc corrigi potest, & debet. Eleuato sacramento, & facta illi per celebrantem reuerentia, surgunt omnes missæ præsentes, tam cappellani, ceroferarii, qui lumina portant extinguenta (nisi in die Paschæ propter communionem generalem fiendam, quæ deum finita exportantur lumina) q̃ ministri, & Legatus, ac Prælati omnes, & canonici. Et licet in cappella Papali omnium diuinorum actuum magistra non solum ecclesiastici, sed etiam omnes laici, & seculares, ac regulares in cappella existentes surgant, tamen hic laici omnes possent remanere in genuflexione, donec ad minus inchoetur, *Per omnia*, ante, *Pax Domini*, & tunc omnino omnes reliqui surgant habituri pacem, quia non datur pax, maxime solemniter, & cum osculo oris, nisi stantibus. Celebrans dicturus orationem Dominicam, i. *Pater noster*, non tenet

tenet hostiam in manu, vt quasi omnes faciunt, sed illa reposita, ambas manus super altari extra corporalia, vt supra dictum est tenens, cantat, *Per omnia secula seculorum*, & Oremus, &c. vsq; ad *Pater noster*, quod antequam incipiat, manibus deuote ante faciem iunctis, & capite simul inclinato reuerenter illud incipit. Postea hinc inde dilatis alte manibus, vt in praefatione, prosequitur totum *Pater noster*. In cuius finalibus verbis, Subdiaconus, qui semper patenam tenuit coopertam; illam sic coopertam portat ad Diaconum in loco suo manentem; cui stans stanti offert, & ille velo a se remoto discoopertam accipit, & osculatam celebranti porrigit; qui cum illa se signat a facie ad pectus, deinde illam osculatur, & deponit sub hostia. Subdiaconus autem deposito ibidem velo in manibus Cerimoniarum ad locum solitum reuertitur. Assistens dicto, *Agnus Dei*, cum celebrante, vadit ad dextram eius, ubi simul cum eodem celebrante, osculato per se genuflexum altari, seruit, & stans humiliatus, accipit pacem a celebrante, quam dispensat omnibus, vt supra. & interim Diaconus seruit pro Assistente in eius loco, & vice. Si vero est missa pro defunctis dicitur quidem, *Agnus Dei*, sine pectoris percussione; sed pax nec per osculum, nec per instrumentum alicui datur, vt suo loco dicitur. Communionem facta, celebrans purificat se vino solo, & sine aqua; quod in omnibus purificationibus fit: deinde cum mitra lauat manus more solito; non quod quidquam immundum ex contactu sacramenti

contraxerit, sed ut suam potius indignitatem commemoret. Ablutionis autem aqua debet in locum mundum honeste diffundi, ut altitudo sacramenti reuerentius honoretur. Deinde celebrans cum mitra lotus, & tersus, rursus illa deposita, ex libro legit Antiphonā, quæ post cōmunionē dicitur. Interim Subdiaconus omnia utensilia, videlicet, Calicem, patenam, corporalia, & purificatorium cum bursa ad abacum reportat solus per gradus anteriores descendens. Expleto cantu chori, & non prius, celebrans vadit ad medium altaris, quo ibi osculato; vertens se ad populum cātat *Dominus uobiscum*, & apud librum versa facie ad Crucem cantat, *Oremus*, ut supra, & orationem ex libro; qua ibidem finita iterū in medio altaris dat, ut prius, osculum; & rursus ad populum versus cantat, *Dominus uobiscum*, & Diaconus versus, ut celebrans, cantat. *Ite missa est*, vel, *Benedicamus Domino*, prout competit, & ambo simul per partem epistolæ ad altare reuoluuntur, & celebrans legit, *Placeat tibi sancta Trinitas etc.* In fine missæ Episcopus, Cardinalis daturus solemnem benedictionem priusq̃ mitram accipiat retrocedit ad cornu epistolæ; ubi detecto capite stans, versa ad Legatum facie, mittit humaniter, & quasi reuerenter ad ipsum, ut placeat illi dare benedictionem; sed Legatus benigne celebranti deferens, cum aliquā gratiarum actione remittit eam, & sic celebrans ad medium altaris reuersus, & accepta ibi mitra in capite, benedicens, more solito ex libro, si placet, ante se super altare
posito

posito cantat, *Sit nomen Domini &c.*, & cum incepturus est signare, tunc, & non prius, capit baculum sinistram, & signat dextra, dicens *Pater, & filius, & spiritus sanctus*, quod in omni benedictione seruatur. Si intra missam .i. post sermonem fuerit indulgentia publicata; non amplius publicabitur aliquo modo; Si vero non fuit publicata, eo casu per Diaconum latino sermone; & si vulgaris populus in multitudine copiosa adsit, aut si alioquin videbitur Cardinali, per Subdiaconum vulgari publicabitur, vt supra suo capitulo dictum est. Postremo celebrans postquam pollice signauerit altare, nisi sacramentum sit super altari, vt in die Pasche, aut corporis Christi; quia tunc sine signo crucis absolute dicit, *Dominus uobiscum*, & *Initium sancti euangelij secundum Ioannem*, & *In principio*, quod per gradus laterales, non per medios cundo ad faldistorium prosequitur. In die vero Natiuitatis non legit, *In principio erat uerbum*, quia iam in missa suo loco fuit lectum, sed legit illud quod est cantatum in prima missa, non autem, quod est in die Epiphanię, vt in multis locis fit. Interim Legatus, & omnes alii, exceptis canonicis, in suis locis sedentes expectant, quoad celebrans exutus fuerit a duobus ministris, qui parati, prout erant, debent illum exuere; Canonici vero depositis in locis suis pluuialibus, veniunt ad agendas gratias Episcopo Card. de missa pro salute animarum cleri, & populi sui ad Deum habita, ac etiam quod rite & deuote celebrauerit. Demum depositis omnibus paramentis, & cappa resumpta,

pta, Episcopus Cardinalis & Legatus simul, & eodē contextu à locis eorū recedunt; & simul congratu-
lātur. & Episcopus Cardinalis Legatū associat vsq;
ad portam Ecclesiæ. Demum Cardinalis Episcopus
si placet, saltem ministros tres missę, tenet secum re-
ficiendos in sua mensa cibis corporalibus, sicut te-
nuit in missa refectos alimentis spiritalibus.

DE OMNIBVS, ET SINGVLIS SIMVL

collectis ceremoniis; quibus solus celebrans Cardinalis, uel

Prælatus in sua missa, tam dicto, quam factō

utitur. Cap. IIII.

T autem non solum Reuerēdissimus Do-
minus Cardinalis noster Bonoñ; Episco-
pus, sed etiam quisq; alius, siue Cardina-
lis, siue Prælatus celebraturus, sciāt, quibus cerimo-
niis ad ipsum solum, tam in voce, quàm in actu per-
tinentibus uti possit, & debeat, quas etiam cappella
Papalis tamquam omnium rituum magistra me il-
lis in præsentiarum præfecto obseruat; hæc quæ se-
quuntur ordine resumenda duxi. Pro cuius qui-
dem rei demonstratiōe accipiam missam maiore,
scilicet tertiam in die Natali tamquam exemplarē.
Et primo celebrans ante infimos altaris gradus in-
ter ministros stantes, stans reuerentiā (ut supra) al-
tari exhibita, confessionem cum signo crucis sibi à
fronte ad pectus productō, incipit, & prosequitur
in plurali loquendo, *Vt uos fratres, & Vobis fratribus, &*
semper

semper cum persona recta permanendo; nisi quando dicit, *Confiteor* totum; quia tunc parum caput inclinando dicit illud, non autem reliquam confessionis partem, in qua dicto, *Indulgentiam*, capit Subdiacono ponente, in sinistra manipulum; & ea finita; ascendit primum gradum; ubi capite inclinato dicit, *Oremus*, & orationem, videlicet, *Aufer à nobis*, totam usque ad *Amen*. Deinde descendit ad altare dicens, videlicet, *Oramus te Domine*, &c. & cum dicit, *Quorum reliquiae hic sunt*, osculatur, ut supra primo altare in medio deinde librum Euangelii in eo folio, ubi est textus Euangelii currentis, sibi per Subdiaconum ibidem oblatum. Inde ibidem stans conuersus ad Diaconum offerentem sibi nauiculam, ponit incensum tribus uicibus in thuribulum, dicens interim, videlicet, *Ab illo benedicaris*, in cuius honore cremaris; & reposito cocleari, facit signum crucis super thuribulum, quo accepto, incensat altare; deinde incensatur ipse mitratus cum disciplina supradicta loco suo. Inde sic mitratus facta cruci reuerentia, vadit per gradus angulares ad faldistorium suum; ubi ad altare conuersus, & mitra deposita, ac rursus facto signo crucis; manibus iunctis, intelligibili voce legit introitum, videlicet, *Puer natus est nobis*, usque ad finem. Deinde dicit psalmum, videlicet, *Cantate Domino*, & in fine, *Gloria patri*, quod cum dicit, caput inclinat; deinde prosequatur, *Sicut erat*, usque ad *Amen*, & iterum repetat cum simili signo crucis introitum praedictum usque ad psalmum; Tum dicat, *Kyrie eleison*, *Christe eleison*, nouies alternas

alternatis vicibus ; quibus dictis sedet accepta mitra,
 & gremiali tenens ita decenter super illo manus, ut
 & honestate pre se ferat, & gremiale sustineat, non tamen
 digitos interserendo. Finito ultimo Kyrie eleison, & de
 posita mitra surgit, & stans versus altare, manibus
 primo iunctis, ex libro cantat hymnum Angelicum in
 tono, quem Apostolorum vocant, videlicet. *Gloria in ex
 celsis Deo*; & cum dicit *Deo*, eleuans aliquantulum ma
 nus usque ad oculos iungit eas, & leuiter caput incli
 nat; deinde plena, & intelligibili voce prosequitur
 cum ministris ex libro legens usque ad finem manibus
 iunctis; & cum dicit *Adoramus te*; caput inclinet; &
 similiter cum dicit, *Gratias agimus tibi*; item cum dicit,
I E S V *Christe. Itē Suscipe deprecationem nostram.* Item in fina
 libus verbis **I E S V** *Christe*, caput inclinet, & ultimo
 cum dicit, *Cum sancto spiritu*, sibi signum crucis faciat a
 fronte ad pectus. Lecto hymno, sedeat accepto gre
 miali, & leui mitra, qua utitur usque ad offertorium
 inclusiue. Demum cantato per chorum de toto hy
 mno, aufertur sibi gremiale, & mitra, qui surgens
 versa facie ad populum cantat, ut supra, videlicet,
Pax vobis, quod cum dicit, disiunctas manus iungit;
 tum respondente choro, vertat se ad altare, ut supra
 demonstratum fuit; & versa ad crucem facie; respo
 so per chorum totaliter finito; & non prius, cantat,
Oremus, quod dicendo, iunctas manus disiungit, & si
 mul caput inclinat; tum manus ante pectus disjun
 ctas, ita tamen quod vna vola, aliam uolam, (& non ali
 ter) respiciat, alte ad equalitatem humerorum tenens,

vt prius orationem cantat videlicet. *Concede qua sumus.*
&c. vsq; ad finem in tono, quem infra ponam in ca-
 pitulo, de tonis orationum solemnium. Finita ora-
 tione, antequam incipiat conclusionem eius, idest,
Per eundem &c. iungat manus, quas sic iunctas teneat
 vsq; ad *Amen.* & cum interim dicit hæc duo verba, vi-
 delicet, *I E S V M Christum*, & non alia, inclinēt parum
 caput: deinde sedet cum gremiali, & mitra, vt prius
 exspectans finem epistolæ. Qua cantata ponit ma-
 num super librum epistolarum sibi oblatū per Sub-
 diaconum genuflexum; ut illam Subdiaconus oscu-
 letur; qua osculata facit super eundem signum cru-
 cis. Tum eodem Subdiacono se inclinante, & li-
 brum ante ipsum apertum tenente, legit epistolam
 dicens, videlicet, *Lectio epistolæ beati Pauli apostoli ad Hebræos,*
Fratres, Multifariam, &c. vsq; ad finem: qua finita eodem
 Subdiacono respondente, *Deo gratias*, prosequit gra-
 duale, videlicet, *Viderunt omnes, &c.* cum uersiculis, vt
 in libro. Quibus lectis iungēs manus ante pectus,
 eadem voce dicat, videlicet, *Munda cor meum, &c.* vsq;
 ad finem: deinde tenens manus eodem modo dicit
 videlicet, *Dominus sit in corde meo, &c.* quod dum dicit, si-
 gnet se signo crucis in pectore; & deinde dicit, vide-
 licet, *Et in labijs meis*, & signet se in labiis, & prosequa-
 tur vsq; ad finem cum signo crucis dicens. *In nomine*
patris, &c. Deinde dicat, *Dominus uobiscum*, & responso
 per Subdiaconum, *Et cum spiritu tuo*, dicat, *Initium Sancti*
Euangelij secundum Ioannem, & illo respondente, *Gloria, &c.*
 ipse non signat pollice textum Euangelii, quod lez-

cturus est, neq; se in fronte, in ore, & in pectore, ut quando cantatur, aut legitur apud altare; sed iunctis semper manibus ante librum, incipiat, & profequatur videlicet, *In principio erat, &c.* & cum in eo dicit *Et uerbum caro, &c.* inclinet caput; & in fine Euangelii non osculatur textum, sed Subdiaconus, responso, *Laus tibi Christe*, recedit cum libro eleuato. Interim veniente Diacono ad se pro incenso, illud in thuribulū more solito ponit, ac postea eidem venienti pro benedictione, benedicit, eleuata aliquantulum manu ad eum dicens, *Dominus sit in corde tuo, &c.* & incepto per Diaconum *Dominus uobiscum*, & non prius, deposita mitra surgit stans, semper iunctis manibus uersus ipsum cantantem: & cum dicitur *Initium sancti Euangelij, &c.* signat se in fronte ore, & pectore; & cum in eo dicitur, *Et Verbum caro factum est*; ipse genuflectit usq; ad terram, uersus non ad cantantem, sed ad altare. Finito euangelio signat se à fronte ad pectus summissa voce, dicens *Laus tibi Christe*, & conuersus ad populum, recta facie, osculatur sine signo crucis textum Euangelii cantati, quem ad se portat Subdiaconus; & similiter manens incensatur triplici ductu à Diacono; qui Euangelium cantauit: quo facto, si sermo habendus est, tunc ipse celebrans sedet cum mitra, & gremiali, & seruat omnia circa hunc actum; quæ supra in suo particulari capitulo diximus; si uero sermo non fiet, illico celebrans incensatus uertit se ad altare, & ex libro ante se illico allato, in eo tono, & modo, quem prædixi, cantat symbolū idest, *Credo,*
quod

quod cum cantat, extendit aliquantulum manus distinctas, quas iterum iungit ante oculos, sicut fecit cantando hymnum angelicum; & cum dicit totum hunc versum, *Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est*; genuflectit, ubi est, & ibi cum ministris genuflexus illum versiculum dicit semper librum ante se habes, quasi ex libro legens. *Credo* finito, in ultimis uerbis; facto ante se crucis signo, ut supra, sedet cum gremiali, & mitra. Dum autem a choro cantatur prædictus versiculus totus; tunc celebrans non omnino surgens; nec omnino genuflectens, sed uersa facie ad altare cum mitra, manibus iunctis caput humiliat, donec fuerit uersus finitus; inde, ut prius, manet. Cantato *Credo*, celebrans surgit, & stans eodem modo, quo cantauit, *Pax uobis*, cantat *Dominus uobiscum*, deinde, ut supra conuersus ad altare ex libro cantat *Oremus*, prout cantauit illud ante collectam; & legit intelligibili uoce offertorium uidelicet, *Tui sunt cæli, &c.* quo lecto, sedet, & accipit mitram pretiosam; & gremiale; tum annulo pontificali, & aliis, si quos habet, ac chirothecis per Diaconum extractis, lauat manus nihil dicens; quibus lotis, & dimissis chirothecis; (nam illis in tota missa amplius non utitur) resumit annulos, ut prius. Inde remoto gremiali surgens solo Diacono ad sinistram ipsum comitante, ascendit cum baculo in manu infimum gradum altaris; & stans in angulo gradus eiusdem, Legato cum mitra reuerentiam facit, ut prius: Deinde super eodem gradu procedit

ad médium eiusdem ante crucem altaris, ubi deposito baculo, & mitra; facit reuerentiam cruci; deinde ad altare ascendens illud in medio osculatur; & mox patenam cum hostia discoopertam accipit de manu Diaconi signo crucis non facto: & eleuans eam usque ad humeros offert solus dicens ex libro. *Suscipe sancte pater &c.* usque ad *Amen*; & in fine facies super corporali cum patena signum crucis; reponit hostiam super corporali citra médium; patenam uero reponit in parte sua dextra. Interim cum Diaconus, & Subdiaconus ponunt uinum, & aquam in calicem; ipse solus dicat ex libro, orationem, uidelicet. *Deus qui humanę substantię,* & in fine stans, ut prius, producit signum crucis manu super ampullam aquę, priusquam Subdiaconus aquam in calicem infundat; deinde conuersus ad Diaconum, ambabus manibus, uidelicet, dextra nodum calicis, & sinistra pedem eius, & ipsum calicem, in quo est uinum, & aqua sine signo crucis, capies offert ante médium altaris, dicens simul cum Diacono ex libro (nisi memoriter sciatur) orationem, uidelicet, *Offerimus tibi Dñe calicem salutaris,* usque ad finem. Tum cum ipso calice faciat signum crucis super locum corporalis; ubi locare uult calicem, quem ibidem ponit ultra hostiam, citra tamen corporalis médium; ne postea dum incensabit calicem cum pede thuribuli percutere contingat, Deinde ipse iunctis manibus super altare ante crucem, inclinatus solus ex libro dicat, uidelicet *In spiritu humilitatis, &c.* usque in finem; tum extendit latus in altum

manus

manus, usq; ad faciem, & in fine iungit eas simul benedicens hostiam, & calicem dicens, uidelicet; *Veni sanctificator omnipotens eterne Deus, et bene* H *dic, quod cum dicit, aperta dextra producit semel signum crucis super calicē, & hostiam simul; & sinistram tenet apertam super altare extra corporale, deinde prosequitur, uidelicet, Hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatum, & legit ex libro omnia eodem contextu, uidelicet; Dirigatur Dñe oratio mea, & Accendat in nobis, &c. Item Incensum istud, etc. ac etiā Lauabo inter, etc. nisi memoriter sciat omnia, quia sciens illa dicit quando incensabit, & quando lauabit respectiue. Igitur tempore opportuno ponit incensum, ut alias, & incensat oblata, sicut supra in suo particulari capitulo dixi plene; & sic incensatis oblatis, pusillū se ab altari retrahens, facit reuerentiam cruci; & postea incipiens à cruce incensat, ut in principio missæ incensauit; nisi q; in prima incensatione nihil dixit, hic autem cum incipit incensare, dicit orationes, & uersiculos solitos, & congruos, ita lente; ut & incensatio, & uersuum recitatio simul finiatur, nisi prius illa ex libro recitauerit, ut supra. Finita incensatione, ut prius stans in cornu epistolæ, dum reddit thuribulum Diacono dicit, uidelicet *Ascendat in nobis etc.* Deinde accepta mitra incensatur: Tum lauat dicendo uidelicet, *Lauabo inter etc.* & omnes uersiculos prosequitur, ac ita lente se abstergat, ut ipsos uersiculos cum absterfione simul finiat. Quo facto deposita mitra vadit ad medium altaris; ubi manibus super altare iunctis, inclinatus*

inclinatus dicit, videlicet. *Suscipe sancta Trinitas, &c.* & in fine osculatur ipsum altare, ut supra; postea erectus iunctis manibus, couertit se ad populum per latus epistolæ, & in medio faciens morulam intelligibili, & summissa uoce dicit. *Orate pro me fratres, & non aliter, ut supra; quod dicendo extendat aliquantum manus ante pectus, & eas iungēs, illico circulum perficiat uersus ad cornu Euangelii, & ante altare prosequatur, videlicet, Vt meum, ac uestrum, &c.* Quo dicto licet circumstantes soleant respondere sub simili summissa uoce dicentes, videlicet, *Suscipiat Dñs, &c.* usq; in finem; tamen celebrans illud idem dicit inclinatus iunctis super altare manibus, & pro Tuis dicit Meis, & in fine non dicitur Amen. Postea erectus stans manibus parumper eleuatis, ac disiunctis, secrete, nec non absolute. i. sine Kyrie eleison, & sine Dñe exaudi, & sine Dñs uobiscum, & sine Oremus dicit ex libro orationem secretam, videlicet, *Oblata Dñe munera, etc.* & in fine *Per eundem Dominum, etc.* usq; ad *Per omnia*; quæ dicendo iungit manus, ut in cantu aliarum conclusio num. Igitur positis super altari hinc inde manibus extra corporale, cantat præfationem dicens; *Per omnia sæcula sæculorum*; deinde *Dñs uobiscum*; postea *Sursum corda*; quod cum dicit, eleuat manus ab altari modicum: ita q; palma, siue uolans unius manus aliam palmam, & non altare respiciat; sicut pro orationibus dictum est: Deinde dicit, *Gratias agamus Dño Deo nostro*; quod cum dicit paulatim eleuat manus; ita ut cum dicit Deo, iungat manus ante oculos, & inclinet caput, & mox disiungit

dísiungit manus, quas extensas, & ab altari eleuatas, tenet vsq; ad finem præfationis, quæ est, *Qui per incarnati &c.* & in fine iungit manus dicens *Sanctus, Sanctus, Sanctus*; quod cū dicit, nullatenus pectus pcutit; sed manibus omnino iunctis aliquantulū humilia tus illud prosequitur. Cum autē dicit *Benedictus, &c.* erigit se, & dextra à fronte ad pectus se signat, vt supra: manum sinistram super altari extra corporalia tenens. Quo facto inclinatus añ altare, manibus iunctis, & super altare positis deuote ad crucē oculos tollendo, secretissime totū canonem, siue actionem dicat; quia sic de præcepto est, vt hæc omnia quæ secreta vocantur, etiā omnia secrete, & non intelligibiliter à sacerdote pferantur, quia sicut ait Innocentius Tertius. Ne sacro sancta verba vilescerent; dum omnes per vsum scirent, & ea in plateis, & in locis non sacris decantarent, decreuit Ecclesia vt secrete dicantur. Vnde ferunt, q̃ cum ante huiusmodi decretum quidam pastores talia decantarent, diuinitus fuerūt percussi. Itaq; osculata crucis fixi imagine in libro depicta prosequitur, videlicet *Te igitur clementissime pater per IESVM Christum filium tuum Dominum nostrum supplices rogamus, ac petimus,* & cum dicit *Petimus* osculatur altare in medio manuum suarum hinc inde super illo positarum; nullam ibi crucē faciens: tum se erigat, & manus ante pectus iungat, dicens, *Vt accepta habeas, & benedicas;* cum dicit *Benedicas,* ter bene dicat calicem simul, & hostiam dicens super his: *Hæc dona; hæc munera; hæc sancta sacrificia illibata;* tum extendens

tendens manum eo modo, quo extendit in præfa-
 tione, dicat videlicet, *In primis, quæ tibi offerimus, etc. vsq; ibi*
Cum famulo tuo. N. Papa nostro, nomen Papæ exprimendo,
 Deinde addat, *Et me indigno antistite seruo tuo, & omnibus ortho-*
doxis vsq; ad finem: quo finito, iunctas manus tenes
ante labia sua, quasi contemplans; oret pro viuís,
quot vult, propriis eorum nominibus nuncupatos
memorans. Et primo summissa voce dicens. Memen-
to Dñe famulorum, famularumq; tuarum, A. B. C. etc. non expri-
mendo voce aperta, sed in ore suo solum tacite cõ-
cipiendo. Quo facto sub simili summissa voce, re-
mouendo manus à labiis; & eas, vt prius tenens pro-
sequatur, Et omnium circumstantium vsq; in finem; & stans
eodem modo continuet Communicantes etc. & cum dicit
Mariæ, similiter cum dicit IESV Christi, inclinēt caput
& prosequatur legendo nomina sanctorum in ca-
none descriptorum, prout sunt, nihil addendo, aut
minuendo. Quo dicto extendens ambas palmas
super oblatis dicat. Hanc igitur oblationem vsq; ad Amen,
inclusiue. Deinde dicat, Quam oblationem tu Deus in omni-
bus quæsumus, quod cum incipit dicere, iungat manus
ante pectus, & cum dicit Bene & dictam, Adscri & ptam. Raz
tam & Rationalem, Acceptabileq; facere digneris, signet ter super
calicem, & hostiam simul: Dum autem dicit, Vt nobis
cor & pñs signet solum super hostiam: cum autem di-
cit, Et san & guis, signet solum super calicem: tum ma-
nus eleuans, & illas ante pectus iungens dicat; Fiat
dilectissimi filij tui Dñi nostri IESV Christi, & cum dicit IESV
Christi, inclinēt caput: Deinde digitos aliquantulū
super

super corporalibus mundare demonstrans, secrete dicat. Qui pridie quàm pateretur, & sic capiat hostiam, primo ambabus manibus dicens; *Accipit panem in sanctas, & uenerabiles manus suas: & cum dicit; Et eleuatis oculis in cælum &c. eleuet parumper, & modeste oculos in altum; & cum dicit; Tibi gratias agens approximet pectori suo dextram apertam, simul caput inclinans: & cum dicit Benedixit* ✠ faciat signum crucis super hostiam; de inde prosequatur, *Fregit deditq; discipulis suis dicens, vulsū super hostiam inclinato, ipsam primoribus ambarum manuum digitis tenens pronuntiet. Accipite, & comedite ex hoc omnes, distincte consecratoria verba dicens, videlicet, Hoc, est, enim, corpus, meum, & sic hostiam cōsecratam tenens, primo ipse genuflexus adoret, deinde aliis adorandam demonstret; in qua demonstratione, seu eleuatione musculos ambarum manuum, manusq; ipsas ab omni parte; ac etiam trium digitorum superextantiū summitatem ita simul cōiungat; vt & ipsa manuum forma sic decentior appareat; vtq; manuum tremor si quis, vel ex timiditate, vel ex natura insit; per ipsarū coniuncturam parumper euictetur, vel minuatur. Ergo hostiam demonstrans, ita eam supra caput eleuet, vt videri commode possit ab omnibus, interim nihil omnino ipse dicens; & mox illam vnde ceperat collocet; & genuflexus reuerentiam faciat, nunq̃ disiungens digitos; quibus eam tetigit. Deinde, & non prius, palla à superficie calicis per Diaconum remota; ipse nequaquam digitos in calicem excutiat; sed illis iun-*

etis, capiat calicem ambabus manibus, dicens, *Simili modo, &c.* & prosequatur usque ad *Item tibi gratias agens; & tunc dextra tangat pectus simul oculos eleuans; & cum dicit, Bene dixit, faciat super eum signum crucis aperta manu, non disiungens digitos, ac prosequatur, videlicet Deditque; discipulis suis, dicens; tum approximans os suum calici, stansque, prout stetit in consecratione hostiæ, consecret vinum in sanguinem dicens, Accipite, & bibite ex eo omnes, Hic est. n. calix, etc. usque in finem; omnia verba explicite, & distincte exprimendo, tum reponat calicem in loco suo dicens. *Hæc quotiescunque feceritis, &c.* & sic ipse prius sanguinem adoret genuflexus, calice super altari dimisso. Deinde capiat calicis nodum dextra, & pedem sinistra manu, & sic eum similiter adorandum ostēdat, reponatque in loco suo, & ei reuerentiam faciat; & tunc si vult potest digitos excutere super sanguinem; nec unquam interim disiungat illos usque ad communionem perfectam; & sic extensis manibus, sicut in præfatione dicat. Vnde, et memores, &c. usque ad *Hostiam purā, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam;* quod cum dicit faciat tres cruces super calice, & super hostia simul; Deinde vnam aliam crucem super hostiam solum dicens; *Panem sanctum uitæ æternæ,* & aliam super calicem solū dicens, *Et calicem salutis perpetuæ;* Deinde tenens manus in modum præfationis, prosequatur secrete, *Supra quæ propitio, usque in finem; tum inclinatus, & manus iunctas super altare tenens; dicat Supplices te rogamus, usque ibi Altaris participatione;* quod priusquam dicat, dilatis*

dilatís super altare maníbus ípsum osculetúr; tum illís iunctís dicat; *Sacrosanctum filij tui, & super hostía signat* dicens, *Cor* ✠ *pus*; & mox signet super calicem dicens; *Et sanguinem* ✠ *sumpsimus*. Deinde dicendo *Omni* ✠ *benedictione*, se signet à fronte ad pectus, & prosequatur, *Et cælesti gratia repleamur per eundem Christum Dñm nostrum amen*. Híc oret pro defunctís, sicut pro viuís orauít intelligíbílí, & summissa voce dicens. *Memento etiam Dñe famulorum, famularumq; &c.* manus tenendo, & faciendo; vt prius: nísi q̃ híc oculos intentos teneat versus hostíam, & in hoc loco celebrans quorum vult debet habere memoriám specialíter; quíbus planè memoratís sub eadem tacíta voce, dilatans manus, vt in præfatione, dicat, *Qui nos præcesserunt, & prosequatur vsq; ad finem*: deinde percutiẽs sibi pectus sub simílí voce dicat. *Nobis quoq; peccatoribus; quod totũ prosequatur vsq; ad Per Christum Dñm nostrum, & non dicitur Amen*. & mox iungens manus dicat *Per quem &c.* & cum dicit *Sancti* ✠ *ficas*, *Viuí* ✠ *ficas*, *Benedicis* ✠ signet ter super calicem, & hostíam simul; & cum dicit, *Et præstas nobis*; disco operto per Diaconum calice; ípse celebrans simul cum eo genuflectat: tum capiẽs hostíam dextra, & sinistra substinens calicem; faciat tres cruces cum hostía super calicem; ita q̃ prima crux sit altíor, secunda depressior, tertía íntra labía calicís, & sic dicat *Per ip̃m* ✠ *sum*, & cum *ip̃m* ✠ *so*, & in *ip̃m* ✠ *so*. Deinde duas cruces ínter calicem, & se faciat, ita quòd prima crux sit producta à labío calicís, ad pectus celebrantis quasi prostrata; & alía secunda sit

(quasi stās) recta ab eodem labio ad pedem ipsius calicis producta, dicens. *Est tibi Deo patri* **†** *omnipotenti, in unitate spiritus* **†** *sancti omnis honor, & gloria. Et prius modicū eleuato calice; deinde repositō in loco suo, similiter reponat hostiā, vt prius erat, & genuflectat: Deinde ponat manus hinc inde super altari extra corporalia; & prius expurgata voce, si opus est cantet. Per omnia sæcula sæculorum, responso Amen. Oremus præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati audemus dicere, quod cum dixerit; eleuet manus de altari; & primo iungat eas simul, inclinando caput; postea eas dilatet; sicut in præfatione, & dicat *Pater noster, etc.* totum vsq; ad finem, & responso per cantores; *Sed libera nos à malo; celebrans tacite dicat Amen; similiter prosequatur tacite; Libera nos quæsumus; quod cum dicit patenam de manu Diaconi rectam super altare accipiat, inter indicem, & digitum medium dextræ manus; & sinistram tenens super altari prosequatur vsq; ibi, Et omnibus sanctis. Quo dicto faciat sibi cum patena signum crucis ante faciem suam; ac ipsam patenam osculetur dicens secrete, Da propitius pacem, vsq; ad finem, & submittat patenam hostiæ, ac discooperto per Diaconum calice; ipse genuflectat; tum capiat hostiam & super calicem eam diuidat per medium ad longum dicens. Per eundem Dñm nostrum I E S V M Christum filium tuum, & partem dextræ manus ponat super patenam; & ex parte hostiæ, quæ est in sinistra manu, rumpat aliam particulam à summo eius dicens secrete; Qui tecum uiuit, et regnat in unitate spiritus sancti Deus, & maiori parte;**

partē; quæ in sinistra manu est, reposita super patē-
 na, particulam ipsam super calicem manu dextrā;
 & sinistra calicis pedem tenendo cantet. *Per omnia se-*
cula seculorum, responso Amen, signet ter cum illa parti-
cula super calicem à labio ad labium calicis dicens.
Pax ✠ *Dñi sit semper* ✠ *uobiscum,* ✠ & *responso, Et cum spiritu tuo;*
 dimittat ipsam particulam in sanguinem dicens.
Fiat commixtio, etc. usq; ad Amen. Interim excutiens digi-
 tos super sanguinem, calice vero per Diaconum co-
 operto; ipse genuflectat; tum inclinatus, ac mani-
 bus super altare iunctis, sub murmure intelligibili-
 ter dicat *Agnus Dei, etc.* & pro vnaquaq; vice percutiat
 sibi pectus dextra dicens, *Miserere nobis,* & tertio dicens
Dona nobis pacem, percussio pectore iungat manus; &
 inclinatus, ut erat dicat tacite orationem, *Dñe I E S V*
Christe, qui dixisti, totam, usq; ad Amen inclusive; Deinde
 osculetur altare, & vèrtens se ad dextram suam iun-
 ctis manibus stans rectus det osculū pacis suo Assi-
 stenti parato dicens, *Pax tecum.* Quo facto celebrans
 ut prius erat prosequatur alias duas orationes, vide-
 licet, *Dñe I E S V Christe,* & aliam, videlicet, *Perceptio corpo-*
ris, usq; ad Amen inclusive. Deinde facta genuflexio-
 ne, stans humiliatus dicat tacite, *Panem cælestem accipiam,*
et nomen Dñi inuocabo, quod cum dicit, capiat patenam
 cum hostia diuisa; quam hostiam sic diuisam tenēs
 rectam duobus digitis sinistrę manus, ita ut ab aliis
 videri possit, percutiat sibi ter pectus dextra, totiēs
 dicens altiuscule. *Dñe non sum dignus,* & reliquum secre-
 te prosequitur, usq; ad finem tertio idem simili mo-
 do

do repetens. Deinde dimissa patena super altare, capiat ambabus manibus hostiam sic diuisam, & cum ea se stantem super patena signet signo crucis altiuscule dicens, *Corpus Dñi nostri IESV Christi custodiat animam meam in uitam æternam amen.* Tum deuote inclinatus ambas partes hostiæ accipiat in ore, & erigens se; stet modicum quasi contemplando; donec ipsam hostiam desumpserit. Tum discooperto per Diaconum calice, ipse primo genuflectat; postea verset patenam super calicem, & digitos super eo excutens dicat; *Quid retribuam Dño pro omnibus, quæ retribuit mihi, &c.* & calicem ipsum capiens, vt supra dicat. *Calicem salutaris accipiam, & nomen Dñi inuocabo; laudans inuocabo Dñm, et ab inimicis meis saluus ero; quo dicto, signet se signo crucis cū calice añ pectus vt supra, & dicat. Sanguis Dñi nostri IESV Christi custodiat, &c. vsq; ad Amen, inclusiue. & sic modeste capiat sanguinem cum particula hostiæ, curans diligenter, repetito haustu, vt totum sanguinem cum particula bibat: deinde ibi in medio altaris manens, capiat, & teneat calicem ita, vt digitos primos vtriusq; manus super ore calicis habeat per fundendos cū uino solo, & conuersus, non se de loco mouēdo cū calice (ut dixi) ad Diaconū, accipiat vinū perfusionis dicens; *Quod ore sumpsimus, etc. vsq; ad Amen inclusiue: tum eleuata prius facie ad crucē altaris dicat: Corpus tuum Dñe, quod sumpsi, totum, vsq; ad Amen inclusiue; & nō aliud, & in verbo Meis bibat, & mox, psequēdo manus, & os cū purificatorio detergat: Et dimisso iterim calice in medio altaris, vadat ad cor**

nu epístolę, ubi mitra accepta lauet manus, vt prius
 níhil dicens; quibus tersis, ac mitra deposita, stans
 manibus iunctis in cornu epístolę ex libro ibi po-
 sito legat antíphonam, quę est post communionē,
 videlicet, *Viderunt omnes fines terrę, &c.* quę usq; ad finē
 lecta expectet ibi, quoad a cantoribus cantata fue-
 rit eadem antíphona: Tum ipse manibus iunctis, va-
 dat ad mediū altaris; quo, disiunctis, (vt supra) ma-
 nibus, osculato, uertat se, ut supra ad populum, &
 cantet, ut prius *Dominus uobiscum*; & dum respondetur,
Et cum spiritu tuo; uertat se ad crucem; cui facta capítis
 inclinátione; vadat manibus iunctis ad librum, ubi
 iterum semiuersus ad crucem, aperiens manus, ac
 mox illas claudens, ut supra cantet, *Oremus*: deinde
 ex libro cantans orationem, manus, ut in prima ora-
 tione tenendo, dicat; *Pręsta quęsumus omnipotens Deus, ut na-*
tus, &c. & ibi stans ante librum finiat totam oratio-
 nem, usq; ad *Per omnia sæcula sæculorum*; & cum per canto-
 res, respondetur *Amen*, ipse modo, quo supra, uadit
 ad mediū altaris; quo osculato, uertat se, ut prius,
 & repetat eodem modo, *Dominus uobiscum*, quo dicto,
 sic maneat versus ad populum, donec cantores re-
 sponderint: *Et cum spiritu tuo*, & etiám quoad Dáconus
 ad populum conuersus cantauerit. *Ite missa est*: quo
 dicto, & Dácono se vertente ad altare, simul cum
 eo se uertat celebrans per eandem manum. i. epísto-
 lę ad altare; ubi dicat *tacíte, Deo gratias*: Tum ex libro
 (si memoriter nescit) inclinatus iunctis manibus, &
 super altare positís legat. *Placeat tibi sancta Triaitas, usq;*
 ad

ad Amen. quo dicto osculetur altare, quod est signū finitæ missæ: Nam missa omnis inchoatur, & finitur cum osculo altaris: deinde accepta mitra, & baculo pastorali dat benedictionem solemnem, vt supra dictum est in suo capitulo; & in fine deposito baculo, stans cum mitra versus ad altare, expectat nihil dicens, donec fuerit publicata Indulgentia: qua publicata, sic cum mitra stans versa facie ad cornu Euangelii dicat: Dñs uobiscum, & eodem contextu faciens signum crucis dextræ manus pollice super altari, dicit, *Sequentia Sancti Euangelii secundum Lucam*. In illo tempore, Exiit ædictum à Cæsare Augusto, & sic legit, ibi stans, Euangelium primæ missæ huius diei, & non illud quod legitur in die Epiphaniæ. Quo lecto uadit ad suum faldistorium non facta reuerentia Legato, & ibi exuitur suis omnibus paramētis. Interim dicens antiphonam videlicet, *Trium puerorum*, & psalmū *Benedicite*, vel solum hymnum, *Te Deum laudamus*, vel vt placet: & in fine cappa indutus cōgressus cum Legato facit salutationes, & gratias mutuas, & ipsum ad portam Ecclesiæ, vt supra, associat.

DE VESPERIS PER CARDINALEM, AVT
in die tantum, aut in uigilia tantum celebrandis, et de præparadis
pro illis, ac de paramētis ministrorum. Cap V.

ACRA Cappella palatii apostolici seruauat, vt pro vnoquoq; festo solemni, siue uigiliam habeat, siue non, ynicas celebrat

brat vesp̄eras solemnes, siue Papa præsente, siue absente; ac tam in festo solemni, & solemnissimo, quā simplici, & simplicissimo; dummodo illud festum habeat solemnem celebrationem vesperarum præcedentium, vt est in his vigilijs videlicet, omnium sanctorum, Natiuitatis Christi, Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, Penthecostes, Trinitatis, Corporis Christi, Apostolorum, Petri, & Pauli, Assumptionis Virginis Mariæ, & solemnitatis principalis eorum sanctorum, quorum nomine Ecclesia instituitur, & non in aliarum vigiliarum solemnitatibus præcedentes vesperæ pontificales celebrantur regulariter. Verumtamen alibi aliter, atq; aliter seruatur ex consuetudine. i. q. in vigilia, & etiam in die festi agantur propter populi frequentiam. Ita q. pro vesp̄eris solemnibus omnia parabuntur quo ad omnem ornatum tribune, & earum celebrationem, & numerum ministrorum, ac paramenta, & ornatum, ac vestimentum eorum: sicut pro missa dictum fuit, præter abacū, qui nunquam pro vesp̄eris paratur: & præter paramenta celebratur; quæ non eadem erunt, & quæ sine lectione psalmorum & orationum induuntur. In vesp̄eris autem paramenta sola pro Cardinālī celebraturo super medio altaris locantur ordine præpostero, vt supra, videlicet, Annulus, mitra pretiosa, pluuiale, stola, crux pectoralis, cingulum, alba, siue camīsus, & amīctus, & non alia. Nam his dumtaxat vtitur quisq. Episcopus etiam Cardinālis celebraturus vesp̄eras: plane

ta uero pro Assistente, & tunicella, & dalmatica pro ministris ponentur, vel retro altare, super aliqua mensa simplici, vel in sacristia, ubi ipsi Diaconus, & Subdiaconus ante aduentum Cardinalis parati erunt: sed Assistens parato Cardinali, parabitur post altare: quamquam Assistens Cardinali celebranti in cappella Papali, nunquam utitur in vesperis pluuiali, sed in missis tantum. Ideo videtur congruentius esse si ipse Assistens non pluuiali, ne uideatur esse in habitu equalis domino suo; sed planeta super cotta simpliciter indutus seruiat, ut supra dixi in capitulo de parandis Diacono, & Subdiacono. Item omnes canonici cum pluuialibus a principio vesperarum usque ad finem semper induti sint, sicut de missa dixi. Et Mansionarii, & alii omnes, quos supra in missa dixi vestiendos, ita erunt in vesperis, prout in missa fuerunt.

DE ACCESSV EPISCOPI CARDINALIS

ad uesperas, & quomodo, ac quando paretur pro illis; necnon de simbrijs pluuialis subleuandis, ac per quos, & quando. Cap. VI.

Si Legatus ad uesperas sit venturus expectabitur ab Episcopo Cardinali celebraturo, qui non prius ad Ecclesiam ueniet, quam Legatum ante fores Ecclesie aduenturum opportune cognouerit, & tunc cantantibus organis, ei de more obuiat usque ad fores Ecclesie, indutus cappa festiua, & de colore, quem solemnitatis,

mnitas, & tempus postulant; vt de hoc supra dixi. Hi duo factis ante altare, vt supra dictum est orationibus ascendunt, scilicet Legatus ad sedem suam, & Cardinalis Episcopus ad faldistorium. Vbi postquam omnes ministros, & cappellanos, ac omnia in ordine statuta viderit; primo deponat cappam, & absque lotione manuum, & absque lectione psalmorum, & absque sacris calciamentis, induetur per Diaconum, & Subdiaconum paramenta, quae cappellani per ordinem ex altari capientes portabunt, primo amictum, deinde albam, siue camisum, mox cingulum, tum crucem pectoralem, inde stolam, postea pluuiatile; deinde sedenti mitram pretiosam, & ultimo anulum pontificalem, & nulla alia paramenta penitus ministrabunt. Ex praedictis paramentis osculatur amictum, crucem pectoralem, & stolam. Haec autem dum fiunt Organista nunquam a sonitu cessat, donec Cardinalis surgit incepturus officium. Si vero Cardinalis Episcopus in sacristia parari voluerit; quod quidem poterit, quamvis minus congrue; tunc omnia fient, quae pro missa fienda diximus. In hoc tamen vno aduertatur, videlicet, super fimbriis pluuiialis anterioribus, & posterioribus sustinendis: Cum regulariter anteriores pluuialis fimbriae semper per ministros paratos sustineantur; posteriores vero, quas caudam appellamus, si ea nimis oblonga erit, (aliter nequaquam) per aliquem ex nobilibus ciuitatis omnino laicum, dummodo non ex Antianis, sed aut primum Vexilliferum plebis, aut

equitem patricium Consiliarium de regimine statutus, eleuabitur ferenda Cardinali ad rem diuinam solemnem, & festiuam, nō pro defunctis agendam procedente: quod non ita fit de cauda cappæ quotidianæ, quæ non nisi per cappellanum longo, & decenti habitu indutum defertur: Et hæc prærogatiua caudæ pluuiæ, solum Cardinali Episcopo in sua Ecclesia, aut Legato celebranti debetur, & non alijs prælatis minoribus à Cardinalatu.

DE PRONUNTIATIONE DVORVM VERBORUM, scilicet, *Pater noster*, quod est principium Vniuersæ orationis; quando, & qualiter; alte ne, an tacite fieri debeat. Cap. VII.

INTER multos sepe dubitatū est, quomodo in principio matutarum, vesperarū, & aliarū horarum, ac inter eadem officia tam festiua, quàm ferialia, uel pro defunctis, quæ publice cantantur, pronuntiari debet versus iste, videlicet, *Pater noster*, quod est principium orationis Dominicæ; alte ne, an tacite; & quia uidi diuersos, diuersa sentientes, ideo breuiter concludens dico, regulare esse, ut nunquam alte pronuntiemus hæc duo verba videlicet, *Pater noster*; nisi dumtaxat quādo in fine eiusdem orationis debebimus alte pronuntiare verba illa videlicet, *Et ne nos inducas in tentationem*, quo dicendi modo utimur in officio pro defunctis & ante absolutiones in matutinis, & in precibus ferialibus Primæ, ac Completorij; tunc. n. alte .i. ca voce,

uoce qua sumus pronuntiaturi uersum, *Et ne nos*, eadem pronuntiamus *Pater noster*, qui tunc tamq̃ uersiculi, sunt alte pronuntiandi. Dum uero non est alte pronuntiandus uersus, *Et ne nos*, tunc, & eo solo casu, principium, & reliquus totus progressus orationis prædicte *Pater noster*, tacite, & secrete pronuntiari debet, ut in principio matutinarum, & uesperarum, aliarumq; horarum; dum ipsam Dominicam orationem integram cælestis fauoris promerendi gratia præfamur.

DE CAPITVLIS VESPERARVM, ET

Tertiarum, per quem, ac ubi cantandis. Cap. VIII.

SUBDIACONVS seruïens Cardinali in missa; ad quem spectat cantare epistolam, debet etiam capitulum cantare in tertiarum, & uesperarum horis, indutus sua tunicella, ut supra dictum est, associatus à solo Cerimoniaro tunc librum portante, & reportante; & factis reuerentiis, primo Celebranti, tum Legato si adest; inde altari; vadit illuc, ubi epistolæ cantanda locus est designatus: & ibidem ipse à Cerimoniaro accipiens librū, tenensq; cantat capitulū ipsum; quo finito reddit librum clausum Cerimoniaro, & similiter cum eisdem reuerentiis reuertitur, prout iuerat; sicut, p epistola fit; nisi q̃ ipse Subdiaconus cantaturus epistolam, portat, & reportat librum, & nisi finito capitulo, non osculatur manum celebrantis,

tis, neq; ipse tunc librū clausum portat, neq; repon-
tat. Et memineris q̄ celebrante Episcopo nunquā
pulpitum, siue legile pro epistola, nec pro capitulo
cantando haberi, nec parari debet aliquo panno,
vel ornatu: nisi quando cantaretur Euangelium, vt
latius supra dixi, in capitulo particulari.

DE INITIO VESPERARVM SOLEMNIUM
per Cardinalem celebrandarum. Cap. IX.

CARDINALIS celebraturus omnibus sa-
cris paramentis prædictis vestitus, cum se-
derit, mittit Cerimoniarium ad Legatum
pro licētia inchoandi: qua habita, fit signum Orga-
niste, ut à sono cesset, & sic celebrans surgit, statq;
ibi, absq; eo q̄ ad altare vadat, ut illud incenset: Nā
regulariter in principio vesperarum altare non so-
let incensari: licet Bononiæ contrarius vsus habeat-
ur: Quī tamen si in hoc videbitur seruandus, non
multum refert; cum etiam pro missa inchoanda
altare incensetur: quod si placuerit incensari, tunc
Cardinalis ad altare medius inter ministros susti-
nētes Auriphrygium, siue fimbrias anteriores plu-
uialis, ibit sicut supra in principio missæ dictū fuit,
respectiue; nisi q̄ ascendet primum gradum in an-
gulo epistolari, ut supra dixi, quando post lectum
offertorium iuit ad altare; ac etiam incensatio fiet,
vt supra in principio missæ facta fuit: sed regularius
esset incensationem huiusmodi non fieri in initio
vespera-

vesperarū. Itaq; Cardinalis stans capite nudo apud
 faldistorium suum, versa facie ad altare, tacite incipit,
 & prosequitur totum *Pater noster*; tum producēs
 sibi signum crucis à fronte ad pectus canit. *Deus in*
adiutorium etc. & sic manet immobilis vsq; quò inchoe-
 tur primus psalmus. Interim cappellanus, ad quē
 spectat intīmare antīphonas associatus ab alio co-
 æquali, & Cerimoniarīo præcedente, accedit ad ce-
 lebrantem, cui, cantu per chorū vsq; ad *Amen* fini-
 to, & non prius, factaq; eidem prius reuerentiā, inti-
 mat antīphonam primam; qua intīmata non facit
 reuerentiā, neq; inde se mouet; sed expectat, quoad
 per Cardinalem ex libro, vel sine libro, vt placet, an-
 tīphona resumpta fuerit; tum facit reuerentiā, &
 inde vadit vt supra in capitulo suo plene dixi. Cele-
 brans vero sic stat, donec finita per chorū anti-
 phona fuerit; & tūc inchoato psalmo sedet cum mi-
 tra alba leui: similiter Legatus, & omnes eodem mo-
 do, vt in missa sedent. Scias autem q; neq; Cardina-
 lis, neq; Episcopus; neq; alius celebrans vnquam, si-
 ue Prælatus, siue non Prælatus sit; deponere debet
 pluuiāle pro vesperis celebrandis, si illud primò in-
 dutus semel fuit; nisi vesperis in totum finitis; sicut
 nec celebrans missam deponit planetā, nisi missa
 finita; non obstantē contrariū vsu Ecclesiæ nostræ
 Bonon. Immo nec canonici, nec mansionarii, nec ali-
 qui, qui semel ab initio rei diuine paramenta semel
 sumpserint, vnq; debēt illa deponere, nisi re finita.

DE ANTIPHONIS PSALMODIAQVE,
achymno cantandis, & per quos. Cap. X.

ANTIPHONAE quattuor, residuæ intima-
tur canonicis, & cantantur per ipsos hoc
ordine, videlicet. Secunda per Diaconum
à dextris Cardinalis, Tertia per Presbyterum assiste-
tem, Quarta per primū canonicum in choro ma-
nentem, etiam si sit Archidiaconus, vel Archipre-
sbyter; Quinta per Subdiaconum à sinistris Cardina-
lis, & si aliter fiet illegitime fiet, sicut supra in par-
ticulari capitulo, vide icet de officio cappellani in-
timantis &c. dixi. Et cantatur psalmodia cum omni
modulatione ecclesiastica, & deuota, tam per canto-
res, q̄ per Organistam: & celebrans ad omnes cōclu-
siones, quæ in fine singulorum psalmorum cantan-
tur. i. Gloria patri, inclinatio capite cum mitra versus al-
tare sedens persistat reuerēter, & similiter Legatus,
ac alii omnes sedentes, qui detecto capite, & magis
inclinato idem faciant. Cappellani autē, qui astant
Cardinali, non surgunt, sed sedentes, detegunt ca-
put inclinatum. Dum psalmodia recitatur, omnes
ad vnum officio præsentes sedent: excepto solo Ce-
rimoniarario, qui stans omnibus prouidet. Capitulum
vt dixi supra, cantatur in loco epistolæ per Subdia-
conum epistolæ paratū associatum à solo Cerimo-
niario; quod dum inchoatur, surgit celebrans cum
mitra versus, non quidem ad altare; sed ad Subdia-
conum cantantem. Capitulo finito, & responso,

Deo gratias, celebrans non prius cum mitra voluitur ad altare: q̄ intímato eí hymno; tunc sine mitra uersus ad altare ípsum hymnū íntonat: deínde sic stat vsq; ad finem hymní, & si hymnus erít, *Aue maris stella*, siue, *Veni creator spiritus*, tunc postq̄ in eodem loco celebrans íntonauit; ibídem genuflectít sine mitra, ante, & super suum faldístorium, versa facíe ad altare, sic permanens vsq; ad finem prími versus; genuflectentíbus omníbus: quo prímo versu finíto, surgít surgentíbus omníbus, & sic sine mitra stat versa facíe ad altare, vsq; quò finítus sit hymnus cum versiculo, & responsorio eíus; tunc antíphonam sibi sic sine mitra stantí intímata, ante cánticum, *Magnificat*, resumít; qua resumpta mox sedet cū mitra pretíosa: & dum cantatur antíphona à choro ante *Magnificat*, ípse ponít incensum dicens, vt supra, nō utiq; Diacono, sed Assístente presbytero nauículam, & Cerimóniário thuríbulum minístrantíbus.

DE CANTICO MAGNIFICAT; ET INCENSATIONE altaris, celebrantis; & omnium, ac per quos, & qualiter. Cap. XI.

INCEPTO cántico. í. *Magnificat*, surgít celebrans, & omnes alij cum eo, & factó sibi signo crucís à fronte ad pectus, vadít, níhil tunc dicens, sed omníno tacēs, ac baculū manu gerens, & mítram in capíte, ad altare eísdem modo, & reueretía ante Legatum, quíbus supra in princípío

vesperarū iuít, si alioquin iuít, & medius inter duos ministros eius pluuiále, vt supra tenentes ante mediū altaris super vltimo gradu, baculo, & mitra depositis cum reuerentia, ascendit, osculatur, & incensat altare more solito; quo incensato, celebrans non incensatur apud altare, vt semper in missa; sed mitra, & baculo ante mediū altaris resumptis, redit ad faldistorium; vbi nō per Diaconum, ut in missa; sed per Assistentem incensatur, stans versus ad populum cum mitra; qua deinde deposita, retento baculo, voluitur totus versa persona ad altare, sic stās vsq; ad versiculum, videlicet, *Sicut erat in principio*, inclusiue; quia tunc deposito baculo sedens accipit missam. Et scias, q̄ in vesperis Diaconus nullum incensat; sed celebrantem, & Legatum dumtaxat incensat presbyter assistens. Subdiaconus vero paratus incensat omnes illos, & eodem modo, quos Diaconus incensauit in missa, & non plures. Reliquos enim cappellanus ille, qui intimauiť antiphonas incensat, vt supra. Sed in hoc aduertat incensator, vt ab incensatione tunc desistat, quādo Cardinalis incipit velle cantare, *Dñs vobiscum*, ante orationem.

DE ORATIONE VESPERALI, ET LUMENARIIS pro illa cantanda adhibendis, & qualiter. Cap. XII.

ANTIPHONA post Magnificat quasi ad mediū cātata, Cerimoniarius de āgulis duobus altaris accepta duo candelabra duobus

bus cappellanis, & librū pro orōne cātanda tertio cappellano consignet; qui tres, sicut supra p orōne in tertiā cātāda dixi; se ipsos firman, ita vt celebrās orationem cantaturus sit facie ad ipsam altaris crucem versa. Itaq; finita penitus antiphona, ac tacente choro, vel Organo, & non prius, celebrans deposita mitra surgit, & versus primo ad populum cantat *Dominus uobiscum*; deinde versus ad altare, *Oremus*, & orationem; quę dum cantatur, omnes omnino tam de clero, q̃ de populo stant nudo capite, & collo recto, non autē incuruo, sicut regulares facere solent.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI DANDA
in fine vesperarum absq; indulgentia. Cap. XIII.

DVM cantatur, *Benedicamus Domino* Cardinalis celebrans sedet, ac mitram recipit, & dū per organum late respondetur, *Deo gratias*, mittit ad Legatum, si illi placet dare benedictionem, quam tamen Legatus dandam remittit ad celebrantem; qui per nutum, aliquāli gratiarum actione præmissa, vadit, vt supra more solito cum baculo in manu ad altare; semper mitram habens in capite, & facta cruci reuerentia, benedictionem dat, vt supra: qua data, & nullis indulgentiis publicatis, nam nunquā post uesperas publicantur; reuertitur ad faldistorium, ubi exiit per eosdem ministros paramenti, cum osculo, prout de singulis fecerat, dum vestiretur. Interim canonici

Z ij depo

DE CER. CARD. ET EPISCOP.

depositis pluuiálibus in locis ípsorum, venientes ad Cardinalem celebrantem, cícumstāt vsquequò exutus fuerít. Organísta vero donec Legatus, uel Cardinalis ab Ecclesia recesserint, continue festi- uiter sonare perseverat.

DE MISSA, ET VESPERIS PER PRAELA-

*tum pontificaliter celebrandis coram Cardinali, & de disci-
plina, ac delationibus celebrantis Prælati aduersus*

Cardinalem. Cap. XIII.

I missa, aut uesperæ in præsentia Cardi-
nalis Bonoñ. in Ecclesia, & ciuitate Bo-
noñ: per Prælatus; aut, ut fieri solet, per
Suffraganeum pontificaliter celebran-

tur; tunc ante omnia habeatur expressa licentia, si-
ue mādatur Cardinalis pro illa celebratione, idest
ipse Prælatus, quisquis est primo vadit ad ipsum
D. Cardinalem, & petat, & habeat licentiā ponti-
ficaliter celebrandi apud Ecclesiā, & sponsam eius,
& non aliter. Ipsa vero Ecclesia, altare, tribuna, &
abacus parabuntur quidem honeste; sed remissius
in omnibus, ac multo parcius, iuxta discretiōnem
ministri ceremoniarum. Præcipue tamen obseruet
ipse celebrans, quātumcunq; in actiōe celebratiō-
nis paramētis pōtificalibus indutus, ac etiā mi-
tra decoratus existat; vt omnes honoris præminē-
tias à prima ad vltimam Cardinali Episcopo presen-
ti exhibeat, ut non paretur in cōspectu Cardinalis,

nec

nec etiam apud altare, sed omnino in sacristia, tam pro missa, quam pro uesperis. Item solum quinque cappellanos, & duos scutiferos habeat ministros in tota missa, præter Diaconum, & Subdiaconum. Et licet nulli canonici ei ministrare debeant, presente Cardinali, tamen seruari in hoc poterit consuetudo Ecclesiæ: dummodo iuniores canonici ministrent ei; & dummodo Assistens non sit canonicus, qui in omnibus cedit canonicis forte ministrantibus. Antequam Cardinalis ad Ecclesiam perueniat, ipse Prælatus iam paratus sit apud suum faldistorium firmus, Cardinalem expectans; non autem expectatus: aduenienti Cardinali assurgat nudo capite; & profunde se illi inclinans. Item casu, quo Cardinalis nolit cum celebrante confessionem facere; ipse Prælatus non inchoet rem diuinam, nisi prius expressa licentia petita, & habita sit. Item eundo ad altare faciat, deposita mitra, reuerentiam Cardinali. Item pro confessione fienda cum Cardinali si illam facere uelit, non ipse celebrans incipiat, sed incipienti Cardinali cum signo crucis, ipse solus sine ullis ministris stans ad Cardinalis sinistram, sine signo crucis respondeat; & cum dicit, *Tibi patri*, aut, *Te pater*, caput reuerenter inclinet; & cum per Subdiaconum illi manipulus ponitur; sine osculo manipuli, ac manus ponitur. Item expectet retro cedens ad partem, donec prius Cardinalis transierit ad sedem suam. Item nunquam ponit incensum, nec porrigit manum osculandam Subdiacono post epistolam; nec bene.

benedicit Diacono dicturo Euangelium; nec illo dicto osculatur textum Euangelii; nec incensatur post Euangelium; & quotiens ipse incensatur præsente Cardinali, solum duplici ductu thuribuli incensatur; nec recipit vllas genuflexiones ad terram in tota missa, præsertim lauando manus; nec benedicit aquam in calicem ponendam; neq; concedit Indulgentias; neq; dat benedictionem solemnem cū mitra. Item non habet credentiam, siue prægustationem aque, quando lauat; nec habet duas hostias pro credentia; neq; demum aliquas præminētias sibi usurpat: sed omnes quotquot eueniunt honores, remittit ad Reuerendissimum Dominum Cardinalem Episcopum. Item si canonici ei ministrant præsente Cardinale, & faciunt ei aliquas profundas inclinaciones, ipse illos capite modicū cū inclinato resalutat; nisi quādo mitram habet; & hæc omnia fiunt ob reuerentiam Cardinalis qui est honorabile sedis apostolicæ membrum; secus autem fiet; si Episcopus Bonon: non esset Cardinalis, nam tunc alius Episcopus, vel etiam Suffraganeus celebrans presente episcopo Bonon: non Cardinali, habebit omnes prærogatiuas honoris de licentia, & consensu tamen ordinarij id expresse concedentis ab initio semel, & simul omnia.

DE CERIMONIIS IN MISSA SOLEMNI,

per aliquem non Prelatum coram Cardinali cantanda; & primo de altaris præparatione. Cap. XV.

Si Reuerendissimus Dñs Cardinalis Bonon: missæ solemni in ecclesia sua per aliquem non Prelatum tantandæ interesse voluerit, infra scripta tã per ipsum quàm per alios obseruari poterunt, vt res ipsa diuina secundum ius, vsumq; ceremoniarum rite peragatur. In primis Cerimoniarum Prefectus curabit, vt venturo Cardinale, luminaria quattuor ceræ albæ, præterquàm in missis pro defunctis, quia tunc ex cera communi, super altari ponantur. Item vt habeantur funalia ad minus duo ex alba cera, præter ea quæ communiter ordinatiæ pro Sacramento parata fuerint, quæ, duo cappellani de Ecclesia cum cottis in tempore tenebunt. Item vt pro venturo Cardinale tapete sit extensum cum puluino in gradu altaris, super quo Cardinalis priuatam orationem faciet: & recedente tunc ab altari Cardinale ad sedem suam, non quidem remouebitur puluinus, nec tapete; sed ad partem retrahetur; aut replicabitur; nõ quibí non conueniat; sed ne ministri pedibus pesfudent, vbi Cardinalis genuflexus orare consueuit, & cappellani Cardinalis erunt quotidianis vestibus, & non superpellitiis induti, nisi Cardinalis aliquod sacrum mysterium, vel officium exequi volet, quia pro ipso actu induent se, alias non.

DE SEDE CARDINALIS NON CELEBRAN

tis; sed diuino officio præsentis. Cap. XVI.

EVERENDISSIMI Dñi Cardinalis Epi-
scopi non celebrantis sedes ibi erit loca-
ta, & taliter ornata, vbi, & qualiter supra
dixi, siue p'sente, siue absente Legato, cū Magistra-
ru, ac sine eo; & super ea sede liber missalis apertus
in parte, vbi est missa cātanda cum signaculis eius
ponetur, & ēt puluinaria tria pro sessione, pro genu
flexione, & pro libri, & cubitorum simul super posi-
tione: tamen p'sente Legato liber neutri ipsorum
anteponetur; vt supra suo capitulo plenius dixi.

DE LOCIS, PRAELATORVM, ET ALIO-
rum officia p'sentium, & de Mazerio, siue Clauigero cu
stodiente, aditum Tribune. Cap. XVII.

LOCA pro Prælati, & nobilibus Cardina-
lem sequētibz, aut alioquin officio præ-
sentibus præparabuntur in eodem latere,
sed extra presbyterium in sedibus chori, quas can-
cellos vocant; ita, vt dignior sit in primo loco ver-
sus Cardinalem, sine tamen tapetibus, & pannis,
aut ornamentis aliquibus particularibus pro ipsis:
nisi placeret scamnum oblongum apud Cardinalem
pro Prælati poni; & tunc illud panno cooperiri de-
bebit, præterquam in missa pro defunctis, quia om-
nia nuda esse debent; & etiam tunc parcius sedes
episcopalis ornabitur. Item loca pro cappellani
erunt intra presbyterium, sessuris super gradibus
altarisi in latere Euangelii, ita vt non humerum, sed
bracchium

bracchium sinistrum quisq; ad altare vertat, & faciem ad Cardinalem siue ad chorum; & primus ex eis erit propior ad Cardinalem, & non ad altare. Et loca pro scutiferis Cardinalis erunt in vestibulo .i. extra presbyterium inter antemurale, & chorum, ita vt ipsi scutiferi non sint vnquam sessuri; sed mansuri semper recti ante Cardinalem, etiam si sint apud sedes chori, non tamen intra cancellos, quia intra illos stare non debet, nec sedere. Item apud sedem Cardinalis ad manum eius sinistram versus altare est sedile marmoreum, siue lapideum in Tribunæ gymum capax canonicorum assistentium, quod sedile tunc erit coopertum aliquo leui panno, seu tapeste, etiam si cancelli .i. sedes chorales pro Episcopis, & Prælati dicatæ, non sint similibus paramentis, & ornamentis paratæ: nisi sit officium pro defunctis. Quod sedile erit altum modico plusquam scabellum pedum Cardinalis, vel circa; licet magis congruum esset, vt ipsi duo canonici medium cõtinue haberent Cardinalem, scilicet senior hinc ad dextram super vno scabello nudo, & iunior similiter inde ad sinistram, ex causis supra allegatis in capitulo, De duorum canonicorum assistentia. Item si quis venerabilis sacerdos de familia Cardinalis, aut etiam quiuis canonicus celebrans erit, maxime cum ministris canonicis, vt plerunq; in nostra Ecclesia fieri contingit; tunc poterit aliquod sedile poni pro ipsis adhærens parieti in cornu epistolæ; nisi ordinarie positum sit; Non tamen ita ponatur, vt ipsi

DE CERI. CARD. ET EPISCOP.

renes vertant sacramento sub tribuna locato; sed vt faciem omnes ad altare, seu ad Cardínalem sedentem in latere Euangelij conuertant. Caterum líctor siue Clauíger Epíscopí Cardínalis vnus, vel quotquot erunt in adítu Tribunæ stabunt, prolatis clauis custodientes ingressum vílium personarum, muliercularum, & puerulorum, ac miserabiliũ pauperculorum, rem diuinam quomodolibet forte turbantium; & deniq; silentium, ac attentionem índicentes, vt supra dixi in capítulo de his, qui intra tribunam admítti possunt.

DE HORIS CANONICIS ANTE ACCES- *sum Cardinalis non celebraturi cantandis, & quare. Cap. XVIII.*

HORAE omnes vsq; ad nonam ínclusiue, & asperio populi cum aqua benedícta, & eius cantu, quæ diebus Domínicis fieri solet, ante Cardínalis ad Ecclesiam accessum sint expeditæ: nísi forte ípse Cardínalis ex particulari deuotione aliter vellet; alioquin ínter alia opus esset, vt ípse cantaret orationes pro horis singulis, sicut pro vesperis, vt infra suo loco díctetur. Quomodo autem Cardínalis aspergatur infra dícam.

DE PARAMENTIS ALTARIS, ET *celebrantis, & ministrorum. Cap. XIX.*

BERVETVR illud omnino maxime presente Cardinali vt paramenta missalia .i. altaris, & celebrantis, & ministrorum honesta sint, & digna suo Domino, tempore, & loco. Item quo ad habitum, & colorem congrua celebrationi fiende, quia in Aduentu, & Quadragesima, ac missis ferialibus coloris violacei esse debent, & Diaconus, ac Subdiaconus quotiens eo colore violaceo vtuntur, non dalmaticam, & tunicellam induuntur, sed planetam quisque replicatam ante pectus; nisi in Parasceue, vt supra dixi in capitulo. De paratu Diaconi, & Subdiaconi.

DE CAPPELLANIS MISSAE SERVIENTIBUS, & numero eorum. Cap. XX.

CAPPELLANI altari seruientes habitu sacro induti erunt, numero tres, viri omnes & non pueri ob reuerentiam Cardinalis praesentis, si tamen tot haberi non poterunt, supplebunt clerici adulti habitu, tonsura, & qualitate inreprehensibiles; qui modeste, & reuerenter, absque strepitu, altaris, & rei diuinae ministeria subibunt. Quod si quis vir grauis, & venerandus celebrabit, tunc iuxta eius conditionem aliquis alius superaddi poterit seruies, vir vel clericus adultus, vt supra.

DE ADVENTV, ET HABITV CARDINALIS, rem diuinam audituri. Cap. XXI.

ENT VRO Cardinali, ac rem diuinam audituro, canonici omnes cottis, & harmoniis induti obuam eunt vsq; ad cubiculum, vel aula episcopale; ipse vero non quidem rochetto, & capitio, seu mozetta vestitus misse interfuit; sed omnino cappa Cardinali longa caudata, & cucullata coloris rubei, vel rosinii, vel violacei, quem morellum dicunt, prout tempus, & solemnitas diei, ac missæ postulant, vt supra dixi; & hoc habitu vtetur quisquis Episcopus, et non Cardinalis in sua ecclesia; nisi q̄ in diebus solemnioribus totius anni non rubea omnino cappa, sed rosina vtetur, vel remissioris paululum coloris, videlicet, de eo, quem rosam siccam appellant; nunq̄ vero camelotto cuiuscunq; coloris vtetur; sed violaceo, aut celestino colore vtetur alio tempore per totum annum. Idem faciet Metropolitanus eius. Verumtamen in Ecclesia Bonoñ. Archiepiscopus Rauennaten. Metropolitañ. noster præsentē Reuerendissimo Cardinali nostro Ep̄o Bonoñ. quantūcunq; suffraganeo nō cappa longa, sed capitio super mantellū vti posset ob reuerentiā dignitatis Cardinalaris.

DE AGENDIS PER CARDINALEM NON
celebraturum ante altare. Cap. XXII.

ARDINALI Episcopo in vestibulo altaris .i. antemurale existenti, & non dum presbyterium ingresso, neq; genuflexo in diebus

diebꝯ Domínícís, celebratúrꝯ aspersoríꝯ aquæ benedictæ reuerenter, & cum osculís, vt supra porrigat; cum quo Cardínalis primum se capíte díscoperto; deínde Prælatos, si quí sunt, tum celebrantē, & mínístros, deínde canónicos omnes cícumstantes, & alíos non aspersos, omnes stantes asperget, si alíoquin aspersio fieri debeat: quo factó canónicí ad suum chorum vadunt; præter duos assistentes: & Cardínalis suam particularem orationem faciet. Interím celebrans vadit post sinístram Cardínalis orátis, quí oratione finíta surgēs facit (íncipíens ípse) confessionem; cui celebrans solus, stans ad sinístrā; capíte humiliato respondet: & dicens *Tibi pater*, aut *Te pater*, genuflectit, profunde, níhil de tempore prætermittens. Dáconus vero, & Subdáconus etíam si canónicí sint post Cardínalem genuflexí, inter se ípsos simul faciunt, & canónicí assistentes genuflexí simíliter ídem faciunt. Verumtamen in alía Ecclesia vbí Epíscopus ordínarius nō sit Cardínalis, Dáconus, & Subdáconus non erunt genuflexí, sed stantes, Dáconus post dextram, & Subdáconus post, & retro sinístram Epíscopí, & simul eí respondentes; remíssiori tamen voce, quam celebrans. Finíta confessione, retrahít se celebrans cū mínístris post terga Cardínalis quí vadit ad sedem suam dírecte trahens caudam per terram ob reuerentíam sacrificij íam ínchoatí.

DE CERIMONIIS PER DOMINVM CAR

dinalem Ecclesiæ Bononiens. pro tempore administratorem, seu
 cõmendatariũ, non in Episcopali, nec presbyterali, sed tan
 tum Diaconali ordine constitutum, tam intra, quàm
 extra rem diuinam seruandis. Cap. XXIII.

QVAMVIS Reuerendissimus Dñs noster
 Cardinalis Bonoñ. Episcopus in ordine
 presbyterali iamdiu cõstitutus sit, & pro
 pterea nihil ad se pertineat de his, qui foris sunt;
 Tamen quia à me petiit, quibus cerimonijs legiti
 me, & absolute vtì potuisset, si fortassis S.R.E. Diaconus
 Cardinalis, & non presbyter extitisset, tam in
 primo ad Ecclesiam suam Bonoñ: accessu, quàm per
 manendo apud ipsam, in benedictionibus simplicibus,
 & solemnibus, aliisque actibus, siue ad ordinem,
 siue ad iurisdictionem pertinentibus intra, & ex
 tra diuina celebrandis. Ideo ut mandatis eius obe
 direm, quantum assequi experientia potui, ita ob
 seruandum dicebam. Primo Diaconum Cardina
 lem cum eisdem omnibus solemnitatibus, & ceri
 moniis ecclesiasticis recipi debere visitando Eccle
 siam suam; quibus alii Cardinales in Episcopali, &
 presbyterali ordine constituti, ac consecrati: Nam
 in huiusmodi actu nulla diuersitas inter ipsos di
 uerforum ordinum Cardinales intercedere potest,
 nec debet, quos excellentia tantì honoris, & digni
 tatis æquat: & propterea quisque Cardinalis in quo
 uis ordine cõstitutus, visitans primo ecclesiam suam
 paratus

paratus erit amictu, alba (quā camisum vocant) & stola ante pectus, Episcopus, & presbyter in formā crucis composita; ab humero vero sinistro Diaconus pendula, & sub dextro ligata; tum pluuiā albo pretioso, & vltimo mitra similiter pretiosa; nec pluribus sacris paramētis; nisi q̄ in hac prima visitatione quisq; Cardinalis, & Prælatus umbraculo, (quod Baldachinum appellant) tecti esse debent, quæ res suam mysticam habet figuram: sed illud omnino valde congruit, immo est necessarium, vt ipse Cardinalis tali modo paratus similiter paratū habeat equum suum quo vehitur, videlicet, serico albo, quod cendatum, siue tassetatum vocatur à capite ad caudam, imosq; pedes tectum, & decenter ornatum more, & ritu eodem, quo ipsi Cardinales procedunt; dum nouum Pontificem Romanum à Vaticano ad Basilicam Lateranē. processionaliter euntem pro possessione Papatus adipiscenda concomitantur, qui habitus est proprius, & legitimus Cardinalium, & Prælatorum minorum in huiusmodi actu, quamquā Prælati non serico, nec cendato, sed tela simplici, alioquin molli pro libito utentur. Posset tamen solus Diaconus Cardinalis, & similiter Prælati non consecratus cappa coloris congrui respectiue indutus esse si vellet; sed decetius, venerabiliusq; & sanctius esset in habitu quasi sponsalicio, i. Ecclesiastico, & sacro, præsertim si à clericali processione recipitur, vt recipi solemniter conuenit; quo habitu bo, me. D, Franc. Gonzagam •

Cardis

Cardinalem Mantuanum, sic appellatum, tunc episcopum, seu administratorem, & Legatum Bononiam non in sacro siue Episcopali, sed quotidiano Cardinalari suae Legationis, ingressum, & admissum fuisset vidimus. Quod autem Cardinalem Diaconum non sua dalmatica, sed potius, & omnino pluuiiali induendum dixi, ideo dixi, quia gestamen pluuialis non est alicuius ordinis proprium, sed cuique ordini commune, si quidem pluuiale in nullius ordinis collatione tamquam insigne distinctum, assignatur particulariter. Hinc videmus omnes tam Episcopos, & presbyteros, quam alios minores in ordine Ecclesiastico constitutos pluuialibus indifferenter uti posse, quamque pluuiale ipsum, quod ab antiquis paludamentum dicebatur, solis Pontificibus, atque Imperatoribus congruebat; Dalmatica vero licet proprie sit habitus, & gestamen solius Diaconi ministrantis, nihilominus Cardinalis Diaconus, qui nunc ingreditur visitans Ecclesiam suam, non quidem, ut Diaconus ministrans (nam soli Papae ministrat) immo vero, ut Pontifex ingreditur. Ideo nequaquam dalmatica, qui est ministrorum, sed pluuiali, qui est respectiue maiorum, habitus induetur. Accedat quia, & si sponsus Ecclesiae suae precise dici non possit, tamen non immerito quasi sponsus dici potest, quoniam commendae nostri temporis nihil quasi sapiunt de natura antiquarum commendarum, sed potius trahuntur in omnibus quasi ad habentes Ecclesias in titulum; tum quia sunt perpetuae,

tuæ, quod est contra naturam commendarum, tū
quia omnia ferme possunt commendatarij nostri
temporis, quæ possunt titulares. Vnde non imme-
rito concludendū nō solum posse, sed debere mo-
do prædicto indutum accedere ad ipsam Ecclesiā.
Ceterum Diaconus Cardinalis primo accedens ad
Ecclesiam suam, & apud illam manens, nunquam à
se ipso, vt pote Reuerendissimo Cardinali, nec virtu-
te sui Diaconalis ordinis priuatè, nec publice, neq;
simpliciter, nec solemniter. i. in cantu, sed nec popu-
lum, neq; re aliquam benedicere; nec deniq; vllam
benedictionem facere poterit; nisi prius à Papa
specialem, & expressam facultatem habuerit, super
præmissis, vel nisi, vt aliqui dicunt omnes sacerdo-
tes essent absentes; quia tūc posset, ut quilibet sim-
plex Diaconus benedicere; sicut prædictis placet:
Immo missæ solemnī præsens, nunquam benedicere
incensum, nec illud in nauiculam ponere; nec ma-
num post epistolam osculandam Subdiacono por-
rigere; neq; post Euangelium incensari; nec deniq;
vlla officia exercere, quæ sint ordinis, nisi essent ali-
qua de attributis ordinī Diaconali, in eius ad Diacono-
natum promotione, & nisi, vt dixi, fuerit priuilegio
particulari suffultus, & licentiam habuerit: qua ha-
bita (nam per Pontificem solent huiusmodi facul-
tates, quæ iurisdictionem sapiunt, etiam verbote-
nus eisdem Cardinalibus Diaconibus concedi) po-
terit omnibus aliorum electorum, & confirmatorū,
ac etiam consecratorum facultatibus prædictis uti,

si ea summi Pontificis priuilegiantis auctoritas indulserit, & concesserit, alias non. Qui, vt dixi solet quantum vsu, & experientia didicimus, etiam verbo Diaconis Cardinalibus liberaliter illam impartiri; per quam facultatis concessione poterit ipse Diaconus Cardinalis vltra predicta ad libitum paratus pluuiali, & mitra in sua Ecclesia vesperarum officium solemniter, & etiam orationem premissa sacerdotali salutatione decantare; quæ est videlicet, *Dominus vobiscum*; cum alioquin sit ordinis Diaconalis (nisi in decantatione Euangelij, & in cerei Paschalis benedictione) regulariter interdicta. Verum quia materia supradicta potius est iuris canonici, quam ceremonialis; Ideo me ipsum iuditio, & censuræ, & opiniononi in ea facultate doctorum rectius intelligentium reuerenter summitto.

DE INCENSANDO SOLO ALTARI, ET

Sacramento in principio missæ. Cap. XXIII.

CARDINALIS sedens in sede sua ponit, quotiens ponendum est, incensum in thuribulum, quod ministratiunior in dextra Cardinalis Assistens canonicus: senior vero stans, vel tunc vadens ad dextram Cardinalis episcopi nauiculam incensi tenet; & circa hæc omnia fiunt, ut supra in suo capitulo demonstratum fuit. Celebras autem incensat altare, sed ipse non incensatur ob reuerentiam Cardinalis, quia nec etiam Cardinalis incensari

incensari debet, ex quo non est paratus: dum autē incensatur altare, Cardinalis Episcopus stans incensato demum altare sedet. Sed quia ex usu ipsius Ecclesiæ solet Diaconus circuire altare, incensando semper in gyrum Tribunal, vt incenset sacramentum, quod retro ipsum altare positum est; aduertat, vt non altare amplius. i. secundo incenset; quia illud satis fuit a sacerdote suo digne incensatum: Cum autem sacramentum incensat, non stans, sed genuflexus triplici ductu thuribuli illud incensat. Et finito iuxta Ecclesiæ nostræ morem Tribunal circuitu, ipse Diaconus non debet incensari, quod bene obseruetur quoniam incensatio suam habet mysticam figuram.

DE LIBRO MISSALI ANTE CARDINALEM

Episcopum, seu ante Legatum, & ante alterum, uel neutrum, ex ipsis: Et in quibus officijs tenendo; Ac de le-

gendis ex eodem libro. Cap. XXV.

NON inutile, nec indignum erit notitiam habere, quando liber missalis ante Legatum, vel ante Episcopum Cardinalem, vel neutrum eorum, & in quibus officijs ponendus sit, & quid si yterq; missæ adsit, aut alter, & quid fieri cum minoribus ordinarijs in simili casu, item quid recitari ex ipso libro per Cardinalem celebrantem, aut Legatum conueniat. Igitur sciendū q̄ liber missalis ante Episcopum Cardinalem, seu Legatum in

missis tantum, & non in alijs officijs ponendus est; nisi in Sabbato sancto pro tractibus tribus inter prophetias ante missam; tunc legendis. Inde si Episcopus Cardinalis celebrat præsente Legato, non est Legato liber anteponendus, quia in hoc celebranti Cardinali humaniter deferre solet. Similiter si Cardinalis Episcopus non celebrat, sed præsens cū Legato missæ interfuit, tunc neuter librum habebit, Legatus quia habere nō debet circulos, Episcopus Cardinalis quia deferre debet Legato. Absente vero altero, alter semper librum habeat ante se, etiam in missis pro defunctis, in quibus non fiunt circuli, & quod dixi de Episcopo Cardinali, intelligatur et de Episcopo non Cardinali, quia ordinarius quantumcunque simplex absente superiore, semper librum ante se habebit. Et consequenter ipse Episcopus non Cardinalis præsente Legato non librum, sed Legatus solus habebit illum, & omnes præeminentias. Similiter si alius Cardinalis non Legatus adsit missæ, præsente ordinario simplice, ipse solus Cardinalis librum habebit: Sed Episcopus alius non Cardinalis præsente suo Archiepiscopo librum non habebit; quia etiam ob reuerentiam sui superioris Archiepiscopi circulos canonicorum non habebit ante se. Illud postremo singulare non omittatur, videlicet, quod siue Legatus, siue Episcopus, siue quivis alius fuerit, librum huiusmodi ante se habens: si modo tunc non celebrat, nunquam legere debet epistolam, nec Evangelium, sed solum, & dūtaxat illud quod

quod aut à choro cantatur, aut ab organís sonatur; quamuis aliter legatur in libro pontificali, per ea, quæ expresse præcipit sanctæ me: Innocen. Papa ííí. qui ante Pontificatum in iure cerimoniali cõsultissimus magister fuit. In cuius volumine de ritu, & expositione missalium cerimoniarũ intitulato per longa secula occulto, & pene mortuo; nuper autem quodammodo postlímínio nobis reddito, expresse cauetur; q̃ satis debet esse Antístiti Romanũ. non celebrantí si epistolam, & Euangelium ante se palã lectum intellexerit, vt ea iterum non legat: Non tamen prohibet, quinímmo præcipit, q̃ Episcopus, aut etiam ipse Romanus Antístes actu celebrans post cantatam epistolam legat eandem, & Euangelium, ac etiam Passionem, quæ legitur in hebdomada sancta cum alijs intermedijs, quæ cantantur à choro vsq; ad euangelium inclusiue; cum sint de pertinentijs missæ, quas omnes celebrãs recitare debet: non celebrans vero non leget illa, sed tantum, quæ à choro cantantur, aut ab Organo sonantur, vt supra, quod bene nota.

DE ORATIONIBVS, SIVE

collectis. Cap. XXVI.

RO omnibus intra missam cantandis orationibus eadem regula seruabitur, quæ supra, maxime q̃ audientes debent esse stantes, & detecto capite omnino, ac re-
cto,

cto, & attento, nō autem curuo, vt regulares. In quibus dum dicitur nomen IESU humeros, & caput inclinamus. Dum autem nomen *Mariæ* idem facimus ex pietate; quod similiter facimus nomine proprio uiuentis Papæ audito; sed in missis pro defunctis ad omnes ante epistolam, & post communionem communes orationes genuflectimus, præter celebrantem, & ministros tres; qui in nullo actu totius missæ genuflectunt; nisi in eleuatione sacramenti. Insuper *fe. re. Innoc. Papa. III.* de quo supra proximo capitulo dixi, ita de orationibus scriptum reliquit, videlicet. Orationes, quæ circa principium missæ dicuntur, collectæ dicuntur, eo quod sacerdos, qui fungitur legatione apud Deum pro populo collectæ petitiones omnium in eis colligat, & concludat, ac offerat. Et quia huiusmodi collectæ innumeræ quandoque dicebantur, & proluxe: ideo Pelagius; & Gregorius Pontifices Romanus reformarunt omnes, statuentes, quod nullæ orationes à quoque dicerentur: nisi quæ essent ab Ecclesia approbatæ: statuerunt et exemplo Christi, qui breuiter nos orare docuit, dicturos orationem cōpendiosam v3. *Pater noster*, in qua septem petitiones pro animæ, & corporis salute necessariæ cōprehendunt; vt vel vnica tñ, aut tres, aut quinque, aut ad plus septem orationes dicantur; & nunquam duæ, aut quattuor, aut sex; quod si duæ, vel alioquin pares dicantur, tunc sub vnica conclusione. i. sub vno *Per Dominum* dicantur, præterquam intra octauam Natiuitatis, & non aliter. Quod et cappella Papalis obseruat.

DE EPISTOLÀ CORAM CARDINALI

cantanda, & ubi. Cap. XXVII.

PISTOLA eodem loco, & modo in præsentia Cardinalis cantabitur, quibus supra; quæ cātata Subdiaconus veniens ad latus sedis, quod est versus altare, osculabitur manum Cardinalis episcopi; qui se pro illo actu ad illud se conuertet manū porrigens; nisi sit missa pro defunctis; quia manus tūc nō offertur osculanda. Quo facto duo canonici assistentes surgent, cum quibus Cardinalis sedens legit graduale, & ea solū, quæ chorus cantat, nec plura .i. non epistolam, nec Euangelium, quæ leguntur ab ipso Cardinali Episcopo solum actualiter celebrante, & non alias; ut iam supra dixi.

DE EVANGELIO SIMILITER CANTANDO,

& ubi, ac de libro osculando, & quomodo. Cap. XXVIII.

ANTE vltimum versum per chorū, siue Organum cantatum post epistolam, Diaconus ut supra in suo capitulo dictū est, portat librum ad altare, & redit ad Cardinalem pro incenso; nisi missa sit pro defunctis; quia non portatur incensum, nec lumen; inde accipit librum ex altari, & genuflexus ante Cardinalem vsq; ad terram; (nisi sit canonicus qui solū p̄funde inclinat) petita benedictione à Cardinale, vadit ad locum prædictū
extra

extra presbyterium; & cantat suum Euangelium; & omnia præterea hic facit in omnibus, sicut supra: hoc excepto quod licet Cardinalis post Euangelium librū osculetur; nisi sit missa pro defunctis; non tamen incensatur, nec similiter celebrans; qui non prius cantat Credo, nisi post osculatum à Cardinale librum. Et si celebrans non habens ministros paratos cantet ipsemet Euangelium; tunc ipse stans ante mediū altaris, versa facie ad Cardinalem petet humiliatus benedictionem; quo casu Card. ep̃s sedēs, vt aliàs verbo, & manu benedicit celebrantī, alioquin ministris solis. Ceterum illud omnino seruet Subdiaconus, qui librum Euangelii cantantī substituit, vt finito Euangelio, dum librum osculandum Cardinali oblaturus est; non prius ante ipsum genuflectat, q̃ librum pro osculo obtulerit, ac osculatum clauserit: tunc. n. genuflectat, & non prius, quod etiam seruabunt alij huiusmodi librum offerentes, siue Prælati, siue minores sint; ne textus Sancti Euangelii quodammodo videatur humiliari ante Cardinalem, qui eum reuerenter adorare debet.

DE SERMONE, CONFESSIONE, ET INDVL
gentiis, ac benedictione post Euangelium. Cap. XXIX.

I post Euangelium dici debeat sermo latinus, & non prædicatio vulgaris, seruabitur, vt supra: Nam post osculatum à Cardinali librum, sermocinator ibit ad osculum

osculum manus eiusdem; & petet benedictionem, & Indulgentias, & fiet sermo, & post illum confessio; & deinde publicatio Indulgentiarum: Et ultimo Cardinalis in loco suo stans legit preces; & absolutionem, & dabit benedictionem; sicut supra dictum est. Sermo autem pro aliquo defuncto qualiter fiat, infra in capitulo de eadem missa pro defunctis, &c. dicetur.

DE SYMBOLO IDEST CREDO, QVANDO, & quare intra missam recitatur. Cap. XXX.

INNOCENTIVS Tertius à nobis plerumque memoratus, quē Durantes Mimateñ. in suarum ceremoniarū expositione emulati conatus est, de symbolo sic ē interloquutus. Duo inquit symbola sunt, quę per vocabulū *Credo* inuocantur; unum scilicet Apostolicū à duodecim Apostolis in totidem versibus per rithmos Hebraicos conditum: quod cum nec dum missarum canendarum vsus haberetur in simplicibus missis, quæ à primitiua Ecclesia sine cantu legebantur absolute, ut nunc quoque in Prima, & Cōpletorio, recitabatur. Verum missæ cantandæ vsu demum reperto, quia ipsum Apostolicum symbolum propter versuum, & rithmorum incōcinnitatem sub hilarī tripudio cantari vix poterat; Ideo per Constantinopolitanā synodum illud idem ex Hebræo, in Græcum sermonem primò, & mox sub Damaso Papa in Latīnū sic

translatum fuit, ut cum iucunditate, & tripudio delectabili inter missarum solemnía decantari posset. Et propterea symbolum Constantinopolitanum, siue Nicenum vocatur; quod recitatur, siue cantatur in illis solemnitatibus tantum, de quibus in primo symbolo Apostolico fit mentio, & non aliter; quamquam obscure quorundam, ut commemorationis omnium Sanctorum; cum ipsa sit dedicationis festiuitas. In festo Innocentiū non dicitur; quia ipsi non loquendo, sed moriendo confessi sunt Christum; nisi in Dominica uenerit. Item in festo Epiphaniæ, quia est festum Baptismatis, non habito respectu ad Magos, qui descenderunt ad inferos; propterea nec dicitur in Natiuitate Sancti Io: Baptiste, nec in festo Sancti Laurentii. Item in festo Assumptionis Virginis. Item in Cœna Dñi, quia est solemnitas Eucharistiæ, ad quam respicit illud, quod dicitur in symbolo *Sanctorum communionem*. Sed in festo Angelorum dicitur ex institutione Damasi; quia nomine cœli, intelliguntur Angeli, non quod habuerint fidem, sed spem, non credentes, sed agnoscentes. Item in festo Dedicationis Ecclesiarum, ad quod respicit illud sanctam Ecclesiam catholicam. Ad octauas respicit resurrectio Mortuorum; Vnde continetur in symbolo. *Carnis resurrectionem*. In festo verò Sanctæ Agnetis secundo non cantatur, quia non est festum octauarum. Propterea nec in cathalogo refertur, nec in Ecclesia pronuntiatur. A Paschate usque ad Ascensionis festum quotidie cantatur; sicut Dominicis diebus,

diebus. In festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ cantatur, quia ipsa prima resurrectionis gaudium annūtiavit. Vltimo licet in symbolo mentio fiat de morte, & sepultura, & passione Christi, tamen symbolū non dicitur diebus illis: quoniam dierum illorum officium aliorum officiorum regulam nō sectatur. haftenus Innocentius. Cæterum dum ex ipso symbolo versus recitatur, videlicet, *Et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est.* genuflectunt omnes missæ præsentēs quicumq; sunt: Non ideo (vt Durantes autumat) quia passionem Christi memoramus, sed quia tantum, & tam mirabile mysteriū memorando Natura stupet, ideo omne genus humanum procidens hoc mysteriū diuinæ humanitatis adorat, etiam cum gratiarum actione genuflectendo. Quare autem Innocentius in festo Sancti Laurentij symbolum non recitari dixerit, nec causam reddiderit nescio: hoc autem scio, q̄ in solemnitatibus, quibus prohibetur symbolum recitari, nunquam recitabitur etiam in Ecclesia in qua illud festum solemnizatur.

DE VTENSILIBVS ALTARIS, ET MISSAE

conseruandis, & ubi; ac de illis ad altare ferendis, & quomodo.

Nec non de patena tenenda, & qualiter, ac quando ad altare reportanda sit. Cap. XXXI.

ANTATO à choro versu symboli, videlicet, *Et incarnatus est, &c.* aut si symbolum non cantetur, euangelio finito; Subdiaconus

tunc, & non prius, vadit ad capiendum calicem, & alia offerenda; quem ad altare cuntem, vnus ex cappellanis cum ampullis discoopertis sequitur; & idē Subdiaconus stans illa offert Diacono ibi stanti, qui extendit corporale, & calicem locat super altari: quo facto redeunt ad celebrantem. Ceterum calix, & patena, ac bursa, & ampullæ non bene custodiuntur in armariolo illo, quod est ad cornu Evangelij, quia regulariter debent reponi, & custodiri ad latus epistolæ, vbi est locus abaci; maxime præfente Episcopo Cardinali, aut Legato. Subdiaconus ampullam aquæ, quæ in calice poni debet, offert ex angulo altaris genuflexus, vel humiliatus si est canonicus in cornu epistolæ; vnde porrigit manū versus Cardinalem, qui producto signo crucis illam benedicit, nihil dicendo (nisi sit missa pro defunctis; quia tunc aqua non benedicitur) & posita aqua, vt supra, in calice, ac reddita ampulla cappellano p^r Subdiaconū, ipse Subdiaconus accipit super humeros ministrante alio cappellano vel ū extensū, & patenā super illo, veli predicti extremitate coopertam; quam stans in vltimo gradu altaris tenet sic coopertam, vsquequo reuertitur post dictum *Pater noster* ad altare, vt supra, & non aliter. Patena autem hæc in missis pro defunctis non tenetur. Item hanc patenam in fine Dominicæ orationis cum dicitur in ea, *Sicut, & nos dimittimus*, Subdiaconus cum reuerentiis Cardinalis, & altaris portat coopertam, & porrigit Diacono apud altare stanti; qui illam discoope

rit

rit, & accipit de manu Subdiaconi stantis, & non genuflexi, & non prius, nec aliter, quam vt supra, quia hæc omnia plena sunt mysterijs diuinis.

DE INCENSATIONE GENERALI OM-
nium in choro manentium, Cap. XXXII.

POST incensationē oblatorū more prædicto, incensat celebrans per Diaconū duplici ductu thuribulī; & deinde Card. Ep̄s triplici ductu per primum Assistentē canonicū, qui incensato Cardinale reddit thuribulum eidem Diacono; nisi Diaconus sit, & ipse canonicus, quia ipse Diaconus canonicus stans incensat Cardinalem detecto capite stantem triplici ductu, & cum reuerentiā supradicta; tum idem Diaconus canonicus incensat omnem Magistratum; deinde Prælatos præsentēs, hinc canonicos duos assistentes, ac omnes alios canonicos in choro existentes, ac etiam Subdiaconum; post quos ipse incensatur ab alio cappellano, qui deinde incensat reliquos; hoc obseruato, vt genuflexos, aut sedentes admonitos, vt surgāt, si nō surrexerint nō incenset; sed pertranseat non incensans eos. Incensatio autē huius in missis pro defunctis omnino omittitur; nā post incensata oblata solus celebrans, si est Prælatus, incensatur, & non aliter; neq; Episcopus Cardinalis, nec etiam Legatus, si esset præsens, qui nequaquam incensatur, ex quo nō habet sacra paramenta, sicut etiam

etiam Papa non paratus non incensatur post oblata in missis pro defunctis. An autem, & qualiter incensetur sacramentum, vide quæ dixi supra in capitulo de incensando solo altari.

DE PACE DANDA, ET QVA

liter. Cap. XXXIII.

PR O pace danda licet plene iam prædixerim, si Assistens pluuiali indutus ministret Prælato in missa pontificali; ipse debet pacem per osculū faciei accipere, & dare similiter pacis osculū; alioquin pax offerri cum instrumento aureo, vel argenteo, aut aliqua alia materia semper debet. Tamen quia tam frequens usus Ecclesiæ Bonoñ. habet, ut omnino canonici non aliter, quam per osculū faciei accipiant, & dent pacem; ideo si videtur, post habita, lege seruare consuetudinem, primus canonicus assistens post dictum *Agnus Dei*, vadit ad altare, & capit pacē per osculum faciei, quam det Cardinali, & deinde Magistratui, ut supra: tum det cū simili osculo, suo socio canonico assistenti, qui det eam vni mansionario, & ille cum osculo det primo cuique canonico, in utroque chori latere, & primo mansionario: tum per instrumentum detur pax omnibus aliis more solito in choro manentibus; sed ut dixi, pacis osculum vultu non datur; nisi quando Prælato celebrante aliquis paratus assistit. Si autem pax materialis offertur

offertur, tunc præcipue obseruetur, vt ille quisquis siue Prælati sit, siue non accipiens pacem instrumentalem à ministro missæ, prius quidem vsq; ad terram genuflectat ante sacramentum, quod adhuc super altari est; sed ante Cardinalem nullatenus inclinēt, antequam illam offerat; nec etiā postquam obtulerit, ne imaginem Christi sacram ante illum humiliari faciat: nisi postq̃ pacem instrumentalem ministro restituerit: tunc. n. inclinēt ante Cardinalem vt volet: quod ēt obseruabitur in missis planis quotidianis ante Cardinalem legendis priuate.

DE LEGENDIS POST COMMVNIONEM

per Cardinalem. Cap. XXXIII.

OSTQVAM chorus finierit cātare Agnus Dei, & etiā purificatione per celebrantem perfecta, & non prius, Cardinalis sedens cooperto capite, stantibus hinc inde duobus suis assistentibus canonicis, qui missale eleuant aliquantulum; legīt antiphonam, quæ est post communionem, & nō aliud: sed non prius surgit, q̃ celebrans incipiat cantare versus ad populū, *Dñs vobiscum*, Pro oratione tunc cantanda.

DE BENEDICTIONE SOLEMNI, ET IN

dulgentia in fine missæ danda. Cap. XXXV.

INITA missa celebrans, etiam si sit Prelatus praesente Cardinali non dat benedictionem, sed dicto per se *Placeat*, & facta usque ad terram genuflexione, aut per Prelatum humiliatione; retrahit se ad cornu epistolae, ubi versa facie ad Cardinalem in sede sua manentem, stat manibus iunctis, & Cardinalis dat benedictionem stans cooperto capite; nisi sacramentum sit suum per altari dicens, *Sit nomen Domini, &c.* Quod si sit missa pro defunctis, nec benedictio, nec indulgentia datur; & si intra missam non fuerit per sermocinantem publicata indulgentia; tunc per celebrantem solum, versa ad populum facie in fine Missae publicabitur centum dierum, si Episcopus est Cardinalis, ut nunc est, vulgari, siue latino sermone, ut magis placuerit; & forma erit, ut supra. Et licet intra missam fuerit post sermonem data benedictio, tamen etiam rursus dat benedictio in fine missae; non tamen sic indulgentia, quae intra missam semel data, non amplius datur in fine eius.

DE VESPERS IN PRAESENTIA CARDINALIS Episcopi celebrandis. Cap. XXXVI.

I Cardinalis velit vespers interesse; tunc vespere celebrabuntur, ut notatum est in pontificali nouo expresse iuxta rubricae illius formam; hoc obseruato; ut ex quo iuxta praedictam formam Cardinalis est facturus

cturus officium, & cantaturus, Deus in adiutorium, non nisi in die, & non in vigilia cantet nisi si aliter ei ex peculiari deuotione placuerit, ac etiam aduertatur ubi dicitur q̄ Episcopus incensatur capite cooperato, quia immo debet incensari capite detecto, & reuerenti ad ipsum actum incensationis, non habito respectu ad incensantem, sed ad actum incensandi mysticum, & ad cātum ipsius canticī *Magnificat*, quē reuerenter audire debet: Non obstante quod dū ipse Episcopus paratus incensatur, debet cum mitra incensari, quia aliud est cum mitra, aliud est cū bireto. Item q̄ ad minus quinque cappellani cum cottis parati astent pro candelabris, & alijs vtenilibus ministrandis, & q̄ vespere per alium celebrentur ipso Cardinali præsente cappa vestito, & nullū officium faciente nisi in fine benedictionem, & sic bene erit. Nam si in cappella Papæ, quæ est, ut supra dixi, omnium rituum ecclesiasticorum magistra, & Imperatrix, Papa sit manto, siue crocea, aut cappa longa, uel suo rocchetto, idest habitu quotidiano vestitus præsens vespere; certe non incipit vespere, nec incensat in principio ipse, nec altare; nec cātat orationem, sed audit alio cantante omnia. Item si ibidem Cardinalis absente Papa celebrat vespere, profecto accipit omnia supradicta paramenta, prout in vespere solemnibus dixi, & nunquam sine illis parametis celebrat vespere: Immo in vespere pro commemoratione defunctorum dū Papa illis interest officium facies, est quidem cappa

DE CERL. CARD. ET EPIPSCO.

indutus; sed habet sub illa amictum, albam, cingulum, ac stolā: Absente vero Papa, Cardinalis celebrans, qui remissius deberet parari, quā Papa, induit omnia prædicta, & etiā pluuiāle desuper, & cum illis orationem cantat; & etiā matutinas absoluit: alioquin sequeretur, q̄ si Cardinalis Episcopus præsens sit horis aliis, etiā cātaret omnes orationes pro omnibus horis. Dicamus itaq̄, q̄ si Cardinalis vesp̄is interesse velīt, nihil quidem ipse agat nec cantet; neq̄ incenset, sed per aliquem Prælatum, siue canonicum vesp̄æ celebrentur, inchoentur, & finiantur. In quibus ipse Cardinalis discooperto capite stans incensetur, & in fine ipse, si placet, ibidem in sede sua benedicit capite cooperto, vt supra dictum est; vel si placet Cardinali omnino ita facere, sicut in libro pontificali traditur, saltem discooperto capite incensetur. Et celebrans vesp̄as sic paratus, sedet in faldistorio, & non in sede ampla, sicut pro matutinis solet; nam matutinale officium agitur quodāmodo ferialiter, non autem ita vesp̄ale officium. Sed omnino incongruum videtur, q̄ Cardinalis celebret vesp̄as, nisi solum qñ ipse est etiā missam cantaturus, aut illam cātauit, & tunc paratus, & apud suum faldistorium.

DE MATVTINIS IN NOCTE NATIVITATIS
*is Dñi nostri IESV Christi per Cardinalem Episcopum, simul
 cum prima missa celebrandis. Cap. XXXVII.*

IN matutinis noctis Natiuitatis Dñi nostri
 IESV Christi per Cardinalem Episcopum
 simul cum prima missa celebrandis, hæc
 seruabuntur: Tribuna, altare, abacus, faldistorium,
 & omnia parabuntur, quæ supra pro missa solemnî
 per Cardinalem celebranda parata, vt ibi dixi, fue-
 runt; nisi q̃ super altari nulla erunt paramenta pro
 eodem celebraturo, nec pro ministris, sed aut super
 abaco, aut (quod melius erit) super aliqua alia mē-
 sa remissiori post altare locata, ponentur ipsa para-
 menta omnia vsq; ad vnum pro Cardinale, & etiã
 parabitur pluuiæ pretiosum pro eodem cantatu-
 ro orationem in fine nocturnorum. Ministri vero
 sua paramenta in tempore capient induentes se;
 aut post altare, aut (quod quietius, & commodius
 erit) in sacristia: ponetur etiã in medio chori ante
 aditum ad altare. i. in vestibulo pulpitem omnino
 nudum, ac discoopertum, & super eo nudus liber
 lectionum: In ipso choro ponentur quinque funalia
 ceræ albæ in quinque magnis candelabris, videlicet;
 quattuor, in quattuor spatiis chori equaliter distan-
 tibus, & vnum simile candelabrum cum simili funa-
 li apud, & post pulpitem libri lectionum, vel plura,
 vt placebit Domino: Item intra Tribunam po-
 nentur ad minus quattuor similia funalia, videli-
 cet duo in latere euangelij, quæ tenebunt æquali-
 bus distantis duo scutiferi Cardinalis, se ipsos per
 uices mutando, & duo similiter in latere epistolæ,
 aut plura, si, & prout Cardinalis voluerit; habebun-

turq; aliquę parux candelæ manuales pro Cardina-
 li & canonicis cantaturis lectiones. Item apud Car-
 dinalem nulli erunt canonici assistentes; sed soli no-
 uem sui cappellani cortis induti, nec aliqui cum plu-
 uialibus in choro, aut in tribuna. Insuper Organi-
 sta, licet (vt suo capitulo supra dixi) possit alterna-
 tim Psalmodiam sonare, vt placebit Domino; tamẽ
 propter nocturnum frigus, & officium nimis lon-
 guin poterit, vel in fine cuiuslibet psalmi repetere
 antiphonam, vel nihil sonare, nisi incepto hymno,
T'e Deum Laudamus. Itaq; hora competentis; & omni-
 bus rebus, ac ministris præparatis, Cardinalis, ve-
 niens in cappa rubea, etiam si ipse aliquo casu ex
 particulari domestico funere mœstus fuerit: quia
 sic omnino de colore rubeo, & festiuo indutus esse
 debet, propter verba, quæ leguntur in nocturno
 præsentis officii. S. Leonis Papæ, videlicet, *Gaudeamus,*
neq; n. fas est locum esse tristic, ubi Natalis est gloriæ &c. Oratio
 ne facta sedebit in faldistorio parato cum cucullo
 cappæ super capite, & cappellani dilatabunt fim-
 brias cappæ anteriores in gyrum ante pedes eius
 tunc, & quotiens opus erit. Postquam quieuerit
 tantisper, q̃ omnes in choro, & tribuna viderit di-
 spositos, habita de more licetia à Legato, si erit præ-
 sens, surget surgentibus omnibus, & stans discoor-
 perto capite versus altare dicet tacite totum, *Pater no-*
ster, Quo completo cantabit, *Domine labia mea aperies,* quod
 dicens signabit se pollice super labiis paruo signo
 crucis, & deinde cātabit. *Deus in adiutorium,* faciens sibi
 signum

signum à fronte, ad pectus, prout in vesperis, quo dicto, sic expectabit stans immobilis vsquequo per chorum fuerit cantatum totum inuitatorium, & hymnus, quem si ipse voluerit, vt debuerit, intonare, poterit, dummodo prius sibi per aliquem mansionarium præintimetur, vt supra in vesperis; pro quo tamen intonando aduertat, vt dum ipsum cantat, faciat manibus, sicut facit, quando in præfatione cātat *Gratias agamus Dño Deo nostro*, & hoc, ppter reuerentiam appellationis diuinæ, dicendo videlicet, *Christe redemptor omnium*; Postea incepto primo psalmo, sedet ipse, & omnes ministri eius cum eo, & alij de choro. Psalmodia cantabitur cum solemnitate, & deuotione, ac cum præintonatione antiphonarū ante canonicos, qui omnes incipiēdo à senioribus ordine, quo sedent nullo recusante, nec se excusante antiphonas resumunt. Lectiones octo per totidem canonicos super hoc admonitos, & instructos; sed inchoando à iunioribus, & vltima per ipsum met Cardinalem cantabuntur, cum disciplina ceremoniali subsequenti, vt post finem trium psalmorum primi nocturni; cum cantatur versiculus, primo Cerimoniaris portans secum vnam ex paruis candelis accensam, vadit ad librum lectionum, & inuenit textum primę lectionis; ibiq; candelam prædictam sic accensam ad pulpitem applicat: cum autem dicitur responsum prædicti versiculi, canonicus cātaturus lectionem vocatus à Cerimoniaro accedit ad pulpitem; vbi facta reuerentia primo altari, de
inde

inde Legato, tum Cardinālī, se firmet, & eodem contextu Cardinālīs surgit, surgentibus omnibus; qui stans detecto capite, vel semitecto versus ad altare alte cantat *Pater noster*. Interim vnus cappellanus librum apertū ante faciē Card. tenet, ex quo ipse in fine eadem voce prosequitur, vel si memoriter cōfideat se dicturū, tunc sine libro cantans, *Et ne nos &c.* Deinde similiter stans cantat absolutionem, videlicet *Exaudi Dñe, &c.* & responso per chorum *Amen*, canonicus cantaturus lectionem detecto capite, ibidem apud pulpītum conuersus ad Cardinālem humiliatus, inclinatusq; , petiteius benedictionem, cantans, videlicet, *Iube Domne benedicere, & non Dñe, nec Donne;* ad quem Cardinālis tunc conuersus, respondet benedicens, videlicet, *Benedictione perpetua, &c.* canonico cantaturo interim cum humeris semper inclinatis manente. Dum vero Cardinālīs benedictionem profert, nullam benedictionem facit manu super illum; & cum respondetur *Amen*, Cardinālīs sedet, cuius fimbriæ cappæ, vt prius aptantur in gyrum extensum, & similiter omnes sedent: Canonici vero, accepta, si placet, candela parua propria manu, postq̃ viderit Cardinālem cōpositum in faldistorio incipit, & prosequitur suam lectionem docte, & grauiter cantans: qua finita, cum dicturus est versiculum. *Tu autem Dñe miserere nobis;* genuflectit ad altare versus, & sic ipsum integrum versiculum cantat genuflexus manēs; tum surgens facta solita reuerentiā Cardinālī sine osculo manus, sed habito à

Cardinālī

Cardinali signo crucis reuertitur ad locum suum, dimissa ibi candela parua. Idem facit secundus canonicus pro secunda lectione, & tertius pro tertia; quibus tamen ambobus Cardinalis celebrans, præter primum, dās benedictionem, sedet: & simili modo cantatur secundus, & tertius nocturnus, tam in psalmis, q̃ in lectionibus; nisi quòd celebrans surgit quidem cantaturus absolutiones. i. *Ipsius pietas; & misericordia nos adiuuet &c.* Ac etiam *A' uinculis, &c.* sed dās alias benedictiones, manet sedens hoc modo, videlicet, quia ad primam, quartam, & septimam absolutiones, & benedictiones stat rectus; sed ad alias omnes manet sedens. In tertio nocturno cum dicitur longus psalmus, videlicet *Misericordias Dñi*; Cardinalis si est missam cantaturus per scutiferos suos duos, vel vnum circum circa cappellanis in genuflexione manentibus calciatur sua sandalia, & caligas facras; & interim legit antiphonam totam, videlicet, *Ne reminiscaris, & psalmum, Quàm dilecta tabernacula tua, &c.* & oēs psalmos, & versiculos, ac orationes paramentorum capiendorum, prout supra in missa solemni à prima vsq; ad vltimam, semper sedens, & nunquā se mouens à faldistorio, & Diaconus, ac Subdiaconus eodem tempore; nisi quis eorum sit aliquam lectionem cantaturus, vadunt ad se parandos in loco deputato, & si paramenta celebraturi non sint explicata, & super abaco disposita, tunc disponuntur vt per ordinem supradictum accipi possint. Finis tribus psalmis terti nocturni, & suo versiculo,

lo, celebrans, qui iam satis commode potuit legisse omnia, quæ sunt legenda, & accepisse calciamenta in pedibus; surgit adhuc cum cappa, ut prius, & dat absolutionem, & benedictionem, sic stans usque: quò canonicus dicto à se Euangelio, dicere velit homiliam, tunc. n. celebrans sedet: & scias quod canonicus cantans thema Euangelij, nequaquam debet Euangelij textum; nec se in fronte, nec in ore, nec in pectore cum pollice signare, nec manibus iunctis manere; sicut facit Diaconus quando cantat Euangelium in missa; sed tenere manus super libro hinc inde disiunctas, homiliam legendo; & idem fit pro octaua lectione: pro qua ipse celebrans quidem sedet dans benedictionem: sed canonico incipiente pronuntiare, videlicet, *Lectio Sancti Euangelii*, illico audita mentione, Euangelij surgit sic manens usque ad verbum videlicet, & *reliqua*, ante homiliam, ut supra. Nonam lectionem cantat, celebrans, cappa vestitus stans detecto capite apud faldistorium suum versa facie ad altare: ad quem tunc, & non prius accedunt duo seniores canonici videlicet, Vicarius suus, vel alius futurus eius assistens in missa, qui tunc assistet ei; dum cantabit lectionem; & absente Legato, alius, canonicus firmabit se apud pulpitem libri lectionum, ut inde det benedictionem Cardinali petituto, nisi Legatus adsit, qui id faciat cum mutuis hinc inde reuerentijs: & alius ex eius cappellanis acceptum librum, tenet ante illum medius inter duos cappellanos tenentes, simpliciter, & absolute

te duas paruas candelas manuales sine, cādelabris: nam candelabra non nunc pro lectione sed in fine hymni, *Te deum laudamus*, portabuntur pro oratione cantanda. Igitur celebrans stans, prout erat, versa modicum facie ad primum canonicum stāte apud pulpītum, vel ad Legatum presentem, cum mutuis tamē reuerentijs, à quo est responsionem pro benedictione habiturus, cantat, *Iube Domne benedicere*, & non *Domine*, vt aliqui male opīnantur: cui ille ex canonicis stans apud pulpītum prædictum respondet dicens, *Verba Euangelii doceat nos filius Dei*, & sic illo ibidem vsq; ad finem lectionis remanente, celebrans legit euangelium Ioannis, dicens non, *Initium*, sed *Actio Sancti Euangelii*, & facit; ac stat, vt alij, qui Euangelium cantarunt. Dum vero cantat homiliam, stat capite semicooperto, si placet. Alij vero, ac etiam Legatus non propter homiliam, sed propter Cardinalem tunc stantem nudo capite stant, & in fine remoto confestim libro; ipse capite ad altare multum inclinato, cantat, *Tu autem Domine &c*, Interim recedit ille senior canonicus à pulpito, & tūc vadit ante eū māsonarius, qui responso per chorum dato, videlicet, *Deo gratias*, quod cū mora, & tono solemni cantatur; intīmate ei, vt supra hymnum videlicet, *Te Deum laudamus*, quo audito celebrans eadem verba resumit in cantu ex libro, vel memoriter, vt placet; deinde illi co ipse, & omnes genuflectunt pro residuo versiculi illius, videlicet, *Te Dominum confitemur*, qui debet, cum solemnissima melodía cantari, melius q̃ totum

residuū de hymno; & primo versu prædicto cantato Cardinalis surgit, surgentibus omnibus a genu flexione vsq; ad finem hymni, nisi q; dum cantabitur, versiculus, *Te ergo quesumus &c*, vsq; ad finem versiculi, omnes genuflectunt; ipse autem versus, vide licet, *Te ergo &c*, debet cum eadem melodía, vel meliori, sicut primus cātari. Igitur incepto hymno celebrans postq̃ a prima genuflexione surrexerit; exiit cappam, & lauat stans, & induitur paramentis suis missalibus omnibus, aliquantulum expeditius, & citius solito; adiuvantibus Diacono, & Subdiacono iam prius paratis, ita vt omnia paramenta pontificalia vsq; ad dalmaticam inclusiue, & super dalmatica possit accepisse pluuiale. Itaq; super dalmatica loco planetæ induitur pluuiale, & stans sine mitra accipit annulum pontificalem, deinde conuersus ad altare, expectat finem hymni prædicti, cuius decantatio ita cum æquali tempore dispensari poterit, vt Cardinalis paratus, & hymnus decantatus simul finiēdo concordent; & tunc duobus cappellanis cum candelabris venientibus, & stantibus vt supra cum medio inter eos cappellano librum tenente; celebrans versa facie stans ad populum, vt alias, & non ad altare, cantat, *Dominus uobiscum*, & versus ad altare, *Oremus*, ac orationem non de prima missa; sed de vespēis, quæ incipit; *Concede quesumus*; deinde repetit, *Dominus uobiscum*, & dum chorus cum organo prosequitur solemniter, *Benedicamus Dño*, & similiter; *Deo gratias*, celebrans deposito pluuiali sedens

dens chirothecas, & stans planetam accipit, & rursus sedens mitram pretiosam; demum vadit ad confessionem pro missa inchoanda; quæ fit in omnibus, & per omnia more solito; nisi q̄ post communionem corporis, & sanguinis, celebrans, si volet cantare tertiam missam, non capit tunc perfusionem, siue purificationem; & in fine post datam benedictionem non publicatur Indulgentia, quia demum in maiori missa publicabitur.

DE EISDEM SOLIS MATVTINIS

per Cardinalem, sed missa per alium coram se cantanda. Cap. XXXVIII.

Si Cardinalis episcopus matutinas quidem solas, celebrare, missam vero nequaquam sed ei tantum interesse voluerit; tunc altare eodem modo quo supra De missa coram Cardinali celebranda dictum fuit, parabitur; luminaria, ut supra adhibebuntur, tam in choro quam tribuna; & similiter pulpitum; sed neque abacus ullus parabitur, nec paramenta apud altare disponentur; nec etiam faldistorium locabitur; sed sedes amplata solita cum libro, & solito more in cornu Evangelij festiuiter ornabitur, ubi Cardinalis officium faciens manebit. Cappellani Cardinalis administraturi ad minus quinque erunt cottis induti; ut sic religiosius de libro, & candelabris, cum opus erit, seruire possint; Canonici nulli assistent; nisi quando Cardinalis

lís suam lectionem, & Orationem cantabit, & alia
 omnia, vt supra ordinabuntur, & fient. Verumtñ,
 si Legatus adfit; tunc faldistorium pro Cardinali
 loco, & more solito paretur, vbi Cardinalis celebras
 manendo faciat officium. Si aut abñte Legato Præla
 tus quispiam in presentia episcopi Card. sit missam
 celebraturus; tunc faldistorium quidem, & mensu
 la post illud, sine tñ vllis paramentis ordinatum pa
 rabitur, ad quod Prælatus iam prius in sacristia pa
 ratus veniet tempore suo. Itaq; Cardinalis Ecclesiã
 ingressus; facta oratione solita sedebit, abñte Lega
 to in sua ampla sede, vel eo præsentem in faldisto
 rio solito, cappa rubea vestitus cum cucullo in ca
 pite; & postq̃ modicum quieuerit, ita q̃ omnia, om
 nemq; tam clerum; q̃ populum in ordine viderit;
 tunc habito signo à Cerimoniario surgit, & capite
 detecto versus modicum ad altare, secrete dicit to
 tum, *Pater noster*, deinde, *Domine labia mea*, vt supra; &
 sic erit manens capite semicooperto, vt supra; si
 hymnum voluerit intonare poterit, sed nudo capi
 te, & prius modicum inclinato ob reuerentiã inuo
 cationis diuinæ, vt supra; non tñ astringetur, sicut
 si esset missam cantaturus hymnum intonare. Ince
 pto psalmo, sedet capite cooperto cum cucullo cap
 pe, vt prius, & omnia fiunt quoad antiphonas, psal
 mos, surrectiones, sessiones, absolutiones, benedíc
 tionum petitiones, & responsiones, ac genuflexio
 nes, sicut supra designatum est, vsq; ad psalmum lō
 gum tertij nocturni videlicet, *Misericordias domini*, quia
 ibi

ibi Cardínalis missam celebraturus incípít legere psalmos, & calciamenta induere; híc nihil noui facit, sed sic, vt prius perstat, & in tempore suam nomínam lectíonem cantat, vt supra, cui benedictíonē petentí respondetur per Legatum, aut eo abñte per Canonicū apud pulpítū stantē. i. magís eidē Cardínali propínquum. Dum autē ipse surgit dicturus, *Pater noster*, ante suam lectíonem, tunc accedunt duo Canoníci seniores; & hinc inde librū apertum in folío, vbí est lectío cantanda eleuatum substínent ante faciem eius, & ipsi non amplíus inde discedunt vsq; ad finem offitij totíus, non solum matutínalis, sed missalis, in mínisterío assistentíæ seruíturí, vt alias more solito. Simíliter quoq; orationem cantat vt supra, nísi quod si est apud sedem amplam, nulus cappellanus tenet ante ípsū librum; qm̃ hinc inde canoníci sustínent illum, vt pro lectíone; & duo cappellaní cum candelabus ante faciem eius stant, in quorum medío est Cerímoniárius. Si autē est celebrans apud faldístoríum, tunc fit, vt supra in Tertíarum hora díxí respectíue; & dum cantatur à choro, *Benedicamus, Domino*, Prælatús, vel Sacerdos missam celebraturus venít ad altare; quí facta Cardínali reuerentía, se locat extra adítum presbyterij, dans locum Cardínali veníenti ad confessionem faciendam, Cardínalis. n. & non prius descēdit; q̃ celebraturum ante se præsentem, & reuerentiam faciētem viderít; & tunc quasi ea reuerentia sit indítium suæ vocatíonis ad confessionem, sic vadít,

dít, & omnia facit, vt aliàs more solito. In Missæ fi
ne datur benedictio, sed non indulgentia.

DE MISSA PONTIFICALI PRO DEFUNCTIS
per Cardinalem cantanda. Cap. XXXIX.

QUONIAM supra diuersis in locis sparsim,
ut contigit de Cerimonijs in missa pro de
functis tam per ipsum Cardinalem q̄ corā
eo cantanda tetigimus; Ideo híc cōiunctim de om
nibus explicemus, & primo quidē Cardinalis Epí
scopus in sua Bonoñ. Ecclesia quāto rari⁹ pōt pro
defunctis publice, & solemniter, celebret, nisi esset
pro Papa tunc defuncto: quo casu si ad electionē
nouī Pont. non irret, tunc per dies nouem, aut ipse
met, si posset, celebraret, aut celebrari coram se fa
ceret, ita, tamen, ut primam, & ultimam missam
exequiales, ipsemet, si posset, celebraret; priuatas
tñ. missas pro defunctis ad libitum potest celebra
re Episcopus Cardinalis ubicunq; placet. Si autem
Episcopus non sit Cardinalis quādo cunq; tam pu
blice, q̄ priuate celebrare ad libitum potest. Quòd
si Cardinalis noster omnino in die commemoratio
nis uniuersalis defunctorum, aut quādo cunq; ce
lebrare uoluerit, hæc parentur, & fiant, videlicet,
Altare nullo cum ornatu festiuo, sed simpliciter pa
retur, sex candelabra super altari; & duo super aba
co cum candelis ex cera comuni, & similiter funa
lia pro eleuatione sacramenti. Nullæ imagines sup
altari;

altari, omnia paramenta nigra tam altaris, q̄ celebrantis, & ministrorum, ac librorum, & faldistorij. Canonici non induuntur paramentis, sicut in alijs missis festiuis celebrante Cardinali dictum est. Ex paramentis solitis pro Cardinali non habeantur sandalia, nec sotulares, nec chirotecæ: nec mitra pretiosa, nec baculus pastoralis. Ministri vtentur Tunica & dalmatica, & Assistens pluuialis super. abaco nulla ornamenta pro pompa, sed tantum quæ sunt pro necessitate, nec duo bacilia, quæ fontes dicuntur, sed bacile, & buchale (vt vocant) simplex: nec velum pro patena tenenda; sed apud abacum pannus niger, qui post missam ante Cardinalem celebrantem prosternetur vt infra; & liber orationum, & aspersorium, ac thuribulum parabitur. gradus altaris, ac totum presbyterium nudum erit, excepto q̄ vnum tapete sub faldistorio, & aliud super primo gradu suppedaneo apud altare ponetur. Totidem tñ cappellani, & scutiferi, vt supra ordinabuntur. Missa erit simplex, & mœsta, & absq; pompa omnino per celebrantem, & per ministros, ac p̄ chorum cantanda. Cardinalis non leget aliquos psalmos. s. *Quam dilecta &c*, nec post eos orationes psalmorum; sed tantum orationes, quæ pertinent ad paramenta capiēda, ab ea oratione incipiēdo legere, quæ est videlicet; *Ex ue domine me &c*, vsq; in finem dimissis orationibus pro sandalijs, & caligis, ac chirothecis. Canonici nō veniunt ad circulos. Itē psalmo finito videlicet, *Iudica me deus*, qui dicit in cōfessione,

fione, non concluditur cum Gloria patri, sed cum, Requiem æternam. Et non osculatur celebrans librum post osculum altaris, nec ministri aliquid dantes celebranti in tota missa manum eius, autrem aliquā osculantur. Altare in principio non incensatur, nec celebrans, qui dum leget introitum, debet illum pferre in plurali, videlicet Requiem æternam, dona eis domine, non autem Ei, etiam si missa sit particularis pro salute vnus animæ tantum, quā oratio fiat in particulari, quā missa est pro particulari vt Absolve, quesumus Domine animam famuli tui, & non, Famulorum tuorum. Item ante orationē non dicitur, Gloria in excelsis, nec Pax vobis, cū autem dicuntur orationes tam ante epistolam, quā post communionem, omnes quotquot sunt missæ, presentes genuflectunt vsq; ad medium conclusionis vltimæ orationis, præter ministros tres, & capellanum de libro, qui non genuflectunt, & tenor orationum debet esse æqualis, & pressus, ac mæstus. Post epistolam Subdiaconus nō vadit ad osculum manus. Et si distribuendæ sunt presentibus candelæ, tunc post epistolam dum cantatur prosa. i. sequentiā distribuuntur, quæ accenduntur pro euangelio: & aduerte, quod nunq; Cardinali episcopo, nec cuiuscunq; Prælato celebranti pro defunctis, debet offerri facula seu candela, in eius manum, sed ante eius pedes dimitti. Solus vero Romanus Pontifex manibus proprijs eam capit iuxta. Innocentij .III. doctrinam; cuius hæc sunt verba vide' icet. Pontifex Romanus post oblationem panis, nullam aliam manibus tangit, nisi quæ
pro

pro defunctis offertur, quam ideo manibus accipit, ut eorum fugillet errores, qui dogmatizant Eelemosinas non ualere defunctis, etc. sed hodie nunquam Papa celebrat pro defunctis pontificali-
ter. Ad Euangelium non petitur benedictio à celebrante, nec illa ante altare dicitur, sed solum dicitur, *Munda cor meum*; nec portatur thuribulum, nec ponitur incensum; nec ministri portant luminaria ad Euangelium; licet vniuersi circumstantes, qui habuerunt candelas, accendant eas ad Euangelium: ad quod cantandum ministri vadunt ordine præpostero, videlicet, Primo Diaconus, tum Subdiaconus, inde cappellani duo. Finito euangelio non portatur liber ad osculū celebrantis; sed illico clauditur, & remittitur; nec dicitur *Credo*, neq; benedicitur aqua in calicem ponenda, neq; tenetur patena per Subdiaconum. Facto offertorio ponitur incensum, & incensantur oblata, & altare, & solus Cardinalis celebrans. Finito cantu præfationis; illico omnes genuflectunt, sic manentes vsq; ad, *Per omnia sæcula*, ante, *Pax Domini*, Subdiaconus incensat sacramentum in eleuatione. *Pax Domini* dicitur, sed altare non osculatur, nec pacis osculum datur; nec oratio illa pro pace legitur, quæ est. *Dñe IESV Christe, qui dixisti apostolis tuis pacem meam &c.* Cum dicitur, *Agnus Dei* non percutitur pectus. Ad orationes post communionem genuflectitur, vt prius. In fine non datur benedictio, nec indulgentia aliqua. Finita missa Cardinalis celebrans vadit ad faldistorium, ubi deposita planeta, induit pluuiale nigrum, quod habe

bat assistens eius, & duo ministri non se exuunt, sed sic vestiti, vt prius ministrant vsq; ad finem absolutionis. Cappellanus asperforiũ cum suo vase aque & aliũ thuribulum cum nauicula capit, & extenditur ante gradus altaris pannus niger, & interim per chorũ cantatur aliquod responsum, in cuius fine, cum dicitur, *Requiem æternam*, Cardinalis ponit incensum more solito, sed sine osculis; & eo posito antequam dicatur *Kyrieleyson*, celebrans vadit ad altare, vbi cum à choro dicitur *Kyrieleyson*, deponit mitram, & stans in cornu epistolæ, versa facie ad altare cantat alte *Pater noster*, quod prosequitur secrete, & lente, quia interim vadit ad medium altaris, & ibi vertit se ad pannum nigrum prostratum, & stantibus in ultimo gradu duobus cappellanis cerofera- riis cum Cerimoniario inter eos medio, accipiens primo asperforiũ de manu Diaconi aspergit pannum nigrum in formam crucis: deinde accipiens thuribulum de manu eiusdem Diaconi, incenset illud: simili modo eisdem Diacono, & Subdiacono oras ambas pluuiæ hinc inde dilatantibus; postea reuertitur ad cornu epistolæ, vbi ex libro cantat, *Et ne nos inducas*, &c. & alios versiculos, & orationem missæ, pro qua nullus tunc genuflectit, & in fine repetit versum, *Requiem æternam*, &c. & recepta mitra, reuertitur ad se exuendum, & nulli canonici in fine applaudunt, ei, vt in aliis festiuis missis fieri solet.

DE EADEM MISSA PRO DEFVNCTIS

præsente Cardinali per alium, sed absolutione per Cardinalem cantanda, & de sermone habendo, qualiter, ac quando. Cap. XXXX.

EADEM in omnibus norma seruabitur in eiusdem missæ coram Cardinali celebratione, & in altaris, ac ministrorum aliorumq; paratu; vt supra dictum est, vsq; ad absolutio- nem, quæ infra dicitur. Cardinalis autem in hac missa omnia seruabit, quæ in pontificali nouo dicta sunt; nisi q; ibi omissum est videlicet, vt sedes ampla Cardinalis sit omnino discooperta, & nuda, & nulli canonici assistant. Et si sermo in defuncti laudẽ habendus est, tunc finita de toto missa, & nullatenus intra eam, habetur, hoc modo: quia perfecta missa, sermocinaturus vestibus nigris indutus, non tamen veste cucullata, & lugubri, sicut reliqui consanguinei; nisi esset, & ipse consanguineus, aut familiaris defuncti, quia sic vestitus, non tamen cucullo capiti imposito, sed eo tunc super humero dextro, & cauda sub sinistra, more Prælatorum retractis, vadit ante medium altaris, ubi genuflexus orat; deinde surgens, absq; aliqua benedictionis petitione à celebrante, seu à Cardinali, vel ab aliquo, ascendit, facta prius reuerentia Cardinali in pulpitum panno nigro, si placet, coopertum; & facit suum sermonem; pro quo non præmunet se aliquo signo crucis in pectore; nec diuinam inuocat gratiam; neq; præ-

fatur Angelicam salutationem; sicut in alijs sermonibus, qui in laudem Dei intra missam fieri solent: ut supra dixi, in capitulo, de sermone intra missam fiendo; nam aliter sermo in laudem Dei, & aliter in laudem defuncti fieri debet. Finito hoc sermone recitator eius simpliciter recedit, quò placet, & si est de familia defuncti funebre vestitus, reuertitur ad locum suum inter alios confamiliares funestos, ubi dimissa cauda, & recucullato capite sedet, & tunc à nullo compellatur, nec laudatur, quò diserte orauerit, etiam si disertissime fuerit concionatus. Interim vero si Cardinalis in fine volet absoluerè poterit hoc modo; quia cum cantabitur à choro responsoriū, ipse ibit ad altare, & accepto amictu solo, & stola in formam crucis ante pectus, & pluuias le, ac mitra alba, stabit versus ad altare, & posito incenso, ut supra, cum dicetur *Kyrie eleison*, deposita mitra facit, ut supra in omnibus, & per omnia: sed nullo modo ipse Cardinalis vadet ad aliquod sepulchrum, vel depositum, vel capsam, aut feretrum coopertum, ut in libro pontificali dicitur: Nam Cardinalis Episcopus id non debet, nisi esset pro Papa tunc defuncto, quia illud cum Episcopis debet facere, & non cum canonicis: si tamen Episcopus non esset Cardinalis posset cum canonicis pluuiialibus indutis.

DE VESPERIS, ET MATVTINIS PRO

defunctis per Cardinalem celebrandis. Cap. XLI.

SICVT supra de missa dixi, vesp̄as, & matutinas Cardinalis raro, celebret: verum casu quo placeat omnino celebrare, idem faciat, quo ad paratum omnium, vt supra; nisi q̄ ipse non erit cappa sua; sed pluuiali, vt dixi, in vesp̄is festiuis, respectiue tñ cū amictu, & alijs, ac pluuiali, & mitra alba paratus erit in faldīrio sedens; cui non assistent vlli ministri parati; nec assistens Vicarius; sed soli cappellani nouem superpellitijs induti; & reliqua faciet in vesp̄arum, & matutinarum celebratione; prout in libro pontificali dicitur. Si autem noluerit esse paratus, tunc nullo modo inchoet illas, nec officium faciat; sed dimittat per alium corā se fieri; vt supra in vesp̄is dixi.

DE BENEDICTIONE, ET DISTRIBUT

tione candelarum in die Purificationis per Cardinalem

agenda. Cap. XLII.

OFFICIUM, & actus benedictionis, distributionisq; candelarum, ac processionis in die Purificationis, non plene explicantur in libro missali, nec in Pontificali, maxime qualiter per Cardinalem Episcopum cum debitis solemnibusq; ceremoniis fieri debeat; ideo hic annotaui quæ expediūt pro honore Cardinalis, & actus agenda. & primo candelę preparantur in aliquali maiore copia quàm alias fieri soleat, propter præsentiā Cardinalis, tam circa quantitatem in summa, quàm

quàm circa qualitatem in pondere, & in forma, vt
 & plures sint candelæ, ac de materia sinceriore, &
 cera candidiore, si & prout eidem placuerit. Aduer
 tatur tamen, vt nulla candela, quæ in Ecclesia intra
 rem diuinam distribuitur sit variegata, vel auro dis
 tincta, præter vnicam pro Reuerendissimo D. Car
 dinali, quæ ipse manu sua in processione portabit.
 Si autem ad aliquem extra Ecclesiam, vt ad Legatū,
 Locumtenentem, Gubernatorem, Vexilliferum, vel
 alios missurus sit pro munere, Cardinalis illas, vt vo
 let pictas, & auratas benedicere quidem tunc, & de
 mum mittere poterit ad libitum. Item duo cerci
 ponderis octo librarū, vel circa quilibet, quasi duo
 funalia magna præparētur, quæ in processione por
 tabuntur ad latera Cardinalis, vt infra. Item si, &
 prout placuerit Cardinali pro eius liberalitate, &
 munificētia poterit præparari facere aliquas libras
 candelarum minorum ex cera communi, vel vt pla
 cebit, videlicet de illis, quarum decem integram fa
 ciunt libram, & eas poterit per suum Vicarium, vel
 alium dignum canonicum ad populum in medio
 Ecclesiæ expectantem candelas proici facere ex al
 to suggestu, vbi est organum, qui locus ornari pan
 nis aulicis prius poterit; & huiusmodi pictio fiet,
 quando iam Cardinalis finiuerit dare candelas suas
 clero, & nobiliori populo intra chorum existentī,
 scilicet interim dum processio parabitur, vt infra.
 Item præparentur pluuialia, & planctæ, et sacra pa
 ramenta pro canonicis, ac mansionarijs ituris ad
 proce

proceſſionem, & crux ſimplex, quæ clerum dirigat
ad proceſſionem: & ille qui crucem portat, ſit para-
tus in habitu Subdiaconali coloris violacei. Item
preparetur menſa alta prope altare tangens ipſum
cornu epiſtolæ ſuper gradibus altaris erecta, ubi ſu-
perponentur candelæ benedicendæ, & aſperſoriũ,
& incenſum, & liber benedictionum, & duo bacilia
ſiue fontes, cum mica panis, & mantile pro lotione
manuum Cardinalis ſolemniter fienda; ſicut ſupra
prædixi in miſſa ſolemnĩ, & etiam vnum mantile, ſi-
ue gremiale lineum album, & duo candelabra cum
lumine. Item in medio altaris pro Cardinali bene-
dicturo candelas amictus, ſtola violacea, & ſimili-
ter pluuiale violaceum potius ſimplex, quàm pre-
tioſum; & mitra ſimplex ex damaſco albo; & annu-
lus pontificalis, & baculus paſtoralis, & nulla alia
penitus paramenta. Falditorium etiam eodem co-
lore tectum ad partem conſeruabitur ponendum
in tempore ante medium altaris, adherens altari, &
non alibi. Item duo ſolum canonici aſſiſtentes mi-
niſtri parati, alter in habitu Diaconali, & alter Sub-
diaconali iſdeſt cum planetis violaceis ante pectus
replicatis, ac nouem cappellani cum cottis, & duo
ſcutiferi nobiliores ex omni familia, non ſeruituri
apud abacum, ſed laturi prædictos duos cereos ma-
gnos honoris, ad latera Cardinalis in proceſſione
euntis. Item aliqui deputentur cuſtodes cum ba-
culis muniti, quorum aliqui rectum aditum ad tri-
bunam, & aliqui exitum lateralem ex ea cuſtodiet,

ita vt hi venturos pro candelis, non nisi per rectum aditum admittant, & illi eosdem, habitis candelis, non nisi per lateralem exitum versus sacristiam excludant recedentes; alioquin poterit multa confusio interuenire cum oppressione, & indecentia Cardinalis rem diuinam peragentis. Item quando benedictio, & distributio prædicta fient, altare deberet habere suum palium coloris violaceis; quando vero ibitur ad processionem, posset illud remoueri, & album poni pro missa, quod præsentem Cardinali religiosius esset. Et quando officium benedictionis, & distributionis fiet, tunc altare erit cum sex luminaribus paratum, & aliis omnibus solemnitatibus, sicut quando Cardinalis celebrat missam; Dum vero fiet processio, poterit altare parari iuxta conditionem celebraturi missam, habito tamen respectu ad solemnitatem diei, & festi, ac Cardinalis presentis. Item sedes ampla Cardinalis more solito ornabitur, in qua ipsam missam solemnem audiet, si uolet, vt infra. Igitur omnibus ordinatis, & horis canonicis expeditis Cardinalis in cappa ex camellotto violaceo ueniet ad ecclesiam organis continue, & incessanter sonantibus, usque ad principium benedictionis: & facta oratione ibit ad suum faldistorium in solito loco dispositum, ubi tantisper sedebit, quo ad omnes ministri, & canonici, ac mansionarii sacris parametis induti fuerint, si alioquin indui uolent; quo facto, ipse surget, ac spoliatus cappa per suos scutiferos, induetur per assistentes canonicos paramentis

mentis supradictis, videlicet amictu; stola ante pectus in formam crucis transfusa; pluuiali, mitra, & annulo pontificali; deinde cessantibus organis, & silentio indicto, Cardinalis cum mitra ibit ad altare, stans ante illud in medio; deposita mitra faciet reuerentiam cruci more solito; deinde ibit ad cornu epistolæ; ubi stans medius inter ministros suos, eleuatis ad candelas manibus, & facie aliquantulum ad illas versa non cantando; sed competentí, & intelligibili voce legendo incipiet versum, videlicet, *Adiutorium nostrum, &c. Dñe exaudi &c. Dñs uobiscum, Oremus, Dñe sancte pater, &c.* cum quattuor sequentibus orationibus; quibus dictis, ipse Diacono more solito nauiculam ministrante imponit incensum, sed tunc non benedictet: Deinde eodem Diacono aspersorium porrigente, ipse prius asperget candelas ter, in modum crucis, deinde incensabit, similiter, postea accipiet mitram, & in faldistorio ante medium altaris in summo gradu reposito sedebit. Interim sacrista accipit, & tenet candelam Cardinalis parua cum panículo infra alligato, ac etiam dat illos duos magnos cereos vni cappellano; pro quibus demum tenendis vocantur duo scutiferi Cardinalis digniores. Et sic Archidiaconus, vel Archipresbyter, aut dignior canonicus, nisi aliquis canonicus sit alioquin Prelatus, stans ante Cardinalem dat cum osculis primo illas duas magnas candelas; deinde successive illam parua faculam auratam, aut similiter Cardinali, qui illas suis manibus consignat tenen-

das vsq; ad finem misse dictis scutiferis, quorum al-
 ter in Euangelii; alter in epistolæ cornibus stant: par-
 uam vero dat vni ex cappellanis conseruandam, do-
 nec ipse vadit ad processionem: quò factò ministri
 dilatant pluuiæ ante pectus Cardinalis, & exten-
 dunt vnā mappam, siue mantile pro gremiali, su-
 per genibus Cardinalis, quò duo cappellani hinc
 inde genuflexi tenent. Candelas omnes per Cardin-
 alem distribuendas canonicus ille, qui assistit ad
 sinistram Cardinali ministrat, acceptas à camerario,
 vel syndico Ecclesiæ de abaco placide, & modeste
 cum osculo cuiuslibet candelæ; Alter uero qui assi-
 stit ad dextram sustinet pluuiæ à suo latere, & sin-
 gulos uenientes admonet, & instruit quomodo de-
 beant osculari manum, & candelam. Et sic incipiunt
 binii uenire; qui venturi sunt, videlicet absente ma-
 gistratu, primo canonici parati, qui capturi cande-
 las se inuicem ex honestate inuitare ad prius capiē-
 das illas possunt, si volunt, & qui Cardinali cande-
 las dedit, ille debet primus oīum similiter capere
 reuerenter cū osculis manus, & candelæ; qđ simili-
 ter alii omnes facere, sed & genuflectere debent. Ve-
 rumtamen canonici humiliati capiunt illas. Crede-
 rem tamen si Archidiaconus, & Archipresbyter, &
 Vicarius canonicatum ēt haberent, ipsi, vel eorum
 alter, qui duas dignitates haberet, etiā duas can-
 delas habere deberet, & similiter ille ex canonicis
 qui est, si est missam celebraturus duas habeat, pro-
 ut etiā respectiue Papa cum suis Cardinalibus fa-
 cit.

cit. Ordinem autem; quem seruare debent venturi ad capiendas candelas dixi supra libro primo in capitulo, de loco canonicorum apud Episcopum suum &c. & infra proximo capitulo de cineribus, ubi diuersitas ostenditur inter hunc actum, & illum. Cum Cardinalis incipit distribuere, similiter, & chorus ipse incipit, & non prius cantare antiphonam videlicet. *Lumen ad reuelationem, &c.* Quod si fortasse Locumtenens, aut Gubernator adsit cum magistratu, tunc consideret Cardinalis, an velit Locumtenentem, vel Gubernatorem aliquantulum honorare; quod fiet si ipse post finitam a se benedictionem candelarum velit sibi a Locumtenente, vel Gubernatore candelas sibi consignari, item an stanti, vel sedenti, & an cum mitra, vel sine ea; ego autem censerem ut Cardinalis sedens cum bireto; sed sine mitra acceptaret a Locumtenente, seu Gubernatore Episcopo consecrato candelas suas; & postquam ipse eo modo sine mitra sedens Locumtenenti, aut Gubernatori, & etiam Confallonerio, seu Vexillifero, & non alteri suas dederit, tunc acciperet mitram, & cum mitra cæteris de magistratu, & de capitulo distribueret: hoc tamen seruato, ut oēs de clero, & populo quiete, & placide pro candelis venientes cum genuflexione eas capiant, præter magistratum, & canonicos, qui non omnino genuflectunt usque ad terram: omnes autem alij genuflexi, capiunt primo candelam, tum osculantur manum, & candelam ipsam. Finita per Cardinalem distributione, ipse illico mandat, si vult,

candelas alias ex suggestu in medium Ecclesię pro
ici ad populum quas proicere potest Vicarius ip
sius Cardinalis, vel senior canonicus adiuuante ca
merario, vel syndico Ecclesię: quod dum fit, Cardí
nalis in suo faldistorio, lauat manus sollemniter; sic
cut quando celebrat missam, & tunc acceduntur
candelę tres Cardinalis, & omnium aliorum, maxi
me de clero, & ordinatur processio. Interim Cardí
nalis lotus, deposita mitra surgit, & remoto faldisto
rio, factaq; reuerentia altari; stans in cornu Epístolę
alte cantat in tono feriali, videlicet, *Oremus*, & míní
ster a dextris paratus cantat; *Electamus genua*, & sic om
nes genuflectunt, & alius mínister a sinistris cantat,
Leuate, & sic omnes surgunt: tum Cardinalis profer
quitur orationem, in feriali, & æquali tono videli
cet, *Exaudi quesumus Dñe*, &c; qua completa, iterum su
per faldistorio ibidem posito Cardinalis sedet cum
mitra; & iterum ponit incensum; vt supra. Et ordi
nata processione, surgit medius inter duos suos mín
istros paratos subleuantes oras hinc inde pluuiā
lis, & vadit tenens manu sinistra candelam suam ar
dentem, & dextra dans benedictionem; cauda plu
uiālis, si opus est. i. si ea nimis oblonga sit, posset de
ferri per aliquem nobilem virum, non quidem ec
clesiasticum sed omnino secularem, & quod melius
esset officialem, vt priorem, Vexilliferum populi,
vel alterum similem; prout supra dixi in capitulo,
de accessu Cardinalis ad vespervas. Ante eum im
mediate quasi ad latera vadunt duo scutiferi portā
tes

res illos duos cereos ardentes, & omnes alij suas candelas similiter accensas ferunt proprijs manibus: Ante crucem erit thuriferarius; tum duo ceroferarii modicum ante crucem preibunt, vel medium faciet eum, qui fert crucem; in qua imago crucifixi ante, non retro respiciet; quia si Card. Bonoñ. Eps esset Legatus ibidē, aut Patriarcha, tunc imago retro, & non ante respiceret. Processio posset ire per vnā nauim Ecclesiæ, & per aliam redire ad chorum omīssa maiore nauī, quæ est in medio Ecclesiæ, & non exire Ecclesiam; tamen fiat, vt placet iuxta ritū Ecclesiæ. Finīta processione omnes ingressi chorū reponunt paramenta, & candelas extingunt; quas apud se conseruant accendendas, dum Euangelīū cantabitur, vt infra, præter illos duos scutiferos tenentes duos cereos, qui usq; ad finem missæ eos sic ardentes tenēt ad latera sedis. Et Cardīnalis deniq; in plano inferiori altaris exuatur paramentis, & induatur cappa; & illico adsit ad eius sinistram celebraturus, & inchoetur confessio, & missa, cuius ministri induuntur paramētis albīs. Et propterea Diaconus, & Subdiaconus in missa debent esse parati dalmatica, & tunicella, & *Gloria in excelsis*, intonatur in tono apostolorū; & unica oꝛo dicitur, & cū inchoatur Euangelīū Card. & oēs alij, qui habuerunt, & habent candelas accendunt, vel accendī faciunt, quas sic accensas manibus proprijs tenent vsq; ad finem Euangelij, & iterum illas ad eleuationē sacramenti similiter accendunt, & post eleuationē extingunt.

DE OFFICIO, ET BENEDICTIONE, AC

impositione cinerū in die prima Quadragesimæ per Cardinalem peragendis. Cap. XLIII.

IN die Cinerum non est tanta pressura populi pro cineribus, sicut pro candelis habendis; ideo nulli, aut pauciores in ingressu, & egressu ad tribunam custodes adhibeantur, nec abacus, siue mensa aliqua præparetur; nec altare festiuiter, sed ferialiter componatur, super quo tamen cera, erit alba, & in medio eius ponetur vnū bacile argenteum plenum cineribus factis ex ramis oliuarum anni præteriti combustis; & in cornu Euangelii ponentur duo bacilia cum mica panis; et mantilibus duobus pro lotione manuum Cardinalis, vt supra. Præparabitur quoq; aspersorium aque, & thuribulum cum suis requisitis, & liber benedictionum. Item paramenta eadem pro Cardinali, quæ supra in die purificationis, & pro canonicis, & ministris Cardinalis omnino, vt in prædicta die purificationis; nisi q̄ vnus mansionarius Ecclesiæ tenens bacile cum cineribus apud Cardinalem tunica cella paratus erit; & demum reliqua omnia parabuntur, quæ supradicta sunt; exceptis his, quæ ad processionem pertinent. Quoniam nulla hodie fit processio. Igitur Cardinalis adueniens facta oratione, & paratus cum omnibus, aliis, qui parandi erunt, vt supra; ac habens ante se bacile cum cineribus super altari positum; stansq; sine mitra, sed cum bireto nō quidem

quidem cantat, sed intelligibiliter legít antíphoná videlicet. *Exaudi nos Dñe*, qua cum psalmo repetita, deposito bireto prosequitur simili voce, *Dñs uobiscum*, & *Oremus*, & orationes in totum quattuor, quibus finis ponit incensum, tum aspergít, & vltimo adolet incenso. Interim non accipit mítram, sed posito ante médium altaris in supremis gradibus faldistorio sedet nudo capite; ad cuius dextrá genuflexus manet continúe Cappellanus tenens bacile cum cineribus; & ex uenientibus canonicis primus accedens antequàm cineres capiat, osculatur proprios dígitos, quibus accepturus est cineres imponédos Cardínali, & sic capít, & ponit super capite eius dicens. *Memento homo, quia pulvis es, non autem, Cinis, &c.* quo factó Cardínalis sedet, & accipit biretum, & mítram, ac gremiale cum línteolo, & sic dat cineres singulis ad se venientibus dicens. *Memento homo, &c.* sed nulli tunc osculantur manum eius. Si Legatus, vel alius quívis Cardínalis, aut etiam Archíepíscopus Rauenn. adsit, tunc omnes hí stantes stantí dant. Quod si Gubernator, aut Locumtenens Prælatus adsit cum Magistratu, tunc ípse Gubernator, aut Locumtenens stans dat cineres Cardínali Epíscopo sedentí, à quo mox ípse ex magistratu solus stans humiliato capite illos accipit, post quem illíco canónici Ecclesię cathedralis si paratí sunt, vt esse debét ante reliquum Magistratum omnem accipiunt cineres stantes humiliatí profunde, non autem genuflexí; nisi ibi adsint aliqui Prælati apostolici, vt Epíscopi

scopí, & Prothonotarij, ac Abbates habitu, & actū; quoniam Episcopí ante canónicos quantumcunq; paratos capiunt humiliato tantum capite cínere, & deinde canónici parati, post quos omnis Magistratus, & Oratores non Prælati cum illo, incipiendo à Vexillifero iustitiæ (si modo ipse est in capite magistratus) usq; ad vltimum Antianum; qui omnes accipiunt genuflexi. Post Antianos ibunt mansionarij, si parati sunt, aliás non, & ipsi genuflexi accipiunt. Mansionarios paratos sequuntur Prothonotarij, & Abbates prædicti, deinde Vexilliferi plebis cum Quadráginta Consiliariis ordine eorū solito; & post istos omnes alii de clero cottis vestiti, quos sequuntur nobiles, & ciues laici, & deniq; totus populus, præsens, qui volet. In qua quidem antecedentiæ distinctione, & ordine quæso, vt magnificus noster Magistratus, & omnis ille inclitus Senatus, omnisq; nobilitas Bonon: non admiretur, ipsū ordinem contemnendo; quoniam hoc singulare dogma à sanctis patribus in hac nostra cerimonia-
 li disciplina consultis traditum est. s. vt hodie pro capiendis cineribus, & in Parasceue pro crucis adoratione, qui duo actus humilitatem præ se ferunt, principes omnes de sæculo se submittunt sacerdotio, cui in duobus his actibus cedunt; quod etiam in cappella Papali respectiue seruatur; ubi si Princeps, Dux maior, Rex; & deniq; ipse maximus Imperator adsit cum Cardinalibus, & Prælati paratis; tunc quidem ipse Imperator post Cardinales omnes: Reges post Assistentes p̄latos, Duces aut post om̃e

nes reliquos Prælatos etiam post Abbates, & Pœnitentiarios paratos accipiunt cîneres, & etiam adorant crucem post eosdem ordine prædicto, etiam si clerus non sit paratus in Parasceue: non autem sic in aliis actibus, ut in candelis, palmis, & oblationibus, ac incensationibus, & osculationibus dâdis, & huiusmodi aliis actibus. Quamprimum autem Cardinalis incipit dare cîneres, tunc, & non prius chorus incipit cantare, uidelicet, *Exaudi nos Dñe*, & antiphonam uidelicet, *Immutemur habitu*. Datís tandem cîneribus Cardinalis ibidem lauat, ut supra, tum sine mitra surgens, & uersus ad altare stans in cornu epistolæ cātat alte, *Dñs uobiscum*, *Oremus*, *Concede nobis Dñe, etc.* & in fine omnes canonici se exuunt, ut supra, & similiter Cardinalis exutus ibidem descendit ad confessionem faciendam pro missa, pro qua celebraturus debet esse paramētis violaceis indutus, & ministri eius cum planetis ante pectus replicatis. *Gloria in excelsis*, non dicitur: Ideo si per Prælatum missa cantatur, non dicitur ante orationem, *Pax uobis*, sed *Dñs uobiscum*. Dicuntur quinque orationes æquali cātu. i. feriali, uidelicet, Prima, *De Die*, secūda *A cunctis*, tertia, *Omnipotens sempiterne Deus, qui uiuorum*: Quarta contra paganos, quinta pro Papa; ad quas per Cardinalem, & per omnes genuflectitur, sicut in missa p defunctis. Item genuflectitur ad versum: *Adiuua nos Deus*. Item finita præfatione usq; ad *Per omnia*, ante, *Pax Domini*. Item ad omnes sex orationes post communionem, etiam usq; ad finitam orationem supra popu//

DE CERI. CARD. ET EPISCOP.

lum, & aliàs, sicut in missa pro defunctis: nisi quod canonici veniunt ad circulos, & patena tenetur, & omnes incensantur post offertorium, & pax datur, & Subdiaconus epistolam; & Diaconus Euangelium cantaturi deponunt planetas, & osculantur manum Cardinalis, & Diaconus capit benedictionem à Cardinali, & ipsum post Euangelium incensat libro ex osculato; & post quintam orationem cantatur verus. Humiliate capita uestra Deo, & in fine datur benedictio, & indulgentia; quæ in missis pro defunctis non fiunt.

DE OFFICIO BENEDICTIONIS, ET DE

tributionis palmarum, ac processionis per Cardinalem, sed de missa coram eo per alium peragendis. Cap. XLIII.

QUASI in omnibus officium palmarum concordat cum officio candelarum, nisi quod non ita festiuiter hodie parabitur Tribuna, & altare: nam solemnitas hæc per mysteria passionis remissius agetur. Mensa tamen si uidebitur expediens apud altare parabitur pro superponendis palmis, & ramis oliuarum, & aliis utensilibus pro benedictione predicta, & duæ palmæ, seu oliuarum frondes erunt magnæ, & longæ floribus, ac herbis odorantibus, ac fertis florentibus contextæ, & ornate, quæ portabuntur per duos nobiliores scutiferos ut supra; & alia palma pulchre concinata, quâ Cardinalis manu sua proferet, Bacilia cum mica panis,

& mappulis pro lotione manuum Cardinalis; altare ferialiter, & positue parabitur; etiam si Cardinalis sit celebraturus. Custodes in aditibus ad tribunam deputabuntur ad confusionem euitandam. Paramenta pro omnibus canonicis ituris ad processionem, sicut in die Purificationis; & similiter paramenta pro Cardinali eadem, & eiusdem coloris, ut ibi, quæ capiet, ut ibi cepit, nisi quod organa silebunt. Omnia autem fient quoad benedictionem, & ante illam, & post illam, sicut supra in Purificatione respectue dictum est; præter hoc, quod orationes non erunt eadem, sed aliæ; erunt autem in totum octo, videlicet sex ante asperisionem, & incensationem; septima post asperisionem, & incensationem; quæ septem legentur voce intelligibili, & octaua post distributionem omnium palmarum; sed ista octaua cantabitur alte, ac ferialiter. Igitur benedictis palmis, siue oliuis, ac Cardinali cum mitra sedenti, Archidiaconus, vel Archipresbyter, siue prior canonicorum dabit suas tres palmas, ut supra cum osculis solitis. Primo duas magnas, & aliam paruam eodem modo, quo supra. Et postea accepto gremiali Cardinalis incipiet dispensare, ut supra, & tunc cantores incipiunt cantare antiphonam, *Pueri Hebræorum*, & non prius. Dispensatio autem palmarum, & ramorum fiet ordine, quo supra de candelis dictum est; qua dispensatione finita, lauabit Cardinalis, & dum interim ordinabitur processio, Cardinalis acceptos manu propria manipulos, siue fasciculos oliuarum benedi-

ctarum dabit aliquibus idoneis, & dignis patribus de Ecclesia, qui ramos oliuarum ex alto suggestu de mandato ipsius ad populum proiciant, ut de candelis dixi: & fiet processio per Ecclesiam ex vna nauis ad aliam; vel ex vna porta ad aliam, ut placet: sed si intra Ecclesiam fiet, quod melius videtur, tunc claudetur porta, quæ est supra schalas ante aditum mediũ chori; & aliqui cantores intra illius aditus portam, cantabunt quattuor, vel circa versus; tum crucifer percutiet crucis pede ipsam portam; qua patefacta, tam ipse, quàm omnis processio ingreditur, choro cantante antiphonam, videlicet, *Ingrescente Dño*, & sic omnes depositis paramentis, ubi acceperunt: seruabunt suas palmas, ut illas sustineant proprijs manibus maxime Cardinalis, & canonici, ac etiam omnes de choro, dum cantabitur passio. Et similiter illi duo scutiferi, qui tenent palmas stabunt, sicut cum candelis steterunt, ut supra. Missa fiet ordinaria in qua oratio vnica, & *Credo*, dicetur, & ministri ventur planetis plicatis. Pro epistola cantanda Subdiaconus deponet planetam plicatam; quam, finita epistola resumet, & in epistola cum dicitur versus, videlicet. *Vt in nomine IESV omne genu flectatur, &c.* omnes genuflectent usque ad verbum, *Et omnis lingua, &c.* exclusive. Tres cantaturi passionem debebunt esse induti habitu Diaconali, præter tamen dalmaticam: stolæ autem eorum omnes erunt coloris uiolacei, & ipsi sequentibus tribus cappellanis Ecclesiæ sine incenso, & sine luminibus, præcedente omnes Cerimoniaro

moníario ductore, íbunt hoc ordine ad osculũ manus Cardínalis: Prímo ille quí Euangelístæ personã sustinet portãs librum. Secundo quí loco Iudeorũ & aliorum respõdet. Tertío quí Chrístum representat; quí solí tres osculata manu Cardínalis nullam benedíctionem petet; sed absolute íbũt ad locum passionís cantandæ. í. extra Presbyteríum, & nullatenus íntra illud; directí ad cornu Euangelij altaris, non quídem faciebus, sed bracchijs dexteris illí versis. Quí Chrístum representat stabít ín medio; quí Euangelístam ad dextram; quí Iudæum ad sínistrã. Cappellaní illí tres æquales, & simul facie ad facie contra cantores stabunt, & quí erít medíus tenebít librum, alij duo per vices æqualí temporis, & laboris spatio mutantes se sustinent. Dum ínchoatur passio surgent Cardínalis, & omnes detecto capíte, & accípientes singulí palmas, siue ramos olíuarum maníbus proprijs stabunt sic vsq; ad finem eius; In qua dícto versu, videlícet, *I E S V S autem clamans uoce magna emisit spiritum*, tunc, & non prius genuflectent omnes per spátium vníus, *Pater*; & símíliter ípsi cantores genuflectent; deínde quí pro Euangelísta est contínuabit astantibus íbíde semper quí pro Chrístó, & quí pro Iudeo representátur vsq; ad finẽ passionís: qua finíta Cardínalis sedebít deposita palma & símíliter oēs sedebunt, & sic íllico Díaconus Euāgelíi deposita planeta, vt aliás íbít ad altare cum libro; ponet illũ ín medio, & vadet ad mínistrādā nauículam pro incenso; índe reuersus ad altare dícet.

Munda

DE CER. CARD. ET EPI SC.

Munda cor meum; & accepto libro petet benedictionē à Cardinali p̄ Euangelio cantādo, vt aliās, ad qđ ibit sine lumine; quia lux mundi extincta est; & primo incensabit librum, vt aliās, & cū incipiet, Altera autē die, signabit librū, & se in fronte, ore, & pectore, vt aliās & oēs iterū acceptis palmis surgent reuerenter audientes Euangelium, quo finito non indicabunt festiuitates, vt mos est Bonoñ; sed Cardinalis osculabitur librum, & incensabitur, & oīa alia fient, sicut in alijs missis, nisi qđ solus ex omnibus dūtaxat Cardinalis, dū eleuatur sacramentū, tenebit palmā suā propriis manibus, quod bene notetur, quia mysterium habet. In fine dabitur benedictio, & indulgentia publicabit, & illi duo scutiferi cum magnis palmis ante Cardinalem præcedent vsq; ad eius cameram, vbi eas reuerenter custodiendas per totum annum deponent.

DE MATVTINIS TENEBROSIS INTRA *sanctam hebdomadam præsentē Cardinali, & officium faciente. Cap. XLV.*

IN feriis quarta, quinta, ac sexta maioris hebdomadæ, quæ sancta dicitur, tenebre siue matutinæ tenebræ hoc modo peraguntur. Primo quidem nulla tapetia, & nulli apparatus fiunt in tota tribuna, & triangulare candelabrum solitum paratur intra presbyterium ante altare cū cadelis quīdecim ex cera cōmuni vnciarū decem

decem, aut librę vnıus quaelibet; quę quotıdie, diebus his tribus nouę, & integre apponuntur. Item ibi prope pręparatur vna arundo, siue vırga cum spongią humefacta, vel alio modo pro extinguen-
dis candelis quındecım, vt dum extınguuntur non moueantur de candelabro. Super altarı sex candelabra omnıno, & non paucıora cum totidem candelis similibus; quę similitur non remouentur de suis candelabris dum extınguuntur, vt infra. Sedes ampla Cardinalis in istis diebus tenebrarum sit similiter nuda cum vno tantum puluino violaceo parata si placet, vt infra. Super altarı sit sua crux solita. Cardinalis ingrediens chorum, non finit sibi caudam cappę deferri, vt alias, quę etiam esse debet ex panno, & non zambellotto, violacei coloris, sed cauda ante locum orationis fiendę dimissa, procedit ad altaris gradus nudos, vbi oratione facta longiore solito, vadit trahens caudam per terram ad sessionem paratam, vbi non habet ante se librum aliquem. Et sciat Cardinalis qđ istis tribus diebus non conuenit ante se clauas argenteas habere, quę pro dignitate Cardinalium ante ipsos solent semp deferri. Quin-
immo ipse Cardinalis si humiliter agere volet, non utiq; ad suam sedem amplam, sed ad cancellos, siue stalla canonicorum conuenientius iret, atq; similiter ibi conuenientius cum ipsis sederet in illorum cancellis, cum nullo tapete; sed omnino humiliter, ac męsto potius vultu, quım hiları; quo casu candelabrum triangulare cum candelis quındecım,
non

non ante mediū altarís, sed ante cornu epístolæ
eiusdem altarís locabítur; si autem ípse ín sede am-
pla sedebít solíta, tunc candelabrum ante mediū
altarís locabítur, & nullí tunc canonící assistunt, ní-
si cappellaní suí, & ípsi quídem sine cottís. Postquā
paulísper quíeuerit Cardínalis surgít surgentíbus
omnibus, & detecto capíte dícit, versus ad altare, ta-
cíte totum *Pater noster*, quo toto tacíte completo, pri-
mo tegít caput, & sic remanet tectus, & rectus. Cho-
rus autem hoc víso incípít antíphonam videlícet,
Zelus domus tue, &c. Ipse canonící íntímátas eís antí-
phonas more solito cantant, quorum seníor ílle,
quí est apud Cardínalem ín choro (etiam si Archí-
diaconus sit) incípít, etiā si ordo chori esset, vt tunc
ab alía parte ínchoarí deberet. Et vno ex ípsís tunc
surgente, surgunt omnes, nō tamen Cardínalis Epí-
scopus, & primo ínchoante, relíquí omnes hínc ín-
de símíliter cantare suas antíphonas debent, sine
alicuíus íntermíssíone, & nullíus excusátíone ad-
míssa præsente Cardínalí. Itaq; cantata per chorū
antíphona primá secundí nocturní, & íncepto psal-
mo Cardínalis sedet, & símíliter canonící, & alíí om-
nes sedent. Fíníto qualíbet psalmo Cerímóníarius
vel alíquís cappellanus factís reuerentíís vadít ad
candelabrum tríangulare, & extínguít unam ex
quíndecím candelís, non auferendo candelam de
candelabro, sed arundíne, & spongia humecta ad-
mota, vel alía símílí materiá, extínguít placíde,
tamen incípíendo à parte laterís Euangelíí dírecte;
deínde

deinde ab altera, & sic alternatim. Finita antiphona tertij psalmi in quolibet nocturno, cum dicitur responsum versiculi; Cardinalis surgit, surgentibus omnibus, qui eo finito detegit caput, & sub silentio, ut prius dicit totum *Pater noster*; tum in fine caput regens, sedet, sedentibus omnibus, præter cantores, qui cātant lamentationes; & hi antequam incipiant, & postquam finierint cantum, debent facere reuerentiam altari, & Cardinali, & semper debent, si possunt tamen, esse capite nudo, dū cantant ipsas lamentationes, pro quibus pulpitum, siue legile poni debet in vestibulo, idest, ante presbyterium altaris, ut supra in capitulo de pulpiti positione dixi, etiam si Cardinalis sedeat in stallo apud canonicos. Lectiones secundæ, & tertij nocturni ibidem cantant canonici iuniores, incipiente eo iuniore, qui est in parte Cardinalis, & deinde alio in alia parte, & sic alternatim usque ad finem absque ullius intermissione, ut supra de antiphonis dictum est; & incipiunt ex loco suo discedere ituri ad legile pro lectionibus cantandis, quando incipit repeti antiphona post psalmum tertium; tunc .n. vocante per nutum Cerimoniarario, vadunt ad legile, & eis tunc surgentibus, nulli ex canonicis assurgunt, & cū discedunt ex choro, non transeunt ante Cardinalem, si ibi est cum canonicis, sed sine reuerentia eius tūc procedunt descendentes per longum chori in medio cancellorum; & ibi reuoluti ad Cardinalem faciunt reuerentiam; tum peruenientes ad legile faciunt

II ciunt

ciunt reuerentiám altari; & ibi nudo capite stant, stante post eos cōtinue Cerimoniário, quasi ad sinistram ipsorum, vt interim voluat folia, & custodiat lumen si opus est. Finíta lectione faciunt reuerentiám altari, & Cardinali, deinde ad locum suum reuertuntur, vbi à canonicis omnibus assurgentibus, recipiuntur more solito, sine tamen risu, aut plausu aliquo in omnibus his officiis tenebrosis: & idem fit in secundo, & tertio nocturno. Inceptis laudibus Cardinalis non surgit, nec aliquis, sed sic manet sedens, sedentibus omnibus vsq; ad psalmum, *Benedictus*, quo inchoato, surgens detecto capite, faciensq; sibi signum crucis à facie ad pectus, stat versa facie ad altare. Et interim remanente vnica candelâ super candelabro triangulari Cerimoniarius obseruat singulos versiculos ipsius psalmi *Benedictus* dum à choro cantantur: cum. n. cantatur sextus versiculus videlicet, *Iusiurandum, &c.* Cerimoniarius vadit ad altare cum prædicta arundine, & deinde pro vnoquoq; versiculo, qui sunt remanentes sex, vnâ de ipsis sex candelis altaris extinguit cum prædicto instrumento, ita vt finito vltimo versiculo, sint omnes sex illæ candelæ pariter extinctæ, incipiens ab illis tribus candelis, quæ sunt versæ ad cornu Euangelii. i. in dextra manu crucis, & deinde aliæ tres. Interim dum repetitur antiphona post *Benedictus*, Cerimoniarius candelam illa vnicam ex triangulari candelabro, aliquo cappellano, si opus est, adiuuante realiter aufert, & illam sic semper ardentem

tem eleuata manu sustinet genuflexus super cornu epistolæ altaris, donec finiatur psalmus, *Miserere mei Deus*. Itaq; antiphona repetita, Cardinalis, & omnes genuflectunt in locis suis pro versiculo cantando, videlicet, *Christus factus est pro nobis obediens &c.* deinde dicitur à choro sub silètio totum, *Pater noster*, & postea alta voce, non tamen sub cantu dicitur psalmus, *Miserere mei Deus*: quo incepto, & non prius Cerimoniarius candelā illam vnīcam ardentem sub altari occultat. Interim si Cardinalis vult habere ante se librum, pro oratione in tempore dicenda habeat illud. Finito psalmo Cardinalis genuflexus persistens capite potius inclinato, quàm eleuato, & voce mœsta, potius quàm sonora, alioquin intelligibili, orationem memoriter pronuntiat, vel si ex libro legit, quasi occulte legit, videlicet, *Respice quæsumus etc.* vsq; ad *Qui tecum*, exclusiue, quod secrete complet. Et finita oratione Cerimoniarius adiuuātib; quatuor, aut sex cappellānis incipit, & non prius, manibus super altaris scabello pulsare, fragorem faciēs: reliqui omnes tunc similiter facientes adiuuant Cerimoniarium, sed vnica vice tantū fit fragor ille, qui durat per spatium vnus, *Pater noster*, & non amplius: Nam Cerimoniarius inchoans fragorem simul, & cum eo omnis populus dicit *Pater noster*, sub silentio, in fine cuius Cerimoniarius candelam accensam profert, qua visa omnes cessant à fragore, & strepitu. In fine tenebrarum non datur benedictio, nec indulgentia, nec dicitur, *Fidelium animæ, &c.* sed Cardin

nalís trahens caudam per terram, & sine clauígero, & sine plausu salutantium aliquo, reuertitur, vt venerat. Quæ omnia seruantur in aliis tenebris; nisi q̃ altare nudum erít, & tota tribuna positiua, atq; simplex.

DE MISSA PER SVFFRAGANEVM, SED

*de processione pro sacramento per Cardinalem reponen
do in Cœna Domini. Cap. XLVI.*

MENTIONE de Crísmatis, & olei cōse-
cratione, ac pedum pauperum duode-
cim ablutione dímissa, quæ fieri debét
feria quinta sanctę hebdomadę, quæ
cœna Dñi dicitur; quorum alterum conuenientius
per Suffraganeum, alterum per Legatum, seu Gu-
bernatorem, aut Locumtenētem in Ecclesia Sancti
Petronii fieri solet, alioquin iuxta formam in mo-
derno Pontificali libro traditam; híc consequenter
attingam, quæ ad missam hodiernam; sed principa-
liter quæ ad processionem pertinent pro reposi-
tione sacramenti per Cardinalem solemniter agenda.
Et quidem primo cappella aliqua in corpore Eccle-
się, quàm solemnitus poterit ornabitur pro reposi-
tione sacramenti, pro quo solemniter custodiendo
esse poterunt aliqui custodes idonei pro forma, ac
reuerentia adhiberi, & altare ibi ornabitur cum ca-
psula super eo pro inclusione sacramenti. Item præ-
parabitur umbraculum, siue solitum Baldachinum

vt vocant, & premonerentur sex, vel octo mansionarii ex dignioribus, & senioribus Ecclesie, vt finita missa induant planetas solas sine amictu, super cottis, quia hodie sic, sed cras in cottis debent portare baldachinum supra sacramentum, soli ipsi de clero, & non aliqui de populo, et si Magistratus adesset; qui vellet illud fere, & funalia quot placet ad missus decem, vel xij ex alba cera; que portabuntur per cappellanos Cardinalis cottis vestitos. Item canonici omnes parati erunt pluuialibus, vt supra in vespers solemnibus; & ipsi omnes tam canonici, quam mansionarii singuli singulas faculas, siue candelas manibus proprijs accensas ferent; preter illos, qui ferunt baldachinum. Item thuribula duo; & nauicula vna. Item calix vnus maior, & pulchrior omnibus; preter illum de missa; & vnum paruum velum pro calice, & aliud magnum velum pro spatulis Cardinalis portaturi sacramentum cum aliquibus acubus retenturis velum, ne decidat ex spatulis eius. Item duae hostiae consecrandae. Item cappellani nouem Cardinalis cottas praeparabunt, vt in fine missae omnes sint induti sicut ipso celebrante solent, excepto Assistente, qui hodie non debet paratus adesse. Missa vero sic peragetur. Primo, n. finito psalmo, *Iudica me*, dicitur, *Gloria patri*, &c. Et similiter in introitu dicitur, *Gloria patri*, &c, quia, *Gloria in excelsis*, dicitur; quod ante paucos annos non seruabatur, Incensum ponitur bis in tota missa, incensatur altare, vt alias & si celebrans est Praelatus incensabitur ipse, & dicit,

dicet, *Pax uobis*, ante orationem, & dicet *Credo*, ac *Pax Dñi, &c.* sed non osculatur altare tunc, nec datur osculū pacis post *Agnus Dei*, quia hac die Iudas osculo tradidit Dñm IESVM, sed omnes orationes dicit, & fit missa ordine solito. Paulo vero ante communionem Cerimoniarius portat ex abaco ad altare calicem vacuum supradictum cum magno velo. Facta communione de vtraq; specie, priusquam celebrans se purificet, reponit sacramentum intra concavum calicis ultimo portati, & non super patena, & calicem cooperit primo palla, deinde patena, quibus in missa usus est, & ista paruo velo Diaconus tegit; Deinde celebrans sine mitra extra cornu epistolæ versa facie ad populum sic lauat, ut non renes, sed brachium dextrum sacramento lauans vertat; & eundo, & redeundo ad altare, semper usque ad terram genuflectit ante sacramentum. Aduertat tamen, ut dum se ad populum vertit dicturus, *Dñs uobiscum*, non in medio se vertat ante Sacramentum; ne aut illi renes conuertat; aut prospectum populi impediat. In fine missæ dicitur, *Ite missa est*, & etiam datur benedictio solemnis per Cardinalem, sed nequaquam publicatur indulgentia, quia reposito sacramento publicabitur in loco sacramenti, ut infra. Celebrans dicturus Euangelium, videlicet, *In principio erat uerbum*, non signat altare, ut alias, & ad partem exiit omnes nibus paramentis, & interim quiete præparantur omnia pro processione, & accenduntur funalia, quæ dantur cappellanis Cardinalis, & canonici capiunt solita

solita paramenta, & duo ministri tunicellam, & dalmaticam; qui omnes, & singuli singulas manibus proprijs accensas habentes candelas parati veniunt ad altare, ubi primo genuflectunt; deinde bipartiti, siue in duabus alis stantes, ibidem expectant, quoad Cardinalis apud sedem suam ceperit amictum, stolam albi coloris, & pluuiale album pretiosum; tum cum bireto, sed sine mitra, stans ponit incensum in duo thuribula absque benedictione incensi, quoniam nunquam incensum benedici debet, cum quo sacramentum incensandum est, & ipsa duo thuribula duo cappellani tenent, & sic vadit ad altare more solito; ubi nudo capite orat genuflexus super puluino; tum accepto unico thuribulo incensat genuflexus sacramentum, ter thuribulum ducens. Postea ei genuflexo ponitur per ministros ad spatulas velut supradictum, quod aliquibus acubus firmatur; Tum per eosdem ministros canonicos paratos stantes offertur eidem adhuc genuflexo sacramentum sine reuerentia Cardinalis, & sine osculo manus eiusdem: quo oblato ipsi ministri genuflectunt, & Cardinalis surgit, & illico chorus cantat hymnum videlicet, *Pange lingua, &c.* Ministri duo hinc inde parati eleuant oras anteriores pluuialis, & vnus cappellanus eleuat fimbrias vestis anterioris; Et Prior Vexilliferorum populi, vel aliquis ex omnibus magis excellens, & magnificus, dummodo laicus portat caudam Cardinalis, qui vadit deuote quidem, sed nihil dicendo sub baldachino, quod, ut dixi, man-

sionarii

fionarij parati deferunt. Clerus autem omnis cum candelis in manibus vadit cantando hymnum prædictum. Cum vero Cardinalis fuerit ante locum repositionis sacramenti baldachinum extra locum retinetur, quod clerici exportant; & illico cantores genuflexi cantum pientissimum inchoant videlicet, *O' salutaris Hostia, vel Verbum caro factum est, vel Tantum ergo sacramentum, aut sicut volent, continuantes donec sacramentum, fuerit per Cardinalem incensatum.* Igitur applicante Cardinale ad altare minister paratus genuflexus adiuuanre socio genuflexo, sacramentum de manibus Cardinalis stantis recipit, sine osculo, vt supra. Et illis surgentibus, Cardinalis modicum retrocedens, ponit stando incensum more solito in vno thuribulo; cum quo rursus ipse genuflexus, vt prius incensat; quo facto Cardinalis solus ascendit ante altare in medio eius, & eo in genuflexione osculato, sine mitra stans versus ad sacramentum, sine baculo cætat benedictionem solemnem, omnibus genuflexis, dicens, *Sit nomen Dñi, etc.* & demum priusquam se ad populum vertat cedit modicum ad partem, versus cornu epistolæ ne renes directe vertat ad sacramentum, dum se vertet, & sic versus ad populum accepto baculo pastorale, benedicit more solito manu, non sacramento, & in fine Diaconus stans extra cornu epistolæ publicat indulgentiam centum dierum, vel quantum placet, vt supra De indulgentia dictum fuit. Et sic in fine Cardinalis simpliciter sine ymbraculo reuertitur cum mitra

tra, tamen extra locum sacramenti recepta; & vadit ad sacristiam, vel ad altare, ubi exiit per eosdem ministros. Cum primum uero Cardinalis ab altari recesserit, si placet, uocatis ad se duobus, uel tribus aut quatuor custodibus quos dixi, iubet custodiri corpus IESV. Illi autem præsto latera altaris hinc inde circumstantes custodiunt corpus IESV usque ad officium crastinum, deuote, & reuerenter pro honore sancti sacramenti.

DE OFFICIO PARASCEVE CORAM

Cardinali agendo. Cap. XLVII.

hic officium cum suis ceremoniis satis, ac saltem positue liquet ex libro missali: verum non ab re esse videbitur, si aliquid, uel leuiter attingatur: & quidem tota tribuna nuda sit, & altare à principio, ac sedes ampla Episcopi Cardinalis, & faldistorium Prælati celebrantis nudum sit: abacus quoque in promptu, non tamen plene ornatus vna tantum mappa superposita à nulla parte pendente cum duobus candelabris extincto lumine. Similiter, & super altari candelabra lumine extincto, & cera prædicta communis, sicut in missa pro defunctis. Paramenta celebrantis nigra, & ministri cum planetis plicatis nigris. Et si celebrans sit Prælatus, non legit psalmos paramentorum; nec accipit sandalia, nec calceos sacros, neque chirothecas, tamquam si celebret pro defunctis, ut supra. Præpa

paretur vnum uas argenteum, seu bacile pro oblatione recipienda, Item magnum tapete extendendum in tempore, & magnus puluinus auratus pro cruce desuper sternenda, & velum album loco synodonis mundæ super puluinari: Item aliud missale præter ordinarium: scabellum rubeum nudum pro genuflexione Cardinalis ante altare: Item velum crucis discooperiendę sic componatur dissolutile, ut facilius discooperiri crux, & dissolui uelum crucis possit per celebrantem, vt infra: Ordinantur quatuor cantores, vt in tempore adsint apud altare dum cantabitur versus. *Ecce lignum crucis*, ut infra. Item aliquis mansionarius in cotta sit dispositus pro prima prophetia cantanda, & Subdiaconus missæ paratus cantabit secundam, deposita planeta. Item cantaturi passionē sint induti omnes, ut Dominica præterita, sed hodie stolis nigris. Omnibus paratis Cardinalis eodem modo, quo ad matutinas tenebrosas ueniens, assistentibus tamen duobus canonicis super scabello; quasi ultra spatium vnus *Miserere*, & cum eo; ac sub eo ad sinistram, Prælatus celebrans simul orat genuflexus super nudo gradu. Oratione autem facta, quisq; vadit ad locum suum: & interim dum Cardinalis sedem suam ascendit, extenditur per Cerimoniarium, & sacristam mappa super altari, quæ pendeat per palmum ab illo, & non usq; ad terram. Duo canonici assistunt sedentes, vt alias & Cardinalis habet librū ante se, ex quo leget quicquid per chorū cantabitur, & non aliud, & fit officium,

cium, ut in missali, in quo officio Cardinalis nulli det benedictionem; & nulli porrigat manum osculandam; neq; aliquis osculatur id, quod ei daturus est hodie. Passio cantatur, vt supra; nisi q; non itur ad osculum manus; ad partem quæ legitur in tono Euangelij non portantur luminaria, nec incensum, & Diaconus ante altare dicit quidem, *Munda cor meum*, sed non petit benedictionem a Cardinali nec in fine Cardinalis osculatur textum. Orationes post passionem cantantur apud altare in cornu epistolæ, etiam si celebrans sit Prælatus sub suo cantu particulari. Ad orationem pro Iudeis, non respondetur Amen; quia hodie Iudei IESVM Subfannantes illuserunt; & ea incepta extenditur per cappellanos magnum tapete, & puluinar, ac pulchrum velum; quæ prædixi paranda; super quo crux adoranda sternetur. Finitis orationibus celebrans vadit ad falsistorium ubi deponit planetam solam, & reuertit ad cornu posterius epistolæ, ita vt quasi sit collateralis candelabris super altari locatis. Interim Diaconus solus accipit de altari crucem velatam, sic cū velo dissolutili compositam, & celebrans possit absolute crucem discooperire. Itaq; Diaconus crucem nulli reuerentiam faciens portat ad celebrantem sine osculo manus eius; qui eam in sinistra reuerenter accipiens primo detegit dextram eius summitatē, usq; ad trāsuersum crucis: Tum ambabus manibus eleuat eam, usq; ad suos oculos, cantans ex libro, quem cappellanus assistens tenet ad sinistram eius,

videlicet, Ecce lignum Crucis, & non ultra, cui cappellani
quattuor quos prædixi respondent ex libro alio
super faldistorio celebrantis posito cantantes, v. 3.
In quo salus mundi pependit, & nō ultra; chorus autem pro-
 sequitur videlicet, Venite adoremus; ad quæ duo verba,
 videlicet Venite adoremus; dum cantantur Cardinalis,
& omnes genuflectunt, excepto celebrante, & Assis-
stente suo, siue cappellano; qui librū tenet; & mox
 omnes surgunt: Deinde celebrans venit ad angulū
 altaris ante anteriūs cornu epistolę versa facie, vt su-
 pra, ubi detegit caput, & brachiū crucifixi dex-
 trum; & mox eleuata cruce ambabus manibus vt su-
 pra cantat, sed altius, cui cappellani respondent vt
 prius; & similiter chorus, vt supra, & Cardinalis, &
 omnes vt ante genuflectunt; tertio celebrans in me-
 dio altaris, renibus illi versis, discooperta tota cru-
 ce, & eleuata idem faciens, vt supra cātat, sed altius,
 & idem omnes alii faciunt; postea celebrans absq;
 Cardinalis reuerentiā solus pōtat, & locat crucem
 super puluino, adiuuante solo Cerimoniario; & de-
 inde facta Cardinali reuerentiā, ipse reuertitur ad
 suū faldistoriū; ubi exuit sotulares, & calceos cō-
 munes, & tunc etiam ponitur bacile in terra ad fini-
 stram crucis pro oblatione recipienda. Interim Car-
 dinalis accedētibus quattuor suis cappellanis, qui
 sustinent oras vestis, exalciať per camerarios duos
 subeuntes cappam; Et si forte Cardinalis podagro-
 sus, aut pedibus patiens sit, ita vt commode calceos
 deponere non possit; tunc omnino ipsi cappellani

oras sustineant, & camerarij exalciare pro exemplo aliorum simulent: Quo facto Cardinalis capite nudo, trahens caudam per terram, solis duobus assistentibus sequentibus vadit ad adorationem crucis, choro tunc, & non prius inchoante improperium, & ter super tapete; siue puluino si sit podagrosus, vel debilis, æquali distantia genuflectit; & in fine aliquo cappellano numos porrigente, offert quantum placet, communiter tamen solet offerri numerus trigenarius nummorum argenteorum nouorū, siue etiam aureorum, aut mixtim iuxta voluntatem & facultatem, ac deuotionem Cardinalis, vel cuiusuis offerentis: & deinde vadit ad sedem suam, ubi calciatus, legit sedens improperiū, & quidquid per chorū cantatur. Post Cardinalem adorat immediate celebrans; etiam si sit Prælati, & tunc deposita planeta medius inter duos primos canonicos de choro, exceptis tamen illis duobus canonicis assistentibus, qui adorant in ordine eis congruo, & deinde alij canonici suo ordine binij; ministri, si non sunt canonici in habitu, & ordine suo adorant. Si Gubernator, vel Locumtenens aderit Prælati, cum magistratu; hoc ordine omnes ibunt: Quia post Prælatum celebrantem ibit solus Gubernator, vel Locumtenens Prælati: Tum si qui sunt Episcopi non canonici; deinde canonici omnes, licet non sint parati; ex quibus primi ibunt seniores; Tum magistratus, & Oratores cum eo; Post Antianos, illico sequetur mansionarij, etiam non parati, & post eos Prothonotarij,

notarij, & Abbates, quos sequentur Quadraginta
 Consiliarij, vel Confallonerij plebis ordine ipsorū
 solito, deniq; reliqui omnes vsq; ad vnum de clero
 cottis induti; Et sic etiam ista die, & in isto actu ta-
 lis fit distinctio, & cleri honoratio supra populum,
 vt supra in cineribus, & in capitulo de loco canonici-
 corum euntium, &c. dixi. Circa finem adorationis
 accenduntur candelæ altaris, & tribunæ, ac abaci,
 & eodem cōtextu Diaconus offert super altari bur-
 sam cum corporalibus more solito, & preparantur
funalia accendenda, quæ dantur cappellanis supra
dictis, & umbraculum pro reportando sacramento,
& duo candelabra cum luminibus ante crucem, &
thuribula duo, & deinde finita totali adoratione,
idem Diaconus nulli inter eundum faciens reueren-
tiam portat, & locat crucem super altari, qua locata
facit reuerentiam Cardinali solitam: Deinde locata
 & composita cruce, & non prius pro sacramento re-
 portando processionaliter itur: & canonici omnes
 sunt sine paramentis; & illi mansionarii, qui portat
 umbraculū, exceptis duobus ministris celebrantis.
 Cardinalis etiam non capit aliqua paramenta sacra
 sed cum sua cappa procedit, habens cucullum in ca-
 pite in eundo: eius vero caudam eundo, & redeun-
 do portat cappellanus caudatarius eius solitus cot-
 ta indutus. Et in hoc actu, & casu canonici non se-
 quuntur, sed antecedunt Cardinalem nō habentem
 mitram; quia processionaliter itur. Suffraganeus
 celebrans remanet apud altare cum duobus cappel-
 lanis,

lanis, non autem cum ministris paratis, quia ipsi debent ex sacello capere, offerre, & ministrare sacramentum Cardinali reportaturo illud ad altare. Sed si ipse celebrans non est Prælatus, tunc ipse celebrans non Prælatus ire debet ante Cardinalem cum aliis, medius inter suos ministros. Cum Cardinalis est ante cappellam sacramenti, priusquam ingrediat, tur detegit caput, deinde cauda demissa ingrediens primo genuflectit sine oratione, mox procedit ad altare, ubi facit orationem cum omni humilitate; tum retrocedens, & stans, ponit incensum in duo thuribula; & interim aperitur capsula sacramenti per sacristam Cardinalis: rursus genuflexus cum vno thuribulo incensat sacramentum adhuc in capsula aperta inclusum: quo facto Cardinali genuflexo, consuitur cucullum cappæ duabus acubus, ne cadat ex spatulis, & velo super spatulis extenso sacramentum eidem offertur, ut heri per Diaconum, nisi adsit celebrans non Prælatus; quia ipse celebrans non Prælatus ministrat, & offert illud Cardinali, & reditur processionaliter eodem modo in omnibus, & per omnia sicut heri; & tunc cantores incipiunt hymnum, videlicet, *Vexilla regis prodeunt, &c.* Cardinalis portat sacramentum sub umbraculo delato per mansionarios solis cottis, & sine planetis indutos: cum peruentum est ad aditum, siue antemurale altaris, ubi fit officium, remouetur inde umbraculum, & celebrans quisquis est genuflexus super secundo gradu, recipit sacramentum de manu Cardinalis stantis

stantis, & illud reuerenter ponit super altari. Cardinālis dato sacramento paulum retrocedit saltem facie, & non prius genuflectit, quā posuerit incensum in thuribulo vno ad partem, & non in conspectu sacramenti. Post hæc depositum sacramentum non tamen velo coopertum, Cardinālis in primo gradu genuflexus incensat, Tum deposito velo ab humeris Cardinālis, quod supra sacramentū ponitur, ipse Cardinālis surgit, & reuertitur ad sedē suam, ubi illico Cerimoniaro cum thuribulo, & nauicula astante stans more solito ponit incensum, capite semitecto: deinde detecto capite genuflexus sic manet vsq; ad communionem perfectam, quo tempore funalia illa decem, vel duodecim, semper accensa ibi restant vsq; post communionem, quæ cappellani hinc inde genuflexi tenent, versis ad incensam faciebus.

Missa.

✓ Cum autem sacramentum super altare positum fuerit, & Cardinālis in sede sua quieuerit, & non prius, celebrans extrahit ipsum de calice, & ponit super patenā quam Diaconus nihil dicens, & sine osculo offert celebranti, qui illud super corporali ponit, nihil dicens. Diaconus autē ponit vinum, & aquā in eodem calice sine benedictione, nihil dicens, deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit super altari, vt aliās, similiter nihil dicens, & palla tegitur; tum incensat illud, & altare dicens versiculos omnes solitos, non tamen incensatur ipse celebrans, neq; Cardinālis, sed incensato solo altari, celebrans

lebrans extra cornu epistolæ stans, vt heri, sine mītra lauat; deinde ad mediū altaris, cum genuflexione reuersus dicit inclinatus summissa, & intelligibili uoce, v3. *In spiritu humilitatis &c.* Deinde versus ad populū dicit, *Orate pro me fratres &c.* more solito; deinde omīssis omnibus aliis absolute dicit in cantu feriali, v3. *Oremus præceptis salutaribus moniti, &c.* vsq; ad finitum *Pater noster*; pro quo chorus in fine respondet, *Sed libera nos à malo.* Deinde vero celebrans: postq̃ responderit *secrete, Amen*, prosequitur orationem in tono, quo cantantur orationes feriales absolute, videlicet, *Libera nos quæsumus Dñe, &c.* vsq; ad *Amen*, exclusiue, qđ chorus alte respondet. Quo dicto celebrans, facta prius vsq; ad terram reuerentia; sacramentum dextra accipit, quod eleuat sola dextra altius solito; sinistra super altari retenta; depositamq; hostiam diuidit in partes tres, quarum vnā mittit in calicem more consueto, nihil dicens; Tum *secrete*, vt aliàs dicit, videlicet, *Perceptio corporis tui Dñe, &c.* *Panem celestem, &c.* Et deinde cum pectoris percussione ter dicit, videlicet, *Dñe non sum dignus, &c.* Tum continuat, videlicet, *Corpus Dñi nostri, &c.* Et demum nihil dicens sumit uinum, & aquam cum parricula in calice existente; Quod uinum, & aqua, licet per immīssionem corporis Dñi sanctificata, non tamen consecrata sunt. Quo facto exportantur funalia extinguenta, & oēs surgunt, ac sedent; deinde celebrans accepta mītra in cornu epistolæ, vt aliàs lauat, & postea sine mītra reuersus ad mediū altaris, dicit inclinatus mani-

bus iunctis, v3. *Quod ore sumpsimus &c* Quo dicto assumpta mitra reuertitur ad faldistoriū, & se exiit. Illico finita communione, sedent omnes, & inchoatur vespere, in quibus dum dicitur *Magnificat*, Cardinalis surgit, & repetita antiphona, Cardinalis genuflectit, sic manens vsq; ad finem totius officij. Finito autem psalmo, *Miserere mei Deus*, dicit vt in matutinis orationem, *Respice quæsumus, &c*. Et non datur benedictio, sed datur indulgentia more solito. Hoc autem sciat Reuerendissimus Dñs Cardinalis q̄ ista tota die non sedet in sede aurata, nec aliquo ornamento composita, sed aut super scabellis, aut capsis nudis in suo Episcopatu, quod etiam Papa facit in suo palatio.

DE OFFICIO, ET MISSA IN SABBATO

Sancto præsente Cardinali. Cap. XLVIII.

SABBATO Sancto aquarum, siue fontium benedictio in omni Ecclesia matrici fieri solet, prout in libro missali plenius continetur: Quæ fiet immediate post benedictionem ignis, & incensi, & antequam adueniat Cardinalis ad ecclesiam, idest anteq̄ inchoetur officium, vt infra. Officium vero, & benedictio cerei paschalis, & missæ hoc modo præsente Cardinali fieri potest. Nam primo indicto prius omnibus ecclesijs ciuitatis mandato penali, vt nulla incipiat pulsare campanas, priusq̄ audierit ecclesiā cathedralē

dralem sonasse; nam ipsa tamq̃ mater debet primo gaudere, & deinde alia tamq̃ filiæ, & ministre minores, secum congaudere. Tribuna autem, altareq̃, & omnis chorus festiuiter ornabuntur, prout supra in die Natalis. Paramenta vero duplicata erunt, v3. coloris violacei, & albi pro hoc officio, missaq̃, tam pro Suffraganeo alioquin celebraturo, q̃ ministris eius. Conueniret quoq; vt frons altaris similiter haberet duo pallia, v3. superius violaceum, & interius album. Abacus, vt supra cum suis requisitis, & præsertim cum duobus candelabris ab initio extinctis, & libro pro cerei benedictione cantanda, & libro pro prophetiis, ac letanijs cantandis, & vnũ scabellum, super quo ponetur liber letaniarum, vt infra, & aliud scabellum, super quo genuflectet celebrans in letaniis, vt infra. Et si celebrans non erit Prælatus; quia non vtetur faldistorio; tunc omnino faldistorium præparetur pro Cardinali procubitu: ro super illud, dum lætaniæ cantabuntur: Et vnum pulpitum, siue legile, super quo ponetur liber benedictionis cerei, quod sit coopertum panno serico albi coloris; & hoc ponitur extra presbyterium ante cornu epistolæ; ita vt Diaconus cantans benedictionem, sit versa facie ad partem ubi sedet Legatus, vel Cardinalis; tamq̃ si cætaret Euangelium: sed pro prophetiis nudum ponetur ante medium altare extra presbyterium. Item aliquæ candelæ minutæ simul nexæ pro lumine conseruando; ac vas aquæ benedictæ cum aspersorio; & thuribulum cum na-

uícula plena antiquo incenso, Et vnuñ bacile cum granis quinq; noui incensi magni quod masculum appellant, cum suis clauiculis, qui infigi cereo possint: Et vna patella ferrea cum carbonibus ardentibus benedicendis. Paretur quoq; cereus ipse in loco conuenienti, videlicet intra presbyterium super gradibus apud cornu Euangelii, ita vt non sit impedimento prospectui neq; aditui ad altare. Quibus paratis celebraturus, ante Episcopi Cardinalis aduentum accedens ad cornu, epistolæ paratus, pluuiali, & mitra, si illa vtitur ea deposita benedicit nouum ignem in patella prædicta existentem; & similiter benedicit incensi grana prædicta, & aliud incensum solitum. Quæ omnia demum aspergit, & cum antiquo incenso adolet. Sed in hoc aduerte, quoniam vt Innocentio Tertio placuit, benedictio noui ignis, ac incensi, quæ fit in principio officii huius diei nullatenus cantari, sed omnino voce tantum intelligibili proferri debet: Quod capella Palatii Apostolici illibate seruat. Immo nec ante prædictas orationes debet præmitti aliqua ad populum salutatio, videlicet, *Dominus uobiscum*, sed aut, *Adiutorium nostrum in nomine Domini*, aut nihil, ita q; absolute dicantur prædictæ orationes, non obstante rubrica ante ipsas orationes pro benedictione noui ignis dicendas in aliquibus missalibus posita; quæ male indicat, præmittendum esse, *Dominus uobiscum*, sicut etiam fit pro incenso nouo benedicendo. Et hæc omnia bene notentur, quæ licet parua videantur,

tur, tamen suum habent mysterium. Itaq; finitis noui ignis, & incensi benedictionibus remouetur ex nauicula incensum uetus, & imponitur nouum, & sic itur processionaliter more Ecclesiæ consueto ad fontium, siue aquarum benedictionem, quæ fit, ut in libro missali; sed absq; lætaniis, quæ postea cantabuntur ante missam, nam esse creduntur de missæ pertinentiis, ut infra dicam: Et omnes orationes cantentur in tono feriali. Finita aquarum benedictione, omnes ad chorum reuertuntur, exceptis Diacono, Subdiaconoq; ac cappellanis Ecclesiæ quattuor cottis indutis: Sed Diaconus dalmatica alba, & Subdiaconus planeta violacea induti esse debent: qui sex remanebunt inferius apud scalas extra chorum apud altare Sancti Michaelis, super quo per sacristam etiam preparata erunt crux processionalis, cum pallio albo appenso, arundo cum tribus candelis in tricuspide dispositis; bacile cum quinque granis incensi; & patella ignis iam benedicti, ac aliquæ parue candelæ simul nexæ accendendæ ex igne nouo. Interim Cardinali iam præsentante post orationem priuatam, & solitam cum suis assistentibus sedente; Cerimonarius accepto thuribulo cum nouo igne, & nauicula plena incensi nouiter benedicti, petit à Cardinali, incensum incensiq; benedictionem more solito in thuribulo: quo habito vocans secum clauigerum Cardinalis, uadit inferius ad sex prædictos apud altare Sancti Michaelis expectantes; ubi dato thuribulo,

& nauícula vní cappellano vacuo, omnes eos intro ducit ad altare maius hoc ordine: quos tamé prius de agendis, & de genuflexionibus admonet. Primo .n. vadit clauíger solus cum claua eleuata; deinde duo cappellani simul, quorum vnus habet thuríbulum in dextra, & nauículam in sinistra; Alter habet bacile cum granís incensi eleuatum usq; ad faciém: Inde solus Subdiaconus portans crucem processionalē: postea Diaconus portans arundinem, cum tribus candelis, in trícuspíde; ad cuius sinístam est Cerimoníarius portans duas simul nexas candelas paruas accensas ex nouo igne; vltimo sequuntur duo cappellani níhil ferentes. Et ístí omnes à porta scalarum, qua íntratur dírecte ín chorum vsq; ad altare maius ter genuflectunt equalibus dístantiis, vídelicet primo ín choro, ídest dum omnes sex íngressi sunt ípsam portam; & íbí Diaconus stans ínclínat arundinem, cuius vnā ex tribus candelis Cerimoníarius stans accédit; & íllico omnes ípsi, præter Subdiaconum de cruce genuflectunt; & Diaconus sic genuflexus eleuata ín altum arundine, cantat solus, v3. *Lumen Christi*: Quo audíto Cardínalis, & omnes capíte cooperto surgunt, cum quíbus etiam surgít celebrans cum mítra, sí illa vtítur; Chorus per easdem notas respondet, *Deo gratias*, quo responso, surgunt prædícti, & ín vestibulo, ídest cítra antemurale presbyterí ítidem vt prius faciunt, accensa secunda candela; sed Diaconus altíus cantat, cui simíliter cantores respondent, Tertío ídem fit ín omnibus

bus accensa tertiā cādela intra presbyterium. Quo facto Cardinalis, ac celebrans, & omnes alii sedent, & dum eunt nullam faciunt Cardinali reuerentiā : responso autem Deo *gratias*, tertio ipsi prædicti surgētes, factis iterum altari, & tunc demum Cardinali reuerentiis, vadunt ad legile prædictū, ubi Diaconus data arundine vni ex cappellanis vacuis, accipit librum de legili, & vadit ad Cardinalem, & accipit benedictionem, ac si esset euangelium cantaturus dicens *Iube &c.* Cardinalis respondet, *Dñs sit in corde &c.* ut annunties suum sanctum paschale præconium: Prædicti autem ministri interim apud legile hoc ordine se disponunt, & firman, v3. Subdiaconus cum cruce, & cappellanus cum thuribulo ad dextram legilis, idest conuersis ad altare renibus; Et cappellanus cū arundine, & alius cum bacili ad sinistrā legilis, idest versis ad altare vultibus : Alius cappellanus, & Cerimoniarus stant retro Diaconum, versi sicut Diaconus, qui cantans vertit faciem ad cornu euangelij, sicut pro Euangelio cantando : clauiger vero restat in aditu presbyterii, vt aliàs. Omnibus locatis, & habita benedictione, Diaconus primo cum triplici ductu incensat librum; & tunc Cardinalis sine bireto, & celebrante Prælato sine mitra similiter, ac omnibus surgentibus incipit benedictionem Cerei; sed non signat librū nec se in fronte, sicut pro Euangelis: In quo aduertat, vt cum dicit primam conclusionem, videlicet, *Per Dñm nostrum &c.* non dicat *Tuum*, sed *Suum*, vel *Eius*; non, *Qui tecum*, sed *Cum quo*, aut *Qui secum*

secum uiuit, &c. Peruento ad partem v3. In huius igitur, &c. omnes sedent, & Diaconus firmato cantu, vadit cū reuerentiis altaris, & Cardinalis ad cercum, associāte ipsum cappellano, qui portat bacile cum granis & illa infigit cerco: Quo facto Cappellanus reponat vacuum bacile ad abacum: Et uterq; reuertitur cum reuerentiis ad legile; ubi etiam Diaconus, surgentibus omnibus ut prius prosequitur, videlicet, In huius igitur, &c. usq; ad partem, v3. Qui licet sit diuusus, &c. & tunc ut prius omnes sedent. Et Diaconus cum Cappellano de arundine vadunt ut prius ad cereū, quem accendit: Et ambobus ad legile reuersis, ut prius, prosequitur Diaconus indefinenter usq; in finem absq; illuminatione lampadum, quæ nō prius accendi debent, quā ut infra dicitur. Dum autē interim memorat Imperatorem aduertat, quia si nō est coronatus debet dicere. *Respice etiam ad dilectissimum Regem nostrum Imperatorem electum.* N. &c. & non aliter. Finita benedictione, Diaconus non osculatur manū Cardinalis, neq; Cardinalis incēfatur, sed ipsis recedentibus, omnes sedent: & Diaconus post altare deponit dalmaticam albam, & induit planetam violaceam, sicut Subdiaconus: & mox sacrista in medio chori directo ante medium altaris, & non ante cornu epistolæ, ponit idem legile, sed discoopertū, & nudum cum libro prophetiarum desuper. Et ponitur ante Cardinalem liber alter prophetiarum, ex quo leget ipse non prophetias, sed quidquid cātabitur per chorum; Et celebrans, si ut proposui erit
Prælat

Prælatuſ, vadit ad cornu epiſtole, vbí allato ſibi ſuo ſaldíſtorio firmato bene, ac honeſte, ſuper gradu, ſiue ſcabello altariſ; ſedet verſa facie ad cornu Euan-
 gelií, ſcilicet ad Cardínalem. Duo miníſtri, & Aſſi-
 ſtens eíus ſedent ſuper gradu altariſ ad eíus pedes,
 verſis faciebus ad populum. Et híſ factíſ a deſt no-
 uiſſimus, ídeſt iúnior, ſiue vltímuſ canónicuſ. Quí
 factíſ reuerentiíſ cantabít primam prophetíam, &
 ſic ſucceſſiue penúltímuſ ſecundam, & antepenul-
 tímuſ tertíam, alíoquín docte, & grauiter, ac cum
 pauſa moderata. Et ín fine facta reuerentiá altari,
 vt ſupra facit reuerentiá Cardínali ſine oſculo ma-
 nuſ eíus; ita tempuſ díſpenſans ín genuflectendo
 ad verſiculum, videlicet. *Flectamus genua*; q̄ íbí apud le-
 gile genuflectat: níſi poſt quartam, & octauam, &
 penúltíam prophetíam; quod ídem ab omníbuſ
 aliíſ canónicíſ obſeruatur. Cum autem cantabítur
 prophetía, celebrans ſedens cum mírra, ſemíuerſo
 ad altare vultu ſolo, leget íllam ex líbro ſuper altari
 poſito. Miníſtri autem modícuſ ante finítam pro-
 phetíam ſurgunt; & ílla finíta ſimíliter ſurgít cele-
 brans; quí remoto ſaldíſtorio; íllico ex líbro ſuper
 altari poſito, cantat *Oremuſ*, & Díaconuſ *Flectamus genua*
 omníbuſ genuflectentíbuſ, & Subdíaconuſ, *Leuate*,
 omníbuſ leuantíbuſ; & vltímo cantat orationem
 ín cantu ſemper æqualí, ac ſerialí tono. Qua finíta
 alter iúnior canónicuſ, vt ſupra cantat ſecundam,
 & ſic deincepſ vſq; ad vndecímam excluſiue. Vltí-
 mam vero prophetíam cantat, non duodecímam ín

ordine sequens post ultimum canonicus, sed omnino primus, omnibusq; dignior, etiam si sit Archipresbyter, vel Archidiaconus, nisi Cardinalis uelit illam cantare in loco suo, ut supra de lectionibus in nocte Natalis dixi: Sed hic non erunt candelabra: quod tamen non usquequaq; laudo, q, Cardinalis cantet prophetiam, qui in hoc faciet, ut uolet. Finitis prophetiis, cum sua ultima oratione, ponitur faldistorium predictum ante gradus infimos in medio altaris in plano presbyterii pro Cardinali genuflexuro; Et scabellum pro celebrante Prælato ad sinistram modicum retro faldistorium. Quod si non Prælatus, sed alius sacerdos simplex celebret, tunc ipse erit genuflexus in terra magis retro Cardinalē. Item duo mansionarii cantores super alio scabello extra, & prope presbyterium, idest ante aditum tribune ponunt librum lætaniarum; & Cardinali super faldistorio cooperto capite, & celebrante deposita planeta, & capite seminudo super scabello procumbentibus, & aliis omnibus genuflectentibus; ipsi cantores inchoant, respondente choro lætantias, non modulanter, aut festiuiter; sed potius grauius, & simpliciter, quia adhuc non figuramus Christum à mortuis surrexisse, ut quidam dicunt: Ideo ipsi cantes, v3. *Per mortem, & sepulturam tuam, geminant secundum aliquorum opinionem versum ipsum: Super quo puncto disputatum alias fuit, an huiusmodi lætaniæ sint de pertinentiis officii sabbatini iam acti; an missæ Paschalis inchoandæ, ita ut geminari possint*

tius debeat versus ille videlicet. *Per mortem, & sepulturam tuam*, quàm alius versus, videlicet, *Per gloriosam resurrectionem tuam*, Sed verior opinio uidetur, q̃ sit de pertinentiis missæ, & propterea q̃ versus ille, *Per gloriosam, &c.* nō solum geminetur, sed etiam solus, & unicus versus ipse cum tripudio, & hilarī melodīa cantaretur geminatus in cantu figurato quattuor vocibus. Interea sacrista super abaco disponit omnia paramenta alba pro celebrante solo. Nam ministri retro altare expectant, & se vestiunt ibidem interea. Cum autem peruenerint cantores ad versum *Peccatores, etc.* tunc surgit solus celebrans; & remoto eius scabello uadit ad locum faldistorii sui, ubi cito, & expedite induitur suis omnibus paramētis albis per cappellanos. Nam ministri similiter post altare parantur; ita ut ipse finitis letaniis, simul sit finitus uestiri, & pallium uiolaceum ex altari sit remotum, ita ut appareat aliud album: Et tunc precise omnes candelæ altaris, & abaci sint accensæ, & non prius. Itaq; finitis letaniis, & candelis, ac lampadibus, tunc precise accensis, & omnibus simul expeditis, surgit Cardinalis, & faldistorio reportato ad locum celebrantis debitum, ac celebrante ad sinistram Cardinalis stante; inchoatur cōfessio, & missa solemnis, & festiua more solito: In qua missa altare, vt alias incensabitur. Canonici ueniunt ad circulos bis tantum. Introitus non dicitur: sed dicitur, *Gloria in excelsis*, & pulsabuntur campanę festiuiter. Ante orationem non *Pax uobis*, sed *Dominus uobiscum*, dicitur etiam si Præ-

latus celebret: Nam in hac die sabbati sancti, quā
Christus nondum figuratur apostolis nūtiasse, *Pax*
uobis, singulare est. Insuper refert Innocentius Papa
Tertius ante beatum Gregorium nunq̄ consuevisse
prius dici *Pax uobis*, in festis paschalibus; q̄ feria secū
da. Quia tūc Christus eo versu salutauit apostolus:
beatus Gregorius autem instituit, vt die Pasche, nō
sabbato diceretur, *Pax uobis*. Finita epistola illico
vnus mansionarius intinabit more solito celebra
nti, *Alleluia*: quod celebrans sine mitra versus ad alta
re stans, surgente Cardinali cantabit ter semper vo
cem eleuando. Cui etiam chorus (non tamen Or
ganista) qualibet vice respondebit similiter. Ad
Euangelium portatur thuribulum more solito; sed
non luminaria, neq; Candelabra; quia adhuc non
figuratur Christus in lucem apparuisse. Ideo cappel
lanī duo uacui, quasi in tenebris agentes, non prece
dunt, sed sequuntur Diaconum ipsum. Euangelium
absolute inchoatur, v3. *Vespere autem sabbati*. Credo non
dicitur: & ideo canonici non veniunt ad circulum
pro illo: Neq; offertorium dicitur, sed solum. *Domī*
nus uobiscum, & *Oremus*, & non plura: sed oblata: Altare:
celebrans, & Cardinalis, ac omnes alii incēfantur
more solito. In præfatione dicitur, *Sed in hac potissī*
mum nocte &c. *Pax Domini*, dicitur: sed *Agnus Dei*, non dici
tur. Propterea similiter canonici nō veniunt ad cir
culum: nec pacis osculum datur alicui neq; altari:
Post communionem cum cantatur antiphona ad,
Magnificat, Cardinalis ponit incensum, & celebrans
incepto

incepto, *Magnificat*, incensat altare, & ipse ac Cardina-
lis, & omnes ut prius in missa iterum incensantur
more solito. Non legitur antiphona post commu-
nionem, sed loco eius per celebrantem leguntur ver-
speræ usq; ad orationē exclusiue pro qua celebrans
versus ad populum cantat, *Dñs uobiscum*, & ipsam ora-
tionem, qua finita Diaconus dicit, *Ite missa est*, cū dup-
plici *Alleluia*, & Cardinalis dat benedictionem, & mā
dat publicari indulgentiā. Vltimo sciatur quod ce-
reus hodie benedictus solum ardet usq; ad ascen-
sionem inclusiue, v3. in tribus diebus Paschæ, & sab-
bato in albis, & aliis diebus solum Dñicis, & non
aliis quātūcunq; solēnibus, & festiuis aliquorū Sā-
ctorū, et si in Ecclesia ipsorū Sanctorū fiat officium.

DE COMMVNIONE GENERALI, ET SO-
lemni per Cardinalem in die Paschæ ministranda. Cap. XLIX.

I Cardinalis in die Paschæ resurrectio-
nis celebrare, & clerum, ac populum
suum cōmunicare voluerit; celebrabit
quidem, vt supra in die Natalis dictum
est in omnibus, & per omnia, nisi mutatis mutādīs;
& q; tot hostias præparari, & super altari poni in
vno calice faciet, quot sufficiant; quas omnes simili-
ter cum illa, quam eleuabit, eodem contextu conse-
crabit. Et primo si Legatus, qui non sit actu pre-
sbyter, sed Diaconus Cardinalis, & cum eo, & sine
eo Locumtenens; uel Gubernator, & Magistratus
communicandus sit; De qua re ipsi comunican-
di

dí poterunt nomíne Cardínalis epíscopí ínuitári .
 Tunc comuníone à se perfecta de corpore; & san-
 guíne, priusquám se puríficet, ac lauet, retrahet se
 ad cornu euangelíi, versa facie ad cornu epístolæ ,
 cum subdiacono post ípsum, Diaconus vero stans
 ín cornu epístolæ, versa facie ad celebrantem Cardí-
 nalem capíte inclínato, ac maníbus iunctís, alte cā-
 tabít confessionem, omníbus stātíbus, prout supra
 ín capítulo de confessione ínfra míssam cantanda
 díxí; ac prout ín líbro pontíficali notata est. Qua fi-
 níta Cardínalis ex líbro pontíficali ante se allato
 stans, vt supra sine baculo, cantabít, si uolet; sin autē
 leget íntelligíbílí voce, v3. *Misereatur uestri, &c.* Et ín fi-
 ne respondetur *Amen.* Deínde símíliter, *Indulgentiam,*
& absolutionem, &c. Et ín fine responso per chorum,
Amen; omíssis verbís, vídelícet, *Et benedictio Dei, &c.* po-
 pulum tantum cruce signans níhil dícit. Quo factó
 Cardínalis, & Subdiaconus retrahunt se ad epístolæ,
 & Diaconus ad Euangelíi cornua; quí capít cum
 debítís reuerentiís de altari calicem cū hostiís, pate-
 na coopertum. Deínde stans Cardínalis ín medío
 altaris, reníbus versís ad illud, habens ad suam dex-
 tram Diaconum cum calíce, & ad sínistram Subdia-
 conum cum patena de prædícto calíce leuata; capít
 ín de pro síngulo quolíbet comunícando síngu-
 lam hostíam, Subdiacono contínue patenam dex-
 træ Cardínalis subponente; & síngulos ad se veníē-
 tes cōmunícát, dícens, pro vnoquoq; *Corpus Dñi nostri*
I E S V Christi custodiat animam tuam, &c. Et ínterím, ídest
 cum

cum primum celebrans incipit extrahere de calice hostiam primam; ad sunt duo cappellani Cardinales cum vno mantili pro gremiali; quod tenent genuflexi ante Cardinalem usque ad finitam communionem. Communicandi vero non commode, nec decenter sunt per semicirculum super gradibus altaris à cornu Euangelii ad cornu epistolæ genuflexi per transversum, ut Bononiæ fieri solet: quia non est honestum, quod Cardinalis ante illos vadat; sed melius ac honorabilius fit, si è conuerso singuli per lineam longam, scilicet unus post alium ad Cardinalem veniant; Et ibi ante ipsum genuflexi, capiant hostiam de manu eius prius osculata, ut infra. Tum per latus sinistrum celebrantis discedentes, & stantes bibant vinum de calice; quem aliquis paratus in cornu epistolæ teneat cum aliqua mappa pedi calicis alligata, ex qua omnes ora tergant. Hic autem, qui tenet calicem debet esse ultimus canonicus ministrans vinum canonicis, & magistratui; si modo ipse sit in sacris ordinibus constitutus; si autem ultimus canonicus, qui est in sacris ministrat vinum; Sed unus mansionarius pro mansionariis, & unus cappellanus pro cappellanis, & aliis de clero, & populo; qui si fessus erit mutabitur, alio suffecto, & ut hi communicandi euntes simul, & redeuntes, non se simul conculcent, prouidebitur, etiam de puratis custodibus, ut quidem per rectum aditum ingrediantur, sed recedant per laterale diuerticulum, excepto Legato, magistratu, & canonicis, qui illac redibunt, quia iuerant.

Quod

Quod si Cardinalis Legatus ab Episcopo Cardinali celebrante communicandus erit: Tunc Legatus à duobus dignioribus canonicis paratis, vt supra, in medio associatus, sequente se primo suo Prælato, ibit caudam per terram trahens ad altare, vbi ante ífimos gradus genuflexus super puluino adorabit: deinde ascendet ad celebrantem stantem, & stans capite inclinato cõmunicabit medius inter dictos duos canonicos genuflexos tenentes aliquod gremiale, siue mantile ante pectus ipsius Legati; qui non osculabitur manum celebrantis ante sumptionem hostiæ; sed post illam osculabitur celebrantẽ in facie. Post sumptionem vero sacramenti, primus Prælatus, qui sequutus eum fuit, stans ibidem ad celebrantis sinistram vidẽte Legato accipit ab Assistente celebrantis calicem cum purificatorio cum quibus celebratum fuit: quo calice vtetur solus Legatus in se purificando: Nam alii omnes alio calice vtentur; & ipsum calicem purificatorio mundat; Tum phialam cum vino puro solo, facta prius de illo in aliqua patera per credentiarium celebrantis prægustatione, capiẽs vinum sine aqua in calicẽ prædictum: Et sic ipsum calicem offert in manibus Legati; qui illum capiẽs, semet purificat; Tum cū gremiali eodem, per ipsos duos canonicos (quod tamen ipsi tenentes prius osculantur) porrecto se ipsum tergit, & gratiis, ac gratulationibus inuicem peractis, Legatus ad dextram celebrantis cõuersus, reuertitur, vt iuerat. Et si celebrans forte debilis,

aut

aut lassus, sedere velit aliquando infra generalem communionem, quod poterit etiam commodius communicet: Tunc Legato communicato mox se debet, sed semitecto capite cum bireto. Si autem Locumtenens, aut Gubernator aderit, qui non sit Episcopus consecratus, sed prothonotarius, aut et electus in Episcopum, sed non consecratus; tunc manum ante communionem, deinde post illam celebrantis facie osculabitur: quod etiam facient omnes canonici, qui sunt parati, inter quos erunt Diaconus, & Subdiaconus, & Assistens; qui ibunt ordine, quo in choro sedere solent: Reliqui vero quicumque, & quotcumque sunt, siue ecclesiastici, siue laici, ut Vexillifer, & Prætor, ac alii omnes ante sumptionem hostiæ solam manum osculabuntur. Ordo autem venientium ad communionem seruabitur qui supra in ordine dandi incensum dictum est. Quod si Legatus non adsit, tunc Cardinalis celebrans, prius magistratu, & canonicis communicatis, & non aliis, sedere poterit usque ad finem communionis.

Qua perfecta, exportabuntur funalia, & Cardinalis surget, si communicando sedit: ac reposito, & cooperto calice cum residuis hostiis purificabit digitos more solito, & sumet perfusionem: Deinde si hostiæ super altari erunt sine mitra lauabit, extra cornu epistolæ, & finiet missam. Et in fine si hostiæ erunt super altari dabit benedictionem sine mitra, & dicens, *Initium Sancti Evangelij*, non signabit altare: & quotiens a libro ad medium altaris ibit, aut redibit

semper genuflectet, & non erit precise ante mediū altaris, quando cantabit, *Dominus uobiscum*, ne directe renes sacramento vertere videatur. Pro communione autem canonicorum solemniter, & deuote fienda; poterit Cardinalis omnes ipsos prius monere, etiam sub aliquo mandato, ac exhortatione ad exemplum populi, ut omnes sint dispositi pro communione in die illa per manum ipsius Cardinalis, & in illo loco fienda.

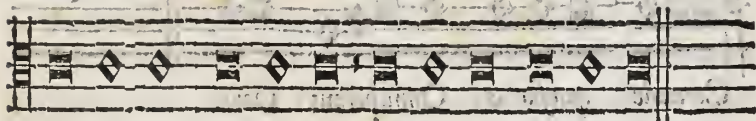
DE TONIS, SIVE TENORIBVS ORATIO-

num, & aliorum omnium, quæ intra totum annum solemniter cantanda sunt, Cap. L.

ON ab re fore videbitur, si etiam orationum omnium tenores addidero, quæ in publicis officiis per totum annum eueniunt, quomodo scilicet eas secundum laudabilem usum cantari oporteat, prout etiam nostra cæcella Papalis obseruat. Licet autem planius, breuiusque per notas, siue characteres musicales figurari, quam per scripturam dictari possint: tamen ipse pro ingenio qualitate melius quam potero explicabo. Et primo in ipsarum orationum decantatione duos tonos, siue tenores habemus, videlicet vnum solemnem, & festiuum, quo utimur in missis, & vespers festiuis solum, tam omnium solemnitatum totius anni, quam omnium Dñicarum de Aduentu, & de Quadragesima, & sabbati in albis, & in matutinis Natalitiis; Alium vero simplicem, & positiuum habemus

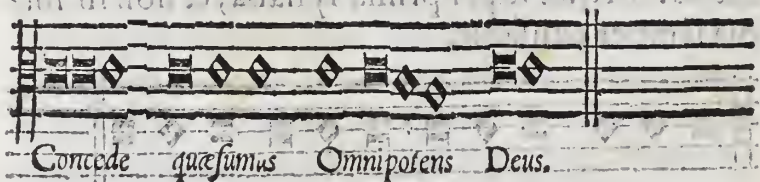
bemus, quo vtimur in ferialibus, & pro defunctis
 & in benedictionibus, quæ etiam veniunt in diebus,
 & pro actibus solemnibus, vt in candelis, cineribus,
 palmis, & aliis benedicendis. Itaq; in diebus sole-
 mnibus, & festiuis, primo cantaturi, *Dñs uobiscum*, vel
Pax uobis, vt missæ competit, vocem formabit, pariter
 & firmabit sonoram, & hilarem magis, quàm pres-
 sam, & mœstam ratione solemnitatis, & quantum
 grauiter poterit iuxta organum, & bombum vocis
 suæ, ac etiam secure, & fortiter, cum perseverantia
 in illo tono, quem capiet; capiet autē sub nota mu-
 sicorum, quam appellāt, fa, in qua nota, siue in quo
 tono, sicut à principio semel acceperit cantum, sic
 nunq̃ declinabit vocē per modulos, quos falsettos;
 neq; per articulos, quos contrapunctos; neq; per
 circumflexiones, quas semitonoſ vocant, nec deni-
 quē per aliquas uocis alterationes, sed omnino in
 solido, & presso vocis tenore perseverabit, dicens,
Dominus uobiscum: producendo vocem super prima syl-
 laba vtriusq; dictionis tantum, quantum super dua-
 bus alijs faceret. Similiter etiam dicendo, *Pax uobis*, su-
 per qua syllaba dictionis vobis pausabit, vt supra.
 & idem facit in eodem tono vocis super dictione,
Oremus. In qua super prima syllaba, & non in me-
 dia semper pausabit.

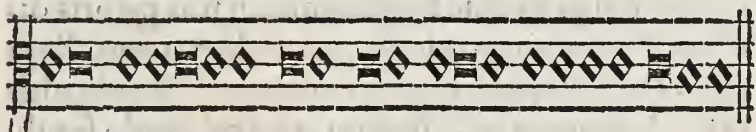
Do mi nus uo biſcum, Pax uo bis, O re mus,

NN ij

Deinde aduertatur, an in prima clausula sit ali-
quod verbum, nec ne, quoniam vno modo termi-
natur prima clausula orationis habens verbum,
& aliter non habens illud; & si plures erunt clausu-
lae, semper finis vnus clausulae, alternatur ab alia,
idest prima, tertia, & quinta, si tot erunt clausulae si-
mili cantu terminabuntur: sed secunda, quarta, &
sexta alio diuerso à prioricantu terminabuntur: Et
si plures erunt clausulae, idem modus seruabitur in
omnibus, vt prius. Itaque equali cantu semper in eo-
dem tono per, fa, fa, sicut cantauit, *Dñs uobiscum*, vel *Pax*
uobis, & *Oremus*, cantabit omnia verba primae clausu-
lae, vsq; ad finem eius exclusiue; Quia si in ipsa clau-
sula aliquod verbum interfuit, vt in oratione huius
diei Natalis Domini, videlicet, *Concede quæsumus omnipot-*
tens Deus, tunc propter verbum, yz. *Concede* tertiam
syllabam vergentem ad finem clausulae declinabit
videlicet, *Po*, ad notam *mi*, & aliam quartam syllabā
videlicet, *tens*, ad notam *re*, duas vero vltimas, videli-
cet, *Deus*, resumet ad *fa, fa*, vt prius: Et sicut prima
clausula terminata est, ita etiam tertia, quinta, & se-
ptima, si tot erunt clausulae, excepta vltima, termi-
nabuntur.

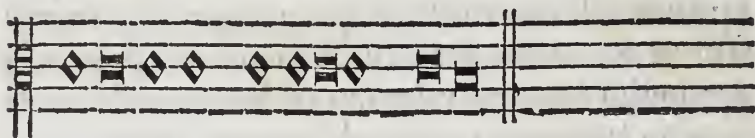
Tvm facta aliquali paufula, continuabit fecundam claufulam per eundem tonum, fiue notam, fa, fa, vt prius, nunq̃ illam circumflectendo, vfq; ad penultimam fyllabam extremi verbí claufulæ fecundæ, fiue illa claufula fit longa, fiue breuís, etiam vníus verbí, ut eft, *Quæfumus, Præfta, Concede*, fiue pluríum verborum; tunc fuper penúltima fyllaba longa vltimí verbí paufabit, ac fi illam fyllabam geminaret, & vltimam deprímet ad notam, mí, fed fi penúltima effer breuís, tñc fuper antepenúltima paufabitur, & duas ambas vltimas loco vníus productæ declínabit ad notas, mí, mí, vt eft in verbo vltimo fecundæ claufulæ, v3. *Liberet*, vbí fuper antepenúltima videlicet, *Li*, paufabit, & duas fyllabas, fcilicet, *beret*, declínabit ad mí, mí, Quí modus feruatur in quarta, ac fexta, & octaua claufula decantanda, fi tot erunt claufulæ.

Vt nos vni geniti tu i no ua per carnẽ ra ti ui tas li beret.

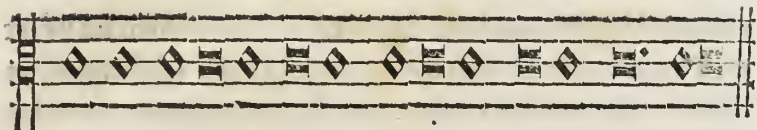
Quando vero prima claufula orationis folemnis non habet aliquod verbum, vt eft in oratione omnium ſanctorum, videlicet, *Omnipotens ſempiternæ Deus, qui nos, &c.* tunc ipſa prima claufula nõ utiq; terminatur, ſicut fuit terminata prima claufula orationis prædictæ de die Natali, quæ habet uerbum; ſed ſicut ſecunda; & tunc ſecunda terminatur, ſicut fuit terminata

terminata prima eiusdem orationis de die Natali: & sic alternatur. Itaque in oratione omnium sanctorum in dictio-
ne ultima prime clausule, v3. *Deus, pausabit super syl-*
laba De, ac si illam geminet, vt supra dixi, & syllaba
us, deprimet ad notam mi, Secundam uero clausulam
orationis omnium Sanctorum terminabit alio mo-
do, idest sicut fuit terminata prima clausula oratio-
nis dici Natalis habentis uerbum in se, & sic alterna-
tim cantabuntur oēs usque in finem orationis.

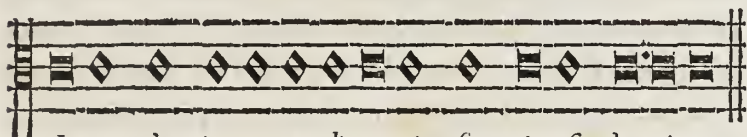
Omnipotens sempiternus Deus.

Ultimam quoque clausulam eodem tono cantabit æqualiter, usque ad finalem dictionem, ubi aut dictio illa est bisyllaba, aut plurisyllaba: quod si bisyllaba, siue longa sit, siue brevis; tunc in fine prioris dictionis omnino pausabit, in eodem tono illam producendo, quasi illam geminaret: Deinde ultimam dictionem bisyllabam, eodem modo similiter cantabit, prout est in hodierna oratione: In qua ultima clausula; uidelicet, *Quos sub peccati iugo uictus* *seruitus tenet*, quæ bisyllaba est, non pausabit; sed super ultima syllaba precedente, uidelicet, *tus*, pausabit, & illam syllabam, *tus*, ita producet, ac si geminaret, dicendo, *Serui tus us tenet*.

Quos sub pecca ti iu go ue tu sta ser ui tuus tenet.

Si uero finalis dictio sit trisyllaba cum penultima longa, tunc pausa fiet super antepenultima, ut in oratione post communionem huius dici, uidelicet. Ita, & immortalitatis sit ipse largitor.

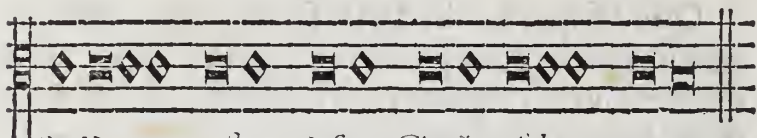
I ta, & immor ta li ta tis sit i pse lar gi tor.

Quod si ipsa finalis dictio sit trisyllaba cum penultima breui, tunc pausa fiet super ea, quæ præcedit dictionem trisyllabā, ut in oratione sancti Ioannis post communionem, uidelicet, *Eius muniamur*, & *precibus*, ubi super syllaba, Et, pausa fit: Et si ipsa dictio est plurisyllaba, tunc semper pausa fit super prima syllaba ipsius dictionis plurisyllabæ, siue penultima eius sit longa, ut in oratione primæ missæ huius noctis ibi, uidelicet. *Eius quoq; gaudis in cælo perfruamur*; siue breuis, ut in oratione post cōmunionem eiusdem missæ, & noctis, ibi uidelicet: *Ad cuius mereamur peruenire consortium*.

¶ De tenore conclusionum.

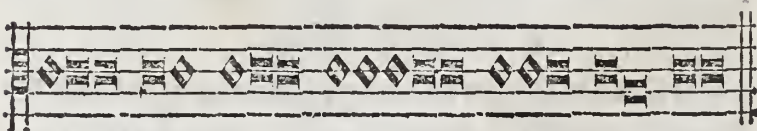
Ceterū cōclusiones orōnū prædictarū quæ sunt. Per Dñm nostrum, etc. Et Qui uiuis, et regnas, etc. quia diuersæ sunt etiam

etiam diuersimode cantantur: Aut enim habent tres clausulas in totum computando ultimam, vt sunt uidelicet, *Per eundem*, &c. Et *Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum*, quæ est prima clausula; deinde. *Qui tecum uiuit, & regnat in unitate Spiritus sancti Deus*; quæ est secunda clausula: Et finaliter, *Per omnia secula seculorum*; quæ est tertia; tunc ipsam conclusionem incipiendo, *Per eundem*, vel *Per Dñm*, cantabit per eandem notam scilicet, fa, fa, sine falsettis, & sine contrapunctis, sicut orationem, & in ultima dictione primæ clausulæ scilicet, *Tuum*, faciet pausam super prima syllaba, scilicet, *Tu*, & super ultima, *um*, deprimet ad, *mi*, sicut de secunda clausula orationis supra dixi.

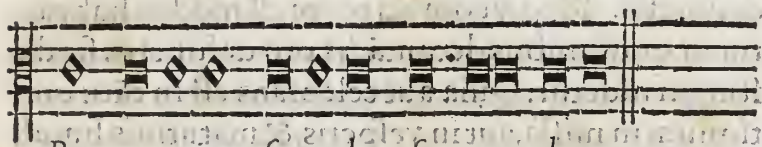
Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.

Secundam uero clausulam cantabit per eundem tonum, in cuius finalibus dictionibus, uidelicet *Sancti Deus* super quarta uergente ad finem; quæ est *San*, uocem deprimet ad *mi*, & aliam syllabam scilicet, *cti*, rursus deprimet ad *re*; & alias duas syllabas scilicet *Deus*, attollet ad *fa*, *fa*, sicut in omnibus de prima, & tertia clausula orationis dixi.

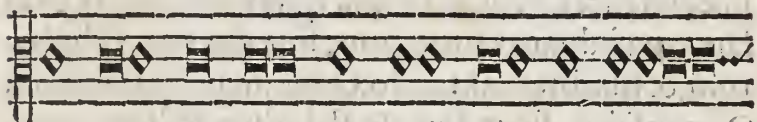
Qui tecum uiuit, et regnat in unitate Spiritus sancti Deus.

Deinde etiã tertiam, idest ultimã clausulã, scilicet, *Per omnia sæcula sæculorum*, similiter per eundem tonum, absq; aliquo fassetto, siue contrapuncto cantabit per fa, fa, sed in verbo *Sæculorum*, super primã syllabã, idest, *Sæ*, pausabit, ac sillã geminet dicendo *Sæculorum*; cuius omnes quattuor syllabas cantabit per, fa, fa,

Per omnia secula seculorum.

Aut conclusiones habent tãtũ duas clausulas, computando vltimã, vt sunt. *Qui uiuis, & regnas, vel Qui tecum uiuit*: Tunc omnino primæ clausulæ, finis, scilicet, *Sancti Deus*, cantabitur modo, quò supra cantata sunt etiã verba, *Sancti Deus*, in supradicta conclusione, & non sicut, *Filium tuum*: similiter, & vltimæ clausulæ finis, videlicet, *Sæculorum*, eodẽ modò quò supra dictum est, cantabitur.

Qui uiuis, & regnas cu Deo patre in vni tate

Spiri tus sancti Deus.

¶ De tono orationum, quæ cantantur in missis pro defunctis.

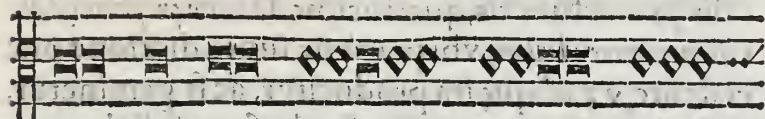
Tonus vero, siue tenor orationum pro defunctis diuersus est à supradicto festiuo, celebrans enim ibi hilari tono, & sonora voce usus fuit; hic vero mœstiter, & depresso cantat, ac luctuose, vt sit conueniens luctibus ipse tenor. Et quoniam non semper, & indistincte eodẽ tenore vtitur in missis, & officiis pro defunctis. Ideo, vt omnis tenor, & modus habeatur in orationibus decantandis pro defunctis, sic distinguí uideatur. Quia aut celebrans est in cantu orationum in missa, aut in vespers, & matutinis simul; aut extra illas. Primo casu cantabit suam orationẽ æquali tono, & sub eadem nota, scilicet, fa, fa, à principio ad finem, nunquã vocem circumflectendo, nec eam in fine alicuius clausularum declinando, nec attollendo ipsum tonũ; sicut facit, quo ad equalitatem toni in oratione festiua, vt supra dictũ est: sed solũ pausabit super finalibus syllabis, hoc modo. Quia primo dicens, *Dominus uobiscum*, æquali tonocantabit, producens syllabam primam dictionis ultimæ, videlicet, *Vobiscum*, In qua syllaba, vo, ponet pausam: quasi duarum notarum, siue duarum syllabarum, & similiter cantando; *Oremus*, in prima, scilicet, O, pausabit, sicut dixi, & alias duas scilicet, *remus*, equali cantu in eodem tono finiet.

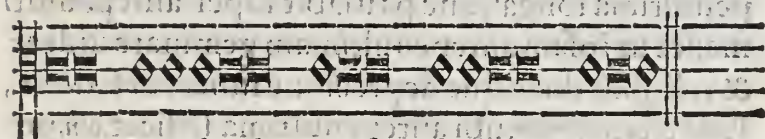
Do mi nus   uo bi scum   O remus,

Tum

¶ Tum orationem, quę verbi gratia cātatūr in mīsa exequiali pro aliquo episcopo, seu presbytero Cardinali. Quę est, videlicet. *Deus qui intra apostolicos, etc.* vbi primam clausulam æquali, & pressō tono cantabit, vsq; ad dictionem vltimam ipsius clausulę, scilicet *vigere*; in qua dictione cum nulla penitus toni alteratione, pausabit in syllaba penultima, videlicet *ge*, per spatium vnus notę, seu syllabę cum dimidio, & vltimam, scilicet *re*, eodem tono cantabit, quo alias priores cantauit, nihil eam producendo.

Deus qui inter apostolicos sacerdotes famulum

tuum pontificali seculi dignitate iungere.

Similiter deinde cantabit secundam clausulam in vltima dictione; & in eius penultima syllaba pausabit, nisi illa sit breuis, vt in dictione nostrę orationis, videlicet, *Quęsumus*, quia tunc pausabit super penultima, ac si diceret, *Quęsumus*.

Pręsta Quęsumus.

Similiter in omnibus, & per omnia faciet de reliquis clausulis, & syllabis, usque ad ultimam dictionem orationis, in qua oratione, ultima sic finiet: nam si illa sit bisyllaba, ac et trisyllaba cum penultima breui pausabit; non in prima syllaba dictionis bisyllabæ, aut trisyllabæ, sed in ultima præcedentis dictionis, et si illa præcedens sit monosyllaba, ut in oratione pluralis missæ pro defunctis, quæ incipit, *Hostias quæsumus* &c. in fine ibi, *Dones* &c. præmium; ubi pausa debet fieri rursus super dictione, &c. Item in alia oratione missæ pluralis pro defunctis, quæ incipit, *Deus cui proprium est*, etc. ibi, *meæcantur adiutam*, ubi pausa fit super dictione præcedente, v. 3. ad, quæ ita producit, ac si geminetur, aad, uiram. Si autem dictio finalis sit trisyllaba, cum penultima longa; tunc pausabit super antepenultima; ita ut ipsam antepenultimam geminare uideat & reliquas duas, sine depressione finiet, ut si dicat, *Facias esse consortium*; ubi antepenultima scilicet, *con*, producit, ac si dicatur *consortem*. Si autem sit dictio plurisyllaba; tunc omnino pausabit in prima syllaba ultimæ prædictæ dictionis; siue habeat penultimam longam, siue breuem, ut in nostra oratione ibi, *consortio* ubi primam syllabam, uidelicet, *con*, producit, ac si de toto illa geminet, dicendo, *consortio*; & alias tres, v. 3. *sortio*, eodem tono continuabit; ut infra.

Vt eorum quocumque perpetuo aggregentur consortium.

Et

Et sic iste tonus seruatur in omnibus orationibus, quæ cantantur in missis dumtaxat pro defunctis; nõ autem in uesperis, aut matutinis, vt infra in suis locis dicetur. Insuper hanc, & omnes orationes, quæ in huiusmodi missis cantantur, sequuntur suæ integræ conclusiones, uidelicet, *Per eundem Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum* &c. vel *Per Dñm nostrum*, &c. vel *Qui uiuis, & regnas*, &c. aut *Qui uiuit, & regnat*, &c. ubi prima syllaba ultimæ dictionis scilicet, *tuum*, æqualiter pausatur super, *tu*, Et similiter in prima syllaba secundæ clausulæ, scilicet, *Deus*, æqualiter pausatur. Tum in dictione, *Sæculorum*, syllabā primā scilicet, *se*, ita producit, ac si geminet dicēdo *sæculorum*: quod etiam seruatur in aliis missarum orationibus, earūquæ conclusionibus: vt in missa commemoratiōnis omnium defunctorum; & in exequiis Cardinalium, & aliorum.

¶ De tono uersiculorum, & orationum, quæ cantantur, non in missis; sed uesperis, matutinisq; , & officijs pro defunctis.

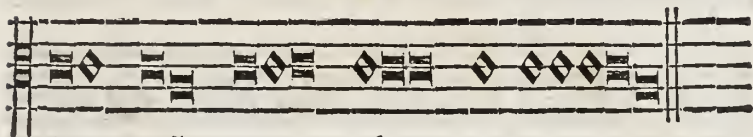
I vero celebrans cantaturus est orationem in uesperis, ac matutinis pro defunctis, aut aliquibus officijs exequialibus, hoc modo cantabit. Et quoniam primo antequam cantet orationem in ipsis uesperis, matutinis, ac officijs oportet præcantare infra scriptos uersiculos; ideo bonum est, ut tonum eorum etiam intelligat. Ipsi uersiculi sunt, uidelicet, *Pater noster. Et ne nos inducas, etc. A' porta inferi, Requiescant in pace. Domine exaudi orationem meam. Dominus uobiscum. Oremus.*

Et

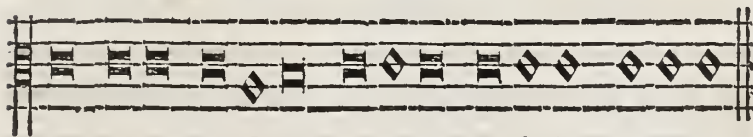
Et demū oratio, quę licet sit in simili tono, vt in missa pro defunctis, non tamen omnino eodem modo finiēda; neq; aliquis ipsorum versiculorum vno, & eodem cantu intonatur, vt infra. Cantabit itaq; *Pater noster*, in uoce, qua etiam cantabit orationem. Pro quo etiam sciat, qđ verba huius versiculi, scilicet, *Pater noster*, semper alte debet cantare, quotiens, & quando etiam in fine debet cantare versiculum, *Et ne nos*: Nam si, & *Et ne nos*, alte non sit cantaturus, etiam nec alte dicit, *Pater noster*, quod in omnibus officiis seruatur, prout supra in suo capitulo particulari dixi plenē. Cum itaq; dicit, *Pater noster*, pausabit aliquantum super syllaba, *no*, & ultimam, scilicet, *ster*, deprimet à, fa, ad, re, similiter, & super alio versiculo, *Et ne nos inducas in tēptationem*; vbi in penultima, scilicet, o, pausabit, & aliam deprimet. Item super dictione *Inferi*, quia habet penultimā breuem; ideo non super penultima, sed super antepenultima pausabit: Idem faciet in alio. s. *Requiescant in pace*. Et similiter in alio. *Dñe exaudi orationem meam*, sed non sic in versiculo, *Dñs vobiscum*: Nam ibi neq; in penultima, neq; in aliqua deprimet tonum, sed omnino equaliter intonabit, producendo primam syllabam in verbo, *Vobiscum*, scilicet, Vo, & alias, scilicet, *biscum*; Similiter æquali cātu intonabit *Oremus*. tum orationem cantabit vt supra in omnibus, sicut pro defunctis, excepto, qđ nō ita finiet æquali tono, sicut orationem, quę dicitur in missa, ibi. n. tota oratio cantatur, & finitur æquali tono; hic autem penultima syllaba primo produ-

citur,

citur, & última deprimetur à fa, ad re. Et in hoc differunt. Similiter fiet de conclusionum cantu, quæ incipit, *Qui uiuis*, vel *Qui tecum uiuit*, ubi in uerbo, *Sæculorū* penultima producitur, & última deprimitur, licet in absolurionibus, orationes concludantur per uersiculum, *Per Christum Dñm nostrum*, Et tunc prima syllaba dictionis, *nostrum*, scilicet, *no*, producitur, & *strum*, deprimitur. Et demum in alio uersiculo, uidelicet *Requiem æternam dona eis domine*; ubi non penultima, quia est breuis, sed antepenultima producitur. Et illæ duę breues, quæ sunt loco unius longę, deprimuntur à fa, ad re, ut dictum est.

Pater noster Et ne uos inducas in temptationem.

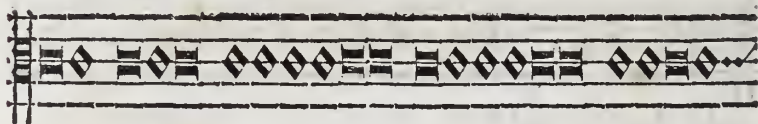

A porta in feri Dominus uobiscum Oremus.

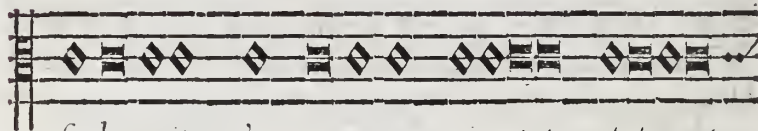
¶ De tono orationum in missis ferialibus solū, & non in officiis.

Orationes, quæ in missis ferialibus cantantur, simili tenore, & modo in omnibus, & per omnia cantantur sicut orationes in missis pro defunctis, tono, & cantu æqualibus à principio usq; ad finem incluse; & cum productione, siue pausa, quasi geminatione, sicut in orationibus, quæ dicuntur in missis pro

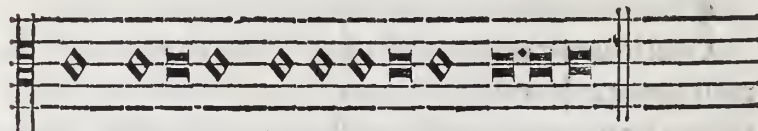
pro defunctis; non autem in officiis, ut supra dixi. Verbigratia in die Cinerum in missa, orationes quinque dicuntur in tono feriali, idest in æquali cantu; & prima est die, uidelicet. *Præsta Dñe fidelibus tuis*, ubi in illa dictione *tuis*, prima syllaba producitur, & similiter in dictione *suscipiant*; ubi syllaba, uidelicet, *sci*, quæ est antepenultima producitur, quia penultima est brevis, & demum in ultima dictione, scilicet *percurrant* prima syllaba, scilicet, *per*, pausatur; quasi geminetur; dicendo, *percurrant*, & sic de aliis. Cæterum in istis ferialibus orationibus, non cadit distinctio; sicut in orationibus pro defunctis, ubi aliter in missis, aliter in uesperis, & officiis cantat, & aliter extra.

Præsta Domine fi de libus tuis Vt ie iu ni orum ueneranda

fo le nitas & congru a pi c tate suscipiant,

Et se cu ra de uo ti o ne percurrant.

Et simili modo conclusio cantetur, & terminet.

¶ De tenore. & numero orationum solemnium, quæ ferialiter cāntantur in diuersis officiis per totum annum.

Cantātur etiā in feriali, idest equali tono orationes multę, & diuersę in multis, & diuersis, non missis, sed officiis intra annum, quæ omnes eodem tono, & modo in omnibus, & per omnia, sicut orationes pro defunctis cātantur, non tamen, ut infra, missas, sed ut extra, idest vt in officiis anniuersarijs, & exequialibus, & absolutionibus defunctorum. & istę orationes cantantur cum pausa, quasi geminatione penultimę, nisi alias ipsa sit breuis, quoniā loco eius pausatur in antepenultima syllaba in dictione vltima, & cum depressione vltimę syllabę eius dictionis, verbigratia, In die Purificationis gloriosę Virginis Marię, post distributionem candelarum, postquā celebrans lauit, & priusq̃ uadat ad confessionem cantat, Oremus, scilicet, O, per fa, & re, per re, & fa, simul, & mus, per fa. Deinde respondentibus ministris assistentibus. *Flectamus genua, & Leuate.* Celebrans cantat æquali cantu orationem, quæ est videlicet. *Exaudi quęsumus Dñe plebem tuam, &c.* Et in fine, *Per Christum Dñm nostrum,* in eo tono, quem supra dixi in anniuersario. Item in die cinerum similiter post dationem cinerum, cantat equali cantu. *Domine uobiscum,* & orationem videlicet. *Concede quęsumus nobis Dñe &c.* quę ex omnibus vltima licet alię omnes ante cinerum dationem non cantantur per celebrātem, sed legantur plane per ipsum. Item in Palmarum benedictione post illarum distributionem eo

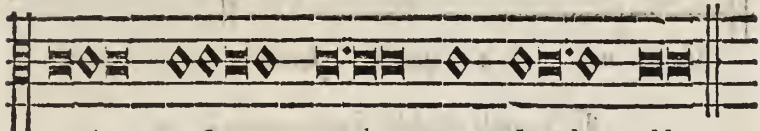
PP   dem

dem modo, & tono cantatur, *Dñs uobiscum. Oremus.*
Omnipotens sempiterne Deus, qui Dñm nostrum IESVM Christum
&c. Et in fine, Per eundem Christum Dñm nostrum. Item in
cœna Domini post lotionem pedum pauperum,
celebrans sub tono, quo cantantur versiculi in ve-
speris, & matutinis pro defunctis, cātat uersiculos,
& orationem ibi notatam, videlicet, Adesto quæsumus
Dñe officio, &c. cuius conclusio est, videlicet, Quod ipse
præstare digneris. Et idem in officio Parasceue celebrās
simili modo cantat orationem vnā, videlicet. Ore
mus. Deus à quo, & Iudas, &c. quam etiā similiter con-
cludit: aliæ autem orationes numero xviij. cantan-
tur per suum particularem, & propriū cantum,
ibi notatum: Vbi scias, q̄ secunda, quarta, sexta,
octaua, & nona orationes, cantantur similiter in to-
no feriali, & non festiuo, sicut in multis libris missa-
libus male notatum uidit: qui in hoc omnino corri-
gendi sunt. Item in tribus diebus tenebrarum ora-
tio, videlicet. Respice quæsumus Dñe super hanc familiam tuam,
&c. non sub aliquo tono cantatur, sed tacita voce,
ac quasi flebili, & mœstissima profertur, cum depres-
sione tamen vltimæ syllabæ, à, fa, ad, re. Item in die
Sabbati sancti, orationes, quæ in officio, & ante mis-
sam cantantur, incipiēdo ab oratione, quæ est post
prophetiam primam, videlicet, Deus qui mirabiliter creasti
&c. cantantur omnes æquali, & feriali cantu. Ora-
tionēs vero, quæ eadem die pro ignis, & incensi no-
ui benedictione ponuntur, non utiq; cantantur,
sed quidem intelligibili uoce proferuntur. Quod
bene

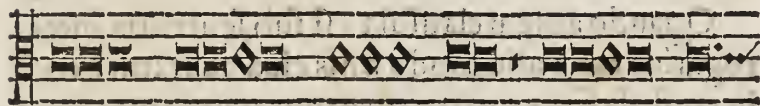
bene nota, quia huiusmodi benedictiones ignis, & incensi sine cantu aliquo prolatae, suum habet mysterium, ut supra dixi in officio sabbati sancti.

¶ De tonis, quibus cantantur epistolae in cappella Papae.

Addamus etiam supradictis, epistolarum tonos, quibus cappella nostra tanquam bonorum omnium rituum institutrix utitur. Et quidem sciendum est, quod vnicus, idemque tonus, seruatur in omnibus epistolis, quae per totum annum cantantur, siue in diebus solemnibus, siue simplicibus non solemnibus, ac ferialibus, etiam pro defunctis: nisi quod in solemnibus iucundius, & hilarius, & reuerentius cantatur, quam in simplicibus, aut pro defunctis. Et licet in huiusmodi epistolarum decantatione, sit magis quaedam gratia cum decore, quam ars musicalis cum regula seruanda: tamen ut plenius habeatur ipsius decantationis ars, seu modus, sic per notas figurabitur, v3.

Leetio E sa i æ prophetæ in die bus illis.

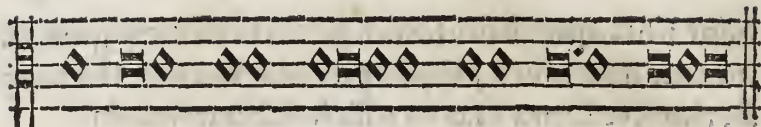

Leetio E pisto le be a ti Pauli Apostoli ad

Corinthios Fratres uel carissime Expurgate uetus fermentum

PP ij

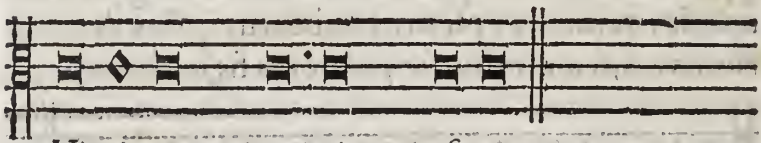

ut si tis noua conspersio, sicut e stis a zimi,

Et sic in infinitum omnes clausulæ similes cantantur modo, & tono prædictis.

¶ De clausula monosyllaba.

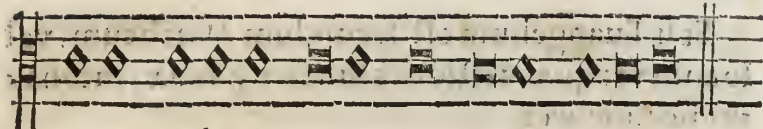
Et si clausula finiretur in dictione monosyllaba tunc etiam ipsius dictionis monosyllabæ cantatur tonus, ut supra equali cantu, sed tamen cum aliqua li pausula, verbigratia in epistola diei Innocentium est finis clausulæ in verbo monosyllabo, ibi videlicet. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt.

Vir gi nes e nim sunt.

¶ Quando clausula est interrogatiua,

Quando autem clausula est sub sententia interrogatiua tunc alio modo finis eius cantatur, ut est in epistola feriæ quartæ quattuor temporum de aduentu; ibi videlicet. Nunquid parum est uobis esse molestos hominibus, quia molesti estis, & Deo meo, ut infra,

Quia mole stis e stis & De o me o

¶ De fine Epistolæ

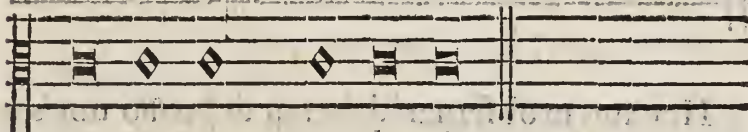
Finis autem omnium epistolarū idē est, & eodē
modo cātat, ut est in epistola nostra hodierna, v3.

sed in a zimis since ri ta tis, & ue ri ta tis,

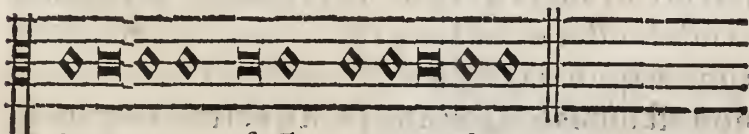
¶ De tono Evangelii.

Euangeliorū quoq; unicus, atq; idē tonus semper intra totum annum, & in quibuscunq; missis, & diebus occurrentium obseruatur: nisi ut supra de epistolarum ferialium tonis dictum est. Igitur cantans Euangelium, per has notas, intonabit, v3.

Do · mi   nus   · uo   bi   scum.

Deinde, Initium, vel Sequentia sancti Evangelii, hoc modo,

Se quenti a *sancti* E uange li i.

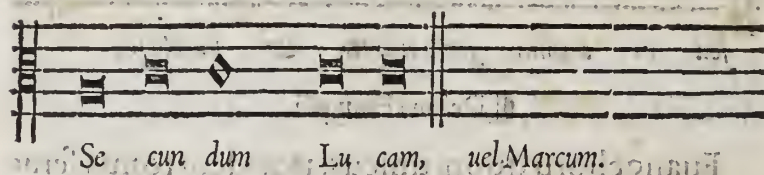
Et

DE CERI. CARD. ET EPISC.

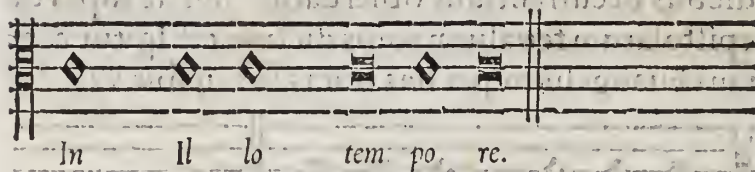
Et si Euangelium est secundum Mattheum, vel Ioannem; quæ dictiones sunt trisyllabæ, intonatur sic, uidelicet,

Si vero est secundum Lucam, vel Marcum, quæ sunt dictiones bisyllabæ, tunc intonatur sic, v3.

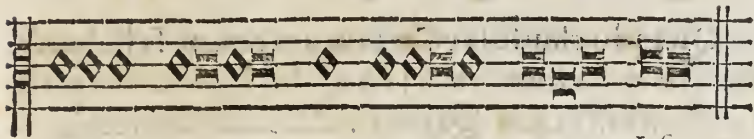
Deinde uersus. In illo tempore, sic cantantur, v3.

Hoc autem obseruari debet, q̄ depressio uocis a fa, ad re, nunquam fit ante quintam syllabam, uergetem ad finem clausulæ; nec post tertiam: sed ipsa nota, re, fit aut in quinta, aut in quarta: et quando clausula esset nimis longa; & multorum verborum tunc in quinta syllaba fit depressio: Quando uero non est nimis longa; tunc fit in quarta: cantetur igitur hoc modo, uidelicet.

Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome;

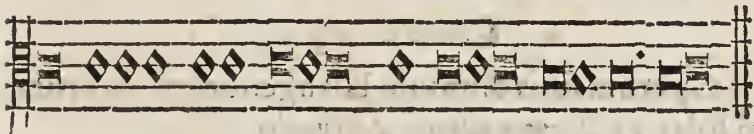

emerunt a romata ut uenientes ungerent Iesum.

Et sic ista clausula terminatur, quia non est nimis longa; sed potius breuis; & paucorum verborum, maxime respectiue ad longiores: Quod si clausula esset longa, & multorum uerborum, tunc de presio uocis à, fa, ad re, fieret in anteriori syllaba, v. g. in quinta. Non. n. regulariter unquam pauciores, q̄ tres, nec plures, quam quinque debent esse notæ finales post notam, re, sed aut in quinta, aut in quarta; quod bene obseruetur.

Interrogatiuum.

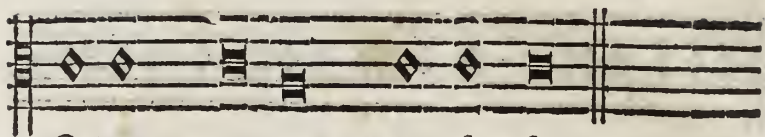
Cum uero clausula est interrogatiua, tunc sic cantatur, uidelicet.

Quis reuoluet nobis lapidem ab hosti o monu men ti

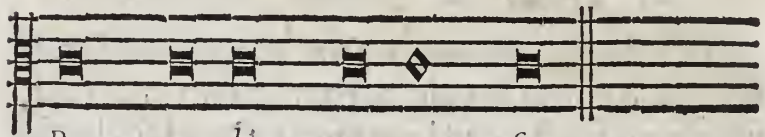
Si autem clausula fuerit in uerbo monosyllabo, ut est tertia feria Pasche: Ibi uidete manus meas, & pedes meos quia ego ipse sum, tunc sic cantatur, uidelicet.

DE CERI. CARD. ET EPISC.

Qui a e go ip se sum.

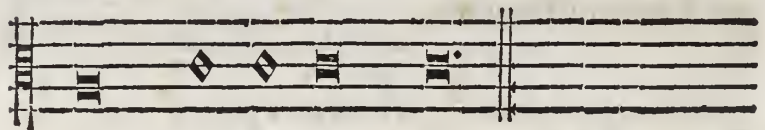
Quando clausula esset tantum trium syllabarū, aut etiam duarum, ut in euangelio feriæ tertiæ post Pascha: ibi, Pax uobis. Ego sum, tunc sic cantari debet,

Pax uo bis e go sum.

¶ Monosyllaba.

Quod si vnica dumtaxat syllabæ esset clausula, ut in Domínica tertiá de Aduetu, ibi Et respondit non, tunc sic cantatur, videlicet.

Et re spon dit non.

¶ Finis Euangely.

Ceterum finis omnium Euangeliorum, ita cantari solet, v3. Ibi cum uidebitis, sicut dixit uobis.

I bi cum ui de bi tis si cut dixit uo bi is
Quo

¶ Quomodo cantatur uersus v3. Humiliate capita uestra Deo.

In die cinerum in omnibus Ecclesiis, & locis, ubi missa de feria in Quadragesima cantatur; quinque orationibus post communionem cantatis, & ante orationem sextam, quę supra populum dicitur, Diaconus Euangelii ad ipsum populum adhuc in genuflexione manentem, cantat hunc uersum, v3.

Humiliate capita uestra Deo. Pro quo tamen illud scias, quod conclusio quintę orationis non est v3. Per omnia secula seculorum, ut multi ignoranter dicunt, sed debet tota longa dici, v3. Per Dñm nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum uiuit, & regnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum: Deinde post responsum Amen, Diaconus cantat uersum sequentem, v3. Humiliate capita uestra Deo, qui sic cantatur.

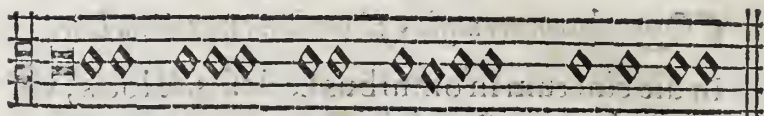

Hu mi li a te ca pi ta uestra De o.

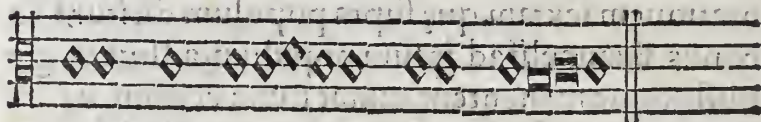
¶ De tonis uersuum, & lectionum in matutinis noctis Natalis Domini nostri IESV Christi.

Hic est tonus, qui communiter obseruatur in cappella Papali, pro uersibus, absolutionibus, & benedictionibus pro officio matutinarum noctis Natalis Domini nostri IESV Christi, tam per Papam, quam Cardinales, & alios omnes, excepto cantorum choro, decantandis, & primo

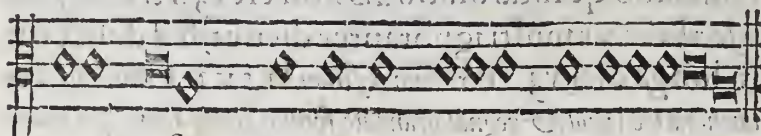
DE CERI. CARD. ET EPISC

Domine labi a mea a pe ri es Ref. Et os meum etc.

Deus in adiuto ri um meum in ten de.

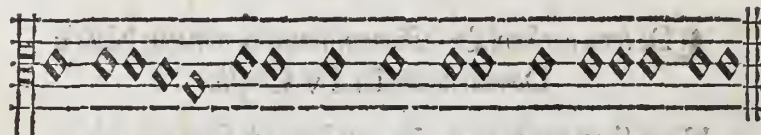

Pater noster vers. Et ne nos inducas in temptationem.

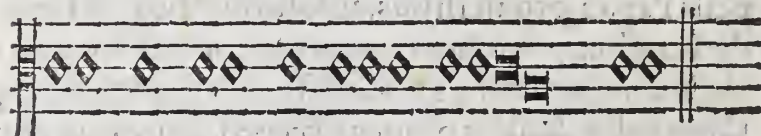
Prima absolutio.

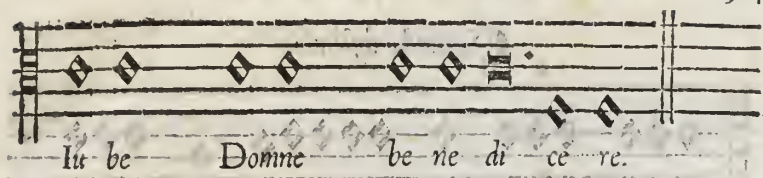
exaudi Domine Iesu Christe preces seruorum tu o rum

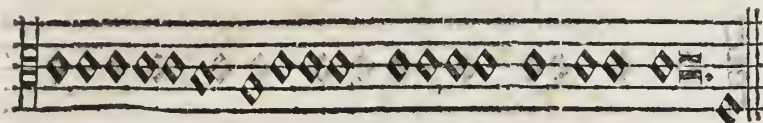
Et mi se re re nobis, Qui cum pa tre, & spi ri tu san cto

uiuis, & regnas in se cula se culorum Ref. Amen.

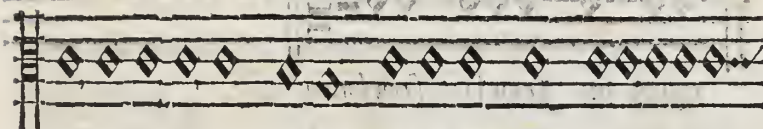

¶ Prima benedictio.

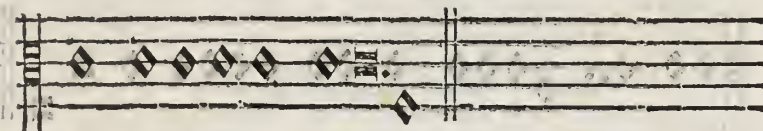

Bene dicti o ne perpetua, be ne di cat nos pater æternus.

¶ Secunda benedictio.

V ni ge ni tus De i m. f. li us nos be ne di cere

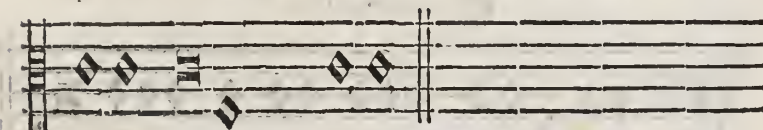

ad iu ua re di gnetur.

¶ Tertia benedictio

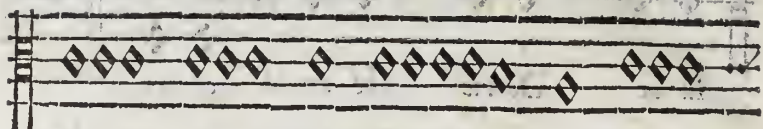
Spi ri tus san cti gra ti a il luminet sen sus, &

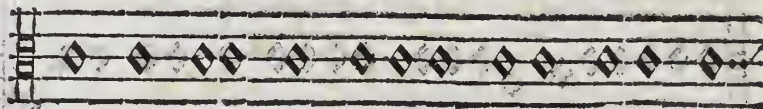
cor da nos tra. Ref. Amen.

DE CERI. CARD. ET EPISC

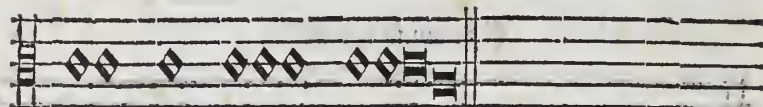
¶ Secunda absolutio.

Ip si us pi e tas, & mi se ri cordia nos adiuuet,

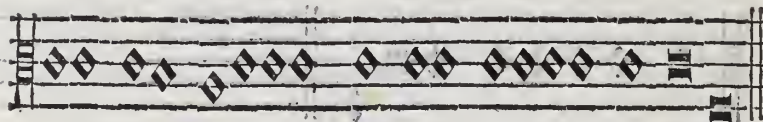

Qui cum patre, & spi ri tu san cto ui uit &

regnat in se cu la sæ cu lo rum.

¶ Quarta benedictio.

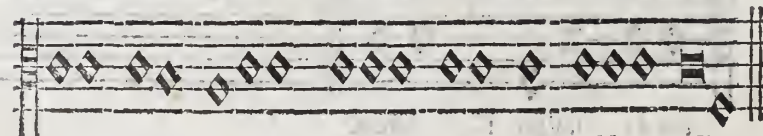
Deus pater omnipotens, sit nobis propi ti us & clemen:

¶ Quinta benedictio.

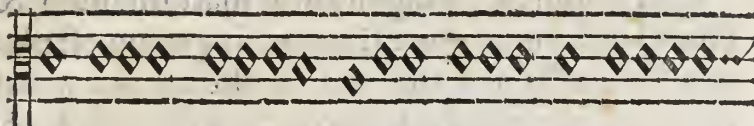
Chris tus per pe tu æ det nobis gaudia uitæ.

¶ Sexta benedictio.

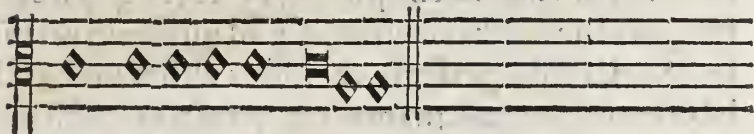

Ignem su i, a moris accendat Deus in cordibus nostris.

¶ Tertia absolutio.

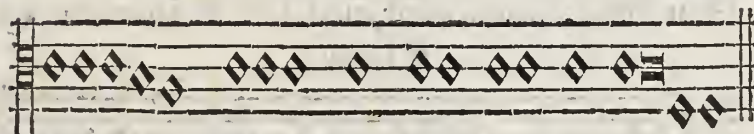

A uinculis peccatorum nostrorum, absoluat nos omnipotens

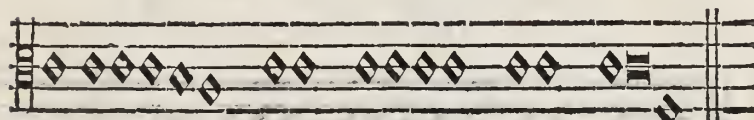
mi se ri cors Dominus.

¶ Septima benedictio.

Euange li ca lecti o, sit nobis salus. & protectio.

¶ Octaua benedictio

Per e uangelica dicta d. le antur nostra de licta

¶ Nona benedictio.

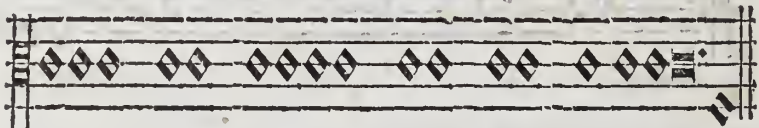
Verba sancti Euange li i, doce at nos fi li us Dei.

DE CERI. CARD. ET EPISC.

¶ De tono lectionum, & Euangeliorum, ac Homiliarum, matutinalium.

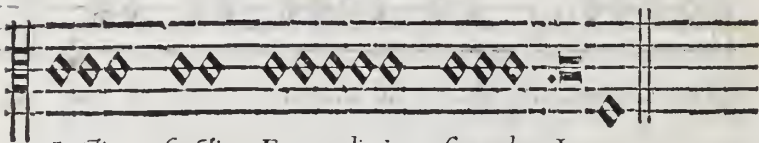
Lectionum, & Euangeliorum matutinalium, & Homiliarum, unus, atq; idē tenor, siue tonus est planus, & æqualis; non autem circumflexus, nec articularis, neq; varius, sed omnino firmus, solidus, & continuatus in vna, eademq; nota, v3. fa, in qua nota, semper teneri debet cantus, vsq; ad ultimum verbū in fine clausulæ perfectæ; vbi ipsius vltimi uerbī syllaba penultima, aliquantulum pausatur quasi geminetur; Et ultima syllaba deprimitur ad notam alterius, fa, quæ est quinta descendens: Et sic omnes clausulæ lectionum, Euangeliorum huiusmodi, & Homiliarum, inchoantur, mediātur, & finiuntur, v3.

¶ Lectio.

Hodie Fratres carissimi Christus natus est, gaudeamus.

¶ Euangelium.

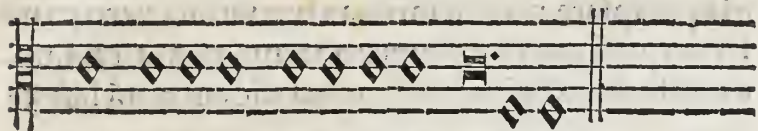
Lectio sancti Euangelii, secundum Lucam.

¶ Homilia.

Homilia sancti Gregorii Papæ.

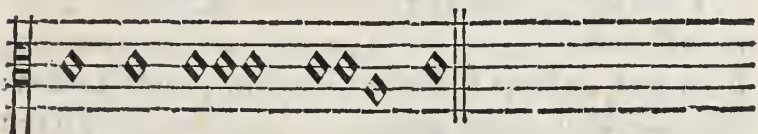
Si autem penultima syllaba, prædictæ vltimæ dictionis, esset brevis; tunc non in ipsa breui; sed in antecedenti fiat pausa; quasi geminata; hoc modo, v3.

Trans Iordanem Gali le æ gen ti um.

¶ De fine clausulæ in dictione monosyllaba.

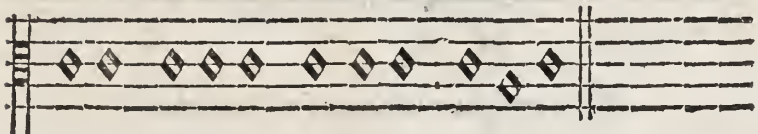
Si finis clausulæ esset in dictione monosyllaba, tunc vltima syllaba antecedentis dictionis, deprimeretur ad notam, re, & ipsa monosyllaba, quæ est finalis, tollitur ad eandem notam, fa, videlicet.

Quod os Domini loquutum est.

¶ De fine clausulæ in dictione Hebræa.

Quod si vltima clausulæ dictio sit nomen Hebraicum; tunc ipsum nomen Hebraicum sic terminabitur, vt de monosyllaba dictum est, videlicet.

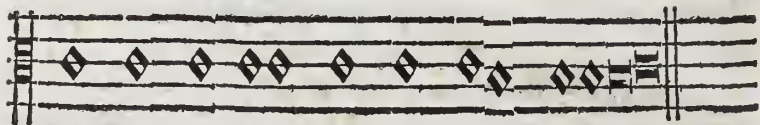
Terra Zabu lon, & terra Neptalim.

¶ De fine clausulæ in sensu interrogatiuo.

Si finis clausulæ sit in sensu interrogatiuo, tunc ipsa

DE CERI. CARD. ET EPISC.

ipsa quidem tota clausula, intonatur per fa, fa, vt supra; sed ante syllabam finalem, tres aut quattuor syllabæ deprimuntur à prædicto, fa, ad mi, & omnes per ipsam notam intonantur; vltima vero pausat, quasi per duas notas; quarum una erit mi, mi, duplicata, & alia extolletur ad eadem notā fa, v3.

Et nunc quid mihi est hic dicit Dominus.

¶ De fine lectionum, & Homiliarum.

Finis lectionum, Euangeliorum, & Homiliarum matutinalium, idem est in omnibus; & per omnia, sicut in quolibet fine clausularum prædictarum: siue illa clausula finiatur in dictione monosyllaba siue in interrogatiua, siue in Hebræa, ut supra dictum est videlicet.

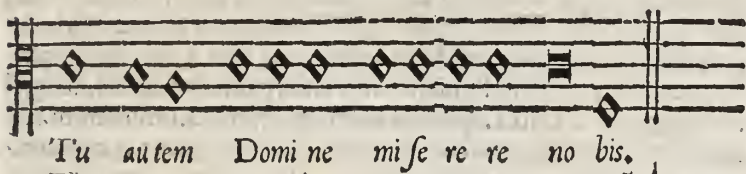

Princeps pa cis.

¶ De conclusione lectionum, & Homiliarum.

Omnium lectionum, & Homiliarum conclusio nes, idest, Tu autem Domine miserere nostri, vel nobis; uno atq; eodē modo, & tenore finiuntur, ut infra: quamq̃ aliqui

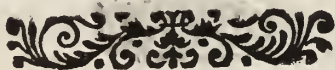
aliqui aliter sentiant; q̄ æquali modo intonetur.
videlicet sicut finis cuiuslibet clausulæ; non tamen
monosyllabæ, nec dictionis Hebrææ; nec sensus in
terrogatiui. Sed ego meo tempore realiter uidi, q̄
omnes, tam Papa, & Cardinales, quàm alii omnes
docti officiales cappellæ huiusmodi lectiones can-
tantes, maxime magistris ipsis cerimoniarum de-
monstrantibus, sic intonarunt, vt infra, v3.

F I N I S.

DEO OPT. MAX. BENE SVGGERENTI.

LAUS, ET HONOR.

E R R A T A.

Fol. 1. lin. 8. Presbiterum Presbyterum, sic semper. ibidem à tergo
lin. 24. custodiendoq; custodiendoq; 2. lin. 12. lucidissimi-luci-
dissimi. lin. 13. clarissima-clarissima, à tergo lin. 13. ennumerem-enu-
merem. 4. lin. 6. ac-hac. 9. lin. 12. chyrotecam-chirothecam, sic semper.
17. lin. 14. pteçiosa-pretiosa, sic semper. 20. à tergo lin. 11. non in mis-
sis-non ita cōgrue in misis. 22. lin. 16. siue-sine. 26. à tergo lin. 13. brac-
chio-brachio, sic sēper. 27. lin. antep. reliqui-aliqui. 28. lin. 25. fecit-fa-
cit. à tergo lin. antepe. accederet-accederes. 31. lin. 25. presentes-præ-
sentes. 35. lin. 22. vel sex seruientium-vel sex palmis. 39. lin. 16. designā-
tur-designatur. 42. lin. 1. apostolica-ampla. 47. lin. 14. Incensantur-ap-
censatur. à tergo lin. 4. faciente-facienti. 48. à tergo lin. 23. propterea-
præterea. 49. lin. 2. cantantur-cantatur. 58. lin. 15. Tnm-tum, 69. lin. 7.
substinentes-sustinentes, sic semper. 70. lin. 24. altate-altare. 71. lin. 9.
Subdiaconns-Subdiaconus, 72. lin. 7. ommisiss-omisiss, 104. lin. 11.
Cardnlem-Cardinalem. 110. à tergo lin. vltima quia-nisi quod. 111.
lin. 18. candelabus-candelabris. 117. lin. 25. alioqnin-alioquin. 126.
lin. 24. esse-etiam. 127. lin. 7. fere-ferre. 130. lin. 21. &-vt. 149. lin. 27.
cantantur-cantentur.

Index Capitulorum Primi Libri.

De ceremoniarum inuentione, & causa usus illarum	folio. 3.
De magistri ceremoniarum deputatione, ac de cura, et disciplina illius.	5.
De silentio, & attentione omnium, ac moderatione, celebrantis, & ministrorum.	7.
De numero, & qualitate ministrorum Cardinalis celebrantis, ac ordine, & loco singulorum.	8.
De officio Diaconi in missa Episcopi Bononiensis. Cardinalis.	9.
De officio Subdiaconi	12.
De officio primi cappellani presbyteri Assistentis.	14.
De officio secundi cappellani baculum pastorem ministrantis.	15.
De officio tertij cappellani mitram ministrantis	16.
De officio quarti cappellani librum ministrantis.	17.
De officio quinti cappellani thuribulum, & nauiculam ministrantis.	18.
De officio sexti cappellani, gremiale ministrantis.	18.
De officio septimi cappellani ampullas ministrantis.	18.
De duobus cappellanis candelabra ministrantibus..	19.
De officio cappellani intimatis hymnum Anglicum, ac symbolum in missa, & antiphonas in uesperis; nec non de ordine cantantium ipsas; et de disciplina intimandi.	19.
De numero, & qualitate, ac officio credentiariorum.	21.
De Organista, & seruandis per ipsum.	21.
De habitu ecclesiastico canonicorum Cardinali celebrante, & non celebrante.	22.
De duorum canonicorum assistentia apud Cardinalem celebrantem, seu non celebrantem.	23.
De circulis canonicorum ante Cardinalem Episcopum, quando, qualiter, & quotiens fiendis.	24.
De canonicorum loco apud Episcopum suum, quando scilicet antecedunt, uel sequuntur, & si quis ex eis Prælatus est apostolicus ubi in pro-	
RR ij sessione	

- cessione, choro, & capitulo maneat: ac quando clerus magistratum
 præcedat. 25.
- De reuerentijs, ac genuflexionibus omnium intra rem diuinam. 27.
- De sessionibus, & surrectionibus in choro, qñ, qualiter; ac quo ordine. 30.
- De osculationibus in manu Cardinalis, & in rebus ipsi dandis, accipien-
 disq; ab eodem. 31.
- De usu mitrarum pretiosæ; aut simplicis, & quis illam cum bireto ponit,
 & deponit. 32.
- De numero luminarium altaris, credentiæ, & totius tribunæ, celebrante
 Episcopo Cardinali. 32.
- De his, qui intra tribunā admitti possunt, & de custodia ipsius Cardina-
 li celebrante. 33.
- De sacramento corporis Christi ex tribuna amouendo, dum Episcopus
 ibidem celebrat. 34.
- De positione credentiæ, sue abaci ac qualitate, & ornatu eius; ac uten-
 libus desuper locandis. 35.
- De pulpito, seu legili pro epistolis, euangelijs, alijsq; cantandis; ubi, & qñ
 poni; ac quoties nudari, seu cooperiri debeat. Item de capitulis, & ora-
 tionibus uesperalibus, ubi cantari debeant. 36.
- De regulari positione, & ornatu altaris, & paramentis, tam celebrantis,
 & ubi, q; ministrorum; et alijs requisitis disponendis. 38.
- De faldistorio, & eius positione 39.
- De sede Legati, & eius positione. 40.
- De sede Cardinalis Bononi. Episcopi non celebrantis. 41.
- De diuersitatibus antelationum inter Cardinales, & Prælatos in eorum
 Ecclesiis, nec non de habitu, ac colore capparum, quibus qualiteruè, ac
 quando Cardinales. & Prælati tam intra, q; extra rem diuinā utan-
 tur apud Ecclesia; suas. 42.
- De locis officialium Bononiens. ac Oratorum ibidem existentium, & Præ-
 latorum;

- latorum; ac Quadraginta Consiliariorum regiminis Bononiens. 45.
- De Suffraganeo Cardinalis Bononiens. Episcopi, et loco, habituq; ac præ-
eminentijs, & disciplina eiusdem tam in præsentia, quàm in absentia Car-
dinalis seruand. 46.
- De epistola ubi, & qualiter Cardinali celebrante cantanda; & de gra-
duali solo, quando per ipsum legendo, & de tonis eorum, quæ inter
epistolam, & Euangelium cantantur à choro. 48.
- De Euangelio cantando ubi, & qualiter, ac pro quibus euangelijs præ-
famur uersum, uidelicet In illo tempore. 49.
- De sermone intra missam fienda, & quotiens intra annum. 50.
- De confessione intra missam cantanda, & absolutione, & indulgentia
post sermonem populo solemniter dandis, & per quem; & de for-
ma confessionis, & indulgentiæ prædictæ. 51.
- De benedictione Episcopali qualiter, & ubi danda; ac per quem. 53.
- De præeminentijs honorum Legato, ac Episcopo Cardinali Bonon. si-
mul in missa præsentibus; 54.
- De iunctura, & disiunctura, ac elcuatione, & retentione manuum cele-
brantis. 55.
- De uolutionibus celebrantis ad populum, & reuolutionibus ad altare
eiusdem stantis apud illum, siue apud faldistorium: Et de oscula-
tionibus altaris sine signo crucis. 56.
- De oblatione nauiculæ, & thuribuli pro incenso benedicendo, & ponē-
do; & de forma benedictionis eiusdem. 56.
- De incensatione altaris, & oblatoium, ac celebrantis fienda, tam semel
in uesperis, quàm bis in missa. 58.
- De incensatione Legati, & per quē, ac quomodo. 60.
- De incensatione magistratus, oratorumq; ac Prælatorum, & totius cho-
ri, ac per quem, & quo ordine. 61.
- De pace danda cum sua disciplina, & per quem. 62.

Capitula Secundi Libri.

- D**E accessu Cardinalis ad Ecclesiam, & de hora tertiarii soleniter per ipsum cantanda, & de parando interim Cardinali celebraturo, ac omnibus ministris, & canonicis tñ in presbyterio, qñ in sacristia. 65.
- De parandis Diacono, & Subdiacono, et Assistente, quando qualiteruc, ac ubi. 68.
- De initio, & prosecutione missæ sollemnis per Episcopum Cardinalem cantandæ. 69.
- De omnibus, & singulis simul collectis cerimoniis, quibus solus celebrans in sua missa tam dicto, qñ facto utitur. 75.
- De uesteris per Cardinalem aut in die tantum, aut in uigilia tantum celebradis, et de preparadis pro uesteris, et de paramētis ministrorū. 84.
- De accessu Cardinalis ad uesteras, & quomodo, ac qñ paretur pro illis. Necnon de fimbriis pluuiialis subleuandis, ac per quos, & qñ. 85.
- De pronūtiatione duorum uerborum, s. Pater noster, quod est principium Dñicæ orationis, qñ, & qualiter alte ne, an tacite fieri debeat. 86.
- De capitulis uesterarum, & tertiarum, per quem, & ubi cantandis. 87.
- De initio uesterarum sollemnium per Cardinalem celebrandarum. 87.
- De antiphonis, psalmodiaq; ac hymno cantandis, & per quos. 88.
- De cantico Magnificat, & de incensatione altaris, & celebrantis, ac aliorum per quem, & qualiter. 89.
- De oratione uesterali, & de luminaribus pro illa cantanda adhibendis, & qualiter. 89.
- De benedictione sollemni dāda in fine uesterarum, absq; indulgētia. 90.
- De missa, & uesteris per Prælatum pontificaliter in præsentia Cardinalis, & de disciplina, ac delationibus celebrantis Prælati aduersus Cardinalem. 90.
- De cerimoniis in missa sollemni per aliquem nō Prælatum coram Cardinali cantanda: Et primo de altaris præparatione. 91.
- De sede Cardinalis non celebrantis, sed diuino officio præsentis. 92.

De locis

- De locis Prælatorum, & aliorum nobilium officio præsentium, & de mæ-
zerio Cardinalis custodiente tribunam. 92.
- De horis canonicis ante accessum Cardinalis non celebrantis, cantandis,
& ob quam causam. 93.
- De paramentis altaris, & celebrantis, ac ministrorum. 93.
- De cappellanis missæ seruientibus, & eorum numero. 94.
- De aduentu, & habitu Cardinalis rem diuinam audituri. 94.
- De agendis per Cardinalem non celebraturum, ante altare. 94.
- De ceremonijs per D. Cardinalem Ecclesiæ Bonon. administratorem,
seu commendatarium, & non in Episcopali, nec presbyterali, sed Dia-
conali ordine constitutū, tam intra, q̃; extra rem diuinā seruandis. 95.
- De incensando solo altari, & Sacramento in principio missæ non pon-
tificalis. 97.
- De libro missali ante Cardinalem Episcopum, seu Legatum, & ante al-
terū, uel neutrum, in ipsis, ac in quibus officijs tenendo: Deq̃; legendis
& ex eodem libro. 98.
- De orationibus, siue collectis. 99.
- De epistola coram Cardinali cantanda; & ubi. 100.
- De Euangelio similiter cantando; & ubi. 100.
- De sermone: confessione; et indulgētis, ac bñdictione post Euangelium. 100.
- De symbolo, idest, Credo, quomodo, & quare dicatur. 101.
- De utensilibus altaris, & missæ conseruandis, ac ubi, & de eisdem ad al-
tare portandis, & quomodo: Necnon de patena tenenda, ac qualis-
ter, & quando ad altare reportanda. 102.
- De incensatione generali omnium de Choro. 103.
- De pace danda, & quomodo. 103.
- De legendis post communionem per Cardinalem. 104.
- De benedictione solemni, & indulgentia danda in fine missæ. 104.
- De uesperis in præsentia Cardinalis Episcopi celebrandis. 104.

De matutinis in nocte Natiuitatis D.N. I E S V Christi per Cardinālē
Episcopum simul cum prima missa celebrandis. 105.

De eisdem solis matutinis per Cardinalem sed missa coram ipso per aliū
cantandis. 110

De missa pontificali pro defunctis per Cardinalem cantanda. 111.

De eadem missa pro defunctis præsente Cardinali per alium: sed absoluz
tione per Cardinalem cantanda, & de sermone fiendo, qualiter, &
quando. 114.

De Vesperis, & matutinis pro defunctis per Cardinalem agendis. 114

De benedictione, & distributione candelarū in die purificationis. 115,

De officio, & benedictione, ac impositione cinerum, in die prima Quaz
dragesimæ. 119.

De officio benedictionis, & distributionis palmarum, ac processionis per
Cardinalem; sed de missa coram eo fienda. 121.

De matutinis tenebrosis intra sanctā hebdomadam, præsente Cardinali,
& officium faciente. 123.

De missa per Suffraganeum, sed de processione pro sacramento per Car
dinalem reponendo in Cœna Domini. 126.

De officio Parasceue coram Cardinali agendo. 129

De officio, & missa in sabbato sancto præsente Cardinali. 133.

De coione generali, ac solēni per Cardinālē in die Paschæ fienda. 139.

De diuersis tonis orationum, quæ cantantur tam in missis; & uesperis so
lemnibus, ferialibus; & pro defunctis, q̃ in alijs officijs: necnon de to
nis epistolarum & euangeliorum, ac lectionum, & aliorum, quæ cā
tantur intra totum annum. 141.

F I N I S . T A B V L A E .

R O M A E .

Apud Antonium Bladum Impressorem Cameralē